


ACADEMIAE HARVARDIANAE IN NOV ANG SIGILLVM
CHRISTO ET ECCLESIAE
VE RI TAS

Ἡ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΗΣ

ΑΛΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

ΥΠΟ ΤΩΝ ΦΡΑΓΚΩΝ

ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΤΟΘΙ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΑΥΤΩΝ.

1204—1261 Μ. Χ.

ΥΠΟ

ΕΠΑΜ. Ι. ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΟΥ.

ΕΚΔΙΔΟΝΤΟΣ

Κ. ΤΕΦΑΡΙΚΗ.

ΑΘΗΝΗΣΙ.

ΤΥΠΟΙΣ Α. ΚΤΕΝΑ ΚΑΙ Π. ΣΟΥΤΣΑ.

(*Ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Εὐριπίδου.*)

1865.

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ ΑΛΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ
ΥΠΟ ΤΩΝ ΦΡΑΓΚΩΝ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΤΟΘΙ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΑΥΤΩΝ.

1204—1261 Μ. Χ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

Ἐκστρατεία τῶν Σταυροφόρων ἐπὶ τὸ Βυζάντιον.
Ἐν ἔτει 1202—1204 Μ. Χ.

Περίεργος μὲν ἐν γένει ὑπάρχει ἡ μελέτη τῆς ἱστορίας τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους, ἀλλ' ἡ ἀφήγησις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἣν προτιθέμεθα νὰ σκιαγραφήσωμεν, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ μᾶλλον περιεργοτέρα, διότι εἶνε οὕτως εἰπεῖν τὸ προοίμιον τῆς πτώσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ὑπάρξεως νέων ἐξουσιῶν, ἀγνώστων μὲν τὸ παράπαν πρότερον εἰς τὴν Ἀνατολὴν, μικρὸν δὲ ἀναλόγως διαρκεσασῶν, ἀλλ' ἐν τούτοις λίαν ἐπενεργησασῶν εἰς τὴν μετέπειτα ὑποδούλωσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Τούρκων. Βεβαίως αἱ ἐξουσίαι αὗται δὲν ἦσαν τὸ μόνον τῆς ὑποδουλώσεως αἴτιον, διότι τὰ σπέρματα τῆς ἀποσυνθέσεως ἐνέκειντο ἐν αὐτῇ τῶν Βυζαντινῶν τῇ καταστάσει· οὐχ ἧττον ὅμως οἱ σταυροφορικοὶ πόλεμοι ἐπήνεγκον θανατηφόρον ἐπὶ τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας τραῦμα καὶ ἐπροοιμίασαν, ὡς προείπομεν, τὴν κατάπτωσιν αὐτῆς.

Ἴσως ὅπως γείνωμεν μᾶλλον καταληπτοί, ὠφείλομεν ν' ἀνατρέξωμεν εἰς προγενεστέρους χρόνους καὶ ἐξεικονίσωμεν τὰ αἴτια, τὰ ἐπαγαγόντα τοὺς σταυροφορικοὺς ἐκείνους πολέμους, διαγράψωμεν δὲ καὶ τὰ κατ' αὐτούς·

ἀλλὰ τότε ἠθέλομεν παρεκτείνει τὸν λόγον πέραν τοῦ ἡμετέρου ἀντικειμένου, ὅπερ ἐστὶν ἡ ἱστορία τῆς ὑπὸ τῶν Φράγκων ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, δηλονότι· ἡ ἐξιστόρησις τοῦ τετάρτου σταυροφορικοῦ πολέμου.

Καὶ ἓν μόνον βλέμμα ἂν ῥίψωμεν ἐπὶ τῆς τότε καταστάσεως τοῦ Βυζαντίου, ἀρκεῖ νὰ ἐννοήσωμεν τὴν ἀθλιότητα εἰς ἣν ἐκεῖνο διετέλει. Ἐστερημένον τῶν ἀναγκαίων εἰς πᾶν κράτος στηριγμάτων, τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου, ἔχον ταμεῖον κενόν, ἐξηντλημένον εἰς θρησκευτικὰς διαμάχας, αἵτινες ἐνῷ οὐδὲν ἀπέφερον τὸ ἀγαθόν, τοὐναντίον διὰ τῆς διαιρέσεως τῶν πολιτῶν, καθ' ὃν χρόνον ἡ μεγίστη ἀπητεῖτο σύμπνοια πρὸς ἀντίκρουσιν τῶν πολυαρίθμων ἐχθρικῶν ἐπιδρομῶν, οἰκτρὰ εἶχον τὰ ἀποτελέσματα, ἐν ἀπομονώσει διατελοῦν, πανταχόθεν καταπολεμούμενον, ὡμοίαζε πρὸς ἄνθρωπον θανατιῶντα, τοῦ ὁποίου τὸ τέλος ἐπίκειται καὶ ἄφευκτον καὶ προσεχές· τὴν δὲ ἀθλιότητα ταύτην ἐπηύξανον αἱ τῶν αὐτοκρατόρων βδελυρίαι, αἱ μέχρι τοῦ μὴ περαιτέρω προβαίνουσαι. Μηδὲν ὅσιον καὶ ἱερὸν ἔχοντες οὗτοι προσεπάθουν διὰ δολοφονιῶν, διὰ τυφλώσεων καὶ διὰ παντοειδῶν κακουργημάτων, νὰ ἀνέλθωσιν ἐπὶ τὸν θρόνον, μηδόλως κατὰ νοῦν θέμενοι ὅτι τὰ αὐτὰ ἐπὶ τέλους καὶ αὐτοὶ ἤθελον ὑποστῇ τῶν ὅσων εἰς ἄλλους διεπράξαντο. Τοιουτοτρόπως ὁ αὐτοκράτωρ Ἀνδρόνικος Βατάτζης, τυφλώσας τὸν νόμιμον τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους κληρονόμον, Ἀλέξιον τὸν Κομνηνὸν καὶ ἐπὶ τέλους δολοφονήσας αὐτόν, ἥρπασε τὴν ἀρχήν· ἀλλὰ καὶ ἡ τούτου βασιλεία, μεστὴ βδελυρῶν κακουργιῶν γενομένη, διετέλεσε βραχυχρόνιος, διότι ἐφονεύθη καὶ ὁ Ἀνδρόνικος μετὰ βασάνων, τῶν ὁποίων ἡ παρὰ Νικήτᾳ τῷ Χωνιάτῃ ἀνάγνωσις ἐμποιεῖ φρίκην. Ἐμφανισθεὶς σιδηροδέσμιος ἐνώπιον τοῦ Ἰσαακίου, λέγει ὁ συγγραφεὺς οὗτος, ὕβρεσι βάλλεται, κατὰ κόρρης ῥαπίζεται,

τοὺς γλουτοὺς ἐπικρούεται, τὸν γένυν τίλλεται, τοὺς ὀδόντας ἐκριζοῦται, τὸν ἕτερον τῶν ὀφθαλμῶν ἐξορύσσεται, τὴν κεφαλὴν ψιλοῦται τριχῶν, εἰς κοινὸν ἐκδίδοται παίγνιον, τύπτεται πυγμαῖς, τὴν δεξιὰν χεῖρα ἀποκόπτεται καὶ ἐπὶ τέλος ῥίπτεται εἰς φυλακὴν ἄσιτος, ἄποτος, ὑπ' οὐδενὸς περιποιούμενος. Μετά τινας ἡμέρας ἐξορύσσεται καὶ τὸν ἄλλον ὀφθαλμὸν καὶ καθεζόμενος ἐπὶ ψωριώσης καμήλου, περιάγεται εἰς τὴν ἀγοράν, ἔνθα ἐν μέσῳ ἀῤῥήτων σαρκασμῶν καὶ ὕβρεων ἀνορτᾶται ἀπὸ τῶν ποδῶν καὶ ἐπὶ τέλους φονεύεται. Ἀλλ' ἡ θεία δίκη δὲν ἄφησεν ἀτιμώρητον τὸν τοιαῦτα κατ' αὐτοῦ διαπραξάμενον καὶ διάδοχόν του ἐπὶ τοῦ θρόνου Ἰσαάκιον Ἄγγελον· διότι καὶ οὗτος ἐκθρονίζεται ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἀδελφοῦ Ἀλεξίου καὶ τυφλωθεὶς ἐν τῇ εἰς Βήραν μονῇ, ἣν ὁ πατὴρ τοῦ Ἀνδρονίκου εἶχεν οἰκοδομήσει, κλείεται μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, Ἀλεξίου ἐπίσης καλουμένου, εἰς εἱρκτήν, ἐν τῇ ὁποίᾳ λαμβάνει τὴν σκληρὰν πεῖραν πόσον εὐκύλιστος εἶνε ὁ τῆς τύχης τροχός.

Ἐνῷ ταῦτα συνέβαινον ἐν Βυζαντίῳ, ἐτάρασσον τὴν Εὐρώπην αἱ μεταξὺ Ῥιχάρδου τοῦ Λεοντοκάρδου, βασιλέως τῆς Ἀγγλίας, καὶ Φιλίππου Αὐγούστου, βασιλέως τῆς Γαλλίας, διαμάχαι· μόλις δὲ κατέπαυσαν αὗται τῇ μεσολαβήσει τοῦ Πάπα, καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας ἐγένετο παραίτιος νέου σκανδάλου, διότι ἀποπέμψας τὴν σύζυγον αὐτοῦ Ἰγγεβούργην, ἀδελφὴν τοῦ βασιλέως τῆς Δανίας, ὅπως νυμφευθῇ Ἁγνὴν τὴν ἐκ Μεραυΐας, προὐκάλεσε τὴν ὀργὴν τοῦ Ῥωμαίου ποντίφικος, ὅστις ἀφοῦ παντοιοτρόπως προσεπάθησεν εἰς μάτην νὰ ἐπαναγάγῃ τὸν Φίλιππον εἰς τὸ καθῆκον αὐτοῦ, ἐπὶ τέλους ὑπέβαλεν αὐτόν τε καὶ ἅπαν τὸ βασίλειον τῆς Γαλλίας εἰς σφοδρὸν ἐκκλησιαστικὸν ἐπιτίμιον, συνεπείᾳ τοῦ ὁποίου οἱ ναοὶ ἐκλείσθησαν καὶ πᾶσαι αἱ ἱεροπραξίαι, μηδ' αὐτῆς τῆς

ταφῆς ἐξαιρουμένης, διεκωλύθησαν. Ἀλλὰ καὶ ἡ Γερμανία διετέλει ἐν μεγίσταις διαιρέσεσιν ἕνεκα τοῦ θανάτου τοῦ αὐτοκράτορος Ἐῤῥίκου Δ'. Ἀφ' ἑτέρου ὁ Ἐμίρης Μαλὲκ Ἀδὲλ, κύριος μεγάλου μέρους τῆς Μεσοποταμίας, βλέπων μετὰ λύπης τὴν ἐν Συρίᾳ ἀποκατάστασιν τῶν Φράγκων, τὴν ἐπελθοῦσαν κατόπιν τῶν προηγουμένων σταυροφοριῶν, ἐσκέπτετο διὰ τίνος μέσου ἐδύνατο ν' ἀπαλλαγῇ τῶν θανασίμων τούτων ἐχθρῶν, οὐδ' ἐπαύετο παρενοχλῶν παντοιοτρόπως καὶ ἀπειλῶν αὐτοὺς, καταδιώκων δὲ καὶ τοὺς προσκυνητὰς, οἵτινες μετέβαινον ὅπως ἐπισκεφθῶσι τὸν τάφον τοῦ Κυρίου.

Τοιαύτη ἦν ἐν συνόψει ἡ κατάστασις τῶν πραγμάτων, ὅτε ἐφημέριός τις τῆς Νευλλῆς, Φοῦλκος ὀνόματι, ἤρξατο προκηρύσσων νέαν κατὰ τῶν ἀπίστων σταυροφορίαν. Ὁ ἱερεὺς οὗτος σκανδαλώδη τὸ πρῶτον βίον διαγαγὼν, ἀλλ' εἶτα διὰ τῆς μετανοίας τὰ σφάλματα αὐτοῦ καθαρίσας, καὶ τῆς εὐγλωττίας τὸ χάρισμα κεκτημένος, περιήρχετο τὰς διαφόρους τῆς Γαλλίας ἐπαρχίας, τῇ προσκλήσει μάλιστα τῶν ἐπισκόπων, ἀναζωπυρῶν τὸν ζῆλον τὸν Χριστιανῶν ἀπό τε τοῦ ἄμβωνος καὶ ἐν τοῖς περιπάτοις, πλεῖστα δὲ ὑπισχνούμενος εἰς τοὺς λαμβάνοντας τὸν σταυρὸν κατὰ τῶν ἀπίστων. Οἱ ἀκούοντες αὐτοῦ ἔλεγον ὅτι ὡμίλει τῇ ἐμπνεύσει τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, πλεῖστοι δὲ τῶν περιωνύμων τότε κληρικῶν συνετάχθησαν αὐτῷ, ἐν οἷς ὁ Μαρτῖνος Λίτζιος, ὁ Ἑρλοΐνιος, ὁ Εὐστάθιος ἀββᾶς τοῦ Φλέη καὶ ἄλλοι, οἵτινες, καίτοι μὴ ἔχοντες τὴν αὐτὴν τοῦ Φούλκου εὐγλωττίαν, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ὅμως ἐνεπνέοντο ζήλου. Ἀφ' ἑτέρου ὁ τῷ 1178 ἐπὶ τὸν παπικὸν θρόνον ἀναβὰς Ἰννοκέντιος Γ'., ἀνὴρ τολμηρὸς καὶ μέχρι φανατισμοῦ ὑπέρμαχος τῆς ἐκκλησίας κατὰ τῶν αἱρέσεων, δὲν ἔλειπε παντὶ σθένει νὰ ὑποβοηθῇ τῶν κηρύκων τὰς ἐνεργείας, καραδοκῶν τὴν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐπέκτασιν τῆς

ἐξουσίας του. Ἐνθέρμως δ' ἐπεπόθει τὴν ἐκστρατείαν ὅ τε βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Ἐρρῖκος, ὅπως ἐκβιάσῃ οὕτω τὸν Πάπαν ν' ἀποσύρῃ τὸ κατὰ τοῦ Κράτους αὐτοῦ ἐπιτίμιον, καὶ οἱ ἄλλοι τῶν ἡγεμόνων καὶ βαρώνων, ἕκαστος δι' ἰδίους σκοπούς, ὀλίγιστοι δὲ ὑπὸ ἐνθέου ἐλαυνόμενοι ζήλου (1).

Τῶν ἡγεμόνων οἵτινες ἀπεφάσισαν ν' ἀποδυθῶσιν εἰς τὸν ἀγῶνα, ἐπρώτευον Θιβώτιος ὁ Δ΄., κόμης τῆς Καμπανίας, καὶ ὁ Λουδοβῖκος, κόμης τῆς Σάρτρης καὶ τοῦ Βλοᾶ, ἀμφότεροι συγγενεῖς στενοὶ τῶν βασιλέων τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας. Αὐτοῖς δὲ συνείποντο ὁ Γοδοφρέδος, κόμης τῆς Πέρσης, Ματθαῖος ὁ Μοντμορενσῆ, Γούης ὁ φρούραρχος τοῦ Γουσῆ, Γοδοφρέδος ὁ Βιλλαρδουῖνος, πρωτοστράτωρ Καμπανίας, ὅστις κατέλιπε διήγησιν ἀρκούντως περίεργον τῆς ἐκστρατείας ταύτης, Βαλδουῖνος ὁ κόμης Φλάνδρας καὶ Ἀϊνὼ μετὰ τῶν δύο ἀδελφῶν τοῦ Ἐρρίκου καὶ Εὐσταθίου, Οὖγος ὁ κόμης τοῦ Ἁγίου Παύλου, ὁ Σίμων κόμης τῆς Μονφεράτης, ὁ Ῥενὼ κόμης τοῦ Μοντρεάλλου, Εὐράρδος ὁ ἐκ Μονταίνης, οἱ κόμητες Γωτιέρος καὶ Ἰωάννης Βρυέννιος, ὁ Μανασῆς Δελίσλης, οἱ Ἄγγλοι κόμητες τοῦ Νόρβιγκ καὶ Νυρθαμπτὼν καὶ ἄλλοι· μεταξὺ δὲ τῶν ἐκκλησιαστικῶν, οἵτινες ἀπεφάσισαν νὰ λάβωσι τὸν σταυρόν, διεκρίνοντο οἱ ἐπίσκοποι Σοασῶνος, Βάλης, Λάγγρης, καὶ Ἀλβερστάδης, οἱ ἀββάδες Λώνζης, Βωκερνέης καὶ ἄλλοι. Τὸ ὅλον τῶν οὕτω συνηγμένων ἱπποτῶν συνεποσοῦτο εἰς τετρακισχιλίους καὶ πεντακοσίους, ὧν ἕκαστος συνωδεύετο ὑπὸ δύο ἱπποκόμων (2).

Συνελθόντων τῶν πρώτων ἀρχηγῶν τῆς σταυροφορίας

(1) Νικήτας Χωνιάτης 3. 8. 9. Villeharduinus-Ducange histoire de l'Emp. de Const. 1—82.

(2) Lebeau hist. du B. Empire T. XVII 62.—Michaud et Poujoulat hist. des Crois. III. 67.

εἰς Βοασῶνα καὶ εἶτα εἰς Κομπιένην, ἀπεφασίσθη νὰ δοθῇ ἡ ἀρχηγία τῆς ἁγίας ταύτης ἐκστρατείας εἰς τὸν Θιβώτιον, κόμητα Καμπανίας, τὸ εἰκοστὸν καὶ τέταρτον τῆς ἡλικίας ἔτος μόλις ἄγοντα, ἀλλὰ περιβόητον ὄντα ἐπὶ ταῖς στρατιωτικαῖς αὐτοῦ ἀρεταῖς· σύναμα δὲ ἀπεφασίσθη ὅπως ὁ στρατὸς τῶν σταυροφόρων μεταβῇ διαπόντιος εἰς τὴν Ἀνατολήν. Πρὸς τοῦτο ἐπέμφθησαν εἰς Ἐνετίαν ἓξ πρεσβευταὶ, ἵνα ἐπιτύχωσι παρὰ τῆς δημοκρατίας ἐκείνης τὰ ἀναγκαῖα πρὸς μεταφορὰν τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν ἵππων πλοῖα, διότι ἡ Ἐνετία ἦν τότε εἰς τὸ ἔπακρον τῆς δόξης καὶ εὐημερίας αὐτῆς. Δόγης τῆς δημοκρατίας ἦτο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ Ἐρρῖκος Δάνδολος, ἀνὴρ *moult preus et moult saiges*, κατὰ τὸν Βιλλαρδουῖνον, ἢ ὡς τὸ Χρονικὸν τοῦ Μωρέως λέγει (1)

Πάσης τιμῆς ἀξίας
ἄνθρωπος ἦτο, φρόνιμος, πολλὰ χαριτωμένος.

ἀλλ' οὐχ οὕτω καὶ ὑπὸ Νικήτα τοῦ Χωνιάτου εἰκονιζόμενος. «Πηρὸς μὲν ἦν, λέγει οὗτος, τὰς ὄψεις καὶ τῷ χρόνῳ πέμπελος, ἐπιβουλότατον δὲ πρᾶγμα Ῥωμαίοις καὶ φθονερώτατον, ὃς παιπάλημα ὢν ἀγυρτείας, καὶ φρονιμώτερον τῶν φρονίμων ἑαυτὸν ὀνομάζων καὶ δοξομανῶν ὡς οὐχ ἕτερος θανάτου ἐτιμᾶτο, τὸ μὴ τίσασθαι Ῥωμαίοις δίκας τῆς ἐς τὸ γένος αὐτοῦ παρινοίας.» Ἱστορικοί τινες βεβαιοῦσιν ὅτι ἐτυφλώθη τοὺς ὀφθαλμοὺς κατά τινα ἐν Κωνσταντινουπόλει διατριβὴν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ· ἀλλ' ἡ ἀποδιδομένη εἰς τὸν αὐτοκράτορα τοῦτον πρᾶξις φαίνεται ὅλως συκοφαντία, διότι οἱ πλεῖστοι καὶ ἀξιολογώτεροι τῶν ἱστοριογράφων, καίτοι διομολογοῦντες τὴν τύφλωσιν τοῦ ὀγδοηκονταετοῦς ἤδη γέροντος, ἐξ ἄλλων ὅμως αἰτιῶν ἀποφαίνον-

(1) Χρον. Μωρέως παρὰ Buchon.

ται αὐτὴν προελθοῦσαν, ὡς ὁ Βιλλάρδουῖνος ἐκ παραδείγματος λέγει ὅτι ὁ Δάνδολος ἔχασε τὴν ὅρασιν κατά τινα μάχην.

Ἐλθόντες οἱ πρεσβευταὶ εἰς Ἐνετίαν ἐξέθηκαν τὸ αἴτιον τῆς ἀποστολῆς αὐτῶν εἰς τὸν Δόγην, αἰτούμενοι τὴν παραχώρησιν πλοίων διὰ τὴν μεταφορὰν τεσσάρων χιλιάδων καὶ πεντακοσίων ἵππων καὶ εἰκοσιπενταχιλίων ἀνδρῶν, πρὸς δὲ καὶ τὴν ἐπὶ ἐννέα μῆνας προμήθειαν ὅλων τῶν τροφῶν τοῦ στρατοῦ. Ὁ Δόγης ὑπεσχέθη ἐν ὀνόματι τῆς δημοκρατίας ἵνα διευκολύνῃ πάντα ταῦτα ἐπὶ πληρωμῇ ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδων μαρκῶν ἀργυρίου ἢ δύο ἑκατομμυρίων καὶ διακοσίων πεντήκοντα χιλιάδων φράγκων. Καὶ ἐπειδὴ δι' ἰδίους σκοποὺς ὁ Δάνδολος δὲν ἤθελε νὰ μείνῃ ξένη ἡ Ἐνετία τῶν σταυροφοριῶν, ἐπρότεινε νὰ ἐξοπλίσῃ καὶ οὗτος πεντήκοντα γαλέρας ὑπὲρ τῶν σταυροφόρων, ἐπιφυλασσομένου τῇ Ἐνετίᾳ τοῦ ἡμίσεως τῶν καταχτήσεων, αἵτινες ἤθελον γίνει εἰς τὴν Ἀνατολήν. Ταῦτα δὲ πάντα ἐγένοντο δεκτὰ ἐν ἰδιαιτέρᾳ συνδιασκέψει· ἀλλ' ἔπρεπε νὰ ἐγκριθῶσι καὶ ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Καὶ δή, συνελθόντων πάντων ἐν τῷ περικαλλεῖ τοῦ ἁγίου Μάρκου ναῷ, μετὰ τὴν ἐπίκλησιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἐγερθέντες οἱ πρεσβευταὶ τῶν σταυροφόρων, ἀπήγγειλαν τὰ ἑπόμενα, δεικνύοντα τὰ ἁπλοϊκὰ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἤθη. «Οἱ κύριοι καὶ βαρῶνοι τῆς Γαλλίας, οἱ ἰσχυρότεροι καὶ μεγαλείτεροι, ἐξαπέστειλαν ἡμᾶς ἵνα σᾶς παρακαλέσωμεν ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ νὰ λάβητε οἶκτον ὑπὲρ τῆς Ἱερουσαλὴμ, τῆς δουλευούσης τοῖς Τούρκοις, καὶ τοὺς διευκολύνητε ὅπως ἐκδικηθῶσι τὸ αἶσχος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.» Προυτίμησαν δὲ νὰ ἀπευθυνθῶσι πρὸς ὑμᾶς, διότι γνωρίζουσιν ὅτι δὲν ὑπάρχει λαὸς θαλάσσιος ἰσχυρότερος. Ἐν ταυτῷ μᾶς ἐσύστησαν νὰ ῥιφθῶμεν εἰς τοὺς πόδας σας καὶ μὴ ἐγερθῶμεν, πρὶν ἢ ἐπακούοντες τῶν ἱκεσιῶν

εἰς Βοασῶνα καὶ εἶτα εἰς Κομπιένην, ἀπεφασίσθη νὰ δοθῇ ἡ ἀρχηγία τῆς ἁγίας ταύτης ἐκστρατείας εἰς τὸν Θιβώτιον, κόμητα Καμπανίας, τὸ εἰκοστὸν καὶ τέταρτον τῆς ἡλικίας ἔτος μόλις ἄγοντα, ἀλλὰ περιβόητον ὄντα ἐπὶ ταῖς στρατιωτικαῖς αὐτοῦ ἀρεταῖς· σύναμα δὲ ἀπεφασίσθη ὅπως ὁ στρατὸς τῶν σταυροφόρων μεταβῇ διαπόντιος εἰς τὴν Ἀνατολήν. Πρὸς τοῦτο ἐπέμφθησαν εἰς Ἐνετίαν ἓξ πρεσβευταί, ἵνα ἐπιτύχωσι παρὰ τῆς δημοκρατίας ἐκείνης τὰ ἀναγκαῖα πρὸς μεταφορὰν τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν ἵππων πλοῖα, διότι ἡ Ἐνετία ἦν τότε εἰς τὸ ἔπακρον τῆς δόξης καὶ εὐημερίας αὐτῆς. Δόγης τῆς δημοκρατίας ἦτο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ Ἐρρῖκος Δάνδολος, ἀνὴρ *moult preus et moult saiges*, κατὰ τὸν Βιλλαρδουῖνον, ἢ ὡς τὸ Χρονικὸν τοῦ Μωρέως λέγει (1)

Πάσης τιμῆς ἀξίας
ἄνθρωπος ἦτο, φρόνιμος, πολλὰ χαριτωμένος.

ἀλλ' οὐχ οὕτω καὶ ὑπὸ Νικήτα τοῦ Χωνιάτου εἰκονιζόμενος. «Πηρὸς μὲν ἦν, λέγει οὗτος, τὰς ὄψεις καὶ τῷ χρόνῳ πέμπελος, ἐπιβουλότατον δὲ πρᾶγμα Ῥωμαίοις καὶ φθονερώτατον, ὃς παιπάλημα ὢν ἀγυρτείας, καὶ φρονιμώτερον τῶν φρονίμων ἑαυτὸν ὀνομάζων καὶ δοξομανῶν ὡς οὐχ ἕτερος θανάτου ἐτιμᾶτο, τὸ μὴ τίσασθαι Ῥωμαίοις δίκας τῆς ἐς τὸ γένος αὐτοῦ παρινοίας.» Ἱστορικοί τινες βεβαιοῦσιν ὅτι ἐτυφλώθη τοὺς ὀφθαλμοὺς κατά τινα ἐν Κωνσταντινουπόλει διατριβὴν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ· ἀλλ' ἡ ἀποδιδομένη εἰς τὸν αὐτοκράτορα τοῦτον πρᾶξις φαίνεται ὅλως συκοφαντία, διότι οἱ πλεῖστοι καὶ ἀξιολογώτεροι τῶν ἱστοριογράφων, καίτοι διομολογοῦντες τὴν τύφλωσιν τοῦ ὀγδοηκονταετοῦς ἤδη γέροντος, ἐξ ἄλλων ὅμως αἰτιῶν ἀποφαίνον-

(1) Χραν. Μωρέως παρὰ Buchon.

ται αὐτὴν προελθοῦσαν, ὡς ὁ Βιλλαρδουῖνος ἐκ παραδείγματος λέγει ὅτι ὁ Δάνδολος ἔχασε τὴν ὅρασιν κατά τινα μάχην.

Ἐλθόντες οἱ πρεσβευταὶ εἰς Ἐνετίαν ἐξέθηκαν τὸ αἴτιον τῆς ἀποστολῆς αὐτῶν εἰς τὸν Δόγην, αἰτούμενοι τὴν παραχώρησιν πλοίων διὰ τὴν μεταφορὰν τεσσάρων χιλιάδων καὶ πεντακοσίων ἵππων καὶ εἰκοσιπενταχισχιλίων ἀνδρῶν, πρὸς δὲ καὶ τὴν ἐπὶ ἐννέα μῆνας προμήθειαν ὅλων τῶν τροφῶν τοῦ στρατοῦ. Ὁ Δόγης ὑπεσχέθη ἐν ὀνόματι τῆς δημοκρατίας ἵνα διευκολύνῃ πάντα ταῦτα ἐπὶ πληρωμῇ ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδων μαρκῶν ἀργυρίου ἢ δύο ἑκατομμυρίων καὶ διακοσίων πεντήκοντα χιλιάδων φράγκων. Καὶ ἐπειδὴ δι' ἰδίους σκοποὺς ὁ Δάνδολος δὲν ἤθελε νὰ μείνῃ ξένη ἡ Ἐνετία τῶν σταυροφοριῶν, ἐπρότεινε νὰ ἐξοπλίσῃ καὶ οὗτος πεντήκοντα γαλέρας ὑπὲρ τῶν σταυροφόρων, ἐπιφυλασσομένου τῇ Ἐνετίᾳ τοῦ ἡμίσεως τῶν κατακτήσεων, αἵτινες ἤθελον γένει εἰς τὴν Ἀνατολήν. Ταῦτα δὲ πάντα ἐγένοντο δεκτὰ ἐν ἰδιαιτέρᾳ συνδιασκέψει· ἀλλ' ἔπρεπε νὰ ἐγκριθῶσι καὶ ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Καὶ δή, συνελθόντων πάντων ἐν τῷ περικαλλεῖ τοῦ ἁγίου Μάρκου ναῷ, μετὰ τὴν ἐπίκλησιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἐγερθέντες οἱ πρεσβευταὶ τῶν σταυροφόρων, ἀπήγγειλαν τὰ ἑπόμενα, δεικνύοντα τὰ ἁπλοϊκὰ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἤθη. «Οἱ κύριοι καὶ βαρῶνοι τῆς Γαλλίας, οἱ ἰσχυρότεροι καὶ μεγαλείτεροι, ἐξαπέστειλαν ἡμᾶς ἵνα σᾶς παρακαλέσωμεν ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ νὰ λάβητε οἶκτον ὑπὲρ τῆς Ἱερουσαλὴμ, τῆς δουλευούσης τοῖς Τούρκοις, καὶ τοὺς διευκολύνητε ὅπως ἐκδικηθῶσι τὸ αἶσχος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Προυτίμησαν δὲ νὰ ἀπευθυνθῶσι πρὸς ὑμᾶς, διότι γνωρίζουσιν ὅτι δὲν ὑπάρχει λαὸς θαλάσσιος ἰσχυρότερος. Ἐν ταυτῷ μᾶς ἐσύστησαν νὰ ῥιφθῶμεν εἰς τοὺς πόδας σας καὶ μὴ ἐγερθῶμεν, πρὶν ἢ ἐπακούοντες τῶν ἱκεσιῶν

ἡμῶν, οἰκτείρητε τὴν Ἁγίαν Γῆν.» (1) Καὶ οἱ πρεσβευταὶ κλαίοντες ἐγονυπέτησαν· λαβὼν δὲ τότε τὸν λόγον ὁ Δάνδολος, παρώρμησε τὸ πλῆθος ὅπως ἀποδυθῇ εἰς τὸν ἀγῶνα, εἰπὼν, ὡς τὸ Χρονικὸν τοῦ Μωρέως λέγει·

Ἄρχοντες, φίλοι καὶ ἀδελφοὶ, σύντροφοι, συγγενεῖς μου.
Ὁρᾶτε πῶς μᾶς ἀγαπᾷ ὁ Κύριος τῆς δόξης·
Τιμὴν καὶ διάφορον πολὺ μᾶς ἔστειλεν ἐμπρός μας,
Ὅταν τὸ ἔθνος τῆς Φραγκιᾶς, αὐθέντες οἱ μεγάλοι
Ἦλθαν παρακαλῶντας μας 'ς τὴν χώραν μας ἀπάνω,
Νὰ δώσουν τὸ λογάριν τους κ' ἐμεῖς τὰ πλευτικά μας.

Ὁ λαὸς συγκινηθεὶς τότε ἐκραύγασε μιᾷ φωνῇ ὅτι ἀποδέχεται τὰς συμφωνίας τοῦ Δόγου, καὶ ἐν μέσῳ ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἀφάτου χαρᾶς ἀντηλλάχθησαν τὰ ἀναγκαῖα ἔγγραφα τῶν ἀμοιβαίων ὑποχρεώσεων, ἅτινα, πεμφθέντα εἰς Ῥώμην, ἔτυχον καὶ τῆς ἐγκρίσεως τοῦ Πάπα.

Ὅταν οἱ ἓξ πρεσβευταὶ ἐπανῆλθον εἰς Καμπανίαν, εὗρον τὸν κηρυχθέντα ὡς ἀρχηγὸν τῆς σταυροφορίας Θιβώτιον, ἐπικινδύνως ἀσθενῆ. Οὗτος μαθὼν τὴν αἰσίαν ἔκβασιν τῆς ἀποστολῆς των τοσοῦτον ἐχάρη, ὥστε καὶ ἀπεβίωσεν ἐκ τῆς χαρᾶς· οἱ δὲ ἱππόται καὶ βαρῶνοι συνελθόντες ὅπως διορίσωσι διάδοχον αὐτοῦ, ἐξελέξαντο τοιοῦτον τὸν Βονιφάτιον μαρκήσιον τῆς Μονφεράτης, ἄνδρα ἀνήκοντα εἰς οἰκογένειαν ἡρωϊκὴν καὶ πολλάκις τοὺς ἀπίστους καταπολεμήσαντα. Ἐλθὼν οὗτος εἰς Σοασῶνα ἐδέξατο τὸν σταυρὸν ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ ἐφημερίου τοῦ Νευλλῆ καὶ προὐκηρύχθη ἀρχηγὸς μετὰ μεγίστης παρατάξεως ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Παναγίας (2).

Ἐν τούτοις μετὰ διετῆ προπαρασκευὴν οἱ σταυροφόροι,

(1) Ville harduin — Χρον. Μωρέως παρὰ Buchon.
(2) Νικήτ. Χων. 1. 8. 9.—Cesta.Innoc. III. I —Ἀκροπολίτ.2 — Sanut. 3. part. II. c. I. - Sabellicus C. I.—Fleury, his. eccles il. 75. art. 47.

διελθόντες τὰς Ἄλπεις, ἀφίκοντο εἰς Ἑνετίαν, ἔνθα εὗρον τὸν στόλον ἕτοιμον νὰ τοὺς μετακομίσῃ· ἀλλ' οἱ Ἑνετοὶ ὑπὸ τοῦ ἐμπορικοῦ κέρδους μᾶλλον, ἢ ὑπὸ τοῦ πρὸς τὴν θρησκείαν ζήλου ἐμπνεόμενοι, προσεκάλεσαν τοὺς βαρώνους νὰ πληρώσωσιν αὐτοῖς προκαταβολικῶς τὸν συμπεφωνημένον ναῦλον, τοῦτο δὲ προὐκάλεσε μεγίστην δυσαρέσκειαν, διότι οἱ πλεῖστοι τῶν ἱπποτῶν ἐστεροῦντο χρημάτων, ὥστε ἐδέησε πολλοὶ τῶν ἀρχηγῶν νὰ πωλήσωσι πᾶν ὅ,τι ἐκέκτηντο ὅπως ἱκανοποιήσωσι τὰς ἀπαιτήσεις τῶν Ἑνετῶν. Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ οὕτω δὲν εἰσεπράσσετο τὸ ποσὸν ὁλόκληρον τῶν ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδων μαρκῶν, ὁ Δόγης Δάνδολος ἠθέλησε νὰ ἐπωφεληθῇ τῆς περιστάσεως καὶ προσεκάλεσε τοὺς σταυροφόρους πρὸς ἐξόφλησιν νὰ προσφέρωσι τὴν συνδρομὴν αὐτῶν ὅπως καθυποτάξῃ τὴν ἐν Δαλματίᾳ πόλιν Ζάραν, ἥτις μὴ ὑπομένουσα τὰς τῆς Ἑνετίας καταπιέσεις ἐπανέστη καὶ ἀνεκήρυξεν ὡς κύριον αὐτῆς τὸν τῆς Οὐγγαρίας βασιλέα. Οἱ σταυροφόροι ἀντέστησαν κατὰ πρῶτον εἰς τὴν πρότασιν ταύτην, λέγοντες ὅτι ἔλαβον τὰ ὅπλα νὰ πολεμήσωσιν ὄχι πρὸς τοὺς Χριστιανούς, ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἀπίστους, ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας, κύριος τῆς Ζάρας, ἦτον οὐ μόνον Χριστιανός, ἀλλ' ἔλαβεν ἐπίσης καὶ τὸν σταυρὸν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀνδρέου, καὶ ὅτι ἀναμιγνύμενοι εἰς τὸν πόλεμον ἐκεῖνον ἤθελον ὑποκύψει εἰς τὸ ἀνάθεμα τοῦ πάπα, ἐπιβαλόντος τοιοῦτο καθ' οὗτινος ἤθελε προσβάλει τοὺς σταυροφόρους· ἀλλ' ἐπιμείναντος τοῦ Δόγου, οἱ ἱππόται ἠναγκάσθησαν νὰ ἐνδώσωσι, καίτοι τοῦ πάπα πέμψαντος τὸν καρδινάλιον τῆς Καπύης πρὸς τὸν Δόγην ὅπως τὸν ἀποτρέψῃ τῆς ἐκστρατείας ταύτης.

Ἐνῷ οἱ σταυροφόροι ἡτοιμάζοντο ν' ἀναχωρήσωσιν ἐξ Ἑνετίας, ὁ ἐν τῇ εἱρκτῇ μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἰσαακίου ἐγκεκλεισμένος Ἀλέξιος, διαλαθὼν τοὺς φύλακας αὐτοῦ ἐπέτυχε νὰ δραπετεύσῃ καὶ ὑπ' ὀλίγων τινῶν παρακολουθού-

μενος νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Ἑσπερίαν ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι οἱ ἐκεῖ βασιλεῖς ἐδύναντο νὰ ἐπαναγάγωσιν αὐτὸν εἰς τὸν θρόνον τοῦ Βυζαντίου. Καὶ πρῶτον μὲν ἀπηυθύνθη πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῆς Σοαβίας Φίλιππον, σύζυγον τῆς θείας αὐτοῦ Εἰρήνης, ἀλλ' οὗτος ἀπησχολημένος ὢν εἰς ἑτέρους πολέμους οὐδεμίαν συνδρομὴν ἐδύνατο νὰ τῷ παράσχῃ, ἠρκέσθη δὲ ἁπλῶς νὰ τὸν συμβουλεύσῃ, εἰπών (1)

Υἱὲ καὶ ἀνεψιέ μου,
Τὸ τί νὰ σὲ πήσω, οὐδὲν ἔχω, εἰς τοῦτο ἀπαῦ μὲ λέγεις,
Ὅμως μαντάτα ἤκουσα (συντόμως μὲ τὰ φέραν)
Τὸ πῶς τὸ πλῆθος τῶν Φραγκῶν, ἀποῦ ὑπᾶσι ςὴν Συρίαν
Ἐκεῖ στὸν τάφον τοῦ Χριστοῦ, στὴν Βενετιὰν ἐσῶσαν·
Λοιπὸν ἐμένα φαίνεται, ἂν θέλῃς νὰ τὸ πήσῃς
Καὶ δυνηθῇς νὰ ὑποσχεθῇς, τοῦτο τοῦ πάπα Ῥώμης,
Ὅτι νὰ ὁρίσῃ τὸν λαὸν αὐτῶν τῶν περεγρίνων
Ν' ἀφήσουν τὸ ταξεῖδι τους ἐκεῖνο τῆς Συρίας
Νὰ πᾶν ς' τὴν Κωνσταντινούπολιν νὰ σὲ τὴν παραδώσουν
Νὰ πήσῃ τὸ βασίλειόν σου, νὰ ἔχῃς τὴν αὐθετείαν,
Καὶ νὰ ποιήσῃ τοὺς Ῥωμαιοὺς νὰ προσκυνοῦν τὸν πάπαν,
Τῆς Ῥώμης γὰρ τὴν ἐκκλησιάν, σύμβασιν νὰ ποιήσουν
Νὰ ἦναι ἕνα μετ' ἐμᾶς εἰς τοῦ Χριστοῦ τὴν πίστιν.
Οὕτως ἐλπίζω καὶ θαῤῥῶ νὰ ἔχῃς τὴν βασιλειάν σου.

Ἤρεσεν ἡ συμβουλὴ αὕτη εἰς τὸν Ἀλέξιον, καὶ δὴ ἔπεμψε πρέσβεις πρὸς τοὺς σταυροφόρους, ἵνα ἐπικαλεσθῇ τὴν συνδρομήν των. Ὁ Δόγης τῆς Ἑνετίας, εὑρὼν εὐκαιρίαν ὅπως ταπεινώσῃ τοὺς ἀμειλίκτους αὐτοῦ ἐχθροὺς Πισσαίους, ἔπεισε καὶ τοὺς λοιποὺς σταυροφόρους, καραδοκοῦντας κέρδη μεγάλα, νὰ συνεκστρατεύσωσιν ἐπὶ τὸ Βυζάντιον, ἐνῷ προηγουμένως προὐτίθεντο νὰ προσβάλωσι τὴν Αἴγυπτον, ἕδραν οὖσαν τῶν Σαρακηνῶν καὶ τῶν Τούρκων· ὡς ὅρον δὲ τῆς συνδρομῆς ταύτης, ἔθετο τὴν πληρωμὴν

(1) Χρον. Μωρέως παρὰ Buchon.

διακοσίων χιλιάδων μαρκῶν ἀργυρίου, τὴν ἐπὶ ἓν ἔτος διατήρησιν τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου τῶν σταυροφόρων ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου, τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ νὰ τοὺς συνοδεύσῃ οὗτος προσωπικῶς εἰς Συρίαν, νὰ διατηρῇ ἐφ' ὅσου ζῶῃς πεντακοσίους ἱππότας εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ τέλος νὰ ὑποτάξῃ τῷ πάπᾳ τὴν Ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν. Καὶ οἱ μὲν πρεσβευταὶ παρεδέξαντο ταῦτα, ὁ δὲ σταυροφορικὸς στόλος, συγκείμενος ἐκ τετρακοσίων ὀγδοήκοντα πλοίων, ὧν διακόσια τεσσαράκοντα ἦσαν πολεμικά, ἑβδομήκοντα ἔφερον ζωοτροφίας καὶ μηχανάς, ἑκατὸν εἴκοσιν ἦσαν ἱππαγωγά, καὶ πεντήκοντα γαλέραι Ἐνετικαί, ἀπέλευσε τῇ 8 Ὀκτωβρίου 1202 ἐξ Ἐνετίας εἰς Ζάραν τὴν ὁποίαν καὶ ἐκυρίευσαν. Διαχειμάσας δ' ἐν αὐτῇ, ἡτοιμάζετο ν' ἀπέλθῃ ἐκεῖθεν κατὰ Ἀπρίλιον τοῦ 1203 ὅτε ἀφίκετο αὐτόσε ὁ Ἀλέξιος συνοδευόμενος ὑπὸ Γερμανῶν τινων κυρίων πρὸς τοῦτο ταχθέντων ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος Φιλίππου· γενόμενος δὲ δεκτός, κατὰ τὴν ἀρχαϊκὴν ἔκφρασιν τοῦ Βιλλαρδουΐνου, *a mult grand joie et a mult grand honor*, ἐπεκύρωσε τὰς συμφωνίας τῶν πρεσβευτῶν του, διότι «χαλίφρον ὄν, λέγει Νικήτας ὁ Χωνιάτης, καὶ πραγμάτων ἀδαὲς μειράκιον, οὔτε ἠκριβολόγησέ τινα τῶν ζητημάτων, οὔτε μὴν τὸ μισορώμαιον φρόνημα τῶν Λατίνων ὁπωσοῦν ἐβάλλετο κατὰ νοῦν.» (1)

Ἄραντες οἱ σταυροφόροι ἐκ Ζάρας, κατηυθύνθησαν εἰς Κέρκυραν· ἐνῷ δὲ ὁ στόλος αὐτῶν ἔπλεε πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος ὕπνωτε βαρέως, ὅτε δὲ ἀνένηψεν ἐκ τοῦ ληθάργου καὶ ἀπεφάσισε διὰ πρέσβεων πρὸς τὸν πάπαν νὰ προλάβῃ τὴν ἀπειλοῦσαν αὐτὸν καταιγίδα, ἦτον ἤδη πολὺ ἀργά. Οἱ σταυροφόροι ἀναχω-

(1) Νικητ. 3. 8. 9. - Ἀκροπολ. 2. - Ramnusius l. i. - Villehard. - Sanut. 3. part, 2. c. 1.

ρήσαντες ἐκ Κερκύρας τῇ 24 Μαΐου, καὶ διὰ τοῦ Αἰγαίου πελάγους πλεύσαντες ἠγκυροβόλησαν εἰς τὸ ἔξωθεν τῆς Κωνσταντινουπόλεως προάστειον τοῦ Ἁγίου Στεφάνου. Ἡ θέα τῆς μεγάλης ἐκείνης πόλεως, τὰ ὑψηλὰ τείχη καὶ οἱ πλούσιοι πύργοι της ἐτάραξαν τοὺς σταυροφόρους, ὥστε κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Βιλλαρδουίνου *il n' y ot si hardi cui li cuer ne fremist*. Ἐκεῖ ἀποβιβασθέντες οἱ κόμητες καὶ οἱ βαρῶνοι συνεκρότησαν συμβούλιον, λαβὼν δὲ τὸν λόγον ὁ Δόγης τῆς Ἑνετίας εἶπεν· «Ἄρχοντες, γνωρίζω κάλλιον πάντων ὑμῶν τὸν τόπον τοῦτον, διότι καὶ ἄλλοτε ἦλθον. Ἀνελάβατε τὸ μεγαλείτερον ἔργον καὶ τὴν κινδυνωδεστέραν ἐπιχείρησιν, ἀφ' ὅσας ποτὲ ἄνθρωποι ἐπεχείρισαν, ὥστε πρέπει νὰ προβῶμεν συνετῶς. Μάθετε ὅτι ἂν ὑπάγωμεν εἰς τὴν ξηράν, αὕτη εἶνε μεγάλη καὶ ἐκτενής, οἱ δὲ ἡμέτεροί εἰσι πτωχοὶ καὶ πάσχουσιν ἔλλειψιν τροφῶν, ὥστε ἂν διασπαρῶμεν εἰς τὰς πεδιάδας πρὸς εὕρεσιν τοιούτων, θέλομεν φθείρεσθαι ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων, ἐνῷ ἡμεῖς εἴμεθα ὀλίγοι καὶ ἔχομεν νὰ πράξωμεν πολλά. Ἐδῶ πλησίον κεῖνται νῆσοί τινες, ἃς δύνασθε νὰ ἴδητε ἐντεῦθεν, κατῳκημέναι καὶ ἔχουσαι σίτους, κρέα καὶ τὰ λοιπὰ ἐπιτήδεια. Ἂς ὑπάγωμεν νὰ ἐλλιμενισθῶμεν ἐκεῖ ἵνα ἐπιτοπίως λάβωμεν τὰς τροφάς· ὅταν δ' ἐφοδιασθῶμεν, τότε πορευόμεθα ἐπὶ τὴν πόλιν καὶ πράττομεν ὅ,τι ὁ στρατάρχης μᾶς διατάξῃ διότι καλλίτερον πολεμεῖ ὁ ἔχων τροφὰς ἢ ὁ μὴ ἔχων.»

Εὑρόντες συνετὴν τὴν γνώμην τοῦ Δόγου οἱ σταυροφόροι διενυκτέρευσαν τὴν νύκτα ἐκείνην εἰς τὸν Ἅγιον Στέφανον, τὴν δ' ἐπιοῦσαν ἦραν τὰς ἀγκύρας ὅπως πλεύσωσιν εἰς τὰς νήσους τῶν Πριγγίπων· ἀλλ' ἄνεμος ἐναντίος πνεύσας τοὺς ἠνάγκασεν ἀντὶ τοῦ εἰς τὰς νήσους τῶν Πριγγίπων πλοός των νὰ συμπροσαράξωσιν εἰς Χαλκηδόνα, ἐνῷ οἱ ἐκ τοῦ Βυζαντίου συνηγμένοι εἰς τὰς ἐπάλξεις τῶν τειχῶν πα-

ρετήρουν αὐτοὺς μετὰ θαυμασμοῦ. Εἰς Χαλκηδόνα οἱ ἀρχηγοὶ τῶν σταυροφόρων κατέλαβον περικαλλές τι ἀνάκτορον, ὁ δὲ στόλος ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως λιμένος, ἠναγκάσθη μετὰ τρεῖς ἡμέρας νὰ κατευθυνθῇ εἰς Χρυσούπολιν, ἔνθα ἀφίκοντο διὰ ξηρᾶς καὶ οἱ ἱππόται. (1)

Βεβαίως ἔπρεπε νὰ πλησιάσῃ τοσοῦτον ὁ κίνδυνος διὰ νὰ ἀνανήψῃ ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου ἐκ τοῦ ληθάργου του, διότι μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης οὐδὲν μέτρον πρὸς ἄμυναν ἔλαβε. Τὰ ὀλίγα πλοῖα ἅτινα εἶχεν, ἐστεροῦντο τῶν πρὸς πλοῦν ἐπιτηδείων, καθόσον ὁ μέγας ναύαρχος τοῦ κράτους Μιχαὴλ Στρυφνὸς, σύζυγον ἔχων τὴν ἀδελφὴν τῆς αὐτοκρατείρας, ὠφελήθη· τῆς συγγενείας ταύτης διὰ νὰ πλουτίσῃ ἀνταλλάσων πρὸς χρυσίον τὰς ἀγκύρας, τὰ ἱστία, τὴν ξυλείαν καὶ αὐτοὺς ἔτι τοὺς ὕλους τῶν πλοίων. Ὅτε λοιπὸν ὁ αὐτοκράτωρ εἶδεν ἐν Χρυσουπόλει τοὺς Λατίνους, ἐξῆλθε τῆς ἀπραξίας αὐτοῦ, διέταξε νὰ ἐξοπλίσωσιν εἴκοσι σεσηπυίας γαλέρας, καὶ νὰ κατεδαφίσωσι τὰς ἔξωθεν ἐπὶ τῶν τειχῶν ἐρειδομένας οἰκίας, καὶ παρασκευάσας τὸν στρατόν του ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν αὐτοῦ ὅπως ἀποκρούσῃ πᾶσαν προσβολὴν τῶν ἐχθρῶν. (2)

Ἐν τούτοις οἱ σταυροφόροι ἤρξαντο νὰ διατρέχωσι τὰς πλουσίας πεδιάδας, αἵτινες ἐκτείνονται ἐκεῖθεν τῆς Χρυσουπόλεως. Ἀπόσπασμα αὐτῶν προβὰν ὀλίγον, παρετήρησε σκηνάς τινας, ἐν αἷς διέμενεν ὁ μέγας δοὺξ μετὰ πεντακοσίων στρατιωτῶν. Οἱ σταυροφόροι ὥρμησαν κατ' αὐτῶν, καὶ μετὰ ὀλιγοχρόνιον μάχην τοὺς ἔτρεψαν εἰς φυγὴν καὶ ἐκυρίευσαν τὰς τροφὰς, τὰς σκηνὰς αὐτῶν καὶ πολλὰ ζῶα. Τοσοῦτον δ' ἐτάραξεν ἡ ἧττα αὕτη τοὺ, ἐν Βυζαντίῳ, ὥστε ψυχάρπαγας ἀγγέλους καὶ χαλκηλάτους

(1) Νικήτ. Χων. 8. 9. 10. Ville-hard. III. 38.—Sanuto 3 p. II.-n. Rmnus, 1. 2.

(2) Lebeau, hist. du Bas-Emp. T. XVII. 93.

ἀνδριάντας ἐθεώρησαν τοὺς Φράγκους, καὶ οἱ μὲν ἔπιπτον, οἱ δὲ ἐδραπέτευον καὶ μάλιστα οἱ στρατηγοὶ ὡς κρουδέλαφοι, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Νικήτα, πλέον δείλανδροι.

Τὴν ἐπιοῦσαν τῆς ἥττης ταύτης, ἐνῷ οἱ ἄρχοντες τῶν σταυροφόρων συνεσκέπτοντο ἐν τοῖς ἀνακτόροις τῆς Χρυσουπόλεως, ἀφίκετο ἐκ μέρους τοῦ αὐτοκράτορος ἀπεσταλμένος τις πρὸς αὐτούς, καλούμενος Νικόλαος Ρόσσης ἐκ Λομβαρδίας, ὅστις ἀφοῦ ἐχαιρέτησεν αὐτοὺς ἐν ὀνόματι ἐκείνου, τοῖς ἔλεξε τάδε· «Ὁ αὐτοκράτωρ οἶδεν ὅτι εἶσθε οἱ μεγαλείτεροι καὶ ἰσχυρότεροι ἄρχοντες ἐκ τῶν μὴ φερόντων στέμμα, καὶ ὅτι ἡγεῖσθε τῶν ἀνδρειοτέρων τοῦ κόσμου λαῶν· ἀπορεῖ ὅμως πῶς ἐνῷ ὄντες, ὡς καὶ αὐτός, Χριστιανοί, ἤλθατε εἰς τὰ κράτη του, χωρὶς νὰ τὸν εἰδοποιήσητε καὶ ζητήσητε τὴν συγκατάθεσίν του. Ἔμαθεν ὅτι πρώτιστος ὑμῶν σκοπός ἐστιν ἡ ἀπελευθέρωσις τοῦ Ἁγίου Τάφου. Ἂν, ὅπως ἐκπληρώσητε τὸν σκοπόν σας, ἔχητε χρείαν τροφῶν, θὰ σᾶς δώσῃ τοιαύτας προθύμως, μηδενὸς φειδόμενος ὅπως σᾶς συνδράμῃ· ἀλλὰ σᾶς ἐξορκίζει ν' ἀποσυρθῆτε τοῦ κράτους του, καίτοι δυναμένου νὰ σᾶς ἐκβιάσῃ πρὸς τοῦτο, διότι ἡ δύναμίς του εἶναι τόσον μεγάλη, ὥστε καὶ εἰκοσάκις πλείονες ἂν ἦσθε, δὲν ἐδύνασθε νὰ σωθῆτε καὶ διαφύγητε τὴν ὀργήν του, ἂν ἤθελε νὰ σᾶς προσβάλῃ καὶ κακοποιήσῃ» Πρὸς ταῦτα δὲ ἀναστὰς ὁ ἱππότης Κόνων Πετούνης, ὅστις ἦτο *bons chevaliers et sages et bien éloquens*, ἀντέλεξεν. «Ὡραῖε κύριε, ὁ αὐτοκράτωρ ἀπορεῖ, διότι εἰσήλθομεν εἰς τὰ κράτη του· ἡ γῆ ὅμως ἣν πατοῦμεν, γνωρίζεις καλῶς ὅτι δὲν ἀνήκει εἰς αὐτόν, ἐπειδὴ τὴν κατέχει ἀδίκως καὶ ἐναντίον τοῦ τε θείου καὶ τῶν ἀνθρωπίνων νόμων, ἀλλ' ἀνήκει εἰς τὸν ἀνεψιόν του, ὃν βλέπεις μέσῳ ὑμῶν. Ἂν θέλῃ νὰ τῷ ἀποδώσῃ τὸ στέμμα καὶ ἐπικαλεσθῇ τὸ ἔλεός του, τότε θὰ παρακαλέσωμεν καὶ ἡμεῖς τὸν Ἰσαάκιον καὶ τὸν υἱόν του

ἵνα τῷ συγχωρήσῃ καὶ τῷ ἐξασφαλίσῃ πόρον ζωῆς ἱκανὸν καὶ ἀνάλογον τῆς θέσεώς του· ἂν δὲ δὲν δεχθῇ νὰ πράξῃ τοῦτο, μὴ τολμήσῃς πλέον νὰ ἔλθῃς παρ' ἡμῖν φέρων τοιαύτας προτάσεις.» Καὶ οὕτως ὁ πρεσβευτὴς ἀπῆλθεν ἄπρακτος, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ φοβούμενος τοὺς ἐν τῇ πόλει πολυαρίθμους παροίκους Λατίνους, ἐξεδίωξεν αὐτοὺς παραχρῆμα.

Τὴν ἐπιοῦσαν οἱ βαρῶνοι καὶ οἱ ἱππόται ἀπεφάσισαν νὰ δοκιμάσωσι τὴν διὰ τῆς πειθοῦς ἀνάβασιν τοῦ παρ' αὐτῶν προστατευομένου ἐπὶ τοῦ θρόνου. Ἐπιβάντες λοιπὸν ἐπὶ τῶν γαλερῶν, ἐπὶ μιᾶς τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ νέος Ἀλέξιος ἔχων ἑκατέρωθεν τὸν Δόγην τῆς Ἑνετίας καὶ τὸν μαρκήσιον τῆς Μοντφεράτης, ἐπλησίασαν εἰς τὰ τείχη τῆς πόλεως καὶ τότε κῆρυξ τις ἤρξατο κραυγάζων ταῦτα· «Ἰδοὺ ὁ νόμιμος κύριός σας. Μάθετε ὅτι ἤλθομεν ὄχι ὅπως σᾶς κακοποιήσωμεν, ἀλλ' ὅπως σᾶς φρουρήσωμεν καὶ ὑπερασπίσωμεν, ἂν πράξητε ὅ,τι πρέπει. Γνωρίζετε ὅτι ἐκεῖνος, ᾧ δουλεύετε, κακεντρεχῶς καὶ παραλόγως κατέλαβε τὴν ἀρχὴν, οὐδ' ἀγνοεῖτε πόσον παρανόμως προσηνέχθη πρὸς τὸν κύριον αὐτοῦ. Βλέπετε, ἰδοὺ ὁ κληρονόμος τοῦ Ἰσαακίου· ἂν ἔλθητε πρὸς αὐτὸν, ἐκπληροῖτε τὸ καθῆκόν σας, ἄλλως μάθετε ὅτι θὰ σᾶς κακοποιήσωμεν, ὅσον δυνηθῶμεν.» Ἐπειδὴ ὅμως οὐδεὶς ἐκ τῶν ἐπάλξεων ἀπεκρίνατό τι, οἱ ἱππόται ἀπεφάσισαν νὰ προπαρασκευασθῶσιν εἰς πόλεμον. (1)

Τῇ 6 Ἰουλίου 1204 συνελθόντες οἱ βαρῶνοι ἐν συμβουλίῳ εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Χρυσουπόλεως, ἔνθα τανῦν ὑπάρχει τὸ Ὀθωμανικὸν Κοιμητήριον, ἀπεφάσισαν ὅπως ὁ μὲν στόλος εἰσέλθῃ εἰς Βόσπορον, ὁ δὲ στρατὸς διαιρεθεὶς εἰς ἓξ φάλαγγας προσβάλῃ τὸν αὐτοκράτορα, ὅστις

(1) Villehardouin c. 55 καὶ συνέχ.

ἰδὼν τὰς προπαρασκευὰς τῶν σταυροφόρων, εἶχε στρατοπεδεύσει εἰς τὴν ἀπὸ τῶν νῦν κανονοστασίων (Τὸπ-Χανὲ) μέχρι τοῦ Διπλοκιονίου (Μπεσὶκ-τάς) ἀκτὴν μετὰ πολυαρίθμου στρατοῦ, οὗ ἡ θέα ἐπὶ τοσοῦτον ἐξήγειρε τοὺς σταυροφόρους, ὥστε *ils ne demendent mie chasquns qui doit aler devant*. Ἐκ τῶν ἓξ φαλάγγων, τὴν πρώτην, τὴν καὶ ἐμπροσθοφυλακὴν, ἐδιοίκει ὁ Βαλδουῖνος κόμης τῆς Φλάνδρας, τὴν δευτέραν ὁ Ἐρρῖκος, ἀδελφὸς τοῦ Βαλδουίνου, τὴν τρίτην ὁ Λουδοβῖκος κόμης τοῦ Βλοὰ, τὴν τετάρτην ὁ Οὖγος κόμης τοῦ ἁγίου Παύλου, τὴν πέμπτην Ματθαῖος ὁ ἐκ Μοντμορενσῆ καὶ τὴν ἕκτην, τὴν καὶ ὀπισθοφυλακὴν, ὁ μαρκήσιος τῆς Μοντφεράτης. Ἀλλ' ὁ χαῦνος Ἀλέξιος μὴ τολμῶν νὰ συμπλακῇ πρὸς τοὺς στραυροφόρους ἐθεώρησε κατάλληλον νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ σρατόπεδόν του καὶ ἀποσυρθῇ εἰς τὴν πόλιν, ἀφίνων οὕτω κυρίους τοῦ Γαλατᾶ τοὺς Λατίνους, οἵτινες εἰσῆλθον τέλος καὶ εἰς αὐτὸ τὸ φρούριον αὐτοῦ, ἀφοῦ οἱ ἐντὸς ἀπεπειράθησαν ἐπὶ μικρὸν νὰ τοὺς ἀντικρούσωσι. Μετὰ ταῦτα δὲ θραύσαντες τὴν μεγάλην ἅλυσον, ἥτις ἐκώλυε τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος καὶ εἰσελθόντες εἰς αὐτὸν, ἐκυρίευσαν καὶ τὰς τῶν Βυζαντινῶν γαλέρας.

Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Γαλατᾶ ὑπὸ τοὺς Λατίνους, ἀπελείπετο ἡ ἅλωσις καὶ αὐτῆς τῆς πόλεως τοῦ Κωνσταντίνου, ἥτις ἱκανὰς παρίστα δυσχερείας· δύο δὲ πρὸς ἐπιτυχίαν προετάθησαν σχέδια. Οἱ μὲν Ἐνετοὶ ἔλεγον ὅτι ὅπως ἁλωθῇ ἔπρεπε νὰ στηθῶσιν ἐκ τῶν πλοίων κλίμακες εἰς τὰ τείχη, καὶ οὕτως ἀπὸ μέρους τῆς θαλάσσης νὰ γείνῃ ἡ ἔφοδος, οἱ δὲ Γάλλοι τοὐναντίον προέτεινον ταύτην ἀπὸ τοῦ μέρους τῆς ξηρᾶς, προφασιζόμενοι ὅτι δὲν ἐδύναντο νὰ νικήσωσιν ἄνευ τῶν ἵππων αὐτῶν. Ἐπὶ τέλους ὅπως μὴ προκύψῃ σχῖσμά τι ἀπεφασίσθη νὰ γείνῃ ἡ ἔφοδος ταὐτοχρόνως ἔκ τε τῆς ξηρᾶς καὶ ἐκ τῆς θαλάσσης, καὶ οὕτως

ὁ μὲν στόλος ἔπλευσε κάτωθεν τῶν προμαχώνων, αἱ δὲ ἓξ φάλαγγες, διαβᾶσαι τὸν Κύδαριν, ἐστρατοπέδευσαν ὅπου ὑπάρχει τὸ νῦν καλούμενον Ἐγιοὺπ, καὶ ἐκεῖθεν ἤρξαντο προσβάλλουσαι τὴν Χαρσίαν ἢ Καλλιγαρίαν πύλην (Ἐγρῆ-καποῦ).(1)

Τῶν Βυζαντινῶν ἐστρατήγει ὁ τοῦ βασιλέως γαμβρὸς Θεόδωρος ὁ Λάσκαρις, ἀνὴρ γενναῖος καὶ ἔμπειρος, ὅστις ἀπέκρουσεν ἐπανειλημμένως τὰς ἐφόδους τῶν φράγκων, πλήττων αὐτοὺς ἐκ τῶν τειχῶν διὰ λίθων, ὑγροῦ πυρὸς καὶ βελῶν, καθ' ὃν χρόνον σώματα πεζῶν ἐκπηδῶντα ἐκ τῆς πόλεως, πολλὴν ἐνεποίουν αὐτοῖς τὴν φθοράν· ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν πλοίων ἐμάχοντο ἐκεῖνοι μετὰ πολλοῦ πείσματος. «Φέροντες τὰ πλοῖα, λέγει Νικήτας ὁ Χωνιάτης, ἔστησαν κατέναντι Πετρίων, βοείαις δοραῖς φραξάμενοι ταῦτα, ὡς εἶεν πυρὶ ἀδήωτα, καὶ ἐν ταῖς κεραίαις τεκτηνάμενοι κλίμακας τὰς βαθμίδας μηρινθώδεις ἐχούσας, ὑποχαλωμένας διὰ κάλων καὶ αὖθις αἰρομένας εἰς ὕψος προσδεδεμένων τοῖς ἱστοῖς. Οἱ δὲ τειχεσιπλήτην κριὸν κρατυνάμενοι καὶ τοὺς Τζαγγροτοξότας πολλαχῇ περιστήσαντες, ὡς ἀφ' ἑνὸς συνθήματος ποιοῦνται τὴν σύρρηξιν. Καὶ ἦν ἡ μάχη φρικαλέα τις καὶ στονόεσσα πάντοθεν. Οἵ τε γὰρ περὶ τὸν κριὸν ὁπλισάμενοι Λατῖνοι, τὸ τεῖχος ῥήξαντες, πρόοδον ἔσχον ἔνδοθεν, ὃ παρατείνει πρὸς θάλασσαν περὶ τόπον, ὃς Ἀποβάθρα βασιλέως ὠνόμασται, εἰ καὶ πρὸς τῶν ἐπικούρων Ῥωμαίοις Πισσαίων καὶ τῶν πελεκυφόρων βαρβάρων γενναιότερον ἀπεκρούσθησαν, καὶ τραυματίαι οἱ πλείονες ἀνέζευξαν. Οἵ τε τοῖς πλοίοις ἐνόντες τοῖς περὶ τὰ Πέτρια τείχεσι προσπελάσαντες καὶ δι' ἀκατίων τὰς ἀγκύρας τῶν πλοίων ἔραζε ῥίψαντες ἐκ τῶν κλιμάκων ἔπειτα τοῖς ἐκ τῶν πύργων Ῥωμαίοις συμπλέκονται καὶ τρέπου-

(1) Νικητ. Χων. 8. 9. 10.—Ducange 1. 8.

ται τούτοις ῥᾳδίως, ὡς ἐξ ὑπερδεξίων μαχομένοις, καὶ οὐ μόνον ἀπὸ ὕψους, ἀλλὰ καὶ κατὰ κορυφὴν ἐφιστῶτες καὶ βάλλοντες. »

Ἐξηκολούθουν τοιουτοτρόπως αἱ ἀψιμαχίαι ἐπὶ ἐννέα ἡμέρας μεταξὺ πολιορκούντων καὶ πολιορκουμένων, ὅτε οἱ Φράγκοι ἀπεφάσισαν τὴν δεκάτην ἡμέραν, 17 Ἰουλίου 1204, πέμπτην τῆς ἑβδομάδος, νὰ ποιήσωσι ταὐτοχρόνως ἔκ τε τῆς ξηρᾶς καὶ ἐκ τῆς θαλάσσης τὸν πόλεμον. Καὶ δὴ ἐκ τῶν ἓξ φαλάγγων, αἱ μὲν δύο ὑπὸ τὸν μαρκήσιον τῆς Μοντφεράτης ἀπελείφθησαν εἰς φρούρησιν τοῦ στρατοπέδου, αἱ δ' ἕτεραι τέσσαρες ὑπὸ τὸν κόμητα τῆς Φλάνδρας Βαλδουῖνον διετάχθησαν νὰ προσβάλωσι τὴν πόλιν. Ἤρξαντο λοιπὸν τὴν προσβολὴν κατὰ πρῶτον εἴς τι προπύργιον, τὸ ὁποῖον ἐφρούρουν Ἄγγλοι καὶ Δανοί. Οἱ Γάλλοι σταυροφόροι ἀνέπτυξαν κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἀνδρίαν ἀξιοθαύμαστον, δεκαπέντε δὲ αὐτῶν καὶ ἐπὶ τὰς ἐπάλξεις ἐπέτυχον νὰ ἀναβῶσιν· ἀλλ' ἠναγκάσθησαν ἐπὶ τέλους νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν κινδυνώδη ἐκείνην θέσιν, δύο δ' ἐξ αὐτῶν αἰχμαλωτισθέντες προσηνέχθησαν καὶ ἐκ νώπιον τοῦ αὐτοκράτορος· ἐνῷ δὲ οἱ Γάλλοι ἔβλεπον ματαιουμένας τὰς προσπαθείας αὐτῶν, οἱ Ἑνετοὶ ὅμως ἐκ τῶν πλοίων αὐτῶν ηὐδοκίμουν μεγάλως. Τάξας ὁ δόγης Δάνδολος τὰς γαλέρας εἰς δύο σειράς, εἰς μὲν τὰς ἐν τῇ πρώτῃ ἔθηκε τὰς πολεμικὰς μηχανάς, εἰς δὲ τὰς ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐπεβίβασε τοὺς πολεμιστάς, ὅπως ἐνῷ αἱ πρῶται προσβάλλουσι τὰ τείχη, οἱ ἐν ταῖς δευτέραις πολεμισταὶ φονεύωσι τοὺς ἐν ταῖς ἐπάλξεσι. Καὶ ἐξηκολούθει λοιπὸν ἡ μάχη πεισματώδης καὶ αἱματηρά, καθόσον μάλιστα ἄφθονον ἐῤῥίπτετο ἀπὸ τὰ τείχη τὸ ὑγρὸν πῦρ. Ἐν τούτοις ὁ Δάνδολος, ὅστις *vialz hom ere et gote ne véoit* (ἦν γέρων καὶ οὐδόλως ἔβλεπε) θέλων ἀποτελεσματικωτέραν νὰ ποιήσῃ τὴν προσβολήν, διέταξε νὰ τὸν κατα-

βιβάσωσιν εἰς τὴν ξηρὰν, ὅπερ ἔσπευσαν οἱ ὑπηρέται του νὰ πράξωσιν, ἔχοντες πρὸ αὐτοῦ κυματίζον καὶ τὸ γόνφαλον τοῦ Ἁγίου Μάρκου. Τοῦτον ἰδόντες δὲν ὤκνησαν νὰ μιμηθῶσι καὶ ἐξ ἄλλων πλοίων οἱ ἱππόται μετὰ κλιμάκων, ὥστε ὁ πόλεμος κατήντησεν ὑπ' αὐτὰ ἀμέσως τὰ τείχη τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Αἴφνης ἡ σημαία τοῦ Ἁγίου Μάρκου φαίνεται ἐπί τι προπύργιον τῆς πόλεως καὶ ἡ θέα αὐτῆς τοὺς μὲν Γραικοὺς ἀποθαῤῥύνει, τὴν δὲ γενναιότητα τῶν Φράγκων ἐπαυξάνει, νομιζόντων ὅτι βλέπουσι τὴν πανσθενῆ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελιστοῦ χεῖρα ὅτι τοὺς προστατεύει. Διπλασιάζουσι λοιπὸν ζῆλον καὶ ἐν ἀκαρεῖ, εἴκοσι πέντε πύργοι πίπτουσιν εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν. Καταδιώκουσι λοιπὸν τοὺς Γραικοὺς ἐν τῇ πόλει, ἀλλὰ φοβούμενοι ἐνεδράν τινα ἢ ἐπίθεσιν ἐκ μέρους τοῦ πολυαρίθμου λαοῦ. θέτουσι πῦρ εἰς τὰς οἰκίας, ἃς ἀπαντῶσιν· αἱ φλόγες διαδίδονται ταχέως, καὶ ἰδοὺ ἡ Κωνσταντινούπολις παρίστησι τὸ φρικῶδες θέαμα πόλεως πυρπολουμένης. (1)

Τότε μόλις ἐμφανίζεται ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος μετὰ στρατοῦ τοσούτου, ὥστε, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Βιλλαρδουΐνου, ἐνόμιζέ τις ὅτι *ce fust tonz li mons* (ὅλος ὁ κόσμος συνεσωρεύθη ἐκεῖ). Ὅταν εἶδον οἱ Λατῖνοι τὸν αὐτοκράτορα προερχόμενον, παρετάχθησαν εἰς μάχην, νομίζοντες ὅτι θέλουσι προσβληθῆ· ἀλλ' ὁ χαῦνος αὐτοκράτωρ μὴ τολμῶν αὐτὸς, μηδ' ἐπιτρέπων τὴν προσβολὴν εἰς τὸν ὀργῶντα πρὸς πόλεμον γαμβρὸν αὐτοῦ Λάσκαριν, μόλις εἶδε τὴν παράταξιν τῶν ἐχθρῶν, εἰσῆλθεν αὖθις εἰς τὴν πόλιν αἴσχιστος καὶ ἐφύβριστος. Ὅταν δὲ οἱ ἐν Βυζαντίῳ εἶδον τὸν αὐτοκράτορα αὐτῶν τοσοῦτον ἀνάνδρως ἐπανελθόντα, περιῆλθον εἰς μεγίστην ὀργὴν, ἡ δὲ ταραχὴ

(1) Lebeau. XVII. 106 - Ducange ibid - Michaud et Poujoulat 111. 60.

καὶ ἡ σύγχυσις ἔφθασεν εἰς τὸ ἔπακρον, διότι ὁ μὲν λαὸς κατηγόρει τὸν στρατὸν, ὁ δὲ στρατὸς τὸν βασιλέα, πάντες δ' ἐν γένει ἔπνεον μένεα κατ' αὐτοῦ. Ὁ Ἀλέξιος τοιουτοτρόπως καταρώμενος ὑπὸ πάντων, δυσπιστῶν εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν, καὶ μηδεμίαν ἐλπίδα σωτηρίας ἔχων, ἀπεφάσισε νὰ ἐγκαταλείψη τὴν πόλιν. Κοινωσάμενος λοιπὸν τὴν πρόθεσιν αὐτοῦ ταύτην εἰς ὀλιγίστους, καὶ λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ δέκα κεντηνάρια χρυσίου καὶ διάφορα ἄλλα τιμαλφῆ πράγματα, ἀνεχώρησε νύκτωρ πρὸς τὸ Δελβετὸν «δείλαιος ἐν ἀνθρώποις, μὴ φίλτρῳ παίδων μαλαχθεὶς, μὴ γυναικὸς ἔρωτι δαμασθεὶς, μὴ τηλικαύτῃ πόλει μαλακισθεὶς, μηδέ τι τῶν ἄλλων εἰς νοῦν βαλλόμενος, φιλοψυχίᾳ δὲ καὶ δειλανδρίᾳ σωτηρίαν ἑαυτῷ, καὶ ταύτην ἀμφίβολον, χωρῶν καὶ πόλεων τοσούτων καὶ γένους παντὸς ἀλλαξάμενος.» Ἐβασίλευσε δὲ ἔτη ὀκτὼ, μῆνας τρεῖς καὶ ἡμέρας δέκα. (1)

Ἡ νὺξ εἶχεν ἤδη διακόψει τὰ πολεμικὰ ἔργα καὶ οἱ κάτοικοι ἀνελάμβανον ἐν τοῖς κόλποις τοῦ ὕπνου ἐκ τῶν καμάτων αὐτῶν. Σιγὴ βαθυτάτη ἐπεκράτει καθ' ἅπασαν τὴν πόλιν, ὅτε κραυγή τις ἀντήχησεν εἰς ὅλας τὰς ὁδούς· «Ἔλειψε πλέον ὁ Ἀλέξιος Κομνηνός! ἔλειψεν ὁ τύραννος! ἐφυγαδεύθη!» Παραυτα ὁ θόρυβος διεδέξατο τὴν τέως ἠρεμίαν, λαμπάδες ἐφώτισαν ὅλα τὰ παράθυρα, ἐρωτήσεις καὶ ὁμιλίαι ἠκούσθησαν πανταχοῦ. «Τίς θὰ μᾶς ὑπερασπισθῇ;» ἠρώτων οἱ μέν.» «Τίς θὰ μᾶς παραδώσῃ εἰς τοὺς Φράγκους; ἔλεγον οἱ ἄλλοι·» πάντες δ' ὁμοφώνως ἤρξαντο νὰ ὑβρίζωσι τὸν Ἀλέξιον, ἅρπαγα τοῦ θρόνου ἀποκαλοῦντες αὐτὸν καὶ φαῦλον καὶ αἴσχιστον. Ἡ Εὐφροσύνη, ἥτις ὅπως βασιλεύσῃ, δὲν εἶχεν ἀνάγκην εἰμὴ ἑνὸς φάσματος, συναγαγοῦσα τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους της,

(1) Νικητ. Χωνιάτ. 8. 9. 10.

τοῖς προτέροις τὸ στέμμα· οὐδεὶς ὅμως συγκατένευε νὰ δεχθῇ φορτίον τόσον βαρύ. Ἐν τούτοις ὁ εὐνοῦχος Κωνσταντῖνος, ὁ μέγας θησαυροφύλαξ, πεπεισμένος ὅτι τὰ χρήματα εἶναι τὸ μόνον σημεῖον, περὶ ὃ ἐν τοιαύταις περιστάσεσι περιστρέφεται ἡ νομιμότης τοῦ βασιλέως, ἤρξατο διανέμων τοιαῦτα εἰς τοὺς Βαράγγους ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἰσαακίου. Τότε οἱ μεγιστάνες ἐνθυμήθησαν τὸν ἐν τῇ εἱρκτῇ μένοντα τυφλὸν Ἰσαάκιον, εἰς ὃν ἀνέθεσαν, ὡς ἐπὶ ἄγκυραν ἱεράν, πᾶσαν αὐτῶν τὴν ἐλπίδα· συναγαγόντες λοιπὸν τοὺς φίλους καὶ δούλους των, μεταβαίνουσιν εἰς τὰ ἀνάκτορα, συλλαμβάνουσι τὴν Εὐφροσύνην, καὶ ἐκεῖθεν πορευθέντες εἰς τὴν εἱρκτὴν, κατακλείουσι μὲν αὐτὴν, λύουσι δὲ τὰ δεσμὰ τοῦ Ἰσαακίου καὶ τὸν ἀποκαλοῦσιν αὐτοκράτορα. Ὁ Ἰσαάκιος, ὅστις δὲν ἐγνώριζε τί συνέβαινεν ἐν τῇ πόλει, οὔτε ἂν ἦνε νὺξ ἢ ἡμέρα ἠνόει, ἐνόμισεν ὅτι τὸν παρέλαβον ἐκ τῆς εἱρκτῆς, ὅπως τὸν ὁδηγήσωσιν εἰς τὸν θάνατον· ἔμεινεν ὅμως ὡς ἐννεὸς ὅτε μετ' ὀλίγον ἐπείσθη περὶ τῆς ἐσφαλμένης ἰδέας του, ἀφοῦ παραλαβόντες αὐτὸν, τὸν ἔφερον μετὰ πομπῆς εἰς τὰ ἀνάκτορα τῶν Βλαχερνῶν ἔνθα τὸν ἔστεψαν, κατὰ τὰ εἰθισμένα. Ἔκπληκτος λοιπὸν γενόμενος ἐπὶ τῇ φορᾷ τῶν πραγμάτων, διαμηνύει τοῖς Φράγκοις καὶ τῷ ἐν μέσῳ αὐτῶν υἱῷ του Ἀλεξίῳ τὴν φυγὴν τοῦ ἅρπαγος τοῦ θρόνου καὶ τὴν ἀναγόρευσιν αὐτοῦ ὡς αὐτοκράτορος. Τοσοῦτον δ' ἀπροσδόκητον ἐφάνη τοῦτο εἰς τοὺς σταυροφόρους, ὥστε συνελθόντες ἐκεῖνοι ἐν συμβουλίῳ εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρκησίου τῆς Μοντφεράτης, καὶ δυσπιστοῦντες πρὸς τὴν πραγματικότητα τῶν μηνυομένων, ἀφοῦ ἐδοξολόγησαν τὸν Θεὸν, παρετάχθησαν εἰς μάχην, ὑποπτεύοντες ἐνεδράν τινα· ὅτε δὲ πολυάριθμοι Γραικοὶ ἐξελθόντες τῆς πόλεως, ἦλθον νὰ ἐπιβεβαιώσωσι τὰ γεγενημένα, τότε μόνον ἀπεφάσισαν νὰ πέμψωσιν ἐντὸς τῆς πόλεως τετραμελῆ ἐπιτροπὴν, συγκει-

μένην ἐκ τοῦ Ματθαίου Μοντμορενσῆ, ἐκ τοῦ Γοδοφρέδου Βιλλαρδουΐνου καὶ ἐκ δύο Ἐνετῶν, ὅπως ἰδίοις ὀφθαλμοῖς ἀντιληφθῶσι τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων, καί, ἂν τὰ λεγόμενα ἔχωνται ἀληθείας, προσκυνήσωσι τὸν Ἰσαάκιον ἐκ μέρους τῶν Φράγκων, καὶ ἀπαιτήσωσι τὴν ἀναγνώρισιν τῶν ὑποχρεώσεων, ἃς ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀλέξιος ἀνέλαβεν. Ἡ ἐπιτροπὴ μέχρι τῶν πυλῶν τῆς πόλεως μετέβη ἔφιππος, ἐκεῖ δὲ ἀφιππεύσασα, ὡδηγήθη εἰς τὰ ἀνάκτορα τῶν Βλαχερνῶν· προσαχθείσης δὲ ταύτης ἐνώπιον τοῦ αὐτοκράτορος, λαβὼν τὸν λόγον ὁ Γοδοφρέδος Βιλλαρδουΐνος, ἔλεξε τάδε· «Κύριε, βλέπεις τὰς ὑπηρεσίας, τὰς ὁποίας προσεφέραμεν εἰς τὸν υἱόν σου, καὶ πόσον συνεδράμαμεν αὐτόν. Ἀπόκειται ἤδη νὰ ἐκπληρώσῃ καὶ αὐτὸς τὰς ὑποχρεώσεις, ἃς ἀνεδέχθη ἀπέναντι ἡμῶν· ἀπόκειται δὲ καὶ εἰς σὲ νὰ ἀναγνωρίσῃς τὰς ὑποχρεώσεις ἐκείνας.» Ἐρωτήσαντος τοῦ Ἰσαακίου ὁποῖαί εἰσιν αἱ ὑποχρεώσεις αὗται, καὶ τοῦ Γοδοφρέδου ἐκθέντος αὐτάς, ὡς ἐν τοῖς προηγουμένοις εἴπομεν, ὁ αὐτοκράτωρ ἐκπλαγεὶς ἐπὶ τῇ δυσχερείᾳ τῆς ἐκπληρώσεως, «Βεβαίως, ἀπήντησεν, αἱ ὑπηρεσίαι ὑμῶν εἰσὶ μεγάλαι, οὐδὲ δυνάμεθα τὰς ἀναλόγους νὰ διομολογήσωμεν ὑμῖν χάριτας· διὸ καὶ τὸ κράτος αὐτὸ σύμπαν εἰ ζητήσητε, δικαίως ἀνήκει ὑμῖν.» Οὕτως ἀνεγνώρισε τὴν συνθήκην τοῦ Ἀλεξίου καὶ ἐπεκύρωσεν αὐτὴν διὰ τῆς χρυσῆς τῶν αὐτοκρατόρων σφραγῖδος. (1)

Ἐπανελθούσης τῆς ἐπιτροπῆς παρὰ τοῖς σταυροφόροις καὶ ἀγγειλάσης τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀποστολῆς αὐτῆς, εἰσῆλθον ἐκεῖνοι ἐν μεγίστῃ παρατάξει εἰς τὴν πόλιν, ἔχοντες ἐν μέσῳ τὸν Ἀλέξιον, οὗ ἑκατέρωθεν ἵππευον ὁ κόμης τῆς Φλάνδρας καὶ ὁ Δόγης τῆς Ἐνετίας. Ἄπειρος

(1) Villehardu'n 94-109-Νικήτας ἐν β. Ἰσαακίου-Ἀκροπολιτ.-3. 5-Ramnus 1. 2-Gesta Innocent-111.-Sal.ell. 1. 8.-Ducange ibid.

λαὸς συνωθεῖτο περὶ τὴν συνοδείαν χαιρετῶν διὰ φρενητιωδῶν κραυγῶν τὸν νέον αὐτοκράτορα. Ὁ Ἰσαάκιος ηὐχαρίστησεν ἐκ νέου τοὺς σταυροφόρους, δι' ἃς τῷ παρέσχον ὑπηρεσίας, καὶ φοβούμενος μὴ ἔλθωσιν εἰς ῥῆξιν πρὸς τοὺς Βυζαντινοὺς, τοὺς παρεκάλεσε νὰ στρατοπεδεύσωσιν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Χρυσοκέρατος. Οἱ σταυροφόροι ὑπήκουσαν, καὶ ἐν τῇ ἀναπαύσει καὶ ἀφθονίᾳ πάντων, ἤρξαντο λησμονοῦντες τοὺς κόπους καὶ τοὺς κινδύνους, οὓς τέως ὑπέστησαν, διότι ἀνέκαθεν τὸ Βυζάντιον ἐθεωρεῖτο ὡς ἕδρα ἀκολασίας καὶ ἀναπαύσεως. (1) Μετά τινας δὲ ἡμέρας ὁ Ἀλέξιος ἐστέφθη ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας κοινωνὸς τοῦ πατρός του ἐν τῇ ἐξουσίᾳ.

Ἐνόσῳ ὁ Αὐτοκράτωρ περιωρίζετο εἰς μόνας ὑποσχέσεις, τὰ πράγματα ὥδευον καλῶς· ἡ ἐκπλήρωσις ὅμως αὐτῶν πολλὰς παρενέβαλλε δυσχερείας. Μὴ δυνάμενος νὰ ἐπιβαρύνῃ διὰ μιᾶς τὸν λαὸν μὲ φόρους, ἀλλὰ καὶ ὀφείλων νὰ ἀποτίσῃ, κατὰ τὰ συμπεφωνημένα, διακοσίας χιλιάδας μαρκῶν, προσκαλεσάμενος τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν σταυροφόρων, τοῖς ἔδωκε μικράν τινα προκαταβολήν· ζητήσας δὲ προθεσμίαν ἑνὸς μηνὸς ὅπως εἰσπράξῃ χρήματα, παρασκευάσῃ δὲ καὶ τὰ πλοῖα δι' ὧν ὤφειλε, κατὰ τὴν συνθήκην, νὰ συνοδεύσῃ αὐτοὺς εἰς Αἴγυπτον ἢ Συρίαν, τοῖς ἔλεξε ταῦτα δεικνύοντα ἄριστα τὸν ἐξευτελισμὸν εἰς ὃν εἶχε περιέλθει τὸ Βυζαντινὸν στέμμα. «Κύριοι σταυροφόροι, ἐγὼ ἀνέβην ἐπὶ τοῦ θρόνου τὸν ὁποῖον ἡ γέννησίς μου μοὶ εἶχε προωρίσει, τοῦτο δὲ ὀφείλω εἰς τὴν θείαν ἀγαθότητα καὶ εἰς τὴν ὑμετέραν ἀνδρίαν, καὶ ἐφ' ὅσον διατηρήσω τὸ κράτος, ἐστὲ βέβαιοι ὅτι θέλετε βασιλεύει ἐν τῇ καρδίᾳ μου· πολὺ ὅμως ἀπέχουσιν οἱ ὑπήκοοί μου νὰ αἰσθάνωνται πρὸς ἐμὲ ὅ,τι ὑμεῖς. Μὲ μισοῦσι, καὶ τολμῶ εἰπεῖν ὅτι ἐγκαυχῶμαι διὰ

(1) Ἀθην. Χ. 59. Χ. 14. 32. - Αἰλιαν. Π. Ἱστορ. 3. 14.

τὸ μῖσός των, καὶ μοὶ περιποιεῖ τιμὴν διότι τὰς ῥίζας του ἔχει εἰς τὴν πρὸς ἐμὲ συμπάθειάν σας. Γνωρίζετε καλῶς τὴν ἀπέχθειάν των πρὸς τὰ Λατινικὰ ἔθνη, τὰ ὁποῖα δὲν δύνανται νὰ συγχωρήσωσι, δι' ἣν μοὶ προσέφεραν ἐπικουρίαν· κρίνατε λοιπὸν ἂν ἦμαι εἰς θέσιν νὰ διατηρηθῶ ἄνευ ὑμῶν. Ἡ ἀναχώρησίς σας, ὁρισθεῖσα κατὰ τὴν ἐπέτειον ἡμέραν τοῦ ἁγίου Μιχαὴλ πλησιάζει, ἐγὼ δὲ ἀδυνατῶ ἐν τοσούτῳ βραχεῖ χρόνῳ νὰ ἀποτίσω τὸ πρὸς ὑμᾶς χρέος μου, τὸ ὁποῖον μάλιστα οὐδὲ θὰ δυνηθῶ ποτὲ νὰ ἐξοφλήσω, ἂν στερηθῶ τῆς συνδρομῆς σας, διότι τότε κινδυνεύω ν' ἀπολέσω οὐ μόνον τὸ στέμμα, ἀλλὰ καὶ τὴν ζωήν. Ἓν μόνον μέσον βλέπω ὅπως προληφθῇ τὸ τοιοῦτο, τὴν παράτασιν τῆς ἀναχωρήσεώς σας μέχρι τοῦ προσεχοῦς Πάσχα. Ἕως τότε θὰ δυνηθῶ νὰ παγιώσω τὴν δύναμίν μου, νὰ εἰσπράξω χρήματα ὅπως ἐκπληρώσω τὰς ὑποσχέσεις μου, καὶ νὰ παρασκευάσω καὶ ἐξοπλίσω τὰ πλοῖα, ἅτινα ὀφείλουσι νὰ σᾶς συνοδεύσωσι, κατὰ τὰς συμφωνίας ἡμῶν. Ἀναδέχομαι κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο νὰ σᾶς προμηθεύσω ὅ,τι σᾶς ἀναγκαιοῖ, καὶ ν' ἀποζημιώσω τοὺς Ἑνετοὺς διὰ τὰ πλοῖά των· ἄλλως τε ἡ παράτασις τῆς ἐνταῦθα διαμονῆς σας κατ' οὐδὲν θέλει σᾶς βλάψει, διότι τὸν χειμῶνα πᾶσα ἐπιχείρησις εἶνε ἀκατόρθωτος, τὸ δὲ ἔαρ δύνασθε ν' ἀναλάβητε τὸ ἔνδοξον ἔργον σας.» Ἡ πρότασις τοῦ αὐτοκράτορος ἐγένετο δεκτή, καὶ τοῦτο μόνον τὸ ἀποτέλεσμα ἔσχεν ὅτι ἐπεβάρυνε τοὺς ὑπηκόους του χωρὶς νὰ βελτιώσῃ τὴν τύχην αὐτοῦ. (1)

Ἐν τούτοις ὁ φυγὼν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος καταλαβὼν τὴν Ἀδριανούπολιν, ἔστησεν ἐκεῖ τὸν θρόνον αὐτοῦ, συναθροίζων στρατὸν καὶ τὰ λοιπὰ προετοιμάζων ὡς εἰς πόλεμον. Ταῦτα πληροφορηθεὶς ὁ ἀ-

(1) Lebeau. XVII. 114.

νεψιὸς αὐτοῦ Ἀλέξιος, παραλαβὼν μέρος τῶν Φράγκων, ὑπὸ Βονιφάτιον τὸν μαρκήσιον τῆς Μοντφεράτης, τὸν κόμητα τοῦ Ἁγίου Παύλου, τὸν Ἐρρῖκον ἀδελφὸν τοῦ κόμητος τῆς Φλάνδρας, τὸν Ἰάκωβον Δαβέσνην, τὸν Γουλλιέλμον δὲ Σαμπλὶτ καὶ τὸν Οὔγον δὲ Κολέμην, ἐξῆλθεν ὅπως καταπολεμήσῃ ἐκεῖνον. Περιῆλθεν οὕτω διαφόρους πόλεις, ἃς οἱ συνέκδημοι αὐτῷ Φράγκοι ἐφιλοτιμήθησαν νὰ λαφυραγωγήσωσι, καὶ ἀφοῦ ἐφυγάδευσε τὴν θεῖον αὐτοῦ, ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς ἐν θριάμβῳ.

Ἀλλ' ἤδη ἤρξατο δύων καὶ τοῦ Ἀλεξίου τούτου ὁ ἀςήρ. Ὅπως εἰσπράξῃ χρήματα ἵνα πληρώσῃ τοὺς Φράγκους ἐπώλησε τὰ κοσμήματα καὶ λοιπὰ πολύτιμα σκεύη τῶν ναῶν, ἀφήρεσε τὴν περιουσίαν πάντων ἐκείνων, οἵτινες ἢ ὑπεβοήθησαν τὴν ἐπὶ τοῦ θρόνου ἀνάβασιν τοῦ θείου αὐτοῦ ἢ ἦσαν φίλοι του, ἐπέβαλε φόρους δυσβαστάκτους καὶ ἐνὶ λόγῳ ἔλαβε μέτρα τοσοῦτον βίαια, ὥστε ὁ λαὸς ἤρξατο ἀναφανδὸν κραυγάζων κατὰ τῶν νέων αὐτοκρατόρων. Ταῦτα βλέπων ὁ νέος Ἀλέξιος καὶ δυσπιστῶν πρὸς τοὺς Βυζαντινοὺς, ἀφιερώθη ὁλοσχερῶς εἰς τοὺς Φράγκους, ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν ὁποίων νυχθημερὸν διέτριβε συντρώγων μετ' αὐτῶν καὶ συμπίνων καὶ πλεῖστα ἄλλα ἀνάξια βασιλέως ἔργα ποιούμενος. Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ βαθμὸν οἰκειότητος μετὰ τῶν σταυροφόρων προέβη, ὥστε πολλάκις ἐν ᾧ χρόνῳ συνέτρωγον, οἱ Ἐνετοὶ ἀφαιροῦντες ἀπὸ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὸ βασιλικὸν λιθοκόσμητον διάδημα, τῷ ἐπέθετον τὸν ἐξ ἐρίου χονδρὸν σκοῦφον τῶν ναυτῶν τῆς Ἐνετίας· ἀλλὰ καὶ ὁ τοῦ Ἀλεξίου πατὴρ Ἰσαάκιος εἰς τὰς αὐτὰς ὑπέπιπτε πράξεις, ἐξ οὗ μεγίστη ἠγέρθη κατακραυγή. Ἐπηύξησε δὲ αὕτη, ὁπόταν ὁ Ἀλέξιος πειθόμενος τοῖς Φράγκοις, αἰτοῦσι τὴν ἕνωσιν τῶν ἐκκλησιῶν, ἠνάγκασε τὸν τότε Πατριάρχην ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος τῆς Ἁγίας Σοφίας νὰ διομολογήσῃ τὸν πάπαν Ἰννοκέντιον Γ'. ἐπίτροπον τοῦ

Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, ἀρχιποίμενα τοῦ πιστοῦ ποιμνίου του καὶ διάδοχον τοῦ ἁγίου Πέτρου. (1)

Ὑπῆρχε τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀνὴρ τις, ὀνόματι Ἀλέξιος Δούκας, τὸν ὁποῖον οἱ συνέταιροι, διότι συνεσπα τὰς ὀφρῦς εἶχον ἐπονομάσει Μούρτζουφλον. Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἀνῆκεν εἰς μίαν τῶν πρώτων οἰκογενειῶν τοῦ Βυζαντίου, διότι ἦν υἱὸς Ἰσαακίου Δούκα τοῦ Σεβαστοκράτορος καὶ κατὰ συνέπειαν ἐξάδελφος τοῦ Ἀλεξίου· φιλόδοξος δὲ εἰς ὑπερβολὴν ὢν καὶ πολυμήχανος, ἐνόμισε τὴν περίστασιν πρόσφορον εἰς τοὺς σκοποὺς αὐτοῦ καὶ προσεποιήθη μεγίστην ἀφοσίωσιν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξιον, ὅστις καὶ Πρωτοβεστιάριον τὸν κατέστησεν. Ἀλλ' ἐνῷ εἰς αὐτὸν ἐμεγαλοποίει τὴν κατακραυγὴν τοῦ λαοῦ, ἐνέπνεε φόβους εἰς τὴν καρδίαν του καὶ ὡς μόνην ἄγκυραν σωτηρίας τῷ παρίστα τὸν πρὸς τοὺς Φράγκους σφιγκτὸν σύνδεσμον, ἀφ' ἑτέρου διέβαλλε τὸν βασιλέα παρὰ τῷ λαῷ, λέγων αὐτῷ, ὅτι ὁ Ἀλέξιος προτίθεται νὰ ἐκλατινίσῃ τὸ Βυζάντιον καὶ παραδάσῃ τὴν πόλιν εἰς τοὺς σταυροφόρους. Ἐμάνη ὁ λαὸς ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ ταύτῃ, ὁ δὲ Μούρτζουφλος θέλων νὰ περιπλέξῃ ἐπὶ μᾶλλον τὰ πράγματα τοῦ κούφου αὐτοκράτορος, προέτρεψεν αὐτόν, ὅπως ἐξευμενίσῃ δῆθεν τὸ πλῆθος, νὰ παύσῃ τὴν πρὸς τοὺς Φράγκους φιλίαν, καὶ νὰ κηρύξῃ τὸν πρὸς αὐτοὺς πόλεμον, διότι τότε μόνον ἐδύνατο νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τοῦ θρόνου. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Ἀλέξιος δὲν ἐπείθετο εἰς ταῦτα, ἐνθυμούμενος ὁποίαν συνδρομὴν παρ' ἐκείνων ἔλαβεν, ὁ Μούρτζουφλος ὑπεκίνησε στάσιν, συνεπείᾳ τῆς ὁποίας ἀνηγορεύθη νεανίσκος τις, Νικόλαος Καναβὸς τοὔνομα, αὐτοκράτωρ, ἀνὴρ ὡς λέγει ὁ Νικήτας «τὸ ἦθος μειλίχιος καὶ δεξιὸς τὴν γνώμην, μηδ' ἀγενὴς τὰ

(1) Νικητ. Χων. ἐν β. Ἰσαακίου καὶ Ἀλεξίου. — Βιβλίον. XVII. 117.

πολέμια.» Σπεύδει ὁ Μούρτζουφλος μετὰ δακρύων κροκοδείλου νὰ ἐξαγγείλῃ τὰ γενόμενα εἰς τὸν Ἀλέξιον, ᾧ ὡς μόνον πρὸς σωτηρίαν μέσον προβάλλει τὸν πρὸς τοὺς Φράγκους πόλεμον. Καὶ βλέπει μὲν ὁ δυστυχὴς αὐτοκράτωρ τὸ πρὸ αὐτοῦ χαῖνον βάραθρον· ἀλλὰ μὴ ἔχων ἄλλο νὰ πράξῃ, πείθεται εἰς τοῦ ἀπατεῶνος τοὺς λόγους καὶ ἐπιτρέπει εἰς αὐτὸν ἵνα μετὰ πολυαρίθμου στρατοῦ ἐπιπέσῃ αἴφνης κατὰ τῶν σταυροφόρων, καὶ εἰ δυνατὸν, τοὺς καταστρέψῃ. Ἀλλ' οἱ Φράγκοι, ἕτοιμοι ἀείποτε ὄντες, ἀντικρούουσιν ἰσχυρῶς τὴν ἐπίθεσιν καὶ ἀναγκάζουσι τοὺς Βυζαντινοὺς νὰ ἐπανακάμψωσιν εἰς τὴν πόλιν κατησχυμένοι· ἡ δὲ ἀποτυχία αὕτη, ἀντὶ νὰ ἐπιφέρῃ τὴν ταπείνωσιν τοῦ Μουρτζούφλου, τοὐναντίον κατέστησεν αὐτὸν ὑψηλοφρονέστερον, περὶ αὐτὸν δὲ συνησπίσθησαν πολλοὶ ἄλλοι, οἵτινες ὤμωσαν νὰ συναποθάνωσιν ὑπὲρ πατρίδος.(1)

Ἡ ἀπροσδόκητος αὕτη προσβολὴ ἐξηγρίωσεν ἐπὶ τοσοῦτον τοὺς Φράγκους ὥστε πανταχόθεν ἤρξαντο κραυγάζοντες ὅτι πρέπει νὰ καταπολεμήσωσι τὸν ἀχάριστον αὐτοκράτορα, ὅστις, ὡς ἀντιμισθίαν τῶν ὅσων ὑπὲρ αὐτοῦ διεπράξαντο, τοῖς ἀποδίδωσι δόλον καὶ πλεκτάνας· ἀλλὰ πρὶν ἢ προβῶσιν εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο μέτρον, ἀπεφάσισαν νὰ πέμψωσι πρέσβεις εἰς Βυζάντιον τὸν Κόνωνα Πετούνην, τὸν Γοδοφρέδον Βιλλαρδουῖνον, τὸν Μίλην δὲ Βραιβάντιον καὶ τρεῖς εὐγενεῖς Ἐνετοὺς, ὅπως, εἰ δυνατὸν, ἐμπνεύσωσιν εἰς τὸν αὐτοκράτορα νομιμώτερα αἰσθήματα. Μεταβάσης λοιπὸν τῆς πρεσβείας εἰς τὰ ἀνάκτορα τῶν Βλαχερνῶν, λαβὼν τὸν λόγον ὁ Κόνων Πετούνης, ἔλεξε πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τάδε· «Μεγαλειότατε, ὁ Δόγης καὶ οἱ βαρῶνοι σοὶ λαλοῦσι σήμερον διὰ στόματός μου. Γνω-

(1) Νικήτ. Χων. ἐν 6. Ἰσαακίου-Villehard. 109-123 Ἀκροπολιτ. 1 3 - Herold 2 20 - Sanut, 111 2. 1. Ducange ibid.

ρίζεις τὰς ὑπηρεσίας, ἃς σοὶ προσήνεγκον καὶ αἵτινες οὐδένα λανθάνουσιν. Ἀνεδέχθης ἐνόρκως σὺ καὶ ὁ υἱός σου, νὰ τοῖς δείξῃς τὴν εὐγνωμοσύνην σου, τούτου δὲ ἔχουσιν ἐνσφράγιστον ἀπόδειξιν· ἀλλά, φαίνεται, ὅτι σὺ ἐλησμόνησες τὴν ὑπόσχεσίν σου. Πολλάκις σοὶ ὑπέμνησαν ταύτην, καὶ σοὶ τὴν ὑπομιμνήσκουσι καὶ πάλιν σήμερον παρουσίᾳ τῆς αὐλῆς σου. Ἂν τὴν ἐκπληρώσῃς, θέλεις φανῇ δίκαιος καὶ ἡμεῖς θέλομεν διατελεῖ ἐν εἰρήνῃ· ἄλλως ὅμως μάθε ὅτι οἱ βαρῶνοι ἡμῶν δὲν σὲ γνωρίζουσι πλέον οὔτε ὡς αὐτοκράτορα, οὔτε ὡς φίλον, ἀλλὰ θέλουσι λάβει κατὰ σοῦ ὅσα μέτρα δυνηθῶσι. Τοῦτο δὲ σοὶ ἀναγγέλλουσι σήμερον ἐν πάσῃ εἰλικρινείᾳ, διότι δὲν γνωρίζουσι νὰ μεταχειρίζωνται ἐπιβουλὰς ἢ νὰ πολεμῶσι πρὶν ἢ προκηρύξωσι τοῦτο. Ἰδοὺ τὸ ἀντικείμενον τῆς πρεσβείας ἡμῶν, εἰς σὲ δὲ ἀνήκει νὰ ἀποφασίσῃς περὶ τοῦ πρακτέου.»

Ἡ ἀγέρωχος αὕτη γλῶσσα φυσικὸν ἦτο νὰ διεγείρῃ τὴν ὀργὴν εἰς μίαν αὐλήν, ἔνθα ὁ αὐτοκράτωρ ὑπῆρχε πάντοτε τὸ ἀντικείμενον τῆς αἰσχροτέρας κολακείας· διὰ τοῦτο οἱ περὶ τὸν Ἀλέξιον ἐκραύγασαν ὅτι ἔπρεπε νὰ τιμωρηθῇ ὁ αὐθάδης Φράγκος, ὅστις ἀπετόλμησε νὰ ἐξυβρίσῃ τὴν σεπτὴν τοῦ αὐτοκράτορος κορυφήν· ὁ Ἀλέξιος ὅμως, ὑπὸ τοῦ παλιμβούλου Μουρτζούφλου συμβουλευόμενος, ἀπεφάσισεν ἀντὶ τῆς συμμαχίας τῶν ὑπηκόων του νὰ προτιμήσῃ τὴν τῶν Φράγκων, καὶ δὴ πέμψας αὐτὸν τὸν Μούρτζουφλον πρὸς τὸν μαρκήσιον τῆς Μοντφεράτης, ἔσπευσε νὰ δικαιολογηθῇ, καὶ νὰ ζητήσῃ σύναμα τὴν συνδρομὴν τῶν Φραγκικῶν δυνάμεων ἵνα δι᾽ αὐτῶν ἀποβάλῃ τὸν δημοπρόβλητον βασιλέα καὶ στηριχθῇ αὐτὸς ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἐνέχυρον δὲ ἔδιδε πολλοὺς ἄρχοντας τῆς αὐλῆς του. Γενομένων δεκτῶν τῶν ἱκεσιῶν τοῦ Ἀλεξίου, τὴν ἐπιοῦσαν, 25 Ἰανουαρίου 1204, ὁ μαρκήσιος τῆς Μοντφεράτης μετὰ στρατοῦ ἐπαρουσιάσθη εἰς τὴν πύλην

τῶν Βλαχερνῶν, ὅπως εἰσέλθῃ ἐν τῇ πόλει καὶ ἀναλάβῃ ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτοῦ τὸν αὐτοκράτορα.

Ἐβρύαξαν οἱ ἐν Βυζαντίῳ, ἔτι μᾶλλον ἐρεθιζόμενοι ὑπὸ τῶν πρακτόρων τοῦ Μουρτζούφλου, ἰδόντες τὴν νέαν ταύτην τοῦ Ἀλεξίου προδοσίαν, καὶ ἤρξαντο ἀναφανδὸν ἐξυβρίζοντες αὐτὸν ὅτι ἀπὸ δούλου ἐγένετο κύριος. «Ἐῤῥέτω, ἐκραύγαζεν, ἡ γεννεὰ αὕτη τῶν Ἀγγέλων, προδοτῶν τῆς πατρίδος ἀείποτε γενομένων, καὶ τοῖς ἐχθροῖς πωληθέντων.» Τότε καὶ ὁ Μούρτζουφλος, ρίπτων πλέον τὸ προσωπεῖον.(1)

Λαλεῖ τιναὶς του συγγενεῖς, φίλους γὰρ καὶ γειτόνους.
Τζαγδάρους καὶ λυμαντικοὺς . . . .

Καὶ διενεργεῖ εὐρεῖαν κατὰ τῶν αὐτοκρατόρων στάσιν, τὴν ὁποίαν σπεύδει πάλιν μετὰ ὑποκριτικῆς συμπαθείας νὰ ἐξαγγείλῃ εἰς τὸν Ἀλέξιον· οὗτος δὲ, περιδεὴς γενόμενος καὶ βλέπων τὸν λαὸν ἐρχόμενον πρὸς τὰ ἀνάκτορα, ἀνατίθησι τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὸν Μούρτζουφλον, καὶ περιβληθεὶς ὑπ' αὐτοῦ ποδήρη χειτῶνα, ὁδηγῆται, ἵνα δῆθεν διαφύγῃ τὴν ὀργὴν τοῦ ὄχλου, εἴς τινα σκηνὴν, ὑποτονθορίζων τὸ τοῦ προφητάνακτος «Ἐκρύψέ με ἐν σκηνῇ αὐτοῦ ἐν ἡμέρᾳ κακῶν μου,» ἐνῷ ὤφειλε μᾶλλον νὰ ἐνθυμηθῇ τὸ, «Ἐμοὶ μὲν εἰρηνικὰ ἐλάλουν καὶ ἐπὶ καρδίας δόλους διελογίζοντο.» Ὁ Ἰσαάκιος, κλινήρης ὢν, μαθὼν τὴν οἰκτρὰν τοῦ υἱοῦ του κατάστασιν, κατελήφθη ὑπὸ σπασμῶν καὶ ἐξεμέτρησεν ἀγωνιωδῶς τὸ ζῆν, εἰς ἡλικίαν πεντήκοντα ἐτῶν. Ὁ δὲ Μούρτζουφλος βλέπων οὕτω πληρουμένους τοὺς σκοπούς του, προσφέρει δὶς ἐν κύλικι δηλητήριον εἰς τὸν Ἀλέξιον· ἀλλ' ἐπειδὴ, εἴτε διότι ὁ μεῖραξ ἦν τοῦ φαρμάκου νεανικώτερος, εἴτε διότι μετεχειρίζετο ἀντίδοτόν τι, ἀπέφευγε τὸν θάνατον, ὁ Μούρτζουφλος δι' ἀγχόνης τὸν ἐκπυρηνίζει πρὸς τὸ τοῦ ᾅδου πέ-

(1) Χρονικ. Μωρέως παρὰ Buchon.

ταυρον, μετὰ βασιλείαν μηνῶν ἓξ καὶ ἡμερῶν ὀκτώ. Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ τέλος τῶν δύο αὐτοκρατόρων, οἵτινες παραγνωρίσαντες ὅτι μόνη τοῦ λαοῦ ἡ ἀγάπη εἶνε ἡ ἀληθὴς ἰσχὺς καὶ ἐπὶ ξενικῆς συνδρομῆς ἐρεισθέντες, καὶ τὴν πατρίδα κατὰ κρημνῶν ἔφερον καὶ ἑαυτοὺς κακῶς ὤλεσαν. (1)

Καταλαβὼν οὕτως ὁ Μούρτζουφλος τὴν ἀρχὴν, ἀφοῦ ἀπηλλάγη καὶ τοῦ ἐρημέρου αὐτοκράτορος Καναβοῦ, καὶ προβλέπων τὸν πρὸς τοὺς Φράγκους ἐπικείμενον πόλεμον, ἤρξατο ὀχυρῶν τὴν πόλιν, ἀνυψώσας τὰ παράλια τῆς πόλεως τείχη καὶ τὰς χερσαίας πύλας τειχίσμασιν ὀχυρώσας. Ἀφ' ἑτέρου οἱ Φράγκοι πληροφορηθέντες τὸν οἰκτρὸν τοῦ Ἀλεξίου θάνατον ὑπὸ τοσαύτης κατελήφθησαν ἀγανακτήσεως, ὥστε ἀπεφάσισαν νὰ καταπολεμήσωσι τοὺς Γραικοὺς, πρὸς τοὺς ὁποίους οὐδεμίαν τοῦ λοιποῦ ἐδύναντο νὰ ἔχωσι πίστιν. Συνῆλθον λοιπὸν εἰς συμβούλιον καὶ ἐκεῖ κατὰ πρῶτον λόγος ἐγένετο περὶ ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὑπεστήριζον δὲ ἰδίως τὴν ἰδέαν ταύτην οἱ κληρικοὶ, λέγοντες ὅτι ὁ πόλεμος οὗτός ἐστιν ἱερὸς καὶ ἀπαραίτητος. Ἀλλὰ πρὶν ἢ ἐπιχειρήσωσι νὰ προσβάλωσιν ὁριστικῶς τὴν πόλιν πεποιθότες ὅτι εὐχερῶς θέλουσιν ἁλώσει αὐτὴν καὶ ὅπως προλάβωσι τὰς ἔριδας αἱ ὁποῖαι ἐδύναντο νὰ προέλθωσι κατὰ τὴν διανομὴν τῆς πλουσίας λείας ἣν ἤθελον εὕρει, οἱ Ἑνετοὶ καὶ οἱ Γάλλοι συνεφώνησαν τὰ ἑξῆς ἐν τῷ στρατοπέδῳ κατὰ Μάρτιον τοῦ 1204.

Α'. Ἅμα ἡ πόλις περιέλθῃ, Θεοῦ θέλοντος, εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν σταυροφόρων, πάντες ὀφείλουσιν ὑποταγὴν εἰς τοὺς ἄρχοντας, οὓς ἀπὸ κοινοῦ οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Ἑνετοὶ ἤθελον διορίσει.

(1) Νικητ. ἐν β. Μουρτζούφλου. - Villehardouin. ibid.

Β΄. Ἅπαντα τὰ ἐν τῇ πόλει εὑρεθέντα λάφυρα, οἱασδήποτε φύσεως καὶ ἂν ὦσι, θέλουσι φέρεσθαι εἰς τόπον ὑποδειχθέντα, χωρὶς νὰ δύνηταί τις νὰ κρατήσῃ δι' ἑαυτὸν μέρος τι.

Γ΄. Οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Ἐνετοὶ θέλουσι διανεμηθῇ ἐξίσου τὰ λάφυρα, ὑποχρεουμένων ὅμως τῶν Γάλλων νὰ πληρώσωσι τὸ ἀναλογοῦν αὐτοῖς εἰς τοὺς Ἐνετοὺς διὰ τὴν μεταφορὰν αὐτῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Δ΄. Ὁ σῖτος καὶ τὰ λοιπὰ τρόφιμα θέλουσι παρακατατεθῇ εἰς ἀποθήκας φρουρουμένας ἐξ ἡμισείας παρὰ τῶν Γάλλων καὶ Ἐνετῶν, οἵτινες θέλουσι καθ' ἡμέραν λαμβάνει ἐξ αὐτῶν τὸ ἀναλογοῦν εἰς τροφήν των ἐφ' ὅσον χρόνον μείνουσιν ὁμοῦ· ἂν δ' εὑρεθῇ κατὰ τὸν χωρισμόν των περίσσευμά τι, θέλει ὑπολογισθῇ ἡ ἀξία αὐτοῦ.

Ε΄. Οἱ Ἐνετοὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς αὐτοκρατορίας, θέλουσι διατηρεῖ τοὺς τίτλους, τὰς τιμὰς καὶ τὰς προνομίας, ἃς ἀπολαμβάνουσιν εἰς τὴν χώραν των κατά τε τὸ πνευματικὸν καὶ κοσμικὸν μέρος καὶ θέλουσι διοικεῖσθαι κατὰ τοὺς νόμους καὶ κατὰ τὰ ἔγγραφα ἢ ἄγραφα ἔθιμά των.

ΣΤ΄. Διὰ τὴν ἐκλογὴν νέου αὐτοκράτορος ἐν Κωνσταντινουπόλει θέλουσι διορισθῇ ἐξ ἐκλογεῖς Γάλλοι καὶ ἐξ Ἐνετοί, οἵτινες θὰ ἐκλέξωσιν ἐκ τοῦ στρατοῦ ἢ ἐκ τοῦ στόλου ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον κρίνουσιν ὅτι εἶνε ἱκανὸς ὅπως παγιώσῃ, διοικήσῃ, ὑπερασπισθῇ τὸ κράτος καὶ διατηρήσῃ τὸ σέβας πρὸς τὸν Θεὸν, τὴν ὑπακοὴν πρὸς τὴν ἁγίαν Ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν καὶ τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ κράτους. Ὁ ὑπὸ τῆς πλειότητος ἐκλεχθησόμενος, ἀναγνωρισθήσεται ὡς αὐτοκράτωρ παρ' ὅλων· ἂν δὲ συμβῇ οἱ Γάλλοι νὰ ἐκλέξωσιν ἕνα καὶ οἱ Ἐνετοὶ ἕτερον, ἡ κλήρωσις θέλει ἀποφασίσει μεταξὺ τῶν δύω.

Ζ΄. Ὁ αὐτοκράτωρ θέλει λάβει ὡς κτήματα αὐτοῦ τὸ

τέταρτον μέρος τῶν κατακτηθησομένων μετὰ τῶν δύο ἀνακτόρων τοῦ Βουκουλείου καὶ τῶν Βλαχερνῶν.

Η΄. Ὁ κλῆρος τοῦ ἔθνους ὅπερ δὲν θὰ δώσῃ αὐτοκράτορα, θέλει δώσει Πατριάρχην· οὗτος δὲ λαμβάνων κατοχὴν τῆς Ἁγίας Σοφίας, θέλει διαθέτει τὰ κατὰ τὴν ἐκκλησίαν ταύτην.

Θ. Οἱ ἐκκλησιαστικοὶ τῶν δύο ἐθνῶν θέλουσιν ἔχει τὴν διοίκησιν τῶν ἐκκλησιῶν ὅσαι συμπεριλαμβάνονται εἰς τὰς κληρωθείσας τῷ ἔθνει αὐτῶν χώρας. Ἐκ τῶν προσόδων δὲ τῶν ἐκκλησιῶν τούτων θέλει τοῖς ὁρισθῇ τὸ ἀνάλογον ποσὸν διὰ τὴν ἀξιοπρεπῆ διατήρησιν αὐτῶν καὶ τῶν ἐκκλησιῶν των.

Ι΄. Οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Ἐνετοὶ ὑποχρεωθήσονται δι' ὅρκου νὰ μείνωσιν ἐπὶ ἓν ἔτος, ἀρχόμενον ἀπὸ τὴν τελευταίαν ἡμέραν τοῦ παρόντος μηνὸς Μαρτίου, εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ αὐτοκράτορος, ἀπονέμοντες αὐτῷ πάντα σεβασμὸν καὶ ὑποταγήν.

ΙΑ΄. Ὅσοι ἀποκατασταθῶσιν εἰς τὰς κτήσεις τῆς αὐτοκρατορίας, ὀμόσουσι πίστιν καὶ ὑπακοὴν εἰς τὸν αὐτοκράτορα, κατὰ τὰ εἰθισμένα, ὑποχρεούμενοι ν' ἀρκεσθῶσιν εἰς μόνην τὴν γενησομένην αὐτοῖς διανομὴν καὶ εἰς οὐδὲν ἄλλο.

ΙΒ΄. Μεταξὺ τῶν Γάλλων καὶ Ἐνετῶν θέλουσιν ἐκλεχθῇ δώδεκα ἢ καὶ περισσότεροι ἐπίτροποι, οἵτινες ἀφοῦ ὁρκισθῶσι θέλουσι διανείμει κατὰ συνείδησιν καὶ πλειοψηφίαν τὰ τιμάρια καὶ τὰ ὑπουργήματα καὶ ὁρίσει τὰ καθήκοντα καὶ ὑπηρεσίας τῶν Γάλλων καὶ Ἐνετῶν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα καὶ τὸ κράτος. Οὗτοι θέλουσιν ἀποκαταστήσει τοὺς τιμαριούχους καὶ τοὺς ὑπουργοὺς εἰς πλήρη κατοχὴν τῶν τιμαρίων καὶ ὑπουργημάτων των, μὲ ἐξουσίαν νὰ τὰ μεταβιβάζωσιν εἰς τοὺς κληρονόμους των ἄρρενας ἢ θήλεις καὶ νὰ τὰ διαθέτωσι κατ' ἀρέσκειαν, ἐπι-

φυλαττομένων τῶν δικαιωμάτων τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ κράτους.

ΙΓ'. Ἐκτὸς τῶν ὑποχρεώσεων καὶ ὑπηρεσιῶν, τὰς ὁποίας οἱ τιμαριοῦχοι θέλουσιν ἀναλάβει, ὁ αὐτοκράτωρ θέλει ἐπιφορτισθῆ πάντα τὰ λοιπὰ ὅσα τείνουσι πρὸς τὴν ἀσφάλειαν καὶ εὐδαιμονίαν τοῦ κράτους.

ΙΔ'. Εἰς τὰς χώρας τῆς αὐτοκρατορίας οὐδεὶς εἶνε δεκτὸς ἀνήκων εἰς ἔθνος διατελοῦν εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς Γάλλους καὶ Ἐνετοὺς, ἐφ' ὅσον διαρκεῖ ὁ πόλεμος οὗτος.

ΙΕ'. Οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Ἐνετοὶ θέλουσι μεταχειρισθῆ τὴν ἐπιῤῥοὴν αὐτῶν παρὰ τῷ πάπᾳ ὅπως τὸν πείσωσι νὰ ἐπικυρώσῃ τὴν παροῦσαν σύμβασιν καὶ ὑποβάλῃ εἰς ἀφορισμὸν τοὺς παραβιάζοντας ἢ ἀρνουμένους νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς αὐτήν.

ΙΣΤ'. Ὁ αὐτοκράτωρ ὁμόσει ὅτι θέλει τηρήσει καὶ ἐπιβλέψει τὴν πιστὴν ἐκτέλεσιν τῆς διανομῆς καὶ τῶν λοιπῶν ἐν τῇ παρούσῃ μνημονευομένων κανονισμῶν καὶ ἄρθρων. Ἂν δ' ἐπέλθῃ ἀνάγκη ἢ νὰ προστεθῇ ἢ ν' ἀφαιρεθῇ τι ἐξ αὐτῆς, ἡ ἀπόφασις ἀνήκει εἰς τοὺς δώδεκα Γάλλους καὶ Ἐνετοὺς ἐκλογεῖς ἐκ συμφώνου μετὰ τοῦ μαρκησίου τῆς Μοντφεράτης καὶ ἓξ συμβούλων παρ' αὐτοῦ ὀνομαζομένων.

ΙΖ'. Ὁ Δόγης τῆς Ἐνετίας, κατ' ἐξαιρετικὴν εἰς τὸ ἄτομόν του τιμὴν, ἀπαλλάσσεται παντὸς ὅρκου πρὸς τὸ κράτος ἢ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα δι' ὅσα ὑπουργήματα ἢ τιμάρια λάβῃ. Τὸ προνόμιον τοῦτο παρέχεται αὐτῷ ἀτομικῶς, μηδόλως ἐκτεινόμενον καὶ εἰς τοὺς διαδόχους του, ὅσοι ἤθελον λάβει μετὰ ταῦτα τὰ τιμάρια καὶ τὰ ὑπουργήματά του. (1)

Ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν Βυζαντίῳ οὐδόλως ἡσύχαζον· τοὐναν-

(1) P. Rhamnusius l. 3 - Sabellicus l. 8. 163. - Sanut. 3. 11. 1. - Boutrem. 3. 6 7.

τίον, ἀφοῦ ἐκ δευτέρου προσεπάθησαν εἰς μάτην νὰ καταστρέψωσι διὰ τοῦ ὑγροῦ πυρὸς τὰς ἐχθρικὰς γαλέρας, κατεκλείσθησαν εἰς τὰ τείχη των, ὄπισθεν τῶν ὁποίων ἔβλεπον τὴν μόνην αὐτῶν σωτηρίαν. Παρ' ἐχθρῶν τοιούτων οὐδένα βεβαίως οἱ σταυροφόροι κίνδυνον εἶχον· ἀλλ' ἤρξατο μαστίζων αὐτοὺς ἐχθρὸς ἐπικινδυνωδέστερος, ἡ σπάνις τῶν τροφίμων. Ἠναγκάσθησαν λοιπὸν νὰ ἐκπέμψωσι πρὸς συλλογὴν τροφῶν ἰσχυρὸν ἀπόσπασμα ὑπὸ τὸν Ἐρρῖκον Ἀϊνὼ, ὅστις προβὰς μέχρι Φινουπόλεως, ἐλαφυραγώγησεν αὐτὴν καὶ πλεῖστα κατὰ τῶν κατοίκων αὐτῆς διεπράξατο. Ὁ Μούρτζουφλος, πληροφορηθεὶς τὴν ἐκδρομὴν ταύτην τοῦ Ἀϊνὼ καὶ ἀποφασίσας νὰ τὸν προσβάλῃ ἐν τῇ ἐπιστροφῇ του, ἐξῆλθε μετὰ ἰσχυροῦ στρατοῦ καὶ ἐστρατοπέδευσεν εἰς τὸν κόλπον,ἐν ᾧ τανῦν κεῖται ἡ κωμόπολις Μπουγιοὺκ δερέ. Καὶ προσέβαλε μὲν ὄντως τοὺς σταυροφόρους ἐπιστρέφοντας, ἀλλ' ἐκεῖνοι μηδόλως θορυβηθέντες παρετάχθησαν εἰς μάχην, καὶ οὐ μόνον ἀπέκρουσαν τοὺς Βυζαντινοὺς, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν Μούρτζουφλον μικροῦ ἐδέησε νὰ αἰχμαλωτίσωσιν. (1)

Ἐν τούτοις ὁ Δόγης τῆς Ἐνετίας, θέλων ν' ἀποφύγῃ τὸν πόλεμον, προσεκάλεσεν εἰς συνέντευξιν τὸν αὐτοκράτορα, ὅστις ἔσπευσεν ἔφιππος νὰ μεταβῇ εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Κοσμιδίου, ἔνθα ἀφίκετο καὶ ὁ Δάνδαλος μετὰ τριήρεως. Κατὰ τὴν συνέντευξιν ταύτην συγκατένευσε μὲν ὁ Μούρτζουφλος ν' ἀποτίσῃ πρὸς τοὺς σταυροφόρους τὰ αἰτούμενα πεντήκοντα κεντηνάρια χρυσίου (τεσσαράκοντα ὀκτὼ ἑκατομμύρια φράγκων), ἠρνεῖτο ὅμως νὰ ὑποτάξῃ τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν ὑπὸ τὸν πάπαν. Ἐνῷ δὲ οὕτω συνδιελέγοντο, αἴφνης ἐχθρικαὶ δυνάμεις ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ μόλις οὗτος ἐδυνήθη νὰ σωθῇ χάρις εἰς τὴν ταχύτητα τοῦ ἵππου του.

(1) Νικήτ. ἐν ἐ. Μουρτζούφλου. — Ἀκροπολ. 3.

Τοιουτοτρόπως πάσης συνδιαλλαγῆς ἀνεφίκτου καταστάσης, ἤρξαντο αἱ ἑτοιμασίαι τοῦ πολέμου, καὶ ὁ μὲν Μούρτζουφλος μετὰ στρατοῦ πολυαρίθμου ἐστρατοπέδευσεν ἔνθα τανῦν κεῖται τὸ Φανάρι, οἱ δὲ Φράγκοι ἐπιβιβασθέντες εἰς τὰ πλοῖα αὐτῶν τὸ ἑσπέρας τῆς 8 Ἀπριλίου 1204, ἡμέρας πέμπτης, ἤρξαντο τὴν ἐπιοῦσαν πρωΐαν τὴν κατὰ τῆς πόλεως προσβολήν. «Ὅλην μὲν οὖν ἐκείνην τὴν ἡμέραν, λέγει Νικήτας ὁ Χωνιάτης, μάχη ἐνειστήκει στονόεσσα, ἦν δέ πως τὰ Ῥωμαίων ἐπικρατέστερα, αἵ τε γὰρ κλιμακοφόροι νῆες σὺν τοῖς ἱππαγωγοῖς δρόμοσιν ἄπρακτοι τῶν τειχῶν ἀπεκρούσθησαν καὶ τὰ τῶν λίθων ἀφετήρια πλείστους ὅσους τῶν πολεμίων διέφθειραν.» Καὶ ὁ Βιλλαρδουῖνος δὲ αὐτὸς ὁμολογεῖ τὴν *διὰ τὰς ἀμαρτίας των* ἀποτυχίαν τῶν σταυροφόρων, οἵτινες διετέλουν εἰς μεγίστην ταραχὴν ἐπὶ τῇ δυστυχίᾳ, ἥτις τοῖς ἐπῆλθε κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Ἀναπαυθέντες δύο ἡμέρας, τὴν τρίτην ἐπανέλαβον τὴν προσβολὴν ὑποσχεθέντες, ὅπως ἐνθαῤῥύνωσι πάντας ὅτι, ὅστις πρῶτος πήξει σημαίαν ἐπί τινος πύργου τῆς πόλεως, θέλει λάβει ὡς ἀμοιβὴν ἑκατὸν πεντήκοντα μάρκας ἀργυρίου. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐπιμόνου ταύτης μάχης, δύο πλοῖα, ἐφ' ὧν ἐπέβαινον οἱ ἐπίσκοποι Τρώης καὶ Σοασῶνος προσήγγισαν εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ἔστησαν κλίμακας πλησίον τῶν Πετρίων, δύο δὲ ἱππόται, ὁ μὲν, Γάλλος Ἀνδρέας Ὀρβοᾶ καλούμενος, ὁ δὲ, Ἐνετὸς Πέτρος Ἀλβέρτης, ἐλθόντες ἀπεσόβησαν τοὺς ἐκεῖ φρουροῦντας. Ἡ θέα αὐτῶν ἐνεθάῤῥυνε τοὺς σταυροφόρους ὅπως πηδήσωσιν ἐπὶ τὸν πύργον, εἷς δὲ ἱππότης, Πέτρος δὲ Βρασῶ τοὔνομα, εἰσελθὼν διὰ τῆς πύλης ἐνέπνευσε φρίκην εἰς τοὺς φρουροὺς ἕνεκα τοῦ γιγαντιαίου αὐτοῦ σώματος, καὶ τῆς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ παμμεγέθους περικεφαλαίας. Ἡ θέα αὐτοῦ ἔτρεψεν εἰς φυγὴν τοὺς Βυζαντινοὺς, καὶ ἄφησεν οὕτως ἀνεμπόδιστον τὴν εἴσοδον εἰς

πολυαρίθμους ἄλλους σταυροφόρους, οἵτινες φοβούμενοι δολιότητά τινα ἔθεσαν πῦρ εἰς ἃς ἀπήντησαν οἰκίας καὶ ἀπετέφρωσαν τοσαύτας, ὅσαι, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Βιλλαρδουΐνου, δὲν ὑπῆρχον εἰς τὰς τρεῖς ὁμοῦ μεγαλειτέρας πόλεις τῆς Γαλλίας. Μάτην ὁ Μούρτζουφλος ἀπεπειράθη διὰ προτροπῶν καὶ ἀπειλῶν ν' ἀναζωπυρώσῃ τὸ θάῤῥος τοῦ λαοῦ· ὁ φόβος ἦν ἀνώτερος παντὸς ἄλλου αἰσθήματος. Τότε ὁ αὐτοκράτωρ βλέπων ὅτι οὐδεμία σωτηρίας ἐλπὶς πλέον ἀπελείπετο καὶ φοβούμενος μὴ συλληφθῇ, συμπαραλαβὼν Εὐφροσύνην τὴν σύζυγον τοῦ Ἀλεξίου, καὶ Εὐδοκίαν τὴν θυγατέρα αὐτῆς, ἣν κατὰ τὴν πολιορκίαν εἶχε νυμφευθῆ, ἐξῆλθε τῆς πόλεως μετὰ βασιλείαν μηνῶν δύο καὶ ἡμερῶν ἑπτακαίδεκα. (1)

Ἐν διαστήματι ἓξ μηνῶν ἡ Κωνσταντινούπολις εἶχεν ἰδεῖ πέντε αὐτοκράτορας, ὧν οἱ μὲν τρεῖς ἐξεμέτρησαν τὸ ζῆν, οἱ δ' ἕτεροι δύο ἦσαν φυγάδες· ἅμα λοιπὸν ἀνεχώρησεν ὁ Μούρτζουφλος, ἐπῆλθεν ἡ ἀνάγκη ἐκλογῆς νέου αὐτοκράτορος. Ἐν μέσῳ τῶν δεινῶν τοῦ πολέμου καὶ τοῦ πυρός, ὅπερ ἐνέμετο τὴν πόλιν, ὁ Θεόδωρος Δούκας καὶ ὁ Θεόδωρος Λάσκαρις, ἀμφότεροι ἀνήκοντες εἰς ἐπισήμους οἰκογενείας, ἀπέβλεψαν εἰς τὸν τίτλον τοῦ αὐτοκράτορος. Ἕκαστος αὐτῶν εἶχε τοὺς φίλους καὶ ὀπαδούς του καὶ τὰ προτερήματα καὶ αἱ ἀρεταὶ τῶν ὑποψηφίων παρ' ἐκείνων ποικιλοτρόπως ἐξετίθεντο· τέλος ὁ Λάσκαρις ὑπερίσχυσε καὶ ἐξελέχθη αὐτοκράτωρ. Ἐκ μετριοφροσύνης ὅμως ἀξιεπαίνου δὲν ἠθέλησε νὰ δεχθῇ τὸ ὄνομα τοῦ αὐτοκράτορος, ἀλλὰ μόνον τὸ τοῦ δεσπότου, λέγων ὅτι ὀφείλει πρότερον νὰ ῥυθμίσῃ τὰ πράγματα τοῦ κράτους καὶ ἀποδώσῃ εἰς τὸ στέμμα τὴν ἀνήκουσαν αὐτῷ αἴγλην. Ἀλλ' ὅμως ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ δὲν ἐδύνατο νὰ

(1) Νικήτας ἐν β. Μουρτζούφλου. - Lebeau XVII. 127 - Ducange 9.

πραγματοποιηθῇ, διότι εἰς ἣν κατάστασιν εἶχον περιέλθει τὰ πράγματα, αἱ ἡρωϊκώτεραι προσπάθειαι ἔμελλον νὰ ναυαγήσωσιν. Ἐνῷ δὲ ὁ Λάσκαρις ἀντεποιεῖτο τὴν ἐξουσίαν, ὁ Ἐῤῥῖκος Ἀϊνὼ μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν εἶχε κυριεύσει τὴν Κωνσταντινούπολιν. (1)

Ὁποία ὑπῆρξεν ἡ διαγωγὴ τῶν σταυροφόρων κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως διὰ τῶν ζοφερωτέρων χρωμάτων εἰκονίζουσιν οἱ Βυζαντινοὶ ἱστοριογράφοι. «Ὦ πόλις, πόλι, ἐπιφωνεῖ ὁ αὐτόπτης τῆς καταστροφῆς Νικήτας, πόλεων πασῶν ὀφθαλμὲ, ἄκουσμα παγκόσμιον, θέαμα ὑπερκόσμιον, ἐκκλησιῶν γαλουχὲ, πίστεως ἀρχηγὲ ὀρθοδοξίας ποδηγὲ, λόγων μέλημα, καλοῦ παντὸς ἐνδιαίτημα, τίνες κακοποιοὶ δυνάμεις ᾐτήσαντό σε καὶ ἔλαβον εἰς συνίασιν; τίνες ἀλάστορες, φθονεροὶ καὶ ἀμείλικτοι δαίμονες κῶμόν σοι ἐπεκώμασαν ἄγριοι;» Καὶ αὐτοὶ οἱ ἐξ ἑσπερίας χρονογράφοι δὲν ἐδίστασαν νὰ ὁμολογήσωσιν ὅτι πρὸ μὲν τῆς ἁλώσεως οἱ σταυροφόροι ἦσαν ἅγιοι, μετὰ τὴν ἅλωσιν δ' ἐγένοντο δαίμονες. Καὶ ὄντως οὐδὲν ἱερὸν, οὐδὲν ὅσιον ἐσεβάσθησαν οἱ δυσωνύμως καλούμενοι σταυροφόροι· ὕβρισαν τὰ θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα, ἐξέκλιναν εἰς πράξεις θηριώδεις, Χριστιανοὶ ὄντες ἐφάνησαν καὶ τῶν ἀπίστων ἀπιστότεροι. «Ἀπημφιάζετο Χριστὸς, προστίθησιν ὁ Νικήτας, καὶ ὑβρίζετο καὶ μερισμοὶ καὶ κλῆροι τῶν αὐτοῦ ἱματίων ἐγίνοντο, καὶ μόνον οὐ λογχευόμενος τὴν πλευρὰν θεοῤῥύτου ῥύακος αἵματος εἰς γῆν καὶ πάλιν ἀπέσταξεν.» Οἶκοι, ναοὶ, ἀνάκτορα, τάφοι αὐτοκρατόρων ἐναλλὰξ ἐσκυλεύθησαν καὶ ἐλαφυραγωγήθησαν. Σκεύη ἱερὰ μετὰ τῶν εὐτελεστέρων ἀγγείων ἐπεσωρεύοντο φύρδην μίγδην ὑπὸ τῶν ἁρπάγων καὶ ἐπὶ ἡμιόνων ἢ ἵππων φορτονόμενα μετεφέροντο εἰς τὰ πλοῖα αὐτῶν. Λείψανα

(1) Νικήτ. ἐν β. Μουρτζούφλου.

ἅγια, κοσμήματα ἐκκλησιῶν ἀφῃροῦντο βιαίως καὶ παρε λαμβάνοντο. Παραλείπομεν τὰς παρθενοφθορίας καὶ τὰς λοιπὰς ἀκολασίας, διότι ἀφοῦ τὰ θεῖα ἐξηυτέλισαν οἱ σταυροφόροι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ φεισθῶσι τῶν ἀνθρωπίνων· «Ἦν εἰς πόνον πᾶσα κεφαλὴ, ἐν στενωποῖς θρῆνοι καὶ οὐαὶ καὶ κλαυθμοὶ, ἐν τριόδοις ὀδυρμοὶ, ἐν ναοῖς ὀλοφυρμοὶ, ἀνδρῶν οἰμωγαὶ, γυναικῶν ὀλολυγαὶ, ἑλκυσμοὶ, ἀνδραποδισμοὶ, διασπασμοί τε καὶ βιασμοὶ σωμάτων συναφῶν πρότερον οἱ τῷ γένει σεμνοὶ ἀτίμως περιήεσαν, οἱ τῷ γήρᾳ γεραροὶ γοεροὶ, οἱ πλούσιοι ἀνούσιοι. Οὕτως ἐν πλατείαις, οὕτως ἐν γωνίαις, οὕτως ἐν τεμένεσιν, οὕτως ἐν καταδύσεσι.» Τοιαῦτα ὑπῆρξαν τὰ ἆθλα τῶν ἐλευθερωτῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ. (1)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΒΑΛΔΟΥΙΝΟΣ Α'.

Πρῶτος αὐτοκράτωρ Φράγκος τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

23 Μαΐου 1204—14 Ἀπριλίου 1205.

Τοιουτοτρόπως περιῆλθεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν ἐξ ἑσπερίας σταυροφόρων ἡ Κωνσταντινούπολις, τὸ κοινὸν ἁπάντων ἐντρύφημά τε καὶ ἐξάκουστον περιλάλημα, ὑποστᾶσα ὅλας τὰς δυσπραγίας πόλεως ἁλωθείσης ὑπὸ ἐθνῶν εἰς ληστρικὸν μὲν ἔκπλουν συγκροτηθέντων, ὀργα-

(1) Νικήτ. Τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν.-Michaud et Poujoulat III. 113.- Lebeau. XVII. 129.

νων δὲ καὶ προσωπεῖον εὐτύπωτον μεταχειρισθέντων τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν πίστιν. Ἀλλ' οἱ τοσαῦτα κατὰ Χριστιανῶν διαπραξάμενοι καὶ μηδενὸς ἱεροῦ ἢ ὁσίου φεισάμενοι ἐνεπνέοντο ἄρα ὑπὸ ζήλου ἐνθέου; Ἀλλ' οἱ λαβόντες τὸν σταυρὸν καὶ ὁρκισθέντες ἵν' ἀποθάνωσιν ἐν ταῖς ἑώαις χώραις ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ ἐπ' αὐτοῦ προσηλωθέντος, διαρπάζοντες καὶ θύοντες προὐτίθεντο ἄρα νὰ ἐκπληρώσωσι τὸν ὅρκον των; Ὅστις ἀναγνώσῃ οὐχὶ τῶν συγχρόνων Βυζαντινῶν ἱστοριογράφων τὰς ἀφηγήσεις, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν ἑσπερίων χρονογράφων τὰς περιέργους ἐκθέσεις, μακρὰν τοῦ νὰ θεωρήσῃ τοὺς ἄνδρας ἐκείνους ὡς ἐλευθερωτὰς τῶν καταδυναστευομένων ἐν Χριστῷ ἀδελφῶν αὐτῶν ἢ ὡς ἁπλοῦς Χριστιανούς, θέλει ἐνθυμηθῇ τὸ τοῦ προφήτου καὶ ἀναφωνήσει, «Τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως ἔστη ἐν τόπῳ ἁγίῳ.»

Ἡ κατάκτησις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων ἐγέννησε τὰς λαμπροτέρας ἐλπίδας, ὅτι ἡ πρωτεύουσα αὕτη ἔμελλε ν' ἀναλάβῃ τὴν προτέραν αὐτῆς δόξαν· ἀλλ' ὅμως αἱ ἐλπίδες αὗται, ταχέως σκεδασθεῖσαι, ἀπέδειξαν ὅτι δυσκολώτερον εἶναι νὰ διατηρήσῃ τις ἓν κράτος ἢ νὰ κατακτήσῃ αὐτό, καὶ ὅτι εὐχερῶς μὲν δύναταί τις νὰ μιμηθῇ τὸν κεραυνὸν καὶ τὴν βροντήν, ἀδύνατον δὲ τὸ διαρκὲς καὶ γλυκὺ φῶς τοῦ ἄστρου ἐκείνου, τὸ ὁποῖον ἐν τῇ τακτικῇ καὶ ὁμαλῇ πορείᾳ του φωτίζει, ζωογονεῖ καὶ γονιμοποιεῖ τὴν φύσιν. Οἱ ἀγῶνες καὶ αἱ καταπληκτικαὶ προσπάθειαι τῶν σταυροφόρων, οὐδὲν σχεδὸν ἕτερον ἀποτέλεσμα ἔσχον, εἰμὴ τὴν γέννησιν βραχυχρονίου καὶ γελοιώδους αὐτοκρατορίας, ἐνῷ τοὐναντίον ἀνεπτέρωσαν παρὰ τοῖς τέως ἐκπεφαυλισμένοις Βυζαντινοῖς τὸ αἴσθημα τῆς τιμῆς καὶ τοῦ πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ τὴν πατρίδα καθήκοντος. (1)

(1) Lebeau, T. XVII. 173.

Ἡ Κωνσταντινούπολις ἔπεσεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Λατίνων περὶ τὰ τέλη τῆς τεσσαρακοστῆς. Οἱ συνοδεύοντες τοὺς σταυροφόρους ἱερεῖς ἤρξαντο προσκαλοῦντες αὐτοὺς εἰς μετάνοιαν, ἡ δὲ φωνὴ τῆς θρησκείας δὲν ἤχησεν εἰς καρδίας σκληρυνθείσας ὑπὸ τῆς νίκης. Οἱ στρατιῶται ἔδραμον εἰς τὰς ἐκκλησίας, τὰς ὁποίας πρὸ μικροῦ εἶχον διαρπάσει, καὶ ἐτέλεσαν τὰ πάθη καὶ τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου ἐν τοῖς θυσιαστηρίοις, ἅτινα οὐ πρὸ πολλοῦ εἶχον ἐρημώσει καὶ βεβηλώσει. Τελεσθείσης δὲ τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα, οἱ ἀρχηγοὶ τῶν σταυροφόρων ὥρισαν τρεῖς ἐκκλησίας, ἐν ταῖς ὁποίαις ἕκαστος τῶν ἱπποτῶν ὤφειλεν ἐπὶ ποινῇ ἀφορισμοῦ νὰ καταθέσῃ τὴν λείαν αὐτοῦ, διὰ νὰ τὴν διανείμωσιν ὀψιαίτερον ἅπαντες ἐξ ἴσου. Πλεῖστοι στρατιῶται καί τινες μάλιστα τῶν ἀρχηγῶν ὑπὸ φιλαργύρου διαθέσεως ἐλαυνόμενοι ἐκράτησαν κεκρυμμένα παρ' ἑαυτοῖς διάφορα εἴδη λείας, ὁ δὲ κόμης τοῦ ἁγίου Παύλου ἀπηγχόνισε καὶ ἕνα τῶν τοιούτων. Ἐν τούτοις ἡ διανομὴ ἐγένετο καὶ τὰ μὲν τρία τέταρτα τῆς λείας ἔλαβον οἱ σταυροφόροι, τὸ δ' ἓν τέταρτον ἐπεφυλάξαντο διὰ τοὺς ἀρχηγοὺς τοὺς ὁποίους ἤθελε διορίσει ὁ αὐτοκράτωρ. Μόνον οἱ Γάλλοι σταυροφόροι ἔλαβον πεντακοσίας χιλιάδας μαρκῶν ἀργυρίου, τουτέστιν εἴκοσιν ἑπτὰ ἑκατομμύρια φράγκων, ὥστε, ἂν ἀφαιρέσωμεν τὸ ποσὸν πεντήκοντα χιλιάδων μάρκων, τὰς ὁποίας ἐκράτησαν οἱ Ἐνετοὶ πρὸ τῆς διανομῆς, ἅτε ἔχοντες νὰ λαμβάνωσιν ὑπὸ τῶν Γάλλων, μετὰ τοῦ μερίσματος αὐτῶν, δυνάμεθα νὰ ὑπολογίσωμεν ὅτι τὸ ὁλικὸν μέρος τῶν λαφύρων συνεποσοῦτο εἰς ἑξήκοντα ἑκατομμύρια φράγκων· ἐννοεῖται δ' ὅτι ἰσάριθμον ποσὸν διήρπασαν οἱ μὴ σταυροφόροι ἰδιῶται, οἱ παρακολουθοῦντες αὐτοῖς εἰς τὴν ἐκστρατείαν. Ἐὰν προσέτι ἀναλογισθῶμεν ὅτι οὐ πρὸ πολλοῦ τρεῖς ἀλληλοδιαδόχως πυρκαϊαὶ ἀπετέφρωσαν πλέον τοῦ ἡμίσεος τῆς πόλεως

καὶ ἑπομένως οὐκ εὐκαταφρόνητα πλούτη, πρὸς δὲ ὅτι τὰ πολυτιμότερα εἴδη ἕνεκα τῆς ἀνωμάλου καταστάσεως τῶν πραγμάτων, εἶχον τεραστίως ὑποτιμηθῇ, θέλομεν συμπεράνει ὅτι ἡ Κωνσταντινούπολις πρὶν ἢ ἁλωθῇ ὑπὸ τῶν Λατίνων ἐκέκτητο πλούτη κινητὰ ἀξίας ἑξακοσίων ἑκατομμυρίων φράγκων. Ἐν δὲ τῇ διανομῇ τῇ γενομένῃ μεταξὺ τῶν μαχητῶν τῆς Λομβαρδίας, Γερμανίας καὶ Γαλλίας ἕκαστος μὲν ἱππότης ἔλαβε μέρισμα ἴσον πρὸς τὸ τῶν δύο ἱππέων, καὶ ἕκαστος ἱππεὺς ἴσον πρὸς τὸ τῶν δύο πεζῶν. Οἱ Ἐνετοὶ εἶχον προσφέρει ν' ἀγοράσωσιν ὅλα τὰ λάφυρα, δίδοντες τετρακοσίας μάρκας ἀργυρίου ἑκάστῳ ἱππότῃ, διακοσίας ἑκάστῳ ἱππεῖ ἢ ἱερεῖ καὶ ἑκατὸν ἑκάστῳ πεζῷ, ἀλλ' ἡ πρότασίς των αὕτη ἀπεῤῥίφθη. (1)

Διανείμαντες οὕτως οἱ σταυροφόροι τὰ πλούσια λάφυρα τῆς πρωτευούσης τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, παρεδόθησαν εἰς παντοίας τρυφὰς καὶ ἀσελγείας καὶ διακωμῳδήσεις τῶν ἐγχωρίων, μὴ βλέποντες τὸ σφάλμα, ὅπερ διέπραττον, καταστρέφοντες χώραν, τὴν ὁποίαν ὤφειλον νὰ θεωρήσωσιν ὡσανεὶ πατρίδα των, οὐδὲ σκεπτόμενοι ὅτι ἡ καταστροφὴ τῶν νικηθέντων ἐδύνατο μιᾷ ἡμέρᾳ νὰ συνεπαγάγῃ τὴν τῶν νικητῶν καὶ ἑπομένως νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς ἐξίσου πρὸς τοὺς Γραικοὺς πένητας. «Ἐπεὶ δὲ καὶ τὰ σκῦλα διενείμαντο, λέγει Νικήτας ὁ Χωνιάτης, (2) οὐκ ἦν τις παρ' ἐκείνοις διαστολὴ ἐπίπλων καὶ σκευῶν βεβήλων τε καὶ ἁγίων, ἀλλ' ἐπ' ἴσης ἅπασιν εἰς τὰς σωματικὰς χρείας ἐκέχρηντο, Θεοῦ καὶ Θέμιδος κατὰ μηδὲν ἐμπαζόμενοι, τὰ δὲ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἁγίων θεῖα εἰκάσματα εἰς ἕδρας καὶ ποδῶν θρανίδας παρῆγον.» Τοσαύτη ὑπῆρχεν ἡ λύσσα καὶ ἀσέβεια αὐτῶν! Ἄνευ σκέψεως, ἄνευ προνοίας τοῦ μέλλοντος, τὰ πάντα ἐπὶ τῆς σπάθης

(1) Michaud, histoire des Croisades T. III, p. 193.

(2) Νικήτ. Χων. Τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν, σελ. 187.

στηρίζοντες, ἐξαπέστειλαν πρέσβεις τοῖς ἐν Συρίᾳ ὁμοφύλοις των, μετὰ τῶν πυλῶν τῆς πόλεως, ὅπως ἐξαγγείλωσι τὰς ἐπιτυχίας αὐτῶν, καὶ ἤρξαντο νὰ ῥίπτωσιν εἰς κλήρους τὰς πόλεις καὶ τὰς χώρας τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ὧν ἡ κυριότης ἔμελλε νὰ περιέλθῃ αὐτοῖς. Τοιουτοτρόπως κατεκληρουχήθη ἡ Ἀλεξάνδρεια καὶ ἡ Λιβύη, ἡ Παρθικὴ καὶ Περσία, ἡ Ἰβηρία καὶ ἡ Ἀσσυρία, ἡ Υρκανία καὶ ἅπασα ἡ μέχρι Γαδείρων χώρα. Καὶ οἱ μὲν, ὡς λαχόντες πόλεις ἱπποτρόφους καὶ πλουσίας, ἐμακάριζον ἑαυτοὺς ἐπὶ τῷ κλήρῳ των, οἱ δὲ ἤχθοντο διότι ἔλαχον λαοὺς πτωχοὺς καὶ ἡμιβαρβάρους, ἕτεροι δὲ πρόετειναν πρὸς ἀλλήλους τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν κατὰ φαντασίαν κτήσεών των.

Τοιαύτη ἦτον ἡ κατάστασις τῶν πραγμάτων ὅτε, ἀνανήψαντες ἐπὶ μικρὸν τῆς μέθης αὐτῶν, ἀπεφάσισαν νὰ ἀσχοληθῶσι περὶ τὴν παγίωσιν πρῶτον τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει κατακτήσεως αὐτῶν χρίοντες βασιλέα· ἀλλ' ἡ ἐκλογὴ τοιούτου ἀπήντα πολλὰς καὶ σπουδαίας δυσχερείας, οὐ μόνον διότι ἕκαστον ἔθνος ἐκ τῶν μετασχόντων τῆς σταυροφορίας ἠξίου δι' ἑαυτὸ τὸ σκῆπτρον καὶ τὸ στέμμα, ἀλλὰ καὶ διότι μεταξὺ τῶν ἀρχηγῶν τῶν σταυροφόρων ἦσαν πολλοὶ ἴσοι πρὸς ἀλλήλους κατά τε τὴν ἀνδρίαν, τὴν προγονικὴν εὐγένειαν καὶ τὴν λοιπὴν ἀρετὴν, καὶ ἡ προτίμησις ἑνὸς μεταξὺ αὐτῶν, ἐδύνατο νὰ συνεπαγάγῃ τὴν ἀπείθειαν τῶν ἄλλων καὶ μετ' αὐτῆς τὸν ἐμφύλιον πόλεμον. Θέλοντες λοιπὸν οἱ βαρῶνοι καὶ οἱ κόμητες νὰ προλάβωσι τὰ δυστυχήματα ταῦτα, ἐξελέξαντο δώδεκα ἐκλογεῖς, ἐν οἷς ἓξ ἦσαν Ἑνετοὶ, ὁ Δόγης Βιτάλης Δάνδολος, ὁ Ὄθων Κουερίνης, ὁ Βερτούκιος Κονταρίνης, ὁ Νικόλαος Ναβαγιέρος, ὁ Παντολέων Βάρβος καὶ ὁ Ἰωάννης Βαζέγιος, ἢ κατ' ἄλλους, ὁ Ἰωάννης Μικιέλης, καὶ ἓξ Γάλλοι, Νεβελὼν ὁ ἐπίσκοπος Σοασῶνος, Κον-

ράδος ὁ ἐπίσκοπος Τρώης, Πέτρος ὁ ἐπίσκοπος Βηθλεὲμ, ὁ καὶ ἔξαρχος τοῦ πάπα, Ἰωάννης ὁ ἀρχιεπίσκοπος Πτολεμαΐδος καὶ ὁ ἀββᾶς Λόκης, ὁ μετέπειτα προχειρισθεὶς πατριάρχης Ἀντιοχείας. Οἱ δώδεκα οὗτοι ὁρκισθέντες ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου νὰ προβῶσιν ἐν συνειδήσει εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ αὐτοκράτορος, οὐδενὶ χαριζόμενοι ἢ ἀντικείμενοι, ἀλλ' εἰς μόνην τὴν ἱκανότητα ἀφορῶντες, κατεκλείσθησαν εἰς τὸ παρεκκλήσιον τῶν ἀνακτόρων τοῦ Βουκολείου ἵνα σκεφθῶσι περὶ τοῦ ἱκανοτέρου, καθὼς καὶ τὸ Χρονικὸν τοῦ Μωρέως λέγει·(1)

Βουλὴν ἐπῆραν ἐνομοῦ νὰ πίσουν βασιλέα.
Ἔκλεξαν δώδεκ' ἄρχοντας, ἄξιους, φρονιμωτάτους,
Οἱ ἕξ ἦταν ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ἕξ φλαμπουριάροι.
Συνθήκαις καὶ ὅρκους ἔπηκαν νὰ ἐκλέξουν βασιλέα.
Μὲ πιστωσύνην τοῦ λαοῦ ἄνευ τρόπου καὶ δόλου,
Ἐσέβησαν εἰσὲ κελλὶν, ἐκεῖ τοὺς ἀποκλεῖσαν
Ὅπως τοῦ νὰ πληρώσουσι τὸν βασιλέα τῆς πόλης·
Πολλὰ ἐταραχεύθησαν ἀλλήλους μὲ τοὺς λόγους,
Διὸν ὁμοῦ οὐκ ἴσιαζαν νὰ πήσουν βασιλέα.
Διόν τινες ἐλέγασι καὶ σφόδρα ἐπαινοῦσαν
Τὸν δοῦκα γὰρ τῆς Βενετιᾶς φρόνιμον ἐπιδέξιον
Ἔλεγαν ὅτι ἄξιος ἔνι τῆς βασιλείας.

Ὑπῆρχεν ἀρχαῖόν τι ἔθιμον εἰς τοὺς Φράγκους νὰ ἐκλέγωσι τοὺς βασιλεῖς αὐτῶν ὡς ἑξῆς. Θέτοντες στιχηδὸν τόσους κρατῆρας, ὅσοι ὑποψήφιοι τοῦ θρόνου ἦσαν, ἔστεγον ὑπὸ ἕνα ἐξ αὐτῶν τὴν ἀναίμακτον θυσίαν, μετὰ ταῦτα δὲ προσκαλοῦντες τοὺς θυηπόλους ἐφώνουν τὸ ὄνομα ἑνὸς ἐκ τῶν ὑποψηφίων καὶ ὁ θυηπόλος λαμβάνων ἀδιακρίτως τὸν τυχόντα κρατῆρα, προσῆγεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς. Ἐκεῖνος δὲ εἰς τὴν προσφώνησιν τοῦ ὀνόματος

(1) Χρον. Μωρέως παρὰ Buchon.

τοῦ ὁποίου, ὁ κρατὴρ αἰρόμενος, ἀπεκάλυπτε τὴν ἀναίμακτον θυσίαν, ὁ τοιοῦτος ἐξελέγετο βασιλεύς. Τὸ ἀρχαῖον λοιπὸν τοῦτο ἔθιμον διενοήθησαν κατὰ πρῶτον καὶ οἱ σταυροφόροι νὰ πραγματοποιήσωσι κατὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως· ἀλλὰ μεταμεληθέντες ἀπεφάσισαν ἄλλως νὰ ἐκλέξωσιν αὐτόν (1)

Τρεῖς ἦσαν οἱ μᾶλλον τῶν ἄλλων ὑπὲρ ἑαυτῶν τὰς τῶν ἐκλογέων ψήφους συνενοῦντες. Ἂν ἡ πορφύρα ἦτο γέρας τῆς πολυπειρίας, τῆς περὶ τὰς συμβουλὰς ἐπιτηδειότητος καὶ τῆς ἀμοιβῆς τῶν ἐκδουλεύσεων, βεβαίως αὕτη ἔπρεπε νὰ δοθῇ εἰς τὸν Ἐρρῖκον Δάνδολον, τὸ ἐλατήριον καὶ τὴν ψυχὴν τῆς σταυροφορίας. Ὁ μαρκήσιος τῆς Μοντφεράτης εἶχεν ἐπίσης τίτλους οὐχὶ εὐκαταφρονήτους ἐπὶ τοῦ στέμματος, διότι καὶ οἱ σταυροφόροι τὸν εἶχον ἐκλέξει ὡς ἀρχηγόν των καὶ οἱ Γραικοὶ τὸν ἀνεγνώριζον ἤδη ὡς κύριον αὐτῶν. Ἡ ἀνδρία του, ἐν πολλαῖς περιστάσεσι καταδειχθεῖσα, ὑπισχνεῖτο σταθερὸν καὶ γενναῖον ὑποστήριγμα τοῦ θρόνου, ὅστις ἔμελλε νὰ ὑψωθῇ ἐν μέσῳ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας αὐτοκρατορίας. Ἡ σύνεσις αὐτοῦ καὶ ἡ μετριοφροσύνη ἦσαν τοιαῦται, ὥστε καὶ οἱ Φράγκοι καὶ οἱ ἐγχώριοι ἤλπιζον ὅτι, τοῦ μαρκησίου ἐκλεγομένου, ἤθελον ἀνακύψει ἐκ τῶν δεινῶν τοῦ πολέμου. Τέλος τρίτος ὑποψήφιος ἦτον ὁ κόμης τῆς Φλάνδρας Βαλδουῖνος, συγγενεύων πρὸς τοὺς μονάρχας τῆς δύσεως καὶ ἐξ ἀγχιστείας ἀπόγονος τοῦ Καρόλου Μάγνου. Ἠγαπᾶτο οὗτος ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ, τῶν ὁποίων συνεμερίζετο τοὺς κινδύνους, ἐτιμᾶτο δὲ καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν Γραικῶν, οἵτινες καὶ ἐν μέσῳ ἔτι τῆς συγχύσεως καὶ τῶν ἀταξιῶν τῆς καταστάσεως, τὸν ἐξύμνουν ὡς ὑπόδειγμα σωφροσύνης καὶ τιμῆς. « Ἦν δὲ ὁ ἀνὴρ, λέγει Νικήτας ὁ Χωνιάτης, εὐλαβὴς

(1) Νικήτ. Χων. Τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν. Lebeau. XVII. 173.

τὰ πρὸς Θεὸν, ὡς ἐλέγετο, καὶ τὴν δίαιταν ἐγκρατὴς, γυναικὸς δὲ μηδὲ μέχρι βλέμματος προσεσχηκὼς, ἐφ' ὅσον χρόνον τῆς οἰκείας γαμετῆς ἀπεφοίτησεν, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ὕμνους ἐσχόλαζε τοῦ Θεοῦ καὶ τοὺς ἐν ἀνάγκαις ἐκυβέρνα, καὶ ἀκούειν τοὺς πρὸς αὐτὸν ἀντιλέγοντας κατεδέχετο· τὸ δὲ μέγιστον δὶς εἶχεν ἑκάστης ἑβδομάδος τὸν ἑσπέρας ἐπεμβοῶντα μηδένα τῶν οἰκείων ἀρχείων ἐντὸς κατευνάζεσθαι, μὴ νομίμῳ γυναικὶ πλησιάζοντα.» (1)

Οἱ ἐκλογεῖς ἀπέβλεψαν κατὰ πρῶτον πρὸς τὸν γεραρὸν Δόγην Δάνδολον· ἀλλ' οἱ δημοκράται τῆς Ἐνετίας ἀπετροπιάζοντο ἵνα ἴδωσιν αὐτοκράτορα ἐκ τῶν συμπολιτῶν των. «Πῶς νὰ μὴ φοβώμεθα, ἔλεγον, ἀπὸ Ἐνετὸν γενόμενον κύριον τῆς Ἑλλάδος καὶ μεγάλου μέρους τῆς ἀνατολῆς; Θέλομεν ἄρα ὑποταχθῇ εἰς τοὺς νόμους του ἢ τοὐναντίον θὰ μείνῃ αὐτὸς ὑποτεταγμένος εἰς τοὺς νόμους τῆς ἡμετέρας πατρίδος; Τίς δύναται νὰ μᾶς ἐγγυηθῇ ὅτι ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἢ τῶν διαδόχων του, δὲν θὰ κατασταθῇ ἡ Ἐνετία, ἡ βασίλισσα τῶν θαλασσῶν, μία ἐκ τῶν πόλεων τοῦ κράτους τούτου;» Ταῦτα λέγοντες οἱ Ἐνετοὶ ἐξύμνουν τὸν χαρακτῆρα καὶ τὰς ἀρετὰς τοῦ Δανδόλου, προσθέτοντες ὅτι οὗτος διανύσας στάδιον μεγαλουργὸν καὶ περικλεὲς, μίαν μόνον εὐχὴν ἔπρεπε νὰ ἔχῃ, πῶς νὰ περατώσῃ αὐτὸ ἐντίμως, διότι καὶ αὐτὸς προτιμώτερον εὕρισκε νὰ ἦνε ἀρχηγὸς νικηφόρου δημοκρατίας ἢ αὐτοκράτωρ ἡττηθέντος λαοῦ. Ποῖος Ῥωμαῖος, ἐκραύγαζον, ἤθελε παραιτήσει τὸν τίτλον πολίτου τῆς Ῥώμης ἵνα καταστῇ βασιλεὺς τῆς Καρχηδόνος; (2)

Ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου καὶ αὐτὸς ὁ Δόγης ἀπεδιοπομπεῖτο τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα, ἅτε πηρὸς τὰς ὄψεις ὤν· καὶ τούτου ἕνεκεν ὅταν τις τῷ ἐξήγγειλεν ὅτι σφοδρὰ ἔρις ὑπάρ-

(1) Νικήτ. Τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν.
(2) Michaud et Poujoulat III 150.

χει μεταξὺ τῶν δώδεκα ἐκλογέων, προτεινόντων αὐτὸν ὡς ὑποψήφιον, διεμήνυσε πρὸς ἐκείνους τάδε, καθ' ἃ τὸ Χρονικὸν τοῦ Μωρέως ἀναφέρει. (1)

Ὁ κάποιος λόγους μ' ἔφερεν, ἦλθεν ἀπέσωσέν τους
Τὸ πῶς τινὲς ἀπὸ ἐσᾶς, ἀπὸ τῆς ἀρετῆς τους
Ὡς εὐγενεῖς καὶ φρόνιμοι τὸ θέλημά τους λέγουν
Καὶ λέγουν λόγους δι' ἐμὲ περὶ τῆς βασιλείας
Ὅτι ἐγὼ εἶμ' ἄξιος νὰ γίνω βασιλέας.
Λοιπὸν ἐγὼ ὡς φρόνιμους φίλους καὶ ἀδελφούς μου
Μεγάλως τοὺς εὐχαριστῶ· ὁ Θεὸς νὰ τοὺς τὸ στρέψῃ
Τὸ εἴπασι καὶ λέγουσι δι' ἐμὲ τὸν ἀδεφόν τους.
Ὅμως ἐγὼ ἀπὸ Θεοῦ τὴν χάριν καὶ τὴν δόξαν
Οὐδὲν εὑρίσκω εἰς ἐμὲ, λέγω 'ς τ' ὀνοματόν μου
Τοσούτην ἀδιάκρισιν, νὰ μὴν τὸ ἐγνωρίζω
Εἰς τὸ κουμοῦ τῆς Βενετιᾶς, ἐξέβησαν ἄνθρωποι
Γνώσεως μεγάλης καὶ στρατειᾶς ὡσὰν καὶ εἰς τοὺς ἄλλους,
Ἀλλὰ κἀνεὶς οὐκ ἔφθασε ποτὲ εἰς τόσην δόξαν
Τὸ στέμμα τὸ βασιλικὸν νὰ τοῦ ἔχουσι φόρέσει·
Ἐν τούτῳ σᾶς παρακαλῶ ὡς φίλους καὶ ἀδελφούς μου
Νὰ παύσουσι τὰ σκάνδαλα, ἡ ταραχὴ, τὰ λόγια,
Τὰ ἐλαλήσετε δι' ἐμὲ νὰ γίνω βασιλέας.
Ἐπαίρνω ἐγὼ τοὺς λόγους των καὶ ταῖς φωναῖς ὁποῦ εἶπαν
Καὶ ἂς πήσωμεν διὰ βασιλιὰ τὸν κόντον Μπαλδουβῖνον,
Ὁπόναι αὐθέντης φυσικὸς τῆς αὐθεντειᾶς τῆς Φλάνδρας
Διὸν εἶναι εὐγενὴς καὶ ἄξιος, χρήσιμος εἰς τοὺς πάντας
Καὶ ἄξιος διὰ βασιλεὺς ἀπόλον τὸ φουσάτον.

Τοιουτοτρόπως ἀρθείσης τῆς ὑποψηφιότητος τοῦ Δανδόλου, δύο μόνοι παρίσταντο ἐκλέξιμοι, ὁ κόμης Φλάνδρας καὶ ὁ μαρκήσιος τῆς Μοντφερράτης. Οἱ φρονιμώτεροι ἐφοβοῦντο μὴ ἐκεῖνος τῶν δύο ὑποψηφίων, ὅστις ἀπετύγχανεν

(1) Χρον. Μωρέως παρὰ Ruchon.

ἤθελε δυσαρεστηθῇ καὶ προσπαθήσει διὰ βιαίων μέσων τὴν κατάπτωσιν τοῦ θρόνου, ὃν ὁ ἀντίπαλός του κατεῖχεν· ὅπως λοιπὸν προληφθῶσι τὰ ἀποτελέσματα τῆς ὀλεθρίας ἔριδος, συνεφωνήθη ἐκ προοιμίων, ὅτι ὁ ἐκλεχθεὶς αὐτοκράτωρ ὑπεχρεοῦτο νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὸν ἀποτυχόντα, ἐπὶ ὅρῳ ὑποτελείας, τὴν κυριότητα τῆς νήσου Κρήτης καὶ πασῶν τῶν ἐκεῖθεν τοῦ Βοσπόρου κειμένων χωρῶν. Μετὰ τὴν ἀπόφασιν ταύτην οἱ ἐκλογεῖς ἐνησχολήθησαν πλέον καθ' ὁλοκληρίαν περὶ τὴν τοῦ αὐτοκράτηρος ὁριστικὴν ἐκλογὴν, καὶ ἡ ἀπόφασις αὐτῶν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἦτο ἀμφίῤῥοπος. Ὁ μαρκήσιος τῆς Μοντφεράτης ἐφάνη κατὰ πρῶτον πλειοψηφῶν· ἀλλ' οἱ Ἐνετοὶ δὲν ἐπεθύμουν νὰ ἴδωσιν ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἡγεμόνα, ἔχοντα κτήσεις ἐγγὺς τῆς δημοκρατίας των. Ὑπέδειξαν λοιπὸν εἰς τὴν συνέλευσιν ὅτι ἡ ἐκλογὴ τοῦ Βαλδουΐνου ὑπῆρχε συμφερωτέρα εἰς τοὺς σταυροφόρους, διότι ἐκλέγοντες αὐτὸν, ἤθελον ἀφ' ἑνὸς μὲν κολακεύσει τὰ μάχιμα ἔθνη τῶν Φλαμανδῶν καὶ τῶν Γάλλων, καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει ἔχει τὴν συνδρομὴν αὐτῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ, ἐπειδὴ τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ στρατοῦ συνέκειτο ἐκ Γάλλων, ἤθελον οὗτοι ὑποχρεωθῇ νὰ μὴ παραιτήσωσι τὸν αὐτοκράτορα ἐν πάσαις αὐτοῦ ταῖς ἀνάγκαις, ἐνῷ οὐδεμίαν ποτὲ συνδρομὴν ἐδύναντο νὰ προσδοκῶσιν ὑπὸ τοῦ μαρκησίου τῆς Μοντφεράτης, οὗ αἱ κτήσεις ἔκειντο ἐν Ἰταλίᾳ, διῃρημένῃ οὔσῃ εἰς πλείστας ὅσας ἡγεμονίας, ὧν οἱ ἄρχοντες ποικίλα εἶχον τὰ συμφέροντα καὶ τὰς διαθέσεις. Τῶν ἰδεῶν τούτων συνεμερίζετο καὶ ὁ Δάνδολος, ὅστις ἐπεθύμει νὰ ἐκλεχθῇ ἐκεῖνος οὗ αἱ κτήσεις ἀπεῖχον ὅσον ἔνεστι περισσότερον τῆς Ἐνετίας, ὥστε ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ὁ αὐτοκράτωρ καὶ οἱ Ἐνετοὶ ἤθελον διχονοήσει πρὸς ἀλλήλους, νὰ μὴ δύναται οὗτος ἐκ τοῦ παραχρῆμα νὰ προσβάλῃ τὰ ὅρια τῆς δημο-

κρατίας, ὅπερ ἐδύνατο νὰ συμβῇ κάλλιστα, ἐκλεγομένου τοῦ Βονιφατίου. (1)

Ἐν τούτοις οἱ σταυροφόροι πρὸ τῶν ἀνακτόρων τοῦ Βουκολέοντος συνηγμένοι προσεδόκων μετ' ἀνυπομονησίας τὴν ἀπόφασιν τῶν ἐκλογέων. Τέλος περὶ τὸ μεσονύκτιον Νεβελὼν ὁ ἐπίσκοπος τῆς Σοασὼν, προβὰς εἰς τὸν ἐξώστην, ἐφώνησε μεγάλῃ τῇ φωνῇ· «Τὴν ὥραν ταύτην τῆς νυκτὸς, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐγεννήθη ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου, γεννᾶται νέα αὐτοκρατορία ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Παντοδυνάμου· αὐτοκράτορα δ' ἔχετε Βαλδουῖνον τὸν κόμητα Φλάνδρας καὶ 'Αϊνὼ». Κραυγαὶ χαρᾶς καὶ ἐνθουσιασμοῦ ἀντήχησαν μεταξὺ τῶν 'Ενετῶν καὶ τῶν Γάλλων, μαθόντων ὅτι

Δι' ἄνακτα ἔχρισαν τῆς Κωνσταντίνου
Βαλδουῖνον κόμητα χώρας τῆς Φλάντρας
Νεανίαν κάλλιστον, ὡραῖον φύσει,
Φιλευσεβῆ τε καὶ φιλόχριστον λίαν,
Πραῢν, ἱλαρὸν, σωφρονέστατον μάλα
Μερίδα καὶ μέλλοντι διδόντα βίῳ,
Πολλῶν ταμεῖον ἀρετῶν θεοδότων,
Μάλιστ' ἐραστὴν σωφροσύνης καὶ δίκης,
Ὅς εἶχε δὶς κήρυκα τῆς ἑβδομάδος
Τορὸν βοῶντα μὴ καθεύδειν μηδένα
Τῶν βασιλείων ἔνδοθεν καθ' ἑσπέραν,
Μηδὲν νομίμῳ γυναικὶ συνημμένον,
Πόρνῃ δ' ἀθέσμως συμβιοῦν ᾑρημένον,
Ἦν καὶ φύλαξ νόμων τε δίκης τ' ἐννόμου,
Γυναικὶ προσχεῖν οὐ θελήσας οὐδόλως
Μηδ' ἂν μέχρι βλέμματος ἐμπαθῆ θέαν,
Ὅσον περ ἀπῆν τῆς συνεύνου τὸν χρόνον. (2)

Ὁ δὲ λαὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰθισμένος ἤδη εἰς

(1) Νικητ. τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν.—Gesta Innoc. c. 99-Ducange 1.
(2) Χρον. Εὐφραιμίου στίχ. 7135.

συνεχεῖς ἀλλαγὰς ἡγεμόνων, ἤκουσε σχεδὸν ἀδιαφόρως τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ νέου αὐτοκράτορος, συνενώσας μάλιστα τὰς ἐπευφημίας αὐτοῦ μετὰ τῶν Λατίνων. Ὁ Βαλδουῖνος, ὑψωθεὶς ἐπὶ ἀσπίδος, ἐκομίσθη ὡς ἐν θριάμβῳ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς ἁγίας Σοφίας, παρακολουθούμενος ὑπὸ πάντων τῶν σταυροφόρων, καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀντιζήλου του μαρκησίου ἐν τοῖς πρώτοις, τοῦ ὁποίου τὸ γενναιόφρον παράδειγμα ἔθελξε τοὺς πάντας.

Ἡ τελετὴ τῆς ἐπισήμου στέψεως ἀνεβλήθη διὰ τὴν τετάρτην μετὰ τὸ πάσχα Κυριακὴν, ὅπως ἕκαστος προπαρασκευασθῇ διὰ τὴν ἐπίσημον ἐκείνην ἡμέραν. Ἐν τῷ μεταξὺ δ' ἐπανηγυρίσθησαν μετὰ πλείστης ὅσης ἐπισημότητος οἱ γάμοι τοῦ μαρκησίου τῆς Μοντφεράτης μετὰ Μαργαρίτας, ἢ κατὰ Βυζαντινοὺς Μαρίας τῆς ἐκ Παιόνων, ἥτις οὖσα ἡρμοσμένη Ἰσαακίῳ τῷ ἐξ Ἀγγέλων, ἔμενε χήρα μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ. Ἐπελθούσης δὲ τῆς ἡμέρας τῆς στέψεως, ἥτις ἦν ἡ 23 Μαΐου 1204, ὁ Βαλδουῖνος ὡδηγήθη πανηγυρικῶς εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν, ἐνδεδυμένος ἱμάτια Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος καὶ παρακολουθούμενος ὑφ' ὅλων τῶν βαρώνων καὶ μεγιστάνων τοῦ στρατοῦ. Ἐν τῷ ναῷ τελουμένης τῆς θείας μυσταγωγίας, ὁ αὐτοκράτωρ ὑψώθη ἐπὶ θρόνου κεχρυσωμένου καὶ ἔλαβε τὴν πορφύραν ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ παπικοῦ ἐξάρχου Πέτρου, ἐπισκόπου Βηθλεὲμ, ἐκπληροῦντος χρέη πατριάρχου. Δύο ἱππόται ἔφερον πρὸ αὐτοῦ τὴν πλατύσημων τῶν Ῥωμαίων ὑπάτων ἐσθῆτα (*laticlave*) καὶ τὴν αὐτοκρατορικὴν σπάθην. Ὁ πρωθιεράρχης, ὄρθιος πρὸ τοῦ θυσιαστηρίου, ἐφώνησεν ἑλληνιστὶ "Ἄ ξ ι ο ς τ ο ῦ β α σ ι λ ε ῦ σ α ι, καὶ πάντες οἱ παρεστῶτες ἐπανέλαβον ἐν χορῷ ἄ ξ ι ο ς! ἄ ξ ι ο ς! Πάντα δὲ ταῦτα, οἱ σταυροφόροι δηλονότι κραυγάζοντες, οἱ ἱππόται κεκαλυμμένοι μὲ τὰς βαρείας πανοπλίας των, οἱ κεχηνότες πρὸς τὰ παράδοξα

συμβάντα Γραικοί, τὸ γεγυμνωμένον τοῦ ἀρχαίου αὐτοῦ στολισμοῦ καὶ διὰ νέου κεκοσμημένου θυσιαστήριον παρίστων θέαμα πανηγυρικὸν ἅμα καὶ πένθιμον, καὶ ἐδείκνυον ὅλας τοῦ πολέμου τὰς δυστυχίας ἐν τῷ μέσῳ τῶν τροπαίων τῆς νίκης. Μετὰ τῶν ἄλλων ἐθίμων τῆς κατὰ τοιαύτας περιπτώσεις παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς τελετῆς, δὲν παρελήφθη οὐδ' ἐκεῖνο, τοῦ προσφέρειν εἰς τὸν αὐτοκράτορα ἀγγεῖον πλῆρες κόνεως ὀστῶν καὶ κροκιδίου στυππείου κεκαυμένου ὡς σύμβολον τῆς βραχύτητος τοῦ βίου καὶ τοῦ εὐτελοῦς τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων· μετὰ δὲ τὴν τελετὴν, ἐπανῆλθεν αὖθις εἰς τὰ ἀνάκτορα μετὰ τῆς αὐτῆς πομπῆς, τῶν ὁδῶν δι' ὧν διήρχετο ἐστρωμένων οὐσῶν μὲ πλουσίους τάπητας.

Ὁ Βαλδουῖνος ἐγεννήθη τῷ 1171 ὑπὸ Βαλδουίνου Ε'. κόμητος τοῦ Αἰνὼ, καὶ Μαργαρίτας τῆς Ἀλσακινῆς· ἦτο λοιπὸν τριάκοντα καὶ τριῶν ἐτῶν ὅτε ἐχρίσθη αὐτοκράτωρ Κωνσταντινουπόλεως. Νυμφευθεὶς Μαργαρίταν, θυγατέρα Ἐῤῥίκου τοῦ Πλατέος, κόμητος Καμπανίας καὶ Μαρίας θυγατρὸς Λουδοβίκου Ζ'. βασιλέως τῆς Γαλλίας, υἱοὺς μὲν οὐδόλως ἐκ ταύτης ἐκτήσατο, ἔσχε δὲ μόνον δύο θυγατέρας, ὧν ἡ μὲν ἐκαλεῖτο Ἰωάννα, ἡ δὲ Μαργαρίτα· ἐκληρονόμησαν δ' ἀμφότεραι τὰ ἐπὶ τῶν κομητειῶν Φλάνδρας καὶ Αἰνὼ δικαιώματα τοῦ πατρὸς αὐτῶν. Ὁ Βαλδουῖνος κατὰ τοὺς πολέμους, τοὺς μεταξὺ Ῥιχάρδου καὶ Φιλίππου Αὐγούστου βασιλέως τῆς Γαλλίας, λαβὼν τὸ μέρος τοῦ πρώτου, ἐζήτησεν ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ σταυροῦ ἄσυλον κατὰ τῆς ὀργῆς τοῦ Φιλίππου Αὐγούστου καὶ ὡρκίσθη ἐν τῷ εἰς Βρούγην ναῷ τοῦ ἁγίου Δονάτου νὰ ὑπάγῃ εἰς Ἀσίαν ὅπως καταπολεμήσῃ τοὺς μουσουλμάνους· παρηκολούθησαν δ' αὐτὸν οἱ δύο ἀδελφοί του, Εὐστάθιος καὶ Ἐῤῥῖκος, κόμης τοῦ Σαρβρούη, καὶ ἀνδρεῖος καὶ τολμηρὸς ὢν, ἔλαβε μέρος εἰς ὅλας τὰς πρὸς

ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως προσπαθείας, διευθύνας μάλιστα, τῇ 6 Ἰουλίου, τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν τοῦ κατ' αὐτῆς στρατοῦ. (1)

Πρὶν τῆς τελετῆς τῆς στέψεώς του ὁ νέος αὐτοκράτωρ διένειμεν εἰς τοὺς συμπολεμιστὰς αὐτοῦ τὰ πρώτιστα τῆς αὐτοκρατορίας ἀξιώματα· καὶ ὁ μὲν πρωτοστάτωρ τῆς Καμπανίας Βιλλαρδουῖνος ἔλαβε τὸν τίτλον πρωτοστάτορος τῆς Ῥωμανίας, ὁ δὲ κόμης τοῦ ἁγίου Παύλου τὴν τοῦ κοντοσταύλου, ὁ Κόνων Πετούνης τὴν τοῦ πρωτοβεστιαρίου, ὁ Μακάριος δὲ Σαὶν-Μενεχοὺλ τὸν τοῦ ἀρχιοινοχόου καὶ ἄλλοι ἄλλους. Ὁ δόγης τῆς Ἑνετίας ἐγένετο δεσπότης καὶ πρίγκηψ Ῥωμανίας, ἔχων τὸ δικαίωμα νὰ φέρῃ βλαντία πορφυρᾶ, προνόμιον ὅπερ ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων μόνοι οἱ ἐκ βασιλικοῦ αἵματος ἐκέκτηντο. Ὁ Ἐρρῖκος Δάνδολος ἀντεπροσώπευεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὴν Ἑνετικὴν δημοκρατίαν, τὸ ἥμισυ ἄρα τῆς πόλεως ἦτο κτῆμά του καὶ ἀνεγνώριζε τοὺς νόμους αὐτοῦ, ἀνωτέρου πάντων τῶν τῆς αὐλῆς τοῦ Βαλδουίνου ὄντος, ἀπηλλαγμένου δὲ σύναμα πάσης ὑποσχέσεως, πίστεως καὶ ὑποταγῆς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα.

Ἐν τούτοις οἱ κόμητες καὶ οἱ βαρῶνοι τῶν σταυροφόρων ἦσαν ἀνυπόμονοι νὰ διανεμηθῶσι τὰς πόλεις καὶ τὰς ἐπαρχίας τοῦ κράτους, τὰς ὁποίας ὅμως εἰσέτι δὲν εἶχον κατακτήσει. Ἐν συμβουλίῳ λοιπὸν, συγκροτηθέντι ὑπὸ δώδεκα πατρικίων Ἑνετῶν καὶ ἰσαρίθμων ἱπποτῶν Γάλλων, ὅλη ἡ Βυζαντινὴ αὐτοκρατορία διῃρέθη μεταξὺ τῶν δύο ἐθνῶν· καὶ οἱ μὲν Γάλλοι ἔλαβον τὴν Βιθυνίαν, Ῥωμανίαν, Θράκην, Θεσσαλονίκην καὶ ἅπασαν τὴν ἀπὸ Θερμοπυλῶν μέχρι Σουνίου Ἑλλάδα μετὰ τῶν μεγαλειτέρων νήσων τοῦ Ἀρχιπελάγους, ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἔλαβον

(1) Lebeau XVII. 175—Meyer Ann Fland. 113—Sabelli. I. 8.

ὡς κλῆρον τὸν πόλεμον πρὸς τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς Γραικοὺς, ὑφ' ὧν κατείχοντο αἱ πλεῖσται τῶν χωρῶν τούτων, εἰς δὲ τοὺς Ἐνετοὺς ἐδόθησαν αἱ Κυκλάδες καὶ Σποράδες νῆσοι, ἡ ἀνατολικὴ παραλία τοῦ Ἀδριατικοῦ, τὰ παράλια τῆς Προποντίδος καὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου, αἱ ὄχθαι τοῦ Ἕβρου καὶ τοῦ Βάρδα, αἱ πόλεις Ὕψελα, Διδυμότειχον, Ἀδριανούπολις καὶ ἕτεραί τινες. Ἀλλ' ὅμως περιστάσεις, ἃς δὲν εἶχον προΐδει, συμφέροντα ἀντίθετα, ἀντιζηλίαι καὶ φιλοτιμίαι παρήλλαξαν ἐντὸς μικροῦ τὴν τοπικὴν ταύτην διαίρεσιν. Αἱ χῶραι αἱ κείμεναι ἐκεῖθεν τοῦ Βοσπόρου ἐγένοντο βασίλειον καὶ ἐδόθησαν μετὰ τῆς νήσου Κρήτης εἰς τὸν μαρκήσιον τῆς Μοντφεράτης· οὗτος δὲ, μὴ ἔχων πλοῖα ὅπως τὰς προστατεύῃ κατὰ πάσης θαλασσίας ἐπιδρομῆς, τὰς ἀντήλλαξε κατὰ Μάϊον τοῦ 1204 πρὸς τὴν ἐπαρχίαν Θεσσαλονίκης, ἐπώλησε δὲ καὶ τὴν Κρήτην πρὸς τοὺς Ἐνετοὺς ἀντὶ τριάκοντα λιβρῶν ἀργυρίου, ὥστε ἀπαλλαγεὶς τοιουτοτρόπως τῶν ἐκ θαλάσσης παρενοχλήσεων, συνώρευσε, κάτοχος τῆς Θεσσαλονίκης γενόμενος, κἄπως πρὸς τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ βασιλέα τῆς Οὐγγαρίας. Αἱ δὲ Ἀσιατικαὶ ἐπαρχίαι παρεχωρήθησαν εἰς τὸν κόμητα τοῦ Βλοᾶ, ὅστις ἔλαβε τὸν τίτλον δουκὸς Νικαίας καὶ Βιθυνίας. (1)

Ἐνῷ οἱ βαρῶνοι καὶ οἱ κόμητες διενέμοντο οὕτως ἔθνη καὶ πόλεις, ἡ φιλοδοξία τοῦ λατινικοῦ κλήρου δὲν καθυστέρει τῆς τῶν ἱπποτῶν, ἀλλὰ προσεπάθει ἐξίσου νὰ ἐνθρονισθῇ ἐπὶ τῶν ναυαγίων τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας. Ὅλοι οἱ ναοὶ ἐμοιράσθησαν μεταξὺ τῶν Γάλλων καὶ τῶν Ἐνετῶν· ἱερεῖς ἀμφοτέρων τῶν ἐθνῶν διωρίσθησαν νὰ καταλάβωσι τὰ θυσιαστήρια τῶν ὀρθοδόξων, καὶ ἡ Κωνσταντι-

(1) Νικηφ. Γρηγορᾶ 1. c. 2.—Ville-Harduin 141, 161.—Ramnusio L. 4-Doutreman 4. 2. Bizar de bello Veneto l. 1. 68.

νούπολις ἀντήχει ἀπὸ τὰς θρησκευτικὰς τελετὰς τῶν ἐξ Ἑσπερίας ἐλθόντων. Οἱ σταυροφόροι πρὶν τῆς ἐκλογῆς τοῦ Βαλδουΐνου εἶχον ἀποφασίσει ὅτι ὁ πνευματικὸς ἀρχηγὸς τῆς νέας αὐτοκρατορίας ὤφειλε νὰ ἐκλεχθῇ ἐκ τοῦ ἔθνους ἐκείνου, εἰς ὃ δὲν ἀνῆκεν ὁ κοσμικός, καὶ συνεπείᾳ τῆς ἀποφάσεως ταύτης, ὁ πατριάρχης ἔπρεπε νὰ ᾖ Ἑνετός, τοῦ αὐτοκράτορος Γάλλου ὄντος. Ἐξελέχθη λοιπὸν πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ὁ ἐν Ἑνετίᾳ διατρίβων Θωμᾶς Μοροζίνης, τὸν ὁποῖον Νικήτας ὁ Χωνιάτης περιγράφει οὕτω. « Τὴν μὲν ἡλικίαν μέσος ἦν, τὴν δὲ σωματικὴν πλάσιν λακκευτοῦ συὸς εὐτραφέστερος· ἦν δὲ καὶ λεῖος ξυρῷ τὸ τοῦ προσώπου ἔδαφος ὡς οἱ λοιποὶ τῶν ἐκ τοῦ γένους ἐκείνου καὶ τὰς ἐνστηθίους παρατετιλμένος τρίχας ἀκριβέστερον δρώπακος, ἀμπεχόμενος δὲ στολὴν συνυφασμένην μικροῦ τῷ δέρματι καὶ ῥαφιδουμένην ἑκάστης τὰ εἰς καρπούς, δακτύλιόν τε τῇ χειρὶ περιστρέφων, ἐνίοτε δὲ καὶ τὰ ἐκ δέῤῥεων εἰς δακτύλους διεσχισμένα τῶν χειρῶν φυλακτήρια περικείμενος. » Κατὰ τῆς ἐκλογῆς ταύτης πολλαὶ ἐγένοντο μεταξὺ τῶν σταυροφόρων ἐνστάσεις παρὰ τῶν ἀτενιζόντων πρὸς τὴν πατριαρχικὴν τιάραν· ἀλλὰ τῇ μεσολαβήσει τοῦ Δανδόλου τὰ πάντα ἐξωμαλύνθησαν καὶ παραχρῆμα ἐπέμφθησαν εἰς Ἰταλίαν ὁ Λεονάρδος Νοβαγιέρος καὶ ὁ Ἀνδρέας Μολῖνος, ὁ μὲν ὅπως ἐξαγγείλῃ εἰς τὸν Θωμᾶν τὴν ἐκλογήν του, ὁ δὲ ὅπως ἱκετεύσῃ τὸν Πάπαν ἵνα ἐγκρίνῃ ταύτην. (1)

Τὴν ἐκλογὴν τοῦ Μοροζίνη κατὰ πρῶτον δὲν ἠθέλησεν ὁ Πάπας ν' ἀναγνωρίσῃ, διότι αὕτη τῷ ἐφαίνετο ὑπεξαίρεσις τῶν δικαιωμάτων τῆς Ἁγίας Ἕδρας· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος καὶ εἰς διακεκριμένην ἐνετικὴν οἰκογένειαν ἀνῆκε καὶ ὁ ἴδιος ἐθεωρεῖτο ἱκανός, ἐπένευσεν εἰς τὴν ἐκλογήν, καὶ προσκα-

(1) Νικητ. Χωνιάτ. τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν. — Lebeau, XVII. 179.

λεσάμενος εἰς Ῥώμην, τὸν ἐχειροτόνησε κατὰ τὰ εἰθισμένα. Ἐπανελθὼν ἐκ Ῥώμης εἰς Ἑνετίαν ὁ νέος πατριάρχης ὑπεχρεώθη παρὰ τῆς γερουσίας νὰ ὑποσχεθῇ ἐνόρκως, ὅτι οὐδέποτε ἤθελε διορίσει ἐφημέριον τῆς ἁγίας Σοφίας ἄνδρα ὅστις δὲν ἦτο ἐκ γεννετῆς Ἑνετὸς ἢ δὲν εἶχε κατοικήσει δέκα κατὰ συνέχειαν ἔτη εἰς Ἑνετίαν, καὶ ὅτι διὰ παντὸς μέσου ἤθελε διακωλύσει τὴν ἐκλογὴν πατριάρχου ἢ ἀρχιεπισκόπου κατὰ τὴν αὐτοκρατορίαν μὴ Ἑνετοῦ. Ὁ Μοροζίνης ἀνέλαβε τὰς ὑποχρεώσεις ταύτας, ἐφ' ὅσον ὅμως συνεβιβάζοντο πρὸς τὴν ἁγίαν Ἕδραν καὶ πρὸς τὸν ὀφειλόμενον αὐτῇ σεβασμόν. Καὶ ὄντως, μετὰ δύο ἔτη ὁ Πάπας μαθὼν τὰς συμφωνίας ταύτας, τὸν ἀπηγόρευσε νὰ ὑπακούσῃ, καὶ τὸν ἀπήλλαξε παντὸς ὅρκου, τῷ λόγῳ ὅτι οὐδεὶς εἰσέρχεται κληρονομικῷ δικαιώματι εἰς τὸ θυσιαστήριον τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ μόνον ὁ ἄξιος καὶ ἱκανός, μηδόλως λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς ἐθνικότητος καὶ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ. Ὁ πατριάρχης, ἀναχωρήσας μετὰ τεσσάρων γαλερῶν ἐξ Ἑνετίας, ἀνεκτήσατο τὴν Ῥαγοῦζαν ἀποστᾶσαν ἀπὸ τῶν Ἑνετῶν, καὶ πλησιάσας εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀνήγγειλε τὴν ἔλευσίν του εἰς τὸν λαόν, ὅπως ἐξέλθῃ καὶ τὸν ὑποδεχθῇ μετὰ τῶν συνήθων κατὰ τοιαύτας περιπτώσεις τιμῶν. Τότε ἐξεδηλώθη ἅπασα ἡ δυσαρέσκεια τοῦ Γαλλικοῦ, κλήρου, διότι ἐναντίον τῶν μεταξὺ Γάλλων καὶ Ἑνετῶν συμφωνηθέντων, ἠρνήσατο ν' ἀναγνωρίσῃ τὸν νέον Πατριάρχην, τῇ προφάσει ὅτι ἡ ἐκλογὴ αὐτοῦ δὲν ἦτο κανονικὴ καὶ ὅτι ἡ ἐπικύρωσις αὐτοῦ ἐπετεύχθη ὑπὸ τοῦ Πάπα ἐπὶ ψευδῆ ἐκθέσει· ὅπως δὲ μὴ φανῇ ἀπειθής, ἀνηνέχθη εἰς αὐτὸν τὸν πάπαν. Ὁ Ἰννοκέντιος ἵνα καταπνίξῃ πᾶν σπέρμα διχονοίας, ἔπεμψεν ἔξαρχον Βενέδικτον τὸν καρδινάλιον τῆς ἁγίας Σουσάννης, ὅστις ἐπέτυχε διὰ τῶν προτροπῶν του νὰ ἐξομαλύνῃ τὰς δυσχερείας καὶ καταστήσῃ

παρὰ πᾶσι σεβαστὴν τὴν ἐκλογὴν τοῦ Μοροζίνη. Μετ' αὐτοῦ δὲ ἦλθον εἰς Κωνσταντινούπολιν πλῆθος Λατίνων ἐπισκόπων, προτιθεμένων νὰ καταλάβωσι τὰς ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων τέως κατεχομένας ἐπισκοπάς. (1)

Οὐδὲν ἀνθίστατο πλέον εἰς τὰ ὅπλα τῶν σταυροφόρων, τὰ πάντα ἔτρεμον πρὸ αὐτῶν, καὶ ἡ φήμη ἐξήγγελλε πανταχοῦ τὰ κατωρθώματα καὶ τὴν δύναμίν των· ἀλλ' ὅμως ἐναντίον πάσης ταύτης τῆς κατὰ τὸ φαινόμενον εὐτυχίας, ρίπτοντες τὰ βλέμματα πρὸς τὸ μέλλον ὤφειλον ἐκεῖνοι νὰ αἰσθάνωνται τὸν φόβον ὅτι ἡ ἀποχώρησις τῶν συντρόφων των ἢ ὁ θάνατος αὐτῶν, ἤθελε τοὺς ἀφήσει ἄνευ ὑπερασπιστῶν, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου οἱ τῆς πόλεως κάτοικοι ἐξησθενημένοι ἢ διεσκορπισμένοι δὲν ἐδύναντο νὰ ἐπαρκέσωσι μήτε εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν γαιῶν, μήτε εἰς τὰ τῆς πόλεως ἔργα. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει οἱ κόμητες καὶ οἱ βαρῶνοι οἵτινες μετὰ φόβου ἀπεξεδέχοντο πάντοτε τὰς ἀποφάσεις τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἐκκλησίας, ἐδιπλασίασαν τὴν πρὸς τὸν ἄκρον ποντίφικα ὑποταγὴν αὐτῶν, καὶ ἐζητήσαντο τὴν συνδρομήν του ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ ὅτι ἤθελε προμαχήσει ὑπὲρ αὐτῶν ἐν τῇ Δύσει, καὶ ὅτι εἰς τὴν φωνὴν τοῦ πρωθιεράρχου τῆς Ῥώμης πολυάριθμοι Γάλλοι, Ἰταλοὶ καὶ Γερμανοὶ ἤθελον ἔλθει νὰ κατοικήσωσι καὶ ὑπερασπίσωσι τὸ νέον κράτος.

Καὶ λοιπὸν ἅμα μετὰ τὴν στέψιν αὐτοῦ ὁ Βαλδουῖνος ἔπεμψεν πρὸς τὸν Πάπαν τὸν ἱππότην Βαρόσην μετὰ πολυτίμων δώρων ἐκ χρυσοῦ, λίθων τιμαλφῶν, ταπήτων λαμπρῶν, λειψάνων ἁγίων, καὶ μετ' ἐπιστολῶν δι' ὧν τῷ ἐξήγγελλε τὰς νίκας καὶ τὰς κατακτήσεις τῶν σταυροφόρων. Ὁ νέος αὐτοκράτωρ, ὅστις ἐλάμβανε τὸν τίτλον Ἱππότου τῆς ἁγίας Ἕδρας, ὑπεμίμνησκεν εἰς τὸν ἄκρον

(1) Ducange 1. 24.

ποντίφικα τὴν ἀπιστίαν καὶ τὴν μακροχρόνιον ἀντίστασιν τῶν Γραικῶν, ψαύων τὰς θρησκευτικὰς χορδὰς ἵνα ἐξευμενίσῃ αὐτόν. « Ὑπετάξαμεν εἰς τοὺς νόμους σας, ἔγραφε, τὴν πόλιν ταύτην, ἥτις ἐκ μίσους πρὸς τὴν ἁγίαν Ἕδραν, μόλις ἐδύνατο ν' ἀκούσῃ προφερόμενον τὸ ὄνομα τοῦ πρωτοθρόνου τῶν ἀποστόλων, οὐδ' ἔκτισε μίαν κἂν ἐκκλησίαν πρὸς τιμὴν ἐκείνου, ὅστις ἔλαβε παρὰ τοῦ Κυρίου τὴν ὑπεροχὴν ἐφ' ὅλων τῶν ἐκκλησιῶν ». Ὁ Βαλδουῖνος προσεκάλει ἐν τῇ ἐπιστολῇ του τὸν ἀντιπρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ν' ἀκολουθήσῃ τὸ παράδειγμα τῶν προκατόχων του Ἰωάννου καὶ Λέοντος, οἵτινες ἐπεσκέψαντο προσωπικῶς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Βυζαντίου· ὅπως δὲ δικαιολογήσῃ τὴν πρᾶξιν τῶν προσκυνητῶν, γενομένων κυρίων τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, ἐπικαλούμενος τὴν μαρτυρίαν ὅλων τῶν χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς, προσέθεττεν· « Ὅτε εἰσήλθομεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν ταύτην, πολλοὶ τῶν παρ' ἡμῖν διατριβόντων κατοίκων τῆς ἁγίας Γῆς ἐξεδήλουν ὑπὲρ τοὺς λοιποὺς τὴν χαράν των, ἐπαναλαμβάνοντες γεγονυίᾳ τῇ φωνῇ ὅτι προσεφέρομεν εἰς τὸν θεὸν ὑπηρεσίαν εὐαρεστοτέραν ἢ ἂν ἀνεκτώμεθα τὰ Ἱεροσόλυμα. » (1)

Ἀφ' ἑτέρου ὁ μαρκήσιος τῆς Μοντφεράτης ἀπηύθυνε πρὸς τὸν ἄκρον ἀρχιερέα ἐπιστολήν, δι' ἧς διεμαρτύρετο περὶ τῆς τελείας του ὑπακοῆς εἰς τὰς ἀποφάσεις τῆς ἁγίας Ἕδρας. (2) « Τὸ ἐπ' ἐμοί, ἔλεγεν ὁ βασιλεὺς τῆς Θεσσαλονίκης, δὲν ἔλαβον τὸν σταυρόν, εἰμὴ διὰ τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν μου καὶ οὐχὶ διὰ νὰ ἁμαρτήσω περιπλέον προφάσει θρησκευτικῇ. Ἰδοὺ ὑποβάλλομαι εἰς τὰς θελήσεις σας, καὶ εἰ μὲν θεωρήσητε ὅτι ἡ παρουσία μου εἶναι ἀναγκαία εἰς Ῥουμανίαν, εἰμὶ ἕτοιμος ν' ἀποθάνω μαχόμενος κατὰ τῶν ἐχθρῶν ὑμῶν τε καὶ

(1) Mishaud et Poujulat 111-170. (2) Gesta Innocent. VIII. 89.

τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἀλλ' ἂν τοὐναντίον νομίσητε ὅτι ὀφείλω νὰ ἐγκαταλείψω τὰς πλουσίας ταύτας χώρας, χωρὶς νὰ λάβω ὑπ' ὄψιν οὔτε τὰ ἀγαθὰ, οὔτε τὰς τιμὰς, ὧν ἀπολαύω, εἰμὶ ἕτοιμος καὶ πάλιν νὰ ἐπανέλθω εἰς Δύσιν, διότι οὐδὲν ἐπιθυμῶ νὰ πράξω δυνάμενον νὰ ἑλκύσῃ ἐπ' ἐμὲ τὴν ὀργὴν τοῦ ὑπερτάτου κριτοῦ ». Τὰ αὐτὰ δὲ σχεδὸν ἐπανελάμβανε καὶ ὁ δόγης τῆς Ἑνετίας Δάνδαλος, ὅςις τέως εἶχε περιφρονήσει τάς τε ἀπειλὰς καὶ τοὺς κεραυνοὺς τῆς ἐκκλησίας.

Ὁ Ἰννοκέντιος πρὸ πολλοῦ ἦτο ἐξωργισμένος κατὰ τῆς ἀπειθείας τῶν σταυροφόρων· ἐν ταῖς ἀπαντήσεσι λοιπὸν αὐτοῦ μετὰ φαρμακερᾶς πικρίας ἐπέπληττεν αὐτοὺς ὅτι προὐτίμησαν τῶν οὐρανίων ἀγαθῶν τὰ ἐγκόσμια, κατέκρινε τοὺς ἀρχηγοὺς διότι ἐξέθηκαν εἰς τὰς ὕβρεις τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν ὑπηρετῶν των τὴν τιμὴν τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παρθένων, μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν ἀφιερωθεισῶν τῷ θεῷ, ὅτι κατέστρεψαν τὴν Κωνσταντινούπολιν λαφυραγωγήσαντες μεγάλους καὶ μικροὺς, ὅτι ἐβεβήλωσαν τὰ θυσιαστήρια καὶ ἔφερον χεῖρα ἐναγῆ καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν θησαυρῶν τῶν ἐκκλησιῶν· ἑνὶ λόγῳ μετὰ τοσαύτης αὐστηρότητος ὁ Ἰννοκέντιος ἤλεγχε τοὺς σταυροφόρους, ὥστε ἡ παρὰ Βαρονίῳ ἀνάγνωσις μιᾶς τῶν πρὸς τὸν Δάνδαλον ἐπιστολῶν αὐτοῦ, κινεῖ ἐπ' ἀληθείας τὸν θαυμασμὸν τῶν ἀναγινωσκόντων. (1) Ἐν τούτοις ὁ πρωθιεράρχης μὴ τολμῶν νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὰ κρίματα τῆς θείας Προνοίας, ἠρέσκετο νὰ πιστεύῃ ὅτι οἱ Γραικοὶ δικαίως ἐτιμωρήθησαν ἕνεκα τῶν παραπτωμάτων αὐτῶν, οἱ δὲ σταυροφόροι ἐχρημάτισαν ὄργανα τῆς θεότητος καὶ ἐκδικηταὶ τῆς δικαιοσύνης αὐτῆς. « Φοβήθητε, ἔγραφε πρὸς τοὺς Λατίνους, τὴν ὀργὴν τοῦ Κυρίου· ἐλπίσατε θαῤῥαλέως

(1) Baronius ad ann. 1205.

ὅτι θὰ σᾶς συγχωρήσῃ τὸ παρελθὸν, ἂν κυβερνᾶτε τοὺς λαοὺς ἐν εὐθύτητι καὶ δικαιοσύνῃ, ἂν ἦσθε πιστοὶ εἰς τὴν ἁγίαν Ἕδραν καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἂν ἦσθε ἀποφασισμένοι νὰ ἐκπληρώσητε τὴν εὐχὴν ἣν ἐποιήσατε, τοῦ νὰ ἐλευθερώσητε τὴν Ἁγίαν γῆν. »

Ἐν τούτοις ὁ πάπας συγκινηθεὶς ἐκ τῶν ἱκεσιῶν καὶ τῶν δειγμάτων τῆς ὑποταγῆς τῶν σταυροφόρων, ἐκ τῶν κατορθωμάτων τῶν ὁποίων ἀντήχει ἅπασα ἡ Ἑσπερία, ἐπεκύρωσε τὴν ἐκλογὴν τοῦ Βαλδουΐνου καὶ συγκατετέθη ν' ἀναγνωρίσῃ ἓν κράτος εἰς τὸ ὁποῖον ὤφειλε νὰ δώσῃ νόμους· ὅσῳ δὲ πλέον οἱ σταυροφόροι ἐφαίνοντο ὑποτεταγμένοι εἰς τὴν ἐξουσίαν του τόσῳ ἡδραιοῦτο ἐν τῇ ἰδέᾳ ὅτι αἱ κατακτήσεις ἐκείνων συνετέλουν πρὸς τὴν μεγαλειτέραν δόξαν τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ ἐπὶ τῆς γῆς ἀντιπροσώπου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Γράφων λοιπὸν πρὸς τοὺς ἐπισκόπους τῆς Γαλλίας τοῖς ἔλεγεν, ὅτι ὁ Κύριος ηὐδόκησε νὰ παραμυθήσῃ τὴν ἐκκλησίαν διὰ τῆς ἐπιστροφῆς τῶν αἱρετικῶν, ὅτι ἡ θεία Πρόνοια ἐταπείνωσε τοὺς Γραικούς, λαὸν ἐναγῆ, ἀλαζόνα καὶ ἀντάρτην, καὶ ὅτι ἐδωρήσατο τὸ κράτος τοῖς Λατίνοις, λαῷ εὐσεβεῖ, ταπεινῷ καὶ πειθηνίῳ· συνίστα δὲ αὐτοῖς νὰ πέμψωσι κληρικοὺς εἰς Ἕω διὰ νὰ διδάξωσι τὰς ὑγιεῖς διδασκαλίας. Ἀφ' ἑτέρου ἀπευθυνόμενος πρὸς τοὺς τῆς Γαλλίας λαοὺς ὁ ἄκρος ποντίφιξ προσεκάλει αὐτοὺς ἐν ὀνόματι τοῦ αὐτοκράτορος Βαλδουΐνου νὰ μεταβῶσιν εἰς Ἑλλάδα, ἵνα λάβωσιν ἐκεῖ γαίας καὶ πλούτη κατὰ τὴν ἀξίαν καὶ ποιότητά των, παρέχων πλήρη ἄφεσιν ἁμαρτιῶν εἰς τοὺς πιστούς, οἵτινες μετέβαινον ἵνα κατοικήσωσι καὶ ὑπερασπίσωσι τὴν νέαν αὐτοκρατορίαν. (1)

Εἰς τὴν φωνὴν τοῦ αὐτοκράτορος στίφη ἄμετρα τυχο-

(1) Guntherus c. 20, 21.

διωκτῶν ἔδραμον πρὸς τὰς ἀκτὰς τοῦ Βοσπόρου, ἰδίᾳ δὲ οἱ μεταβάντες εἰς Ἁγίαν γῆν, ὅπως ἐκδιώξωσι τοὺς ἀπίστους, παραιτήσαντες τὰς τάξεις αὐτῶν ἔσπευσαν εἰς Κωνσταντινούπολιν, τὴν νέαν τῆς ἐπαγγελίας γῆν, ὅπως συμμετάσχωσι τῶν τιμῶν καὶ τῶν ὠφελειῶν τῶν ἐκεῖσε. Ἀπελείφθη δὲ μόνος εἰς Πτολεμαΐδα ὁ αὐτόκλητος βασιλεὺς τῶν Ἱεροσολύμων, ἐπικαλούμενος τὴν συνδρομὴν τῶν ἑσπερίων χριστιανῶν.

Ὁ Βαλδουῖνος ἔσπευσε νὰ ὑποδεχθῇ μετὰ χαρᾶς τοὺς προμάχους ἐκείνους τῆς Ἁγίας γῆς καὶ πλείστας ἀπένειμεν αὐτοῖς τιμάς, τὸν μὲν κόμητα Πέρκης ὀνομάσας δοῦκα τῆς Φιλαδελφείας, τὸν δὲ Θιερρῆν κοντόσταυλον Ῥωμανίας, εἰς δὲ τοὺς ταμπλιέρους καὶ ὁσπιταλιέρους δωρησάμενος νοσοκομεῖα καὶ ἄλλα καταστήματα. Ἀλλὰ τὴν χαρὰν τοῦ αὐτοκράτορος ἐτάραξεν ἡ ὀδυνηρὰ εἴδησις τοῦ θανάτου τῆς συζύγου αὐτοῦ Μαργαρίτας. Ἡ ἡγεμονὶς αὕτη ἀναγκασθεῖσα κατὰ τὴν μετὰ τῶν σταυροφόρων ἀναχώρησιν τοῦ Βαλδουΐνου νὰ μείνῃ ἐν Φλάνδρᾳ ἕνεκεν ἐγκυμοσύνης, ἐπεβιβάσθη μετὰ τὸν τοκετὸν εἰς πλοῖον ἐν Μασσαλίᾳ ἐλπίζουσα νὰ συναντηθῇ μετὰ τοῦ συζύγου της ἐν Πτολεμαΐδι. Ἀφικομένη δ' ἐκεῖ ἔμαθεν ὅτι ὁ σύζυγός της ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐδέξατο τὴν ἐπίσκεψιν Βοεμόνδου τοῦ Δ' πρίγγιπος τῆς Ἀντιοχείας ὅστις ἔσπευσε νὰ τὴν χαιρετήσῃ ὡς αὐτοκράτειραν καὶ νὰ τῇ προσφέρῃ τὴν ὑποταγὴν τῆς ἡγεμονίας του, φεουδαλικῶς ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου ἐξαρτωμένης. Προὐτίθετο δὲ ν' ἀναχωρήσῃ διὰ Κωνσταντινούπολιν, ὅτε ἀσθενήσασα ἀπεβίωσε τῇ 29 Αὐγούστου 1204, καὶ τὸ πλοῖον τὸ προωρισμένον νὰ φέρῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν τὴν νέαν αὐτοκράτειραν, μετεκόμισε μόνον τὸ πτῶμα αὐτῆς. Ὁ Βαλδουῖνος ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἱπποτῶν του ἔκλαυσε τὸν θάνατον γυναικός, ἣν τρυφερῶς ἠγάπα, καὶ ἥτις διὰ τῶν ἀρετῶν καὶ

τῶν χαρίτων τῆς νεότητος αὐτῆς ὤφειλε νὰ ἦναι ὁ στολισμὸς καὶ τὸ ὑπόδειγμα τῆς Βυζαντινῆς αὐλῆς. Τὴν ἐνεταφίασε λοιπὸν μετὰ μεγίστης πομπῆς εἰς τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Σοφίας, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὀλίγας ἡμέρας πρότερον εἶχε στεφθῇ αὐτοκράτωρ, καὶ οὕτως ὁ λαὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶδε ταὐτοχρόνως σχεδὸν τὴν στέψιν ἑνὸς αὐτοκράτορος καὶ τὴν ταφὴν μιᾶς αὐτοκρατείρας, ἡμέρας δηλονότι θριάμβου καὶ χαρᾶς, φαιδρότητος καὶ πένθους. Ἡ ἀντίθεσις δὲ αὕτη παρίστα ἀκριβῆ εἰκόνα τῆς δόξης τῶν κατακτητῶν καὶ τῆς μελλούσης τύχης τοῦ κράτους των. Ὁ αὐτοκράτωρ καὶ οἱ βαρῶνοί του μὲ τὴν συνδρομήν, ἣν ἔλαβον, μόλις εἶχον εἰκοσακισχιλίους ἄνδρας ὅπως δι' αὐτῶν ὑπερασπίσωσι τὰς κτήσεις των καὶ χαλιναγωγήσωσι τὸν λαὸν τῆς πρωτευούσης καὶ τῶν ἐπαρχιῶν. Ὁ Σουλτάνος τοῦ Ἰκονίου καὶ ὁ βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων ἠπείλουν ἀπὸ πολλοῦ νὰ ἐπιδράμωσιν εἰς τὰς γειτνιαζούσας χώρας τῶν κρατῶν των, ἡ δὲ πτῶσις τοῦ Βυζαντίου προσέφερεν εἰς τὴν φιλοδοξίαν καὶ ζηλοτυπίαν των περίστασιν ἁρμοδίαν ὅπως πράξωσι τοῦτο. Οἱ λαοὶ τῆς Ἑλλάδος ἦσαν οὐχὶ ὑποτεταγμένοι, ἀλλ' ἡττημένοι, διὰ τοῦτο ὅσοι εἶχον διαφύγει τὴν κατάκτησιν, οὐδὲν ἄλλο δικαίωμα πλέον ἀναγνωρίζοντες ἢ τὸ τῆς σπάθης, εὑρίσκοντες ἀρχηγοὺς τολμηροὺς καὶ γενναίους ἐσχημάτιζον ἀνὰ μίαν ἡγεμονίαν ἢ ἀνὰ ἓν βασίλειον, καὶ τοιουτοτρόπως ἐκ τῶν ἐρειπίων τῆς ἄλλοτε ἀχανοῦς αὐτοκρατορίας ἀνιδρύοντο πλεῖστα νέα κράτη, τὰ ὁποῖα ἠπείλουν νὰ καταστρέψωσιν ἐκεῖνο, ὅπερ οἱ σταυροφόροι εἶχον συστήσει.

Εἷς ἔγγονος τοῦ Ἀνδρονίκου ἵδρυεν εἰς Τραπεζοῦντα τὴν φερώνυμον αὐτοκρατορίαν, ἕτερός τις τολμητίας « μέγας, ὡς λέγει ὁ Νικήτας, ἐκ μικροῦ γενόμενος ὡς οἱ χείμαῤῥοι τοῖς ὄμβροις καὶ τοῖς βιαίοις τὰ κύματα πνεύμασι », Λέων δὲ Σγουρὸς καλούμενος, ἀπὸ μικροῦ ἄρχοντος τῆς Ναυπλίας,

ἐγένετο βαθμηδὸν δεσπότης ἁπάσης Ἀργολίδος καὶ τοῦ Κορινθιακοῦ ἰσθμοῦ. Μιχαὴλ Ἄγγελος ὁ Κομνηνὸς ἱδρύσατο τὸ βασίλειον τῆς Ἠπείρου καὶ Θεόδωρος ὁ Λάσκαρις προὐκηρύχθη αὐτοκράτωρ Νικαίας. Τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις τῶν πραγμάτων ὅτε ὁ Βαλδουῖνος, ῥυθμίσας ὅπως ἐδύνατο τὰ πράγματα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀπεφάσισε νὰ ἐξέλθῃ πρὸς καταστροφὴν τῶν ἐχθρῶν τούτων, νομίζων, καὶ δικαίως, ὅτι ὅσῳ εἷς τούτων ἔμενεν ἔχων τίτλον τινὰ, ἡ λατινικὴ αὐτοκρατορία διετέλει εἰς ἀένναον κίνδυνον.

Καὶ πρώτιστον λοιπὸν πάντων ἐθεώρησε τὴν ἀπώλειαν τοῦ τελευταίου αὐτοκράτορος Μουρτζούφλου. Ὁ χαῦνος οὗτος καὶ βάρβαρος ἀνὴρ, συνοδευόμενος ὑπὸ τῆς συζύγου αὐτοῦ Εὐδοκίας καὶ τῆς πενθερᾶς Εὐφροσύνης, ἐξελθὼν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἶχε καταφύγει εἰς Τζουρουλὸν, προτιθέμενος ἐκεῖθεν νὰ διεκδικήσῃ τὰ ἐπὶ τοῦ θρόνου δικαιώματα αὐτοῦ· ἀλλὰ πληροφορηθεὶς ὅτι ἀφικνεῖτο κατ' αὐτοῦ Ἐρρῖκος ὁ τοῦ Βαλδουίνου ἀδελφὸς μετὰ δυνάμεων, καθ' ὧν οὗτος ἦτο ἀνίσχυρος ν' ἀντιστῇ, κατέφυγεν εἰς Μοσυνούπολιν παρὰ τῷ πενθερῷ αὐτοῦ Ἀλεξίῳ. Ὁ Ἀλέξιος, μένεα πνέων κατὰ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ, ὃν ἐθεώρει ὡς αἴτιον τῶν δυστυχιῶν του, ἐνόμισε τὴν περίστασιν πρόσφορον ὅπως τὸν ἐκδικηθῇ, καὶ κατέφυγεν εἰς πρᾶξιν φρικαλέαν μὲν καὶ ἀποτρόπαιον, ἀλλὰ συνηθεστάτην κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους. Κρύψας ὑπὸ χαρὰν ἀπατηλὴν τὸ πάθος ὑφ' οὗ ἐνεπνέετο ἔδειξε πρὸς τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ τοσαύτας περιποιήσεις, ὥστε ἐκεῖνος ὑπέλαβεν ὅτι ἡ παρελθοῦσα διαγωγὴ αὐτοῦ εἶχεν ὁλοσχερῶς λησμονηθῆ, καὶ ἤρξαντο μάλιστα οἱ δύο κακοῦργοι σχεδιάζοντες τὰ μέσα πρὸς τὴν παλινόρθωσίν των. Ἀλλὰ μιᾷ τῶν ἡμερῶν, φιλοφρεσύνην πρὸς τὸν Μούρτζουφλον ὁ Ἀλέξιος ἐπιδεικνύμενος, τὸν προσεκάλεσεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ μετὰ τῆς συζύγου του

ὡς δῆθεν διὰ νὰ λουσθῇ· μόλις δ' ἐκεῖνος εἰσῆλθεν εἰς τὸν λουτρὸν, ὁρμήσαντές τινες στρατιῶται τοῦ Ἀλεξίου κατ' αὐτοῦ τὸν ἐτύφλωσαν, μάτην τῆς Εὐδοκίας προσπαθησάσης ν' ἀπαλλάξῃ τὸν σύζυγόν της ἀπὸ τῶν χειρῶν ἐκείνων. Ὁ Μούρτζουφλος ὅλως καθημαγμένος καὶ τυφλὸς, στερηθεὶς τῶν στρατιωτῶν του, ὧν οἱ μὲν ἐλειποτάκτησαν ἀμέσως, οἱ δὲ συνηνώθησαν μετὰ τῶν στρατιωτῶν τοῦ Ἀλεξίου, στερηθεὶς τῆς συζύγου του, ἣν ὁ Ἀλέξιος βιαίως ἐκράτησε παρ' ἑαυτῷ, φεύγων ἀπὸ χρυσφήγετον εἰς χρυσφήγετον, ἀποδιωκόμενος παρὰ πάντων, ὧν ἐζήτει τὸν ἔλαιον, διῆγε βίον ἀβίωτον καὶ οἰκτρὸν, μέχρις οὗ συλληφθεὶς, ἐνῷ διήρχετο εἰς Ἀσίαν, ὑπὸ τοῦ Θιεῤῥῆ δὲ Λὸς, ἐκομίσθη εἰς Κωνσταντινούπολιν παρὰ τῷ Βαλδουΐνῳ. Συμβουλίου ἐκεῖ γενομένου παρὰ τῶν βαρώνων καὶ κυρίων περὶ τῆς τιμωρίας, ἥτις ἔπρεπε νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τὸν φονέα τοῦ αὐτοκράτορός του, ὁ Μούρτζουφλος ἐζήτησε νὰ ἀπολογηθῇ κατὰ τῶν ἀποδιδομένων αὐτῷ ἐγκλημάτων. Λαβὼν δὲ τὸν λόγον εἶπεν, ὅτι ὁ νέος Ἀλέξιος ἄξιος θανάτου ἦν ὡς προδότης τῆς πατρίδος του, ὅτι ὡς τοιοῦτον ἅπασα ἡ οἰκογένειά του τὸν εἶχε καταδικάσει, καὶ ὅτι αὐτὸς δὲν ἐγένετο ἢ ἐκτελεστὴς τῆς ἀποφάσεως. Ἡ τοιαύτη ἀπολογία οὐδόλως ἴσχυσε νὰ ἐξευμενίσῃ ὑπὲρ ἑαυτοῦ τοὺς δικαστάς του, καὶ ὁ θάνατός του ἀπεφασίσθη παρὰ πάντων· ἀλλ' ἐπειδὴ οὐδεμία ποινὴ ἐφάνη τοῖς Λατίνοις ἀνταξία τοῦ κακουργήματός του, ἀπεφάσισαν πρῶτον μὲν νὰ τοῦ συνθλάσωσι τὰ ὀστᾶ, εἶτα δὲ νὰ τὸν ῥίψωσιν ἀπὸ ὑψηλήν τινα στήλην, τὴν ὁποίαν Θεοδόσιος ὁ μέγας εἶχεν ἱδρύσει ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ Ταύρου. Ἐπὶ τῆς στήλης ταύτης, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν Βυζαντινῶν χρονογράφων, ὑπῆρχον σήματά τινα γεγλυμμένα παρὰ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, τὰ ὁποῖα ἔλεγον· (1)

(1) Χρον. Μωρέως παρὰ Buchon.

'Απέδω ἐκ τούτου τοῦ κιονιοῦ ὀφείλουσι κρημνίσει
Τὸν βασιλέα τὸν ἄπιστον τῆς Κωνσταντίνου πόλης.

Πρᾶγμα δὲ περίεργον, ἐπὶ τῆς στήλης ταύτης, ἐν ᾗ εἰκονίζοντο γεγλυμμένα τὰ ἀνδραγαθήματα Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου, παρατηρεῖτο πρὸς τοῖς ἄλλοις καί τις βασιλεὺς κρημνιζόμενος ἀπὸ ὑψηλοῦ κίονος, παρ' αὐτῷ δὲ πόλις διὰ θαλάσσης κυριευομένη. 'Επὶ τῆς στήλης λοιπὸν τοῦ Ταύρου ἀναβιβάσαντες τὸν δυστυχῆ Μούρτζουφλον, κατεκρήμνισαν αὐτὸν, παρουσίᾳ παντὸς τοῦ λαοῦ, ὅστις ἐξέφερε κατ' αὐτοῦ ἀρὰς φρικώδεις. Τοιοῦτο τέλος ἔλαβεν ὁ οἰκτρὸς ἐκεῖνος αὐτοκράτωρ, ὅστις διὰ δόλου καὶ φόνου ἐπὶ τὸν θρόνον ἀναβὰς, οὔτε τὸ κράτος αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν ἀλλοτρίων ἐδυνήθη νὰ διαφυλάξῃ, οὔτε κἂν ἑαυτὸν νὰ σώσῃ. Σύμπτωσις δὲ καταπληκτικὴ, πεντήκοντά που ἔτη πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Μουρτζούφλου ἀναφέρει ὁ Τζέτζης ὅτι ἡ σύζυγος τοῦ Μεγαλεταιράρχου εἶδε κατ' ὄναρ· (1)

Τὴν Κωνσταντίνου πρῶτα μὲν πλίνθινον ἔχειν τεῖχος,
Περὶ βοὸς δὲ ἀγορὰν, ἤτοι πρὸς βοῦν τὸν τόπον
'Εδόκει βλέπειν καὶ στρατὸν καὶ πλήθη πανοπλίας,
Περὶ τὸν ταῦρον δ' ἄνθρωπον καθήμενον κιτρόχρουν
Συμπλαταγοῦντα χεῖράς τε καὶ σύνθρηνον βοῶντα.

'Αλλὰ καὶ τοῦ 'Αλεξίου ἡ φαυλότης δὲν ἔμεινεν ἀτιμώρητος, διότι ἀφοῦ ἠναγκάσθη νὰ περιπλανᾶται τῇδε κἀκεῖσε καὶ νὰ κρύπτῃ ἐνίοτε ὑπὸ τὸ πενιχρὸν τοῦ ἐπαίτου ἱμάτιον τὴν βασιλικὴν πορφύραν, συνελήφθη ὀψιαίτερον παρὰ τοῦ μαρκησίου τῆς Μοντφεράτης καὶ ὡδηγήθη εἰς 'Ιταλίαν. 'Εκεῖ διαλαθὼν τοὺς φύλακας αὐτοῦ ἐπέστρεψεν εἰς 'Ασίαν καὶ εὗρεν ἄσυλον παρὰ τῷ Σουλτάνῳ τοῦ 'Ικονίου· δὲν ἐδυνήθη ὅμως νὰ ζήσῃ καὶ αὐτόσε ἐν εἰρήνῃ,

(1) Τζέτζ. Χιλ.— Νικητ. 3. — Ducange 1, 33.

διότι δὲν ἀνείχετο νὰ βλέπῃ βασιλεύοντα τὸν γαμβρόν του Λάσκαριν ἐν Βιθυνίᾳ. Στρατευσάμενος λοιπὸν μετὰ τῶν Τούρκων, προσέβαλεν αὐτόν, ἀλλ' ἡττηθεὶς ἔπεσεν αἰχμάλωτος εἰς χεῖράς του, καὶ κατακλεισθεὶς εἴς τι μοναστήριον, ἐξεμέτρησεν ἐν αὐτῷ παρὰ πάντων βδελυσσόμενος τὸ ζῆν.

Ἀπαλλαχθεὶς τοῦ ἑνὸς ἐχθροῦ αὐτοῦ ὁ Βαλδουῖνος, κατέλιπεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν Λουδοβῖκον δὲ Βλοᾶ, ἐκ μακρᾶς ἀσθενείας μόλις ἀναῤῥώσαντα, τὸν δόγην τῆς Ἑνετίας καὶ τὸν Κόνωνα Βεθούνιον μετὰ στρατοῦ ἱκανοῦ ὅπως περιστείλωσι πᾶσαν ἀνταρσίαν τῶν Γραικῶν κατοίκων, τῶν ὁποίων ἡ πίστις ἐφαίνετο ὕποπτος, καὶ κατηυθύνθη ἡγούμενος τοῦ ἐπιλοίπου στρατοῦ εἰς Ἀδριανούπολιν, ἔνθα συνηντήθη μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἐῤῥίκου. Καταλιπὼν ἐκεῖ, τῇ παρακλήσει τῶν κατοίκων φοβουμένων Βουλγαρικήν τινα ἐπιδρομήν, μικρὰν φρουράν, προέβη πρὸς τὴν Ὀρεστιάδα, τὸ Διδυμότοιχον καὶ τὴν Φιλιππούπολιν, ἔνθα ἐγκατέστησε τὸν Ῥενιέρον δὲ Τρὶτ, ὡς δοῦκα τῆς πόλεως ταύτης. Ἀναχωρήσας ἐκεῖθεν προὐχώρησε πρὸς τὴν Ξάνθειαν, ἔνθα ἐπετέθη κατ' αὐτοῦ λαθραίως ἄρχων τις καλούμενος Σεναχερείμ· ἀλλ' ἀποκρουσθείς, ἠναγκάσθη νὰ ἀποχωρήσῃ μετὰ ζημίας, ἀφίνων τὴν διάβασιν ἐλευθέραν εἰς τὸν Βαλδουῖνον, ὅστις καταδιώκων τὸν Ἀλέξιον, προέβαινε πρὸς τὴν τῶν Θεσσαλονικέων μητρόπολιν. Καθ' ὁδὸν ὅμως συνήντησε τὸν μαρκήσιον τῆς Μοντφεράτης, ὅςις συνεπάγων τὴν νέαν σύζυγόν του Μαργαρίταν καὶ ἱκανοὺς ἱππότας, κατηυθύνετο εἰς Θεσσαλονίκην ὅπως λάβῃ κατοχὴν τοῦ βασιλείου του. Ὁ μαρκήσιος ἐλθὼν εἰς προσκύνησιν τοῦ Βαλδουίνου τὸν παρεκάλεσε νὰ μὴ ὑπάγῃ εἰς Θεσσαλονίκην, καὶ ὅτι αὐτὸς μεταβαίνων ἐκεῖ ἤθελε τῷ πέμψει τὰς ἀναγκαίας τροφὰς διὰ τὸν στρατόν του. Ὁ Βαλδουῖνος ἐπέμεινε νὰ ὑπάγῃ ὅπως δῆθεν ἀναγνωρισθῇ ὡς κυ-

μιάρχης, ὁ δὲ μαρκήσιος, ᾧ ἡ ἐπιμονὴ αὕτη τοῦ αὐτοκράτορος ἐνέπνεε σπουδαίας ὑπονοίας, ἐπάσχιζε νὰ τὸν πείσῃ ὅτι ἡ ἐν τῷ βασιλείῳ αὐτοῦ διατριβὴ πολυαρίθμου στρατοῦ ἤθελεν ἐπιφέρει τὴν καταστροφὴν τῶν ὑπηκόων του. «Μεγαλειότατε, τῷ ἔλεγε, τὰ δικαιώματά σας εἶν' ἐξησφαλισμένα· σᾶς ὡρκίσθην πίςιν καὶ ὁ ὅρκος μου ὅσῳ πάνδημος εἶνε, τόσῳ καὶ ἀπαραβίαστος. Καθῆκον ἔχω πάντοτε νὰ ὑπακούω εἰς τὰς διαταγάς σας καὶ εἰμὶ ἕτοιμος, ἂν θελήσητε, νὰ βαδίσω κατὰ τοῦ βασιλέως τῶν Βουλγάρων, ὅςτις ληΐζει τὸ κράτος σας. Ὁσονδήποτε ἀναγκαία καὶ ἂν ᾖ ἡ παρουσία μου εἰς Θεσσαλονίκην, θέλω σᾶς ἀκολουθήσει εἰς τὸν πόλεμον, προτιμῶν τῶν ἐμῶν τὰ ὑμέτερα συμφέροντα. Ἀλλ' ἡ εἰς Θεσσαλίαν μετάβασις ἣν προυτίθεσθε, ἄνευ ὠφελείας τινὸς θέλει σᾶς ἀπασχολήσει. Ἐγὼ ἔχω ἀρκούσας δυνάμεις ἵν' ἀποκαταστῶ εἰς τὸ βασίλειόν μου καὶ ματαιώσω τὰ σχέδια τῶν ἐχθρῶν σας.» Ὁ Βαλδουῖνος κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην δὲν ἔδειξε τὴν συνήθη αὐτοῦ φρόνησιν, καὶ εἴτε ἐκ κακῶς ἐννοουμένης ὑπερφροσύνης, εἴτε ἐκ κακῶν εἰσηγήσεων ἐπέμεινε· καὶ ὅτε ὁ μαρκήσιος, δυσαρεστηθεὶς ἕνεκα τῆς ἰσχυρογνωμοσύνης του, τῷ εἶπεν ὅτι τῶν πραγμάτων οὕτως ἐχόντων δὲν θέλει τὸν συνοδεύσει, ὁ αὐτοκράτωρ ὑπέλαβε *θὰ ὑπάγω μόνος*, καὶ διέταξεν ἀμέσως νὰ βαδίσωσιν εἰς Θεσσαλονίκην. Ὁ μαρκήσιος, μὴ κρύπτων πλέον τὴν ὀργήν του, ἀπεχωρίσθη αὐτοῦ, συνεπάγων πολλοὺς διακεκριμένους ἱππότας, ἐν οἷς τὸν Ἰάκωβον Αβέσνικ, τὸν Γουλλιέλμον δὲ Σαμπλὶτ, τὸν Οὖγον δὲ Κολλεμὴ, τὸν Ὄθωνα δὲ Λὰ-Ρὸς, τὸν Βερθόλδον δὲ Κατζινελβόγεν καὶ τοὺς πλείστους ἄρχοντας Γερμανούς.

Ὑπὸ τοιούτους ἀπαισίους οἰωνοὺς ἤρχιζεν ἡ σύστασις τῆς ἐν Ἀνατολῇ Λατινικῆς αὐτοκρατορίας. Ἐνῷ δὲ ὁ Βαλδουῖνος ἐβάδιζε πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην, ὁ Βονιφάτιος ἐξυβρίζων ἐκεῖνον, ὡς «Γραικῶν ἀπατηλότερον καὶ τὸ ἦθος

σκαμβώδη καὶ ἄπιστον καὶ παλίμβολον ὑπὲρ ὄστρακον καὶ κύβον », κατελάμβανε τὸ Διδυμότοιχον, πόλιν ἀνήκουσαν εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Εἰς τὴν φήμην τῆς ἀλληλομαχίας τῶν δύο τούτων ἡγεμόνων, οἱ Γραικοὶ ἔσπευδον πανταχόθεν πρὸς τὸν Βονιφάτιον, ὅστις ἐξαπατῶν αὐτοὺς τοῖς ἔλεγεν ὅτι διέκοψε πᾶσαν πρὸς τοὺς ὁμοφύλους αὐτοῦ σπονδὴν καὶ τὴν προτέραν σύμπνοιαν καὶ τοὺς προσεκάλει ἵνα ἐκδιώξωσι τὸν ληστρικῶς ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως καθεζόμενον· ὅπως δὲ καταστῇ πειστικώτερος, ἀνηγόρευσε τὸν πρωτότοκον υἱὸν τῆς συζύγου αὐτοῦ Μαρίας Μανουὴλ, ὃν ἐκ τοῦ Ἰσαακίου ἐκείνη εἶχεν, αὐτοκράτορα τῶν Ῥωμαίων. Ἐνίσχυον δὲ τὴν ἔριν τῶν δύο ἡγεμόνων, οἱ συνήθως εἰς τὰς αὐλὰς ζῶντες κόλακες, ἐξ ὧν οἱ μὲν περιστοιχίζοντες τὸν Βονιφάτιον ἔλεγον ὅτι ὁ Βαλδουῖνος, καταχρώμενος τῆς δυνάμεως, ἣν ἄλλων ἀγῶνες καὶ ἆθλοι τῷ ἔδωσαν, ἐφαίνετο ἅρπαξ, οἱ δὲ περιστοιχίζοντες τὸν Βαλδουῖνον, ἔλεγον ὅτι δείκνυσι μεγίστην γενναιοφροσύνην πρὸς ἕνα ὑπήκοον, καὶ ἐν τῇ ὑπερβολῇ τῆς κολακείας των τὸν ἤλεγχον ὡς λίαν ἐπιεικῆ πρὸς ἕνα ὑποτελῆ ἄπιστον. (1)

Ἐκ Διδυμοτοίχου ὁ μαρκήσιος κατηυθύνθη εἰς Ἀδριανούπολιν ὅπως τὴν κυριεύσῃ· ὁ δὲ ταύτης φρούραρχος Εὐστάθιος δὲ Σαμβρούκ, ὃν ὁ Βαλδουῖνος κατέλιπεν ἐκεῖ μετὰ φρουρᾶς, ἑτοιμασθεὶς ἵν' ἀντιστῇ κατὰ πάσης προσβολῆς, ἔπεμψε ταχυδρόμους εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς τὸν κόμητα τοῦ Βλοᾶ, τὸν δόγην τῆς Ἑνετίας καὶ τοὺς λοιποὺς ἐπιτετραμμένους τὴν κυβέρνησιν ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ αὐτοκράτορος, ὅπως τοῖς ἐξαγγείλῃ τὰ συμβαίνοντα. Οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει πληροφορηθέντες μετ' ἀπορίας ταῦτα, συνῆλθον εἰς τὰ ἀνάκτορα τῶν Βλαχερνῶν καὶ ἀνέθεσαν εἰς

(1) Γρηγορᾶς 1, 2.—Ville-Harduin 124—126.—Ducange 1. 28.

τὸν Βιλλαρδουῖνον, φίλον τοῦ μαρκησίου, νὰ μεταβῇ εἰς Ἀδριανούπολιν ὅπως καταπαύσῃ τὴν ὀλεθρίαν ταύτην ἔριν. Ὁ Βιλλαρδουῖνος παραλαβὼν τὸν Μανασσῆ δὲ Λὶλ μετέβη εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ μαρκησίου, ὅστις τοὺς ἐδέχθη μετὰ τιμῶν καὶ ἤκουσεν ἄνευ δυσαρεσκείας τὰς πικρὰς ἐπιπλήξεις, ἃς ὁ Βιλλαρδουῖνος τῷ ἀπηύθυνε. Δικαιολογηθεὶς δὲ ἀπέδωκεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα τὴν αἰτίαν τοῦ κακοῦ, διότι ἐναντίον τῶν παρακλήσεών του εἰσῆλθεν εἰς Θεσσαλονίκην καὶ κατέλαβεν αὐτήν. Ὅπως δὲ δείξῃ ὅτι αὐτὸς οὐδόλως ἐνείχετο διεκήρυξεν ὅτι ἦτο ἕτοιμος νὰ ὑποβάλλῃ τὸ ζήτημα εἰς τὴν διαιτησίαν τῶν συναδέλφων του. Τοῦ Βιλλαρδουΐνου δεξαμένου τὴν πρότασιν ταύτην, ὁ στρατὸς τοῦ μαρκηρίου ἀνέστειλε τὰς ἐχθροπραξίας. Οἱ πρὸ μικροῦ ἀντίπαλοι τότε περιπτυξάμενοι ἀλλήλους συνωμολόγησαν ἀνακωχήν, καὶ ἐνῷ οἱ ἀπεσταλμένοι ἐπέστρεφον εἰς Κωνσταντινούπολιν ὅπως συμβουλευθῶσι τοὺς βαρώνους, ὁ μαρκήσιος ἔλυσε τὴν πολιορκίαν καὶ ἀπεσύρθη εἰς Διδυμότοιχον ἔνθα εἶχεν ἀφήσει τὴν σύζυγον αὐτοῦ.

Τοῦτο βεβαίως εἶδον οἱ Γραικοὶ μετὰ λύπης, καθόσον ἤλπιζον τὴν σωτηρίαν αὐτῶν ἐκ τῆς ἀλληλομαχίας ἐκείνων, καὶ παντοιοτρόπως προσεπάθησαν νὰ παρεμποδίσωσι τὴν συμφιλίωσιν. Ἐν τούτοις οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει πληροφορηθέντες παρὰ τοῦ Βιλλαρδουΐνου τὰς εἰρηνικὰς τοῦ μαρκησίου διαθέσεις, ἔσπευσαν νὰ πέμψωσι καὶ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα πρέσβυν ὅπως τὸν πείσωσι νὰ συγκατατεθῇ καὶ αὐτὸς εἰς τὴν περὶ διαιτησίας πρότασιν τοῦ Βονιφατίου (1).

Ἐνῷ ἡ ὀργὴ τοῦ μαρκησίου ἧναπτε τοῦ πολέμου τὸ πῦρ,

(1) Gesta Innocent. L. 8. ep. 59. — Dandul. Chron. — Doutreman. 4. 2. — Ramnusio 1. 4.

καὶ ἡ φρόνησις τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει προσεπάθει νὰ σβέσῃ αὐτὸ, ὁ αὐτοκράτωρ ἐξηκολούθει τὴν πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην πορείαν του. Κυριεύσας τὴν Χριστούπολιν, εἰς τὰ ὅρια τῆς Μακεδονίας κειμένην, ἐδέχθη ἐπίσης καὶ τὸν ὅρκον τῆς ὑποταγῆς διαφόρων πόλεων, εἰς τὰς ὁποίας ἐπεκύρωσε τὰς προνομίας, ὅσας ἔκπαλαι ἐκέκτηντο· ὅταν δ' ἐπλησίασεν εἰς Θεσσαλονίκην, ἐξελθὼν ἅπαξ ὁ λαὸς πρὸς συνάντησιν, τῷ προσέφερε τὰς κλεῖδας τῆς πόλεως, καὶ τὸν παρεκάλεσαν νὰ μὴ εἰσέλθῃ, μήτε νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὸν στρατόν του τοῦτο, τῷ φόβῳ μὴ λεηλατηθῇ ἡ πόλις. Ὁ Βαλδουῖνος, τὸ μὲν ἐμπνεόμενος ὑπ' ἀγαθῶν αἰσθημάτων, τὸ δὲ φοβούμενος μὴ παράσχῃ νέους ὀπαδοὺς εἰς τὸν μαρκήσιον, εἰσήκουσε τῶν παρακλήσεών των, καὶ οὐ μόνον δὲν εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, ἀλλὰ καὶ γράμμα ἐρυθρόγραφον ἐνεχείρισε τοῖς κατοίκοις αὐτῆς, δι' οὗ ἐπεκύρου τῇ πόλει τὰ ἀρχαῖα αὐτῆς ἔθιμα. Διαμείνας δέ τινας ἡμέρας πρὸ τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἐγκαταστήσας κυβερνήτην αὐτῆς τὸν Ῥενιέρον δὲ Μόντ, ἔλαβε τὴν πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὁδόν.

Οὐ μετὰ πολὺ, ὁ Βαλδουῖνος ἐπληροφορήθη τὰς πράξεις τοῦ Βονιφατίου καὶ ἐξοργισθεὶς κατ' αὐτοῦ, ἀναφανδὸν εἰς ἀποστασίαν κηρυχθέντος, κατηυθύνθη εἰς Ἀδριανούπολιν. Ἐν τούτοις ὁ στρατός του δὲν διέκειτο εἰς ἀνθηρὰν κατάστασιν, διότι ἡ κατάχρησις τῶν ὀπωρῶν, ὑφ' ὧν ἔβριθεν ὁ τόπος, ἐπήνεγκε πολλὰς ἀσθενείας. Πολυάριθμοι στρατιῶται ἔμενον καθ' ὁδὸν ἀσθενεῖς, πλεῖστοι δὲ αὐτῶν δὲν ἔμελλον πλέον νὰ ἴδωσι τὸ πάτριον ἔδαφος. Ὁ Ἰωάννης Ναγιὼν, ἐνάρετος καὶ εὔγλωττος ἱεροκῆρυξ τοῦ στρατοῦ, Πέτρος ὁ ἐξ Ἀμμιὲν, Γιράρδρος ὁ Μαχικοὺρ, Γίλλιος ὁ δ' Ὠνόης καὶ τεσσαράκοντα ἄλλοι ἱππόται ἀπεβίωσαν καθ' ὁδόν· ὁ δὲ αὐτοκράτωρ, τεθλιμμένος ἐπὶ ταῖς τοιαύταις δυσπραγίαις, κατηυθύνετο εἰς Ἀδριανούπολιν, ὅτε συνήντησε τοὺς πρέ-

σβεις, οἵτινες τῷ ἐστέλλοντο ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ εἷς αὐτῶν, Οὗγος Φρανσοῦρος καλούμενος, ὑποτελὴς δὲ τοῦ κόμητος τοῦ Βλοᾶ, λαβὼν τὸν λόγον ἔλεξε πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ταῦτα· « Μεγαλειότατε, ὁ δόγης τῆς Ἐνετίας, ὁ κόμης Λουδοβῖκος, ὁ κύριός μου, καὶ ἄλλοι βαρῶνοι, οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὄντες, σᾶς χαιρετῶσιν ὡς κύριόν των καὶ παραπονοῦνται εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς ὑμᾶς κατ' ἐκείνων, οἵτινες ἐξήγειρον τὴν ἔριν ταύτην μεταξὺ ὑμῶν καὶ τοῦ μαρκησίου τῆς Μοντφεράτης, ἐκ τῆς ὁποίας μικροῦ ἐδέησε νὰ ἐπέλθῃ ἡ καταστροφὴ τῆς χριστιανοσύνης. Κάμνετε πολὺ κακὰ νὰ ἀκούητε τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους. Ἤδη σᾶς πληροφοροῦσιν ὅτι ὁ μαρκήσιος ἀνηνέχθη εἰς τὴν ἀπόφασίν των διὰ τὴν διαφορὰν, τὴν ἐπελθοῦσαν μεταξὺ ὑμῶν καὶ ἐκείνου. Σᾶς παρακαλοῦσι λοιπὸν ὡς κύριόν των, ν' ἀνανεχθῆτε ἐπίσης εἰς αὐτοὺς καὶ νὰ δώσητε τὸν λόγον σας ὅτι θέλετε ὑπακούσει εἰς ὅ,τι ἀποφασίσουσι. Μάθετε δὲ ὅτι δὲν θὰ ὑποφέρωσιν ὥςε ὁ πόλεμος οὗτος νὰ διαρκέσῃ ἐπὶ πολύ» (1).

Ὁ αὐτοκράτωρ δὲν ἀπεκρίθη κατὰ πρῶτον εἰς τὸν λόγον τοῦτον καὶ ἐφάνη ὡσεὶ ἐκπεπληγμένος ἐκ τῆς τοιαύτης ὁμιλίας, ἀλλ' ἐπειδὴ τῷ ἐλάλουν ἐξ ὀνόματος τοῦ δόγου τῆς Ἐνετίας, ὃν ἐσέβετο, καὶ τῶν λοιπῶν κομήτων καὶ βαρώνων, ἄνευ τῆς συνδρομῆς τῶν ὁποίων τῷ ἦτο ἀδύνατον νὰ διατηρήσῃ τὸ κράτος, δὲν ἐπεθύμει νὰ φανῇ ἀπειθὴς καὶ ἐζήτησε καιρὸν ὅπως σκεφθῇ. Οἱ περὶ αὐτὸν κόλακες δὲν ἔλειψαν καὶ πάλιν νὰ τῷ παραστήσωσιν ὅτι πολὺ ἐξευτελιστικὸν δι' αὐτὸν ἦτο ἂν συγκατετίθετο νὰ ἔλθῃ εἰς διαιτησίαν μεθ' ἑνὸς ὑπηκόου του· ἀλλ' ὁ Βαλδουῖνος, σκεψάμενος τὰς συνεπείας τοιαύτης ἀρνήσεως, συγκατετέθη τέλος εἰς τὰς προτάσεις τῶν πρέσβεων, καὶ ἀπεφάσισε νὰ

(1) Ville-Hard. 169—Jaques de Guise, 3, V. 95.

μεταβῇ κατ' εὐθεῖαν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὅπως καθυποβάλῃ εἰς τὴν λύσιν τῶν βαρώνων καὶ τῶν κομήτων τὴν πρὸς τὸν μαρκήσιον ἔριν αὐτοῦ.

Οἱ βαρῶνοι καὶ κόμητες πληροφορηθέντες τὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπάνοδον τοῦ Βαλδουίνου, ἐξῆλθον εἰς προαπάντησιν αὐτοῦ καὶ τὸν ὑπεδέξαντο μετὰ μεγάλων τιμῶν ὡς κυριάρχην των. Στείλαντὲς δὲ πρέσβυν προσεκαλέσαντο καὶ τὸν μαρκήσιον τῆς Μοντφεράτης, ὑποσχόμενοι αὐτῷ τε καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ πᾶσαν ἀσφάλειαν. Ὁ Βονιφάτιος ἔσπευσε νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὴν πρόσκλησιν ταύτην καὶ μετέβη μεθ' ἑκατὸν ἱπποτῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα ἐγένετο δεκτὸς μετὰ πλείστων τιμῶν. Ὁ δόγης τῆς Ἑνετίας, οἱ κόμητες, βαρῶνοι καὶ οἱ συνετώτεροι τῶν ἱπποτῶν ἔκριναν τὴν ὑποβληθεῖσαν αὐτοῖς ἔριν καὶ ἀπεφάσισαν ἀνεκκλήτως μεταξὺ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Θεσσαλονίκης. Οἱ δύο οὗτοι ὤμοσαν νὰ μὴ ἀκούωσι πλέον ἀπίστους συμβούλους, ἐνηγκαλίσθησαν ἀλλήλους παρουσίᾳ τοῦ στρατοῦ, ὅστις ἐχάρη λίαν θεωρήσας τὴν ἐπάνοδον τῆς ὁμονοίας ὡς μεγίστην νίκην, διότι, καθ' ἃ λέγει ὁ Βιλλαρδουῖνος, «Εἰ μὴ ὁ Θεὸς ἠλέει τοὺς σταυροφόρους, οὗτοι ἤθελον ἀπολέσει τὰς κτήσεις των, καὶ ἡ χριστιανοσύνη ὑποστῇ μεγάλην ζημίαν»· καὶ τοιουτοτρόπως ὁ μὲν Βονιφάτιος ἔλαβε κατοχὴν τῆς Θεσσαλονίκης μετὰ πάντων τῶν ἐξαρτημάτων αὐτῆς, ὁ δὲ Βαλδουῖνος ἀνέλαβεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του τὸ Διδυμότοιχον, ὅπερ στρατὸς τοῦ μαρκησίου κατεῖχε.

Τοιουτοτρόπως τῆς εἰρήνης ἐπανελθούσης, ὁ Βονιφάτιος ἐλθὼν εἰς Θεσσαλονίκην καὶ παρὰ πάντων δεκτὸς γενόμενος, κατὰ πρῶτον μὲν, ὡς λέγει Νικήτας ὁ Χωνιάτης, «ἐπεκρύψατο τὸ τοῦ τρόπου σκαιῶδές τε καὶ στρεβλόχειλον, ἀλλὰ τῇ γαλῇ παρομοιωθεὶς, ἣν διήλεγξε τὸ στέαρ παρεισπεσόν», μαθὼν ὅτι οἱ Θεσσαλονικεῖς ἦσαν εὔποροι καὶ

ἀφ' ἑτέρου ἵνα τοὺς ἐκδικηθῇ, διότι ὑπεδέξαντο μετ' ἐνθουσιασμοῦ τὸν Βαλδουῖνον, ἐζημίωσε χρηματικῶς, εἶτα δὲ ἀφελόμενος τὰς καλλίστας αὐτῶν οἰκίας, τὰς ἔδωκεν εἰς τοὺς ἀκολούθους του. Καταλιπὼν δὲ τὴν σύζυγόν του ἐν τῇ πόλει μετὰ μοίρας στρατοῦ, ἐξῆλθεν αὐτὸς πρὸς ἅλωσιν τῶν χωρῶν, ὅσαι περὶ Σέῤῥας καθυπτιάζουσι καὶ τοῖς ὅροις τῆς Βεῤῥοίας, μέχρι τῶν Θετταλικῶν Τεμπῶν· κρατήσας δὲ τούτων, ἀπεφάσισε διὰ τῆς Λαρίσσης νὰ εἰσελάσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ κυριεύσῃ τὴν Πελοπόννησον. Συνείποντο δὲ αὐτῷ καί τινες τῶν Γραικῶν καὶ μάλιστα ἐκ τῶν ἐπιστημοτέρων, οἵτινες, ἐκθαμβούμενοι ἐκ τῆς αἴγλης τοῦ γελοιώδους αὐτοκράτορος Μανουὴλ, τοῦ προγονοῦ τοῦ μαρκησίου παρακολουθοῦντος τὸν στρατὸν μετὰ βασιλικῶν ἱματίων, ἐξηπάτων τοὺς λαοὺς ὅπως προσφέρωσι τὴν ὑποταγήν των εἰς αὐτὸν, πράγματι δὲ ἐγένοντο προαγωγοὶ τῆς ἰδίας πατρίδος εἰς τὸν μαρκήσιον καὶ τοὺς Λατίνους.

Ἐκπεριελθὼν ὁ μαρκήσιος ὑφ' ἡγεμόσι Γραικοῖς τὰ Θετταλικὰ Τέμπη, διῆλθε τὰ στενὰ τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῆς Ὄσσης καὶ κατέλαβε τὴν Λάρισσαν· ἐκ δὲ ταύτης ἄρας προὐχώρει εἰς τὰ ἔμπροσθεν, μηδενὸς τολμῶντος ν' ἀντιστῇ αὐτῷ. Μόλις δὲ περὶ τὰς Θερμοπύλας συνήντησε λόχον τινὰ, ὃν Λέων ὁ Σγουρὸς εἶχε τοποθετήσει ἵνα κωλύσῃ τοῦ μαρκησίου τὴν πρόοδον. Ὁ Σγουρὸς οὗτος, τοῦ ὀνόματος τοῦ ὁποίου ἐμνήσθημεν ἤδη, λαβὼν παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τὴν δεσποτείαν τῆς Ναυπλίας, ὠφελήθη ἐκ τῶν τότε ταραχῶν τοῦ κράτους ὅπως ἐπαυξήσῃ τὰς κτήσεις αὐτοῦ· καὶ πρῶτον μὲν κετέλαβε τὸ Ἄργος καὶ τὴν Κόρινθον, τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς ὁποίας, εἰς τὴν εἰσβολήν του ἀντιστάντα, ἐτύφλωσε καὶ κατὰ πετρῶν ἐκρήμνισε, μετέβη δὲ ἀκολούθως καὶ πρὸς ἅλωσιν τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ ταύτης ἀρχιεπίσκοπος Μιχαὴλ Χωνιάτης, φοβούμενος τὰς ἐπὶ τοῦ ποιμνίου του βιαιοπραγίας τοῦ Σγουροῦ, ἐπάσχι-

σε παντοιοτρόπως νὰ τὸν ἀποτρέψῃ τῆς ἁλώσεως ταύτης· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ τύραννος ἦν ἀμετάπιστος, συναγαγὼν τοὺς κατοίκους καὶ ὀχυρώσας τὴν ἀκρόπολιν, τοσοῦτον γενναίως ἀπέκρουσε τὰς προσβολάς του, ὥστε ἠναγκάσθη ἐκεῖνος νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν καὶ ν' ἀποσυρθῇ, λαφυραγωγήσας τὰς Θήβας καὶ τὰς ἐν τῷ μέσῳ χώρας. Ἐν τῇ τελευταίᾳ δὲ ταύτῃ πόλει ἐτέλεσε τοὺς γάμους αὐτοῦ μετὰ Εὐδοκίας τῆς πρώην συζύγου τοῦ Μουρτζούφλου, ὅτε πληροφορηθεὶς τὴν εἰσβολὴν τοῦ μαρκησίου, προσεπάθησε νὰ τὴν ἀναχαιτίσῃ εἰς Θερμοπύλας, ἀλλ' οἱ στρατιῶται, οὓς πρὸς τοῦτο ἐξέπεμψε, μηδόλως αἰδεσθέντες τὸν ἱερὸν χῶρον καὶ τὰς σκιὰς τῶν τριακοσίων, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν ἅμα εἶδον τὸν στρατὸν τῶν σταυροφόρων. Τοιουτοτρόπως αἱ Θῆβαι ἤνοιξαν τὰς πύλας αὐτῶν εἰς τὸν μαρκήσιον τῆς Μοντφεράτης, ὁ δὲ ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Μιχαήλ, πεπεισμένος ὅτι μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, βεβαίως πᾶσα ἀντίστασις ἐν Ἀθήναις ἤθελεν εἶσθαι αὐτόχρημα μωρία, δὲν ὥπλισε μὲν τὸ ποίμνιόν του κατὰ τῶν ξένων, ἀλλὰ μὴ θέλων καὶ νὰ θεωρηθῇ ὡς προδότης τῆς πατρίδος του, κατέλιπε μετὰ τριακονταετῆ πνευματικὴν διοίκησιν τὴν ἐκκλησίαν του καὶ παρεχώρησε τὸν ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον του εἰς Λατῖνον ἀρχιεπίσκοπον, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου τὴν διοίκησιν τοῦ τόπου ἀνελάμβανεν ὁ Ὄθων δε-Λα-Ῥὸς ὡς δοὺξ Ἀθηνῶν καὶ Θηβῶν. Ἡ Εὔβοια ἐπίσης ἔστειλε πρέσβεις ὅπως τῷ προσφέρῃ τὴν ὑποταγήν της, ὁ δὲ Ῥαβανὸς Καρκέριος, εὐγενὴς ἐκ Βερώνης, ἀπεστάλη ὅπως καταλάβῃ τὴν νῆσον.

Ἐν τούτοις ὁ Βονιφάτιος διελθὼν τὸν Ἰσθμόν, κατέλαβε τὴν Κόρινθον καὶ τὸ Ἄργος καὶ ἠνάγκασε τὸν Σγουρὸν νὰ περιορισθῇ εἰς μόνον δύο πόλεις, τὸ Ναύπλιον καὶ τὴν Ἀκροκόρινθον, ἐξ ὧν ἡ μὲν πρώτη ὑπερησπίζετο ὑπὸ ὀχυρῶν τειχῶν καὶ φρουρᾶς πολυαρίθμου, ἡ δ' Ἀκροκόρινθος

ἦτο φρούριον δυσάλωτον. Τὴν πολιορκίαν τῶν δύο τούτων μερῶν διέταξεν ὁ Βονιφάτιος, ἀλλὰ καὶ ὁ Σγουρὸς δὲν ἔπαυε παρενοχλῶν τοὺς πολιορκητάς· μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν παρατηρήσας ὅτι οὗτοι ῥαθύμως ἐφρούρουν, ἐπέπεσεν αἴφνης κατ' αὐτῶν καὶ τοσαύτην ζημίαν τοῖς ἐπήνεγκεν, ὥστε ὁ Βονιφάτιος μὴ εὑρίσκων λυσιτελὲς ν' ἀπασχολῇ τὰς δυνάμεις του εἰς τὴν πολιορκίαν ταύτην, διέταξε νὰ λύσωσιν αὐτὴν, περιορισθεὶς μόνον νὰ κτίσῃ εἴς τι ὕψωμα ἀπέναντι ἕτερον φρούριον, ὅπως ἀντιπερισπᾷ τοὺς Γραικούς. (1)

Ἐνῷ ταῦτα συνέβαινον, ἀφικνεῖτο ἐκ τῆς ἁγίας Γῆς παρὰ τῷ Βαλδουίνῳ ὁ Γοδοφρέδος Βιλλαρδουῖνος, ἀνεψιὸς τοῦ πρωτοστράτορος τῆς Καμπανίας μετὰ πολυαρίθμων ἱπποτῶν καὶ Βουργουνδίων Καμπανιτῶν. Τὸ πλοῖον ὅπερ τοὺς ἔφερεν εἶχε πάθει ὑπὸ τρικυμίας, διὸ ἀγκυροβολῆσαν εἰς Μεθώνην, διέτριβεν ἐκεῖ. Γραικός τις δὲ κύριος τῶν παρακειμένων χωρῶν, ὑπὸ φιλοδοξίας ἀμέτρου κατεχόμενος, ἐλθὼν ἐπρότεινε πρὸς τοὺς Λατίνους συμμαχίαν διὰ νὰ κατακτήσωσιν ὅλην τὴν Πελοπόννησον, ἐπὶ τῷ ὅρῳ τοῦ νὰ διανεμηθῶσιν αὐτὴν ἐξ ἡμισείας. Ἡ πρότασις αὕτη ἐγένετο δεκτὴ, καὶ εἶχον ἤδη ἀρχίσει τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις των, ὅτε ὁ Γραικὸς ἐκεῖνος ἀπέθανεν, ὁ δὲ υἱός του ἀθετήσας τὴν σύμβασιν, ἀνεστάτωσε κατὰ τῶν Λατίνων ὅλας τὰς κατακτηθείσας χώρας. Ὁ Γοδοφρέδος μὴ νομίζων ἑαυτὸν ἱκανὸν, ὅπως τὰς ἀνακτήσῃ μόνος, ἔπλευσε πρὸς τὸ Ναύπλιον, ἔνθα ἦτο τὸ στρατόπεδον τοῦ μαρκησίου, καὶ ἀπευθυνθεὶς πρὸς αὐτὸν τῷ ἐξέθηκε τὰ ἐν Μεθώνῃ γεγονότα. Ἐντυχὼν δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις τὸν Γουλλιέλμον δὲ Σαμπλὶτ, τὸν παρώρμησεν ἵνα τὸν συνδράμῃ πρὸς κατάκτησιν τῆς Πελοποννήσου, καὶ τοσοῦτον εὐχερὲς τῷ παρέστησε τὸ

(1) Νικήτ. τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν—Γ. Ἀκροπολ. γ'. 8. —Ducange. 1, 30—32.—Ville-Harduin 160—173.

πρᾶγμα, ὥστε ἐκεῖνος προθύμως ὑποδεξάμενος τὴν πρότασιν, «Ἀρκοῦμαι, εἶπε, λαμβάνων μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην, εἰς ὅ,τι μοὶ παραχωρήσητε, καὶ τὸ ὁποῖον θέλω λάβει ὡς ὑποτελής σας. Δὲν ἐπιθυμῶ δι' ἐμὲ νὰ πολεμήσω, ἀλλὰ διὰ τὴν τιμὴν καὶ τὴν ὠφέλειαν τοῦ ἔθνους μου». Τοιουτοτρόπως ἀπεφάσισαν οἱ δύο ἱππόται τὴν κατάκτησιν τῆς Πελοποννήσου· ἐπιδοκιμάσαντος δὲ τοῦ μαρκησίου τῆς Μοντφεράτης τὴν ἀπόφασιν ταύτην, οἱ δύο ἐκεῖνοι ἀνεχώρησαν συνεπάγοντες ἑκατὸν ἑτέρους ἱππότας, ὧν ἕκαστος, κατὰ τὸ τότε ἔθος, συνωδεύετο ὑπὸ πολλῶν ἱππέων καὶ πεζῶν· πλεύσαντες δὲ εἰς Μεθώνην, ἐγένοντο κύριοι αὐτῆς.

Τῆς Ἠπείρου ἐδέσποζε τότε ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος Κομνηνός, υἱὸς νόθος τοῦ Ἰωάννου Ἀγγέλου σεβαστοκράτορος, καὶ ἐκ τῆς μάμμης του Θεοδώρας ἀπόγονος τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου, τοῦ πρώτου τῶν Κομνηνῶν. Τὸν Μιχαὴλ τοῦτον ὁ αὐτοκράτωρ Ἰσαάκιος εἶχε δώσει ὡς ὅμηρον πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Φριδερῖκον, ὅτε οὗτος διήρχετο διὰ τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους μεταβαίνων εἰς Παλαιστίνην· ἐπαναστὰς δὲ τῷ 1201 κατὰ Ἀλεξίου τοῦ Γ'. ἐπέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ τὴν κατάκτησιν τῶν σταυροφόρων, καὶ φιλόδοξος, ἀτρόμητος, τολμητίας ὤν, προσῳκειώθη τὸν μαρκήσιον Βονιφάτιον, μεθ' οὗ συναπῆλθεν εἰς Θεσσαλονίκην. Ἀλλὰ πρὶν ἢ φθάσῃ ἐκεῖ, δραπετεύσας εἰς Ἐπίδαμνον, εἵλκυσε τὴν συμπάθειαν τοῦ διοικητοῦ αὐτῆς, οὗ ἐνυμφεύθη καὶ τὴν θυγατέρα· ἐκδιώξας ὅμως μετ' οὐ πολὺ τὸν πενθερόν του, ἐγένετο αὐτὸς κύριος τῆς πόλεως, καὶ ἐπεκτείνας τὰς κτήσεις του μέχρι τοῦ κόλπου τῆς Ναυπάκτου διὰ τῆς καταχτήσεως τῆς Ἠπείρου, Ἀκαρνανίας, Αἰτωλίας καὶ μέρους τῆς Θεσσαλίας, ἐγένετο ἱδρυτὴς τῆς ἐγνωσμένης ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα δεσποτείας

τῆς Ἠπείρου. (1)

Ὁ Μιχαὴλ οὗτος εἶχε τὰ βλέμματα ἐστραμμένα πρὸς τὴν Πελοπόννησον, ἧς διεχωρίζετο διὰ μόνου τοῦ στενοῦ τῆς Ναυπάκτου· μαθὼν λοιπὸν τὰς ἐν αὐτῇ κατακτήσεις τῶν Φράγκων, διῆλθε μετὰ τοῦ στρατοῦ του τὸ στενὸν καὶ ἐπορεύθη πρὸς ἀποσόβησίν των, καυχώμενος ὅτι εὐχερῶς θέλει τοὺς ἐκδιώξει ἐκεῖθεν. Πληροφορηθέντες δὲ καὶ οἱ σταυροφόροι ὅτι ἐπήρχετο κατ' αὐτῶν ὁ Μιχαὴλ, ὀχυρώσαντες τὴν Μεθώνην καὶ καταλιπόντες τὰς ἀποσκευὰς καὶ τοὺς ἀνικάνους ἐν αὐτῇ, ἐξῆλθον περὶ τοὺς πεντακοσίους ἱππεῖς πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ ἐχθροῦ. Συμπλοκῆς δὲ γενομένης μεταξὺ τῶν δύο πολεμίων, ὁ Μιχαὴλ καί τοι ἄγων δεκαπλασίαν σχεδὸν στρατιὰν, ἡττήθη αἰσχρῶς καὶ διὰ τῆς φυγῆς ἐσώθη, καταλιπὼν εἰς τοὺς νικητὰς τάς τε σκηνὰς, τὰς ἀποσκευὰς αὐτοῦ καὶ πολλοὺς αἰχμαλώτους. Μετὰ τὴν νίκην ταύτην οἱ Φράγκοι ἐκυρίευσαν τὴν Κορώνην, ἣν ὁ Γουλλιέλμος παρεχώρησεν ὡς τιμάριον εἰς τὸν Γοδοφρέδον, τὰς Καλάμας καὶ ἐπὶ τέλους τὰς πλείστας τῆς Πελοποννήσου πόλεις, ἐκτὸς τῆς Λακεδαίμονος, ἣν κατεῖχε γραικός τις ἄρχων καλούμενος Λέων Χαμάρετος.

Ὁ Γουλλιέλμος δὲ Σαμπλὶτ, κύριος ὢν ἤδη ἅπαντος τοῦ Μωρέως ἔλαβε τὸν τίτλον πρίγκιπος Ἀχαΐας· ὀλίγον ὅμως χρόνον μετὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην μαθὼν οὗτος τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ του κόμητος τοῦ Διζὸν, ἀπεφάσισε νὰ ἐγκαταλίπῃ τὰς κατακτήσεις του, παραδίδων αὐτὰς εἰς τὸν πρωτοστράτορά του Γοδοφρέδον Βιλλαρδουῖνον, ἐπὶ τῷ ὅρῳ ἂν ἐντὸς ἑνὸς ἔτους ὁ Γουλλιέλμος δὲν ἔπεμπέ τινα νὰ λάβῃ ἐπ' ὀνόματί του τὴν κατοχὴν τοῦ Μωρέως, τότε αὐτοδικαίως ὁ Γοδοφρέδος καθίστατο αὐθέντης αὐ-

(1) Κ. Σάθα, Χρονικὸν Γαλαξειδίου. — Ducange L'emp Byz. p. 208. — Ville-Hardain 160.

τοῦ. Ταὐτοχρόνως κατὰ διαταγήν του δέκα τῶν σταυροφόρων συνέταξαν κατάλογον τῶν γαιῶν, ἃς ἔμελλον νὰ λάβωσιν οἱ συμμετασχόντες τῆς κατακτήσεως ταύτης ἱππόται· εἷς δὲ τῶν δέκα ἦν καὶ ὁ Γοδοφρέδος, ὅστις, ἐπειδὴ ἐξ ἀφιλοκερδίας παρέβλεψε νὰ κατατάξῃ ἑαυτὸν μεταξὺ τῶν ἐχόντων ἀπαιτήσεις, ἔλαβε παρὰ τοῦ Γουλλιέλμου τὴν κυριότητα τῶν Καλαμῶν καὶ τῆς Ἀρκαδίας μετὰ τῶν ἐξαρτημάτων αὐτῶν. Εἴκοσι καὶ εἷς ἱππόται συμμετέσχον τῆς διανομῆς τῶν τιμαρίων, συνταχθέντος ὀργανικοῦ νόμου περὶ τῆς ἐν τῷ μέλλοντι ὑπηρεσίας ἑκάστου. Κατὰ τὸν νόμον τοῦτον, οἱ κύριοι τεσσάρων τιμαρίων ἐδικαιοῦντο νὰ ὑψῶσι φλάμπουρον, ὑποχρεούμενοι ὅμως ἐν ἀνάγκῃ νὰ παρέχωσιν ἕνα ἱππότην καὶ δώδεκα στρατιώτας· οἱ πλείω τούτων τιμάρια λαβόντες, ὑπεχρεοῦντο νὰ παρέχωσι διπλάσιον ἀριθμὸν στρατιωτῶν, καὶ οἱ ἓν μόνον τιμάριον σχόντες ὑποχρεοῦντο εἰς τὴν προσωπικὴν ἐργασίαν μόνον. Ἕτεροι δὲ νόμοι ἐκανόνιζον τὰ μέτρα τῆς γενικῆς ἀσφαλείας καὶ τὰς ὑποχρεώσεις τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀρχηγῶν ἐν ὥρᾳ πολέμου.

Τοιουτοτρόπως δὲν εἶχεν ἤδη παρέλθει ἔτος τῆς ὑπὸ τῶν Λατίνων ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ὅλη ἡ πρὶν Βυζαντινὴ αὐτοκρατορία εἶχε πέσει ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν σταυροφόρων, ἐκτὸς τῆς Νικαίας καὶ Προύσσης, καθ' ὧν εἶχον ἐκστρατεύσει ἐντολῇ τοῦ ἀσθενοῦντος Λουδοβίκου κόμητος τοῦ Βλοᾶ, ὅστις εἶχε τὸν τίτλον δουκὸς τῆς Νικαίας, ὁ Πέτρος Βρασὼ καὶ Παγιανὸς ὁ ἐξ Αὐρηλίας μετὰ ἑκατὸν ἱπποτῶν. Οὗτοι μεταβάντες εἰς Καλλιούπολιν, διῆλθον τὸν Ἑλλήσποντον καὶ κατέλαβον τὰς Πηγάς, πόλιν παραθαλάσσιον ὑπὸ τῶν Λατίνων κατεχομένην ἀπὸ τοῦ χρόνου τῶν Βυζαντινῶν ἔτι αὐτοκρατόρων. Εἰσδύσαντες δὲ εἰς τὰ ἐνδότερα, συνεπλάκησαν, τῇ 6 Δεκεμβρίου, πρὸς στρατιωτικὸν σῶμα, ὅπερ ὁ Θεόδωρος εἶχεν ἐκπέμψει κατ' αὐτῶν

περὶ τὸ λεγόμενον Ποιμανικὸν, θέσεως ὀχυρᾶς μεταξὺ Μυσίας καὶ Βιθυνίας· κατατροπώσαντες δὲ μετὰ ἰσχυρὸν ἀγῶνα αὐτὸ, κατέλαβον τό τε Ποιμανικὸν καὶ τὸ Λοπάδιον καὶ προὐχώρησαν πρὸς τὰ ἐνδότερα, δεξιούμενοι *μετὰ σταυρικῶν σημείων καὶ θείων λογίων* παρὰ τῶν ἐγκατοίκων, οἵτινες βεβαίως δὲν διετίθεντο τοσοῦτον φιλίως πρὸς τοὺς κατακτητὰς ἔχοντας, κατὰ Νικήταν τὸν Χωνιάτην, « Φωνὴν ἀσύμφωνον Ἕλλησι, γνώμην φιλοχρήματον, ὀφθαλμὸν ἀπαιδαγώγητον, γαστέρα ἀκόρεστον, ὀργίλον καὶ δριμείαν ψυχὴν καὶ χεῖρα διφῶσαν τὸ ξίφος διὰ παντός ». Ἡ κατάκτησις ὅμως τῆς Προύσσης, πόλεως ὀχυρᾶς παρὰ τὰς ὑπωρείας τοῦ ἐν Ἀσίᾳ Ὀλύμπου κειμένης, δὲν παρίστα τὰς αὐτὰς εὐχερείας· διόπερ οἱ Φράγκοι ἀφικόμενοι πρὸ τῶν τειχῶν αὐτῆς, διεκήρυξαν ὅτι ἤθελον μεταχειρισθῆ τοὺς κατοίκους ὡς φίλους, ἂν παραχρῆμα τοῖς ἤνοιγον τὰς πύλας, τοὐναντίον δὲ ἤθελον φρικωδῶς τοὺς τιμωρήσει, ἂν ἀπεφάσιζον ν' ἀντιστῶσιν. Οἱ κάτοικοι πρὸς μηδὲν λογισάμενοι τὰς ἀπειλὰς ταύτας ἤρξαντο νὰ ῥίπτωσι βέλη καὶ ἀκόντια κατὰ τῶν Φράγκων, οἵτινες μὴ ὄντες εἰς κατάστασιν νὰ ἐπιχειρήσωσι μακροχρόνιον πολιορκίαν, ἐνόμισαν καλὸν ν' ἀποσυρθῶσι. Τολμηρότεροι ἕνεκα τούτου οἱ Γραικοὶ γενόμενοι, ἐξῆλθον ὅπως καταδιώξωσιν αὐτοὺς, καὶ καταλαβόντες τὰς παρόδους τῶν ὀρέων, οὐκ ὀλίγην φθορὰν τοῖς ἐποίησαν· φονεύσαντες δέ τινα τῶν σημαιοφόρων αὐτῶν καὶ τὴν σημαίαν κυριεύσαντες ἐνέπηξαν εἴς τι μέρος, περὶ τὸ ὁποῖον ἔστησαν ἐνέδραν, ἐλπίζοντες ὅτι οἱ Φράγκοι βλέποντες τὴν σημαίαν των ἤθελον συγκεντρωθῆ ἐκεῖ καὶ πέσωσιν εἰς τὴν παγίδα· ἀλλὰ τοῦτο ὑποπτεύσαντες ἐκεῖνοι προσέβαλον ἐκ τῶν ὀπισθίων τοὺς Γραικοὺς καὶ τοσαύτην ζημίαν τοῖς ἐπήνεγκαν, ὥστε ἠνάγκασαν αὐτοὺς νὰ καταφύγωσιν εἰς Προῦσσαν.

Ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Πέτρου Βρα-

σῷ, δύο ἕτερα σώματα στρατιωτικὰ ἐξῆλθον ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Τὸ μὲν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν Ἑῤῥίκου, τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ αὐτοκράτορος, κατελθὸν εἰς Ἑλλήσποντον ἐκυρίευσε τὴν Ἄβυδον, καὶ ὁρμητηρίῳ ταύτῃ χρώμενον ἐξέτεινε τὰς κατακτήσεις αὐτοῦ, τῇ συνδρομῇ τῶν Ἀρμενίων εἰς μέγιστον ἀριθμὸν ἐκεῖσε οἰκούντων καὶ ἐχθρῶν θανασίμων τῶν Γραικῶν ὄντων· τὸ δὲ, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Μακαρίου δὲ Σαὶν-Μενεχοὺλ, τοῦ Ματθαίου Βαλιγκοὺρ καὶ τοῦ Ῥοβέρτου δὲ Ῥονσοᾶ, διαβὰν τὸν Βόσπορον, ἔναντι τῆς Κωνσταντινουπόλως, κατέλαβε τὴν Νικομήδεαν, ἧς οἱ κάτοικοι πληροφορηθέντες τὴν ἄφιξιν τῶν Φράγκων εἶχον ἀναχωρήσει, καὶ ἐπισκευάσαντες τὰ ὀχυρώματα αὐτῆς, μετεχειρίσθησαν ταύτην ὡς κέντρον τῶν εἰς τὰ πέριξ ἐπιδρομῶν του. (1)

Ἐν τούτοις ὁ Θεόδωρος Λάσκαρις μετὰ τὴν περὶ τὸ Ποιμανικὸν ἧττάν του, συλλέξας νέον στρατὸν ἔδωκε τὴν ἀρχηγίαν αὐτοῦ εἰς τὸν ἀδελφόν του Κωνσταντῖνον, καὶ ἀπεφάσισε παντοιοτρόπως νὰ ἀποσοβήσῃ τοὺς Φράγκους· μαθὼν δὲ ὅτι ὁ Ἑῤῥῖκος, τῇ συμβουλῇ τῶν Ἀρμενίων, ἀναχωρήσας ἐξ Ἀβύδου, κατηυθύνθη εἰς Ἀδραμύττιον, ἀπεφάσισε νὰ προσβάλῃ αὐτὸν ἐκεῖ. Οἱ σταυροφόροι πληροφορηθέντες τὴν προσέγγισιν τοῦ στρατοῦ τοῦ Θεοδώρου, παρεσκευάσθησαν εἰς μάχην, καὶ συμπλοκῆς γενομένης, τῇ 12 Μαρτίου, οἱ Γραικοὶ ὑπέστησαν δεινὴν ἧτταν ἀπολέσαντες τὰς ἀποσκευὰς αὐτῶν καὶ πλῆθος αἰχμαλώτων. Μετὰ δὲ τὴν ἐπιτυχίαν ταύτην ἅπασα ἡ περίχωρος παρεδόθη εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν νικητῶν.

Μέχρι τοῦδε εἴδομεν τὴν τύχην προσμειδιῶσαν εἰς τοὺς Φράγκους, καὶ τὴν δύναμιν αὐτῶν ἐπεκταθεῖσαν ἐπὶ

(1) Νικητ. τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν. — Sabellico 1. 8. — Platica in Innoc. III.

τὸν Βόσπορον, τὴν Προποντίδα, τὸν Ἑλλήσποντον, ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα καὶ μέγα μέρος τῆς Ἀσίας· ἀλλὰ «θνητῶν ὄλβιος εἰς τέλος οὐδεὶς, οὐδ' εὐδαίμων». Ἡ τύχη εἶνε ἀλλοπρόσαλλος, τὰ τοῦ κόσμου πεττευτὰ καὶ αἱ ἐλπίδες τῶν ἀνθρώπων φροῦδαι. Ποσάκις τις μετὰ πεισματώδη ἀγῶνα νομίζει ὅτι ἐπῆλθεν ἡ στιγμὴ ἵνα ἀπολαύσῃ τὸ γέρας τοῦ ἀγῶνος ἐκείνου, καὶ ὅμως ὅ,τι ὑπέθεσε τέρμα εἶνε ἡ ἀρχὴ πάλης δυσχερεστέρας καὶ ἐπιπονωτέρας; Αὐτὸ τοῦτο συνέβη καὶ εἰς τοὺς Φράγκους. Νομίσαντες ὅτι ἐπαγίωσαν ἤδη τὸ κράτος αὐτῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἐξηλέγχθησαν δεινῶς ἀπατηθέντες.

Οἱ Γραικοὶ βλέποντες τὴν πατρίδα αὐτῶν δούλην, τὴν ἐκκλησίαν τεταπεινωμένην καὶ τὴν ἐθνότητα ἐξυβριζομένην, ἔπνεον μένεα κατὰ τῶν κατακτητῶν, οἵτινες ἐν τῇ ἀλαζονίᾳ των ἐλησμόνουν ὅτι τότε μόνον ὁ ἡττηθεὶς λησμονεῖ τὴν ἧτταν, ὅταν ὁ ἐπιβληθεὶς αὐτῷ ζυγὸς δὲν ἦνε βαρύς. Μεταξὺ τῶν Γραικῶν ἀρχόντων εἷς μόνος ἦτο πιστὸς φίλος τοῦ Βαλδουίνου, ὁ Θεόδωρος Βρανᾶς. Δὲν συνεδέετο βεβαίως οὗτος πρὸς τοὺς Λατίνους ἐκ πεποιθήσεως, ἀλλ' ἐξ αἰσθήματος ἁπλοῦ, τοῦ ὁποίου εὔκολον εἶναι νὰ ἐννοήσῃ τις τὴν φύσιν. Ἐρῶν ἐμμανῶς Ἀγνῆς τῆς ἀδελφῆς τοῦ βασιλέως Φιλίππου Αὐγούστου, καὶ χήρας Ἀλεξίου τοῦ Β'. καὶ τοῦ τυράννου Ἀνδρονίκου, ἐπέτυχε νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τὴν ἡγεμονίδα ἐκείνην ἀμοιβαῖον ἔρωτα, τὸν ὁποῖον ὅμως δὲν ἐδύνατο νὰ ἐπιστέψῃ ὁ γάμος ἕνεκα τῆς οἰκογενειακῆς ἀνισότητος αὐτῶν. Σχέσεις ἐπίμεμπτοι λέγεται ὅτι ὑπῆρχον μεταξὺ τῶν δύο ἐκείνων, ὁ δὲ Βαλδουῖνος, αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως γενόμενος, ἐνομιμοποίησε τὰς σχέσεις ταύτας, οὐχὶ μόνον εἰς γάμον συνάψας αὐτούς, ἀλλὰ καὶ ὡς τιμάριον αὐτῷ δωρησάμενος τὴν πόλιν Ἄπρω. Ἐννοεῖται λοιπὸν ὅτι ὁ Βρανᾶς συνεδέετο πρὸς τὸν Βαλδουῖνον διὰ τῶν δεσμῶν τῆς εὐγνωμοσύνης· ἀλλὰ

πάντες οἱ ἄλλοι Γραικοὶ ἄρχοντες ἐξυβριζόμενοι καὶ φενακιζόμενοι ὑπὸ τῶν Λατίνων, ἐζήτουν κέντρον περὶ ὃ νὰ συνέλθωσιν ἵνα συγκεντρώσωσι τὰς ἐνεργείας των καὶ ἀποσοβήσωσι τοὺς ἐχθροὺς τῆς θρησκείας καὶ τῆς πατρίδος των. Τοιοῦτο δὲ κέντρον εὗρον τὸν βασιλέα τῶν Βουλγάρων Ἰωάννην, ὅστις προθύμως ἐδράξατο τῆς περιστάσεως ἵνα καταπολεμήσῃ τοὺς σταυροφόρους, καὶ ἐπωφεληθῇ ἐκ τῆς καταστάσεως τῶν πραγμάτων. (1)

Οἱ Βούλγαροι, λαὸς Σκυθικῆς καταγωγῆς, κατοικοῦντες τὸ πρῶτον τὰς μεσημβρινὰς χώρας, ἃς περιβρέχει ὁ Βόλγας, ἔσχον ἐκ τοῦ ποταμοῦ τούτου τὸ ὄνομα αὐτῶν. Ὁ Ἴστρος ἐχρησίμευσεν ὡς ὅριόν των μέχρι Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ὁποίου διελθόντες τὸν ποταμὸν αὐτὸν κατέλαβον τὴν Μυσίαν, κατόπιν τὴν Ἰλλυρίαν καὶ ὀψιαίτερον ἐξελέξαντο ὡς πρωτεύουσαν τοῦ βασιλείου αὐτῶν τὴν πόλιν τῶν Ἀχριδῶν, τὴν ὁποίαν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς, ἐν αὐτῇ γεννηθεὶς, μετωνόμασεν Ἰουστινιανὴν καὶ ἐπροίκισε διὰ πολλῶν προνομίων. Ὠνομάσθη δ' ἔπειτα Βουλγαρία, καθὼς καὶ ἡ ἐπαρχία ὁλόκληρος ἐν ᾗ κεῖται ἐκ τοῦ ὀνόματος τῶν λαῶν, πρὸς οὓς οἱ βυζαντινοὶ ἐξηκολούθουν μαχόμενοι, μέχρις οὗ ὁ αὐτοκράτωρ Βασίλειος καταννικήσας αὐτοὺς ἐπανειλημμένως καὶ λαβὼν ἐκ τῶν νικῶν αὐτοῦ καὶ τὸ ὄνομα Βουλγαροκτόνος, τοὺς ἀπώθησε πρὸς τὴν κάτω Μυσίαν, ἔνθα ἔμεινον, φόρον τελοῦντες, μέχρις Ἰσαακίου Ἀγγέλου τοῦ Κομνηνοῦ, ὅστις ἐπιβαλὼν εἰς τοὺς λαοὺς αὐτοὺς μεγάλους φόρους, ἐπὶ προφάσει τοῦ νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς ἐκτάκτους δαπάνας τοῦ γάμου του, τοὺς ἠνάγκασε νὰ ἐπαναστατήσωσιν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν δύο ἀδελφῶν τοῦ Πέτρου

(1) Νικητ. τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν— Γρηγορᾶς. 1. 2. — Ἀκροπολίτης 111 —Ville-Hard. 177.—Gesta Innoc. c. 115.—Doutrem. x. 4. — 15 — Alber. c. 95.

καὶ τοῦ Ἀζάν. Οἱ δύο οὗτοι, ἀφοῦ ἐνίκησαν ἐπανειλημμένως τοὺς στρατοὺς τοῦ αὐτοκράτορος διῆλθον τὸν Αἶμον, καὶ λῃσαντες πάσας τὰς ἐκεῖθεν ἐπαρχίας, διένειμον αὐτάς, καὶ ὁ μὲν Πέτρος, λαβὼν τὸ στέμμα ἐκηρύχθη βασιλεὺς τοῦ ἑνὸς μέρους, ὁ δ' Ἀζὰν ἐκυβέρνησε τὸ ἕτερον ἐπὶ ἐννέα ἔτη, μεθ' ἃ ἐφονεύθη ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ ἐξαδέλφου του, καταλιπὼν δύο υἱοὺς ἀνηλίκους τὸν Ἰωάννην καὶ τὸν Ἀλέξανδρον. Διαρκούσης τῆς ἀνηλικιότητος αὐτῶν, ὁ τρίτος ἀδελφὸς τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Ἀζάν, ὃν οἱ μὲν Ἰωαννίκιον, οἱ δὲ Ἰωάννην ὀνομάζουσι, καταλαβὼν τὸ βασίλειον τῆς Βουλγαρίας, ἐξηκολούθησε τὸν πρὸς τοὺς Γραικοὺς πόλεμον· ὅπως δὲ νομιμοποιήσῃ τὸν σφετερισμὸν τοῦτον, ἀπηυθύνθη διὰ πρέσβεων πρὸς τὸν Πάπαν Ἰννοκέντιον καὶ ὑποτάξας αὐτῷ τὸ βασίλειόν του, ἀπήτησε νὰ τὸν χρίσῃ βασιλέα· μετὰ πολλὰς δ' ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου διαπραγματεύσεις, ὁ Πάπας τῷ ἔπεμψεν ἔξαρχον τὸν καρδινάλιον Λέοντα, ὅστις στέψας ἐπισήμως τὸν Ἰωάννην ἐν Τυρνάβῳ, τῷ προσήνεγκεν ἐκ μέρους τοῦ Πάπα καὶ τὴν σημαίαν τῆς ἐκκλησίας. Ταῦτα δ' ἐγένοντο ἐν ἔτει 1204, καθ' ὃν χρόνον ἤρξατο ἡ μεταξὺ σταυροφόρων καὶ Βουλγάρων ἔρις, ἥτις ὀλίγον ἔλειψε νὰ ἐπιφέρῃ τὴν ἐν τῇ Ἀνατολῇ καταστροφὴν τῆν Λατινικῆς αὐτοκρατορίας.

Ὁ Ἰωάννης ἵνα μεταχειρισθῶμεν τὴν τοῦ Νικήτα ἔκφρασιν, «ὑφορώμενος τὸ τῶν Λατίνων ἀγέρωχον φρόνημα καὶ τὴν τούτων λόγχην ὡς φλογίνην ῥομφαίαν ὑποβλεπόμενος,» εἶχε πέμψει πρέσβεις πρὸς τὸν Βαλδουῖνον, ἵνα τῷ προτείνωσιν ἀμοιβαίαν φιλίαν καὶ εἰρήνην· ἀλλ' ὁ Λατῖνος αὐτοκράτωρ, ἐν τῇ ἀλαζονίᾳ αὐτοῦ, ἀνάξιον τιμῆς τὸν Βούλγαρον βασιλέα θεωρῶν, τῷ ἐμήνυσεν ὅτι «δὲν ἁρμόζει εἰς αὐτὸν νὰ διαπραγματευθῇ πρὸς τὸν Ἰωάννην, ὡς πρὸς ἴσον, ὅτι ἂν ἐκεῖνος ἐπεζήτει τὴν εὔνοιαν τοῦ αὐτοκράτορος, ἔπρεπε νὰ λάβῃ ἦθος ὑποτελοῦς πρὸς κυρίαρ-

χον, ὅτι ἂν ἄλλως ἔπραττεν, ὤφειλε νὰ περιμένῃ μετ' οὐ πολὺ τοὺς Φραγκικοὺς στρατοὺς ἐν μέσῳ τόπου, τὸν ὁποῖον κατεῖχεν ἐξ ἁρπαγῆς, καὶ ὅτι ἐδύνατο νὰ τὸν ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν ἀσημότητα, ἐξ ἧς ἡ οἰκογένειά του ἐξῆλθε». Γλῶσσα τοιαύτη ἐξώργισε τὸν ὑπερήφανον Ἰωάννην, ὅστις φρικώδη ἐκδίκησιν κατὰ τοῦ Βαλδουΐνου μελετῶν, πρῶτον μὲν ἔπεισε τοὺς παρ' αὐτῷ Γραικοὺς ἄρχοντας νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰς πατρίδας των διὰ νὰ ἐξεγείρωσι τοὺς συμπολίτας των κατὰ τῶν Λατίνων, παρεσκευάσθη δὲ καὶ αὐτὸς ὅπως δείξῃ εἰς τὸν αὐθάδη αὐτοκράτορα τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὅτι ἡ γλῶσσα δὲν ἔπρεπε νὰ προτρέχῃ τῆς διανοίας. (1)

Ἡ αὐτοκρατορία τῶν Λατίνων, εἰς ἣν εἰσήχθησαν οἱ φεουδαλικοὶ τῆς Δύσεως νόμοι, ἦτο διαμοιρασμένη εἰς πλείστας ἡγεμονίας ἢ βαρωνίας καὶ ἀπετέλει οὕτως εἶδός τι δημοκρατίας δυσκυβερνήτου. Οἱ Ἑνετοὶ ἐκέκτηντο ἰδίαν ἁρμοδιότητα καὶ αἱ πλεῖσται τῶν πόλεων ἐκυβερνῶντο ἀναμὶξ κατὰ τὴν νομοθεσίαν τῶν Ἑνετῶν καὶ κατὰ τοὺς φεουδαλικοὺς κώδηκας. Οἱ κόμητες καὶ οἱ βαρῶνοι εἶχον ἀντίθετα πρὸς ἀλλήλους συμφέροντα καὶ ἀντιζηλίας, αἵτινες ἐδύναντο καθ' ἑκάστην νὰ μετατραπῶσιν εἰς ἐμφυλίους πολέμους. Ἀφ' ἑτέρου οἱ Λατῖνοι ἐκκλησιαστικοί, οἵτινες εἶχον ἐγκαθιδρυθῆ ἐπὶ τῶν ναυαγίων τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, διὰ τοῦ παραδείγματός των προὐκάλουν τὴν διχόνοιαν καὶ ἔφερον τὸ σκάνδαλον τῶν ἀντιζηλιῶν των μέχρις αὐτοῦ τοῦ θυσιαστηρίου, ἀπαιτοῦντες ὅπως οἱ τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐλῆς νόμοι κατισχύσωσι τῶν τοῦ αὐτοκράτορος. Πολλοὶ αὐτῶν εἶχον σφετερισθῆ τὰ τιμάρια τῶν βαρώνων καὶ ἐπειδὴ ταῦτα ἦσαν ἀπηλλαγμένα στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας, τὸ κράτος διετέλει ἐστερημένον τῶν φυσικῶν αὐτοῦ προμάχων. Πρὸς δὲ ἐπὶ τούτοις τὸ κλῖμα,

(1) Lebeau. XVII. 203.— Ramnusio. 4. 5.

τὰ πλούτη τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰ θέλγητρα τοῦ Βυζαντίου, τὸ ὁποῖον ἀνέκαθεν ἐθεωρεῖτο ὡς καθιστῶν τοὺς κατοίκους του τρυφηλούς, ἐξενεύρισαν τοὺς μαχητὰς καὶ εἰσήγαγον μεταξὺ αὐτῶν διαφθορὰν μεγίστην. Οἱ λαοὶ περιεφρόνησαν τέλος τὴν δύναμιν καὶ τοὺς νόμους τῶν σταυροφόρων, ὧν ἐσάρκαζον τὰ ἤθη, καὶ ἐπειδὴ αὗτοι ἦσαν διεσπαρμένοι οἱ μὲν ἐν Εὐρώπῃ, οἱ δὲ ἐν Ἀσίᾳ, ἤρξαντο νὰ ἐμπνέωσιν εἰς τοὺς Γραικοὺς θάῤῥος καὶ τὴν πεποίθησιν ὅτι οἱ πολεμισταὶ τῆς Δύσεως δὲν ἦσαν ἀπροσμάχητοι.

Τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις τῶν πραγμάτων, ὅτε οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἀπεφάσισαν νὰ ἐκδιώξωσιν ἐκ τῶν χωρῶν αὐτῶν τοὺς ξένους, οὓς ἐβδελύσσοντο, καθ' ἃ καὶ αὐτὸς ὁ ὁμοταγὴς αὐτοῖς χρονογράφος Βιλλαρδουῖνος δὲν διστάζει νὰ ὁμολογήσῃ, « pourlor grans desloiautés.'Εν τῇ ἀποφάσει αὐτῶν λοιπὸν ταύτῃ καὶ ἐν τῇ προσδοκίᾳ τῆς Βουλγαρικῆς ἐπικουρίας, ἐξύφαναν ἐκτενῆ συνωμοσίαν κατὰ τῶν Φράγκων, τοὺς ὁποίους ἐκήρυσσον ἐχθροὺς ἀμειλίκτους τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος. Ἡ σημαία τῆς ἀνταρσίας ἀνεπετάσθη πανταχοῦ, τὸ δὲ σύνθημα ἐδόθη ἐν Διδυμοτείχῳ, ἅμα τῷ θανάτῳ Οὔγου κόμητος τοῦ Ἁγίου Παύλου, εἰς ὃν εἶχε κατακληρουχηθῆ ἡ πόλις αὕτη. Κραυγὴ πολέμου ἠκούσθη ἀπὸ Αἵμου ἄχρις Ἑλλησπόντου, καὶ ἡ σφαγὴ τῶν Λατίνων ἤρξατο ἀπανταχοῦ. Πρῶτοι οἱ ἐν Διδυμοτείχῳ Φράγκοι στρατιῶται κατεσφάγησαν ὑπὸ τῶν κατοίκων, καὶ ὀλίγιστοι μόλις διασωθέντες κατέφυγον εἰς Ἀδριανούπολιν· ἀλλ' ἐξαναστάσης κἀκεῖ τῆς πληθύος, πολλοὶ μὲν τῶν φρουρῶν ἐπεράσθησαν ἐν στόματι μαχαίρας, οἱ δὲ λοιποὶ κατέφυγον εἰς Τζουρουλὸν ἵνα σωθῶσιν. Ὁ τῆς Ἀδριανουπόλεως φρούραρχος Γουλλιέλμος δὲ Βρανουὲλ ἐπιτυχὼν νὰ συμπυκνώσῃ τοὺς ἱππότας του ἐβάδιζε κατὰ τῆς πόλεως ταύτης, ἣν εὗρεν ἔρημον, τῶν κατοίκων φυγόντων. Εἰσελθὼν ἐν αὐτῇ προσεπάθησε νὰ τὴν

ὀχυρώσῃ· ἀλλὰ προσβληθεὶς ὑπὸ χιλιάδων Γραικῶν, ἀντέταξε μὲν μεγίστην ἀνδρίαν, βλέπων ὅμως ὅτι πᾶσα ἀντίστασις εἶναι ματαία καὶ πληροφορούμενος ὅτι ἰσχυρὰ ἐπικουρία Βουλγάρων προσδοκᾶται κατ' αὐτοῦ, ἐγκατέλιπε τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ ἀπεσύρθη εἰς Τσουρουλόν. Πολλοὶ δὲ τῶν ὀπαδῶν του καὶ ἐκεῖ φοβούμενοι τῶν Γραικῶν τὴν προσβολὴν, παρῄτησαν αὐτὸν καὶ ἐπέστρεψαν εἰς Κωνσταντινούπολιν. (1)

Τεθορυβημένος ὁ Βαλδουῖνος ἐκ τῶν ἀγγελιῶν τούτων, συνεκάλεσεν εἰς συμβούλιον τόν τε δόγην τῆς Ἐνετίας καὶ τὸν κόμητα τοῦ Βλοά, τῇ ὁμοφώνῳ δ' ἀποφάσει αὐτῶν διέταξε τὸν ἀδελφόν του Ἐῤῥῖκον νὰ παραιτήσῃ τὸ Ἀδραμύττιον καὶ σπεύσῃ εἰς βοήθειάν του μὲ ὅσας ἔχει δυνάμεις. Ὁ κόμης τοῦ Βλοὰ ἀφ' ἑτέρου διέταξε τὸν Πέτρον δὲ Βρασσὼ καὶ Παγανὸν τὸν ἐξ Αὐρηλίας ν' ἀφήσωσι μικρὰν δύναμιν εἰς Πηγὰς, ὅπως κρατῶσιν ἐν ἀσφαλείᾳ τὴν διάβασιν τῆς Ἀσίας, καὶ ἔλθωσιν ἀμέσως εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ταὐτοχρόνως προσεκλήθησαν ὁ Μακάριος δὲ Σαὶν-Μενεχοὺλ καὶ οἱ δύο σύντροφοί του ἐκ Νικομηδείας· καὶ ὁ Βαλδουῖνος ὅπως καταπνίξῃ, εἰ δυνατὸν, ἐν τοῖς σπαργάνοις τὴν ἀνταρσίαν, ἀπέστειλε τὸν Γοδοφρέδον Βιλλαρδουῖνον καὶ τὸν Μανασσῆν Δελίσλην εἰς Τζουρουλὸν μετ' ὀλίγων δυνάμεων, ὑπισχνούμενος νὰ τοῖς πέμψῃ ἀκολούθως καὶ ἄλλας. Οὗτοι δ' ἐντυχόντες ἐκεῖ τὸν Γουλλιέλμον δὲ Βρανουὲλ, ἀπετέλεσαν σῶμα ἐξ ὀγδοήκοντα περίπου ἱπποτῶν καὶ μετὰ τοσαύτης μικρᾶς δυνάμεως ἔλαβον τὴν πρὸς Ἀδριανούπολιν ὁδόν· ἀφικόμενοι δὲ εἰς Νικίτζαν ἐστρατοπέδευσαν ἐκεῖ περιμένοντες τὸν αὐτοκράτορα ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. (2)

Ἐν τούτοις ἡ ἀγγελία τῆς ἐξεγέρσεως τῶν Γραικῶν καὶ

(1) Ducange ibid. — Lebeau. ibid. (2) Νικήτ. Χων. τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν. — Lebeau ibid.

τῆς ἀφίξεως τῶν Βουλγάρων, ἐνέσπειρε τὸν τρόμον εἰς τὰς καρδίας τῶν γενναιοτέρων τέως σταυροφόρων, παρ' οἷς οὐχὶ πλέον τὸ αἴσθημα τῆς τιμῆς, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ συγγενικὸν φίλτρον εἶχεν ἐκλείψει. Ὁ Ῥενιέρος δὲ Τρὶτ, γηραιὸς ἱππότης, διέτριβεν εἰς Φιλιππούπολιν μετὰ ἑκατὸν εἴκοσι ἱπποτῶν, ἀλλὰ τὸ μικρὸν τοῦτο σῶμα, ὅπερ ἐν ἄλλαις περιστάσεσι ἐδύνατο νὰ πράξῃ θαύματα, τοσοῦτον εἶχε καταληφθῇ ὑπὸ φόβου, ὥστε πρῶτοι ἐδραπέτευσαν, καταλιπόντες τὸν ἀρχηγόν των, ὁ υἱός, ὁ ἀδελφός, ὁ ἀνεψιὸς καὶ ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ. Μάτην ὁ γέρων ἱππότης δακρυχέων τοὺς καθικέτευε νὰ μείνωσιν εἰς τὰς τάξεις των. Ἡ φωνὴ τοῦ καθήκοντος ἐξηφανίζετο ἐνώπιον τῆς φωνῆς τοῦ τρόμου καὶ οἱ περίφοβοι στρατιῶταί του διεσπάρησαν, ὅπως καταφύγωσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀλλ' οἱ πλεῖστοι αὐτῶν κατεκερματίσθησαν καθ' ὁδὸν ὑπὸ τῶν Γραικῶν ἐναλλὰξ καὶ τῶν Βουλγάρων, ὀλίγιστοι δὲ μόνοι ἐσώθησαν φέροντες εἰς τὸ μέτωπον τὸ στίγμα τῆς αἰσχρᾶς λειποταξίας.

Ὁ Βαλδουῖνος ἀνυπόμονος ν' ἀρχίσῃ τὸν πόλεμον, μόλις ἔλαβε τὰς πρώτας ἐκ Νικομηδείας ἐπικουρίας, ἀνεχώρησεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὸ αὐτὸ ἑσπέρας ἀφίκετο εἰς Νικίτζαν, ἔνθα συνεκρότησε συμβούλιον μετὰ τῶν ἐκεῖ ὀλιγαρίθμων ἱπποτῶν. Ἐν τῷ συμβουλίῳ τούτῳ ἀπεφασίσθη νὰ ὁδεύσωσι τὴν πρωΐαν τῆς ἐπιούσης ἀπ' εὐθείας εἰς Ἀδριανούπολιν, ὅπως προσβάλωσι τοὺς ἐχθρούς· ἡ δὲ κατεσπευσμένη καὶ τολμηρὰ αὕτη ἀπόφασις ἐγένετο ἡ αἰτία τοῦ ὀλέθρου τοῦ Βαλδουίνου, ὅστις τότε κυρίως διέγνω τὸν μικρὸν ἀριθμὸν τῶν στρατιωτῶν του, ὅτε, τῇ 20 Μαρτίου, ἐλθὼν πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Ἀδριανουπόλεως εἶδεν ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων αὐτῆς πολυαρίθμους μαχητάς.

Τρεῖς ἡμέραι εἶχον παρέλθει ἐν τῷ μέσῳ ματαίων διαπραγματεύσεων, ὅτε ὁ Ἐρρῖκος Δάνδολος ἀφίκετο πρὸ τῆς πόλεως ταύτης μεθ' ὅλων τῶν Ἐνετικῶν δυνάμεων· ἐπειδὴ

δὲ ὁ ἀριθμὸς τῶν στρατιωτῶν τοῦ Βαλδουΐνου εἶχε διὰ τῆς νέας ἐπικουρίας διπλασιασθῆ, κατέλαβεν οὗτος τὰς ἁρμοδίας θέσεις πρὸς πολιορκίαν τῆς Ἀδριανουπόλεως. Δυστυχῶς ὅμως διὰ τοὺς Φράγκους, αἱ τροφαὶ ἤρξαντο ἐντὸς μικροῦ νὰ ἐκλείπωσι, τὰ δὲ περίχωρα, ὅθεν ἐδύναντο νὰ προμηθευθῶσι τοιαύτας, κατείχοντο ὑπὸ τῶν Γραικῶν, οἵτινες δὲν ἐπέτρεπον εἰς αὐτοὺς νὰ ἀπομακρυνθῶσι τοῦ στρατοπέδου. Δεινὴν λοιπὸν στέρησιν τροφῶν τοῦ στρατοῦ πάσχοντος, ἀπεφάσισεν ὁ κόμης τοῦ Βλοὰ νὰ ποιήσῃ προσωπικῶς, τὴν 3 Ἀπριλίου, ἡμέραν τῶν Βαΐων, ἐκδρομὴν εἰς τὰ πέριξ, ἀλλὰ προσβληθεὶς ὑπὸ τῶν Γραικῶν ἠναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ ἄπρακτος. Οὕτω δὲ ἐξηκολούθει ἡ πολιορκία, τῶν μὲν ἔξωθεν προσπαθούντων διὰ μηχανῶν νὰ κρημνίσωσι τὰ τείχη, τῶν δ' ἔσωθεν καρτερικώτατα ἀνθισταμένων. (1)

Τὴν τετάρτην τοῦ Πάσχα ἐγένετο γνωστὸν ὅτι Ἰωάννης ὁ τῶν Βουλγάρων βασιλεὺς κομίζων μεθ' ἑαυτοῦ τὴν ὑπὸ τοῦ Πάπα δωρηθεῖσαν αὐτῷ σημαίαν τῶν ἁγίων Πέτρου καὶ Παύλου, καὶ ἡγούμενος πολυαρίθμου στρατοῦ Βουλγάρων, Βλάχων καὶ τετρακισχιλίων ἐπικούρων Κουμάνων, οὓς ἡ ἐλπὶς λείας συνήθροισεν ἐκ τῶν ὀρέων καὶ τῶν δασῶν τῶν παρὰ τὸν Ἴστρον καὶ Βορυσθένην, προσήγγιζεν εἰς Ἀδριανούπολιν, ἀπειλῶν ὅτι προὐτίθεται νὰ ἐξολοθρεύσῃ τοὺς Φράγκους, οὓς κατηγόρει ὅτι ἔλαβον τὸν σταυρὸν διὰ νὰ ἁρπάσωσιν ἐπαρχίας καὶ καταστρέψωσι τὰς πόλεις τῶν Χριστιανῶν. Οἱ Κουμάνοι οἵτινες προεπορεύοντο ἦσαν λαὸς ἄγριος, πίνων τὸ αἷμα καὶ θυσιάζων τοὺς αἰχμαλώτους εἰς τὰ εἴδωλα τῶν θεῶν του· οἱ θρασύτεροι λοιπὸν τῶν Φράγκων, ἀκούοντες ἐκ φήμης τὴν θηριωδίαν των ταύτην, πλήρεις ὀργῆς ἐξῆλθον τοῦ στρατοπέδου ἵνα τοὺς προσβάλωσιν, ἀλλ' ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπανέλ-

(1) Ville-Hard. 191—Gesta Innoc. 3. 121.—Buzelin 1. 36.

θωσιν, οὐκ ὀλίγους νεκροὺς καταλιπόντες εἰς τὴν μάχην. Τοῦτο ἰδὼν ὁ αὐτοκράτωρ, ἀπηγόρευσεν εἰς πάντας τὴν ἐκ τοῦ στρατοπέδου ἔξοδον καὶ διέταξε τὰ τῆς μάχης οὕτως, ὥστε ὁ μὲν Βιλλαρδουῖνος, ὁ Μανασσῆς καὶ ὁ Δάνδολος ὤφειλον νὰ μένωσιν ὡς φρουροὶ τῶν πολιορκουμένων, ὁ δ' ἐπίλοιπος στρατὸς ἔπρεπε νὰ ἦ ἕτοιμος ἐν πάσῃ περιπτώσει ὅπως ἀποκρούσῃ τὸν ἐχθρόν. Τὴν ἐπιοῦσαν, 14 Ἀπριλίου, μετὰ τὸ πρόγευμα οἱ σταυροφόροι προσεβλήθησαν ὑπὸ πολλῶν Κουμάνων, ὁ δὲ κόμης τοῦ Βλοὰ καὶ ὁ Βαλδουῖνος αὐτός, λησμονήσαντες τὴν ἀπαγόρευσιν, ἣν τὴν προτεραίαν ἀπηύθυναν εἰς τὸν στρατόν, οὐδεὶς δηλονότι νὰ ἐξέρχηται τοῦ στρατοπέδου, ὥρμησαν πρῶτοι κατὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ προσεπάθησαν νὰ τοὺς ἐκδιώξωσιν. Οἱ Κουμάνοι προσποιούμενοι ὅτι ἡττῶνται ἐτράπησαν εἰς φυγήν, ὁ δὲ Βαλδουῖνος μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἔτρεξαν εἰς καταδίωξίν των ἐπὶ δύο περίπου λεύγας· ἀλλ' αἴφνης οἱ πρῶτοι συμπυκνούμενοι ὁρμῶσιν ἐπὶ τοὺς Φράγκους, ταὐτοχρόνως δὲ ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ἐπιφαίνεται μετὰ πολυαρίθμων Βουλγάρων, ἐνεδρεύων ἐκεῖ. Ἡ ἀπροσδόκητος αὕτη προσβολὴ κατεθορύβησε τοὺς σταυροφόρους, ὧν πολλοὶ ἔπεσαν ὑπὸ τὰς βολὰς τῶν πολεμίων, ἐν οἷς καὶ ὁ κόμης τοῦ Βλοά, λαβὼν δύο πληγὰς διὰ τῆς λόγχης. Εἷς τῶν ἱπποτῶν του, ὁ Ἰωάννης δὲ Φριαίζης, τὸν ἀνεγείρει καὶ θέλει νὰ τὸν ἀποσύρῃ ἐκ τῆς μάχης. «Ἄφες με, φωνάζει ὁ γενναῖος κόμης, νὰ πολεμήσω καὶ ἀποθάνω· μὴ δώσῃ ὁ Θεὸς νὰ εἴπωσιν ὅτι ἐλειποτάκτησα ἐκ τῆς μάχης, ἐγκαταλιπὼν τὸν αὐτοκράτορά μου». Καὶ πίπτει καιρίως ὑπὸ βέλους προσβληθείς, μέγας δὲ ἀριθμὸς συμπολεμιστῶν φονεύεται πλησίον αὐτοῦ. Ὁ Βαλδουῖνος διημφισβήτει ἀκόμη τὴν νίκην, καὶ παροτρύνων τοὺς στρατιώτας του ἐμάχετο γενναίως πρὸς τοὺς ἐχθρούς· ἀλλ' ὁ ἀγὼν ἦν ἄνισος καὶ οἱ ἄριστοι τῶν ἱπποτῶν, Πέτρος ὁ ἐπίσκοπος Βηθλεέμ,

Στέφανος ὁ κόμης τῆς Πέρσης, Ῥενάρδος ὁ δὲ Μοντμιρὲλ, Ματθαῖος ὁ Βαλιγκούρ, Ῥοβέρτος ὁ δὲ Ῥονσοᾶ καὶ ἄλλοι εἶχον ἤδη πέσει. Ἐν τούτοις ἡ μάχη ἐξηκολούθει ἔτι, ὁ φόνος ἑκατέρωθεν ἦτο πολὺς, ἀλλ' ὁ ἀστὴρ τοῦ Βαλδουΐνου εἶχεν ἤδη δύσει. Ἐπολέμησεν, ἠγωνίσθη, ἀλλ' αἱ δυνάμεις του εἶχον ἤδη ἐξαντληθῆ. Ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐγένετο αἰχμάλωτος τοῦ βασιλέως τῶν Βουλγάρων. Halas! com dolerese perte fu la perte, ἐπιφωνεῖ ὁ χρονογράφος Βιλλαρδουΐνος· τὸ δὲ Χρονικὸν τοῦ Μωρέως ἱστοροῦν ὅτι ὁ Βαλδουΐνος δὲν ἠχμαλωτίσθη, ἀλλ' ὅτε ἔπεσε πολεμῶν, ἐκτίθησιν ὡς ἑξῆς τὰ κατὰ τὴν μάχην ἐκείνην (1).

Ὥρισεν (ὁ Βαλδουΐνος) ἐλαλήσασιν ὅλα του τὰ σαλπίγγια·
Εἰς τρί' ἀλλάγια ἐχώρισε τοὺς Φράγκους ὁποῦ εἶχε
Καὶ τοὺς Ῥωμαίους εἰς ἄλλα τρία, καὶ ἐξέβησαν ς' τὸν κάμπον·
Ὡς τοὺς εἶδαν οἱ Κουμανοὶ, αὐτοὶ ὁποῦ ἐκουρσεύαν
Τὸ πῶς ὑπᾶσιν εἰς αὐτοὺς, ἐχάρησαν μεγάλως,
Ἔδειξαν ὅτι φεύγουσι μὲ τὸ κοῦρσο ὅπου εἶχαν,
Καὶ οἱ Φράγκοι ὡς ἀπαίδευτοι τῆς μάχης τῶν Ῥωμαίων
Ἄρχισαν νὰ τοὺς διώχνουσιν ὁπῶς διὰ νὰ τοὺς φθάσουν,
Καὶ ἐκεῖνοι πάλιν φεύγοντας τοὺς ἐκαταδοξεῦαν.
Τὰ ἄλογα καὶ τὰ φαριὰ ἁποῦ καβαλλικεύαν,
Τόσον τοὺς ἐπαράσυραν καὶ ἐξεμαύλισάν τους,
Εὐθὺς ἐξεχωρίασαν οἱ Τοῦρκοι καὶ οἱ Κουμάνοι
Ἄρχισαν νὰ δοξεύουσι τῶν Φράγκων τὰ φαρία·
Οἱ Φράγκοι ἐλογίασαν πόλεμον νὰ τοὺς δώσουν
Μὲ τὰ κοντάρια καὶ σπαθιὰ ὡς ἦσαν μαθημένοι,
Οἱ δὲ Κουμάνοι ἐφεύγασι καὶ οὐδὲν τοὺς ἐπλησιάζαν,
Μόνον μὲ τὰ δοξάρια τους ἀπὸ μακρυὰ δοξεύαν.

. . . .

(1) Χρονικὸν Μωρέως παρὰ Buchon — Κικητ. τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν.— Ramnusio 1.5.— Doutreman 4. 10.— Ducange 1. 30.

Τόσον ἐκαταδόξευσαν, ὥστε ἀπέκτεινάν τους
Ἐψόφησαν καὶ τὰ φαριὰ, οἱ καβαλλάροι ἐπέσαν
Σαλίβαις εἶχαν τούρκικαις, ὁμοίως ἀπελατίκια
Μ' ἐκεῖνα τοὺς ἐσύχναζαν ἀπάνω εἰς τὰ κασίδια
Καὶ ἀπέκτειναν τὸν βασιλέα καὶ ὅλα του τὰ φουσάτα.
Ἴδε ζημία τὸ ἐγένετο ἐκείνην τὴν ἡμέραν!
Πᾶς στρατιώτης εὐγενὴς πρέπει νὰ τοὺς λυπᾶται,
Διοῦ ἀποθάναν ἄδικα χωρὶς νὰ πολεμήσουν.

Μετὰ τὴν δεινὴν ταύτην ἀποτυχίαν, τὰ λείψανα τοῦ Φραγκικοῦ στρατοῦ ὀπισθοχωροῦντα προσεπάθουν νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὰ χαρακώματα αὐτῶν, ἐνῷ οἱ Γραικοὶ, οἱ Βούλγαροι καὶ οἱ Κουμάνοι, τοξεύοντες αὐτοὺς, τοῖς ἐπέφερον καταστροφὴν μεγίστην. Οἱ τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως ἐπιτηροῦντες, ὅ τε πρωτοστάτωρ τῆς Καμπανίας, καὶ ὁ Μανασσῆς Δελίσλης ἰδόντες τὴν ἄτακτον ὀπισθοχώρησιν τῶν σταυροφόρων, ἔτρεξαν μετὰ τῶν περὶ ἑαυτοὺς εἰς βοήθειάν των, ἀλλὰ μάτην προσεπάθησαν νὰ τοὺς ἀναχαιτίσωσιν. Ὁ φόβος εἶχεν ἤδη παραλύσει ἐν αὐτοῖς πᾶν αἴσθημα γενναῖον, ὁ δὲ Δάνδολος «τὸ ἀρχαιότατον καὶ πολυτροπότατον κακὸν καὶ τῶν ἀπευκταίων πάντων Ῥωμαίοις πρωτουργὸν αἴτιον,» ὕστατος πάντων πληροφορηθεὶς τὴν τροπὴν, διότι μετὰ τοῦ στρατοῦ του εὑρίσκετο εἰς ἀπόκεντρον θέσιν, καὶ βλέπων ὅτι οὐδεμία ἐλπὶς σωτηρίας ὑπάρχει, ἀπεφάσισεν ἐν συμβουλίῳ μετὰ τῶν λοιπῶν ἀρχηγῶν νὰ ὀπισθοχωρήσωσι πρὸς τὴν Ῥαιδεστὸν, ἔνθα ἠδύναντο ἐπιτυχῶς κ' ἀποκρούσωσι πᾶσαν ἐχθρικὴν προσβολήν· ἀλλὰ καθ' ὁδὸν πλεῖστοι ἱππόται καταλιπόντες ἀνάνδρως τὰς τάξεις των ἔτρεξαν πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐκεῖ ἐν τῷ τρόμῳ αὐτῶν, βλέποντες πρὸ τῶν πυλῶν τῆς πόλεως τοὺς Βουλγάρους, ἐπέβησαν εἰς πλοῖα Ἐνετικὰ ὅπως ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰς πατρίδας των. Τὴν λειποταξίαν ταύτην ἰδόντες οἱ ἀρχηγοὶ

τῶν σταυροφόρων ἔπεμψαν ταχυδρόμους εἰς Κωνσταντινούπολιν ἵνα ἀπαλλάξωσι τοῦ φόβου τοὺς Φράγκους· ἀλλ' ὅτε οἱ ταχυδρόμοι ἀφίκοντο, ἑπτακισχίλιοι περίπου ἱππόται καὶ ἄλλοι μαχηταὶ ἦσαν ἐπὶ τῶν πλοίων ἕτοιμοι ν' ἀναχωρήσωσι. Μάτην οἱ πιστῶς ἐμμένοντες εἰς το καθῆκόν των προσεπάθουν νὰ τοὺς ἀποτρέψωσι τῆς ἀναχωρήσεως ἱκετεύοντες αὐτοὺς «νὰ μὴ ἀμαυρώσωσι διὰ φυγῆς ἀνάνδρου τὴν δόξαν, ἣν εἶχον ἀποκτήσει, διότι ἡ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀναχώρησις ἦτο ἔλλειψις πρὸς τοὺς Κυρίους των, προδοσία κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὕβρις πρὸς τὸν Θεὸν καὶ χαυνότης μεγίστη.» Ἀμείλικτοι μένοντες εἰς τὰς ἱκεσίας ταύτας ἐκεῖνοι ἀπεκρίθησαν ὅτι θέλουσι σκεφθῆ περὶ τοῦ πρακτέου, ἀλλὰ τὴν νύκτα ἄραντες τὰς ἀγκύρας ἀνεχώρησαν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, καταλιπόντες ἀπεγνωσμένους τοὺς ὁμοφύλους αὐτῶν. (1)

Ἐν τούτοις Ἐρρῖκος ὁ τοῦ Βαλδουίνου ἀδελφὸς, προσκληθεὶς, ὡς εἴπομεν, παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος πρὸς βοήθειάν του, ἤρχετο ἐξ Ἀδραμυττίου συνεπάγων εἰκοσακισχιλίους Ἀρμενίους σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις αὐτῷ ἑπομένους. Πληροφορηθεὶς δὲ καθ' ὁδὸν τὴν πρὸ τῆς Ἀδριανουπόλεως καταστροφὴν κατηυθύνθη εἰς Ῥαιδεστὸν, ὅπου ἦσαν συνηγμένοι καὶ οἱ λοιποὶ ἱππόται, καταλιπὼν ὄπισθεν αὐτοῦ τοὺς Ἀρμενίους, οἵτινες σύροντες καὶ ὑποζύγια δὲν ἐδύναντο νὰ προβαίνωσι ταχεῖς. Οἱ δυστυχεῖς οὗτοι ἐχθροὶ θανάσιμοι τῶν Γραικῶν ὄντες καὶ οὕτως ἐγκαταληφθέντες, προσεβλήθησαν καθ' ὁδὸν καὶ μεληδὸν κατεκόπησαν ἅπαντες· οἱ δὲ μετὰ τοῦ Ἐρρίκου ἐλθόντες εἰς Ῥαιδεστὸν, πληροφορηθέντες τὰς λεπτομερείας τῆς πρὸ τῆς Ἀδριανουπόλεως καταστροφῆς παρεδόθησαν εἰς ἀμύθητον λύπην

(1) Lebeau. XVII 214. — Daru, hist. de Venise 1. 246.

καὶ ἐπειδὴ ἡ περίστασις ἦτο κρίσιμος καὶ ἀνάγκη ἐπέκειτο ἐκλογῆς ἀρχηγοῦ, ἀπεφάσισαν νὰ ἐκλέξωσιν ὡς ἀντιβασιλέα τὸν Ἐῤῥῖκον, μέχρις οὗ λάβωσιν εἰδήσεις περὶ Βαλδουΐνου, καὶ πέμψωσι πρέσβεις εἰς Γαλλίαν, Ῥώμην καὶ Φλάνδραν ἵνα ἐπικαλεσθῶσιν ἐπικουρίας ἐκεῖθεν. Τοιουτοτρόπως ὁ Ἐῤῥῖκος μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ, ὅστις πρὸς τοῖς ἄλλοις δυστυχήμασιν ὑπέστη καὶ νέον, τὸν θάνατον τοῦ πολυμήτιδος, δόγου Δανδόλου, θανόντος τῇ 14 Ἰουνίου 1205, καὶ ταφέντος ἐν τῇ ἁγίᾳ Σοφίᾳ. Φόβος μέγας κατέλαβε τοὺς κατοίκους τότε ἀναμένοντας τὴν ἐπιδρομὴν Ἰωάννου τοῦ βασιλέως τῶν Βουλγάρων, ὅστις καταστρέφων τὴν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις κυριαρχίαν τῶν Φράγκων, ἐξέπεμπε τοὺς Κουμάνους αὐτοῦ μέχρι τῶν πυλῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τοιουτοτρόπως δὲν ἔμενεν εἰς τοὺς σταυροφόρους ἐκ τῶν τέως κτήσεων αὐτῶν, εἰμὴ ἡ Ῥαιδεστὸς καὶ ἡ Σηλύβρια, ἐκεῖθεν δὲ τοῦ Βοσπόρου μόνον τὸ φρούριον τῶν Πηγῶν, διότι Λάσκαρις ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Νικαίας, ὠφελούμενος ἐκ τῶν περιστάσεων, κατέλαβε πάσας τὰς ἐπιλοίπους χώρας.

Ἐν τῷ μέσῳ τῶν κινδύνων, οἵτινες ἐπολλαπλασιάζοντο καθ' ἑκάστην, οἱ σταυροφόροι ἠγνόουν τὴν τύχην τοῦ αὐτοκράτορος Βαλδουΐνου. Ὁ Ἐῤῥῖκος ἅμα λαβὼν τοὺς οἴακας τῆς ἀντιβασιλείας παντοιοτρόπως προσεπάθησε νὰ μάθῃ περὶ τοῦ ἀδελφοῦ του, πέμψας καὶ ἀνθρώπους πιστοὺς εἰς τὰ διάφορα μέρη τῶν Βουλγάρων, διὰ νὰ ἀνιχνεύσωσί τι περὶ ἐκείνου. Λύτρα πλούσια, ἱκεσίαι, ἀπειλαί, τὰ πάντα ἐξηντλήθησαν παρὰ τῷ Ἰωάννῃ εἰς μάτην. Ὁ Πάπας αὐτὸς πληροφορηθεὶς παρὰ τῶν ἀπεσταλμένων τῶν σταυροφόρων τὴν πρὸ τῆς Ἀδριανουπόλεως ἧτταν καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ Βαλδουΐνου, ἔγραψε πρὸς τὸν Ἰωάννην ἐξορκίζων αὐτὸν ὡς τέκνον τῆς ἐκκλησίας νὰ ἐ-

λευθερώσῃ τὸν αὐτοκράτορα ἐπὶ τῷ ὅρῳ ἐντίμου εἰρήνης, καὶ ἀπειλῶν αὐτὸν ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει διὰ τῆς ὀργῆς τοῦ βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας καὶ τῆς τῶν Γάλλων· ἔγραψε δὲ σύναμα καὶ πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Τυρνάβου ἔξαρχον Βουλγαρίας, ὅπως μεσολαβήσῃ παρὰ τῷ βασιλεῖ ὑπὲρ τοῦ αἰχμαλώτου. Πρὸς τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Πάππα ὁ Ἰωάννης ἀπήντησεν ὅτι ὅτε ὁ Βαλδουῖνος ἐγένετο αὐτοκράτωρ, αὐτὸς πέμψας πρέσβεις ὅπως ζητήσῃ τὴν φιλίαν του ἐφενακίσθη καὶ ἐξυβρίσθη, ὥστε ἐκεῖνος ἦν αἴτιος τοῦ πολέμου, ὅτι ὁ Θεὸς ταπεινῶν τοὺς ὑπερηφάνους τῷ ἔδωκε τὴν νίκην, καὶ ὅτι τὸν Βαλδουῖνον, θανόντα ἤδη ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ, δὲν δύναται νὰ ἐλευθερώσῃ. Περὶ δὲ τοῦ θανάτου τοῦ δυστυχοῦς αὐτοκράτορος, πολλὰ καὶ ἀντίθετα οἱ ἱστορικοὶ λέγουσι. Τὸ μὲν Χρονικὸν τοῦ Μωρέως, ἀφηγεῖται, ὡς εἴδομεν, ὅτι ὁ Βαλδουῖνος ἔπεσε πολεμῶν πρὸ τῆς Ἀδριανουπόλεως, τοὐναντίον δὲ Νικήτας ὁ Χωνιάτης ἱστορεῖ ὅτι αἰχμαλωτισθεὶς κατὰ τὴν μάχην ἐκείνην καὶ δεσμοῖς ὑποβληθεὶς καθείρχθη εἰς Τύρναβον, καὶ ἐξαχθεὶς εἶτα κελεύσει τοῦ βασιλέως ἐκ τῆς φυλακῆς, ἀπεκόπη τοὺς μὲν πόδας ἀπὸ γόνατα, τὰς δὲ χεῖρας ἀπὸ βραχίονος πελέκει Τενεδίῳ, μεθ' ὃ κατὰ κεφαλῆς ἐπὶ φάραγγος κρημνισθεὶς καὶ οὕτω ζήσας τρεῖς ἡμέρας ἐγένετο βορὰ τῶν ὀρνέων. Κατὰ Γεώργιον τὸν Ἀκροπολίτην, ἐφονεύθη ἐν τῷ μέσῳ συμποσίου τινὸς ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Βουλγάρων, καὶ τὰ μὲν μέλη του ἐῤῥίφθησαν εἰς τοὺς βράχους, τὸ δὲ κρανίον του περιχρυσωθὲν ἐχρησίμευεν ὡς ποτήριον τοῦ ἀγρίου βασιλέως· μία δὲ τῶν ῥωμαντικῶν περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Βαλδουίνου ἀφηγήσεων ὑπάρχει καὶ ἡ ἑξῆς. Ὁ Βαλδουῖνος κατακλεισθεὶς εἰς σκοτεινὴν φυλακὴν ἀπέθνησκε σχεδὸν ἐκ πείνης οὐδεμίαν ἄλλην παρηγορίαν ἔχων ἢ τὰς ἐπισκέψεις τῆς βασιλίσσης, ἥτις ἐπετράπη παρὰ τοῦ συζύγου της, τῷ λόγῳ φιλανθρωπίας, νὰ παραμυθῇ ἐνίοτε τὸν δυσ-

τυχῇ αὐτοκράτορα· ὑπὸ σφοδροῦ δὲ ἔρωτος πρὸς αὐτὸν καταληφθεῖσα, τῷ εἶπε μιᾷ τῶν ἡμερῶν, παραπονουμένῳ διὰ τὴν τύχην του ὅτι ἐδύνατο καὶ ἄνευ λύτρων νὰ ἐλευθερώσῃ δύο αἰχμαλώτους. « Τίνες εἰσὶν οὗτοι ; ἠρώτησεν ὁ Βαλδουῖνος; » « Σὺ, ἀπεκρίθη ἡ βασίλισσα καὶ ἐγὼ, ἥτις στενάζω ὑπὸ τὴν τυραννίαν βαρβάρου συζύγου. Ἂν μὲ νυμφεύησαι, δυνάμεθα νὰ ἐλευθερωθῶμεν καὶ οἱ δύο. Ἂς ἀφήσωμεν εἰς τὸν Ἰωάννην τὴν ἀθλίαν αὐτὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἥτις δὲν δύναται πλέον νὰ ὑπάρξῃ, καὶ ἂς ἐπιστρέψωμεν ὁμοῦ εἰς τοὺς τόπους σου. Ἐγὼ σοὶ παρέχω τὰ μέσα ». Φρίττων ὁ Βαλδουῖνος διὰ τὴν ὁμολογίαν ταύτην, ἀπέκρουσε τὰς ἐνόχους προτάσεις τῆς βασιλίσσης, ἥτις τότε παραπλησία πρὸς τὴν γυναῖκα τοῦ Πετεφρῆ, δραμοῦσα πρὸς τὸν σύζυγόν της, διέβαλε τὸν Βαλδουῖνον ὅτι δῆθεν ἠθέλησε νὰ τὴν ἐκβιάσῃ. Ὀργισθεὶς δὲ ὁ Ἰωάννης διὰ τὴν προσβολὴν ταύτην, μετὰ μυρίας βασάνους ἀπεκεφάλισεν αὐτὸν καὶ τὸ σῶμά του ἔρριψεν εἴς τι δάσος, ἔνθα ἐντυχοῦσα αὐτὸ γυνή τις Βουργουνδία, ἥτις ἐπέστρεφεν ἐκ τοῦ ἁγίου Τάφου, διερχομένη διὰ Τυρνάβου, συνέλεξε τὰ ὀστᾶ του καὶ τὰ ἔθαψε κρυφίως· ὁ δὲ μοναχὸς Ἀλβερῖκος ἰσχυρίζεται ὅτι καὶ θαύματα οὐκ ὀλίγα συνέβησαν ἐπὶ τοῦ τάφου του (1).

Τοιοῦτο ὑπῆρξε τὸ τέλος τοῦ Βαλδουίνου, ἕνδεκα μόνον μῆνας βασιλεύσαντος, καὶ εἰς ἡλικίαν τριάκοντα πέντε ἐτῶν θανόντος. Ἦτο ἀνδρεῖος, μεγαλοπρεπὴς, ἐλευθέριος, φιλόμουσος καὶ εὐσεβὴς, ἀλλ' ὅλα τὰ προτερήματα ταῦτα οὐδόλως ἴσχυσαν νὰ ἀποτρέψωσι τὴν κακὴν μοῖράν του καὶ τὸ τέλος αὐτοῦ ἐγένετο τὸ προοίμιον τῆς πτώσεως τῆς Λατινικῆς αὐτοκρατορίας, ἥτις ἐν τῇ Ἀνατολῇ εἶχεν ἱδρυθῆ ἐπὶ τοσούτων σαθρῶν βάσεων.

(1) Νικήτ. τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν 817—Γ. Ἀκροπολίτης 13.—Ramnusio 1. 5.—Doutreman 4, 10—15. Vile-Hard. 230.

Χρόνον τινὰ μετέπειτα φήμη διεδόθη ἐν Φλάνδρᾳ ὅτι πολλοὶ εὐγενεῖς ἐκ τῶν ἀκολουθησάντων τὸν Βαλδουῖνον, διεσπάρησαν μετὰ τὴν μάχην τῆς Ἀδριανουπόλεως τῇδε κἀκεῖσε καὶ ὅτι περιεπλανῶντο ὑπὸ ἐνδύματα μοναχῶν. Ἐῤῥέθη μάλιστα ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Βαλδουῖνος περιβληθεὶς τὸ ῥάσον ἔζη κεκρυμμένος εἴς τινα γωνίαν τοῦ Αἰνώ· τὴν δὲ ἰδέαν ταύτην ἐβασιμοποίησε γεγονός τι περίεργον, καταδεικνύον τὴν πανουργίαν ἀπατεώνων τινῶν. Κάτοικός τις τῆς παρὰ τὸ δάσος τοῦ Γλαυσῶνος κώμης Μορτάνης, συναντήσας καθ' ὁδὸν ἐρημίτην κρατοῦντα πήραν καὶ ἔχοντα μορφὴν εὐγενῆ καὶ τρόπους διακεκριμένους, ὑπώπτευσεν ὅτι ἀνήκει εἰς ἐπίσημόν τινα οἰκογένειαν, καὶ τὸν ἠρώτησε περὶ τοῦ ὀνόματος, τῆς πατρίδος καὶ τῶν γεννητόρων του· ὁ ἐρημίτης τῷ ἀπήντησεν ἀδιαφόρως πρὸς ταῦτα· ἐκεῖνος δὲ πιστεύσας ὅτι ὑπὸ τὸν μοναχικὸν μανδύαν κρύπτεται εὐγενής τις ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἐλθών, ἔσπευσε νὰ ἐξαγγείλῃ τοῖς φίλοις του τὴν ἰδέαν του ταύτην. Φήμη λοιπὸν διεδόθη πανταχοῦ ὅτι εἷς τῶν σταυροφόρων ἐπέστρεψεν ὡς μοναχός, σωρηδὸν δὲ ἔτρεξαν οἱ κάτοικοι πρὸς τὴν καλύβην τοῦ ἐρημίτου διὰ νὰ τὸν εἴδωσι καὶ ἐρευνήσωσι τὰ κατ' αὐτόν. Ἡ ἐπιμονὴ ὅμως μεθ' ἧς οὗτος ἠρνεῖτο νὰ φανερώσῃ τὸ γένος καὶ τὴν πατρίδα του, παρέσχεν εἴς τινας τὸ ἐνδόσιμον ὅτι αὐτὸς εἶνε ὁ Βαλδουῖνος. Μάτην ἐκεῖνος διεμαρτύρετο ὅτι δὲν εἶνε αὐτός. Οἱ κάτοικοι ἐπέμενον, τινὲς δὲ ἐκ τῶν ἄλλοτε μὲν ὑπηκόων τοῦ Βαλδουΐνου, τότε δὲ ὑπηκόων τῆς θυγατρός του Ἰωάννας, ἀσχάλλοντες διότι ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ κύπτωσι τὸν αὐχένα εἰς τὸν ζυγὸν μιᾶς γυναικός, ἐδράξαντο τῆς περιστάσεως ν' ἀποτινάξωσιν αὐτόν, συγκεντρούμενοι περὶ τὸν νέον τοῦτον Βαλδουῖνον. Ὁ δυστυχὴς μοναχὸς θέλων καὶ μή, ἐπείσθη νὰ παραστήσῃ τὸ πρόσωπον τοῦ ἐξαφανισθέντος αὐτοκράτορος, καὶ μιᾷ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἔτους

1225 ἀναβὰς ἐπί τι ὕψωμα διεκήρυξεν ἐνώπιον πολυαρίθμου λαοῦ ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ κόμης Βαλδουῖνος, ὅτι ἀπελπισθεὶς ἐκ τῆς ἥττης τῆς Ἀδριανουπόλεως ἀφῆκε τὸν κόσμον, ἀλλ' ὅτι ἐνδίδων εἰς τὴν θέλησιν τῶν πιστῶν ὑπηκόων του ἀναγκάζεται νὰ ῥίψῃ τὸ προσωπεῖον καὶ ν' ἀποδώσῃ ἑαυτὸν ἐκείνοις τε καὶ τῇ πατρίδι.

Πλήρεις χαρᾶς οἱ κάτοικοι ὡδήγησαν αὐτὸν εἰς Μορτάνην καὶ ἔσπευσαν πανταχόθεν νὰ τῷ προσφέρωσι τὴν ὑποταγήν των. Ὁ δοὺξ τῆς Βραβάντης καὶ ἕτεροι τῶν τὰ μάλα ἰσχυόντων τὸν ἀνεγνώρισαν κύριόν των, καὶ ἐπὶ τέλους ὁ πτωχὸς ἐκεῖνος ἐρημίτης περιβληθεὶς τὸ στέμμα, προέβη εἰς πράξεις βασιλικὰς, ὀνομάσας δέκα ἱππότας καὶ ἀπονείμας διαφόρους ἀξίας εἰς ἑτέρους. Ἡ τὴν ἀρχὴν διέπουσα θυγάτηρ τοῦ Βαλδουΐνου, ἀναγκασθεῖσα νὰ δραπετεύσῃ ἐκ τῆς κομητείας της, κατέφυγε πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας Λουδοβῖκον Η', καθικετεύουσα αὐτὸν ὅπως τὴν συνδράμῃ πρὸς ἀνάκτησιν τοῦ θρόνου της. Ὁ βασιλεὺς χαριζόμενος τῇ κομήσσῃ προσεκάλεσε τὸν ψευδο-Βαλδουῖνον εἰς Περόννην, ὅπως τὸν ἐξετάσῃ περὶ διαφόρων πραγμάτων· ἐκεῖνος δὲ ἵνα μὴ δυσαρεστήσῃ τῷ βασιλεῖ ἐπαρουσιάσθη ἐνώπιον αὐτοῦ μετὰ πολυαρίθμου συνοδείας. Ἐρωτηθεὶς ὅμως περί τινων ἀντικειμένων, ἅτινα, ἐὰν πραγματικῶς ἦτο ὁ Βαλδουῖνος ὤφειλε νὰ γνωρίζῃ, καὶ μὴ ἔχων τί ν' ἀποκριθῇ, διετάχθη ὑπὸ τοῦ παρωργισμένου Λουδοβίκου νὰ ἐξέλθῃ ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν τοῦ βασιλείου του. Ὁ ψευδο-Βαλδουῖνος, γνωσθείσης τῆς ἀπάτης, ἐνῷ ἐπέστρεφεν εἰς Βαλενσιέννην, φεύγων διὰ Βουργουνδίας ὑπὸ ἔνδυμα ἐμπόρου, συνελήφθη ὑπό τινος ἱππότου, ὅστις τὸν παρέδωσεν εἰς τὴν κόμησσαν. Αὕτη δὲ ἀφοῦ τὸν κατέκλεισεν εἰς εἱρκτὴν καὶ τὸν ἐβασάνισε πολυτρόπως, ἐπὶ τέλους διέταξε νὰ τὸν ἀπαγχονίσωσι. (1)

(1) Vie de Louis VIII, T. XI. p. 373

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

ΕΡΡΙΚΟΣ.

Δεύτερος Φράγκος αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

20 Αὐγούστου 1206—11 Ἰουνίου 1216.

Ὁ στρατὸς τῶν Βουλγάρων παραπλήσιος πρὸς ὁρμητικὸν χείμαῤῥον προὐχώρει λεηλατῶν καὶ ἁρπάζων, ἐκτείνων δὲ τὰς λαφυραγωγίας αὐτοῦ ἄχρι Θεσσαλονίκης καὶ ἀπειλῶν τὰς παράλους τοῦ Ἑλλησπόντου πόλεις, ὅσαι ἕνεκα τῆς ἐμπορικῆς αὐτῶν θέσεως διετέλουν εὐποροῦσαι. Ἀφ' ἑτέρου ἡ Φραγκικὴ αὐτοκρατορία, ἐστερημένη ἱκανῶν προμάχων, ὑπῆρχε σχεδὸν εἰς ἀποσύνθεσιν, καὶ οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπερίμενον μετὰ παλμῶν τρόμου καὶ φρίκης νὰ ἴδωσι πρὸ τῶν πυλῶν αὐτῆς τῆς πρωτευούσης, τὰς ἀγρίας καὶ ἀνελεήμονας τῶν Μυσῶν ὀρδάς. Ἀλλὰ, πρὸς εὐτυχίαν αὐτῶν, οἱ σύμμαχοι ἐκείνων Κουμάνοι ἐμπλησθέντες λείας πολλῆς καὶ ἀδυνατοῦντες νὰ ὑποφέρωσι τὰ θερινὰ θάλπη ὡς καὶ τὰ χειμερινὰ ψύχη, ἀπεσύρθησαν πρὸς τὰ ὄρη αὐτῶν· ὁ δὲ Ἰωάννης, μὴ νομίζων ἑαυτὸν εἰς κατάστασιν ὅπως, ἄνευ τῶν ἰσχυρῶν ἐκείνων ἐπικούρων, ἀποτελεσματικῶς προσβάλῃ τοὺς Φράγκους, ἠναγκάσθη νὰ ἀναβάλῃ διὰ τὸν προσεχῆ χειμῶνα τὴν κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως μελετωμένην ἐπίθεσιν, καὶ ἔστρεψε τὰ νικηφόρα ὅπλα του κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Θεσσαλονίκης Βονιφατίου, ὅστις, ἀπὼν τότε μετὰ τοῦ στρατοῦ του εἰς πολιορκίαν τοῦ Ναυπλίου, ἅμα ἐπληροφορήθη τὴν πρόθεσιν τοῦ Μυσοῦ βασιλέως, λύσας τὴν πολιορκίαν ἔσπευσε νὰ

ἐπανέλθῃ ἐν πάσῃ ταχύτητι εἰς τὸ κράτος του (1)

Τῆς κατὰ τοῦ βασιλείου τῆς Θεσσαλονίκης προσβολῆς ἔναρξιν ἐποιήσατο ὁ Ἰωάννης διὰ τῆς πολιορκίας τῶν Σερρῶν, ὧν ὁ φρούραρχος Οὖγος δὲ-Κιλεμῆς ἀνέπτυξε μεγίστην ἀνδρίαν, ἀλλὰ, πεσόντος αὐτοῦ κατά τινα μάχην, σφαγέντων δὲ καὶ τῶν πλείστων στρατιωτῶν του, ἡ πόλις παρεδόθη εἰς τὸν Ἰωάννην, ὅστις ἐκ Σερρῶν προὐτίθετο νὰ κατευθυνθῇ εἰς Θεσσαλονίκην· ἀλλὰ κατοίκων τινῶν τῆς Φιλιππουπόλεως ἐκ τῆς τῶν Παυλικανῶν αἱρέσεως ὑποδειξάντων αὐτῷ τὴν εὐπορίαν τῆς πόλεως ταύτης καὶ τὸ ὀλιγάριθμον τῶν ἐν αὐτῇ φρουρούντων, ἐπείσθη νὰ ἀναβάλῃ εἰς τὸ μετέπειτα τὴν κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης ἐπίθεσιν, καὶ νὰ κυριεύσῃ πρότερον τὴν Φιλιππούπολιν. ἐκδιώκων τοὺς Φράγκους κατόχους αὐτῆς. Ὁ τῆς πόλεως φρούραρχος Ρενιέρος δὲ-Τρὶτ, πληροφορηθεὶς τὴν συνεννόησιν ταύτην τῶν Παυλικανῶν καὶ μὴ ἔχων ὑπὸ τὰς διαταγάς του δύναμιν ἀξιόμαχον, πυρπολήσας τὴν συνοικίαν, ἣν ᾤκουν ἐκεῖνοι, ἔφυγε πρὸς τὸ Στενήμαχον ἔνθα ὑπῆρχε φρουρά τις. Μετὰ τὴν φυγὴν αὐτοῦ εἷς τῶν ἐγχωρίων, Ἀλέξιος τοὔνομα, ἀνὴρ ἐπιχειρηματίας καὶ τολμηρὸς, συναγαγὼν ὀπαδούς τινας, τοὺς ἔπεισε διὰ λόγου ἐνθουσιώδους ὅπως δράξωνται τῶν ὅπλων ὑπὲρ τῆς αὐτονομίας αὐτῶν καὶ μὴ κύψωσι, μόλις ἀπαλλαγέντες τοῦ Φραγκικοῦ ζυγοῦ, ὑπὸ ἕτερον χείρω καὶ βαρβαρικώτερον, τοῦ τῶν Βουλγάρων. Ἡ εὔγλωτος αὐτοῦ παρόρμησις κατηλέκτρισε τοὺς κατοίκους τῆς Φιλιππουπόλεως, οἵτινες ὁρκισθέντες ν' ἀποθάνωσιν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν, ἔλαβον τὰ ὅπλα, καὶ ὅτε ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ἐπαρουσιάσθη πρὸ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως, ἀπεκρούσθη κατ' ἐπανάληψιν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ· ἀλλὰ κυριευθείσης ἐπὶ τέ-

(1) Ν κτλ. τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν.—Ville-Harduin 201—208

λους τῆς Φιλιππουπόλεως, τῇ προδοσίᾳ τῶν Παυλικανῶν, ὁ βάρβαρος ἐκεῖνος τὸν μὲν Ἀλέξιον ὀδυνηρῶς ἐφόνευσεν, ἀναρτήσας αὐτὸν ἀπὸ τῶν σφυρῶν, κατέστρεψε δὲ καὶ ἐπυρπόλησε τὰ τείχη, τοὺς πύργους καὶ τὰ μεγαλοπρεπῆ οἰκοδομήματα τῆς πόλεως καὶ ἄρδην κατηδάφισεν αὐτήν. Τοιοῦτο τέλος ἔσχεν ἡ ἀρχαία ἐκείνη καὶ ἐπιφανὴς πόλις, ἣν Φίλιππος ὁ Μακεδὼν ἔκτισε καὶ ἥτις μετὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν Θεσσαλονίκην ἦτο ἡ λαμπροτέρα πόλις τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας (1).

Εἰς δεινὴν θέσιν ὁ Ἐῤῥῖκος διατελῶν καὶ τὸν ἐπικείμενον προβλέπων κίνδυνον ἀπεφάσισε πρὶν ἢ ψυχρανθῇ ὁ ζῆλος τῶν ἱπποτῶν, καὶ ἐνόσῳ ἔτι ὁ Ἰωάννης ἦτο μακράν, νὰ προσπαθήσῃ ὅπως ἐπανακτήσῃ τὰς πόλεις, αἵτινες εἶχον ὑψώσει τὴν σημαίαν τῆς ἀποστασίας κατὰ τῶν Φράγκων, ἀπὸ τῶν Θρακικῶν ἀρχόμενος. Ἐξελθὼν λοιπὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐκυρίευσε τὴν Ἀρκαδιούπολιν, ἧς οἱ κάτοικοι εἶχον ἀποσυρθῆ, καὶ ἐκεῖθεν πορευθεὶς εἰς Ἄπρω ἐπροξένησε τὰ μεγαλείτερα κακὰ τοῖς κατοίκοις, ἄλλους μὲν δίκην ποιμνίων ἢ βουκολίων κατασφάξας, ἄλλους δὲ αἰχμαλωτίσας καὶ ποικιλοτρόπως βασανίσας, αὐτὸς ὁ τὸν σταυρὸν τοῦ Κυρίου ἄρας καὶ τῆς Χριστιανοσύνης τὴν σωτηρίαν ἐπαγγελόμενος. Ἐνῷ δὲ ὁ Ἐῤῥῖκος ἀφ᾽ ἑνὸς περιῆγε καὶ κατέσφαζε τῇδε κἀκεῖσε τοὺς δυστυχεῖς Γραικούς, ἀφ᾽ ἑτέρου οἱ Ἐνετοὶ νῆας μακρὰς ἐξοπλίσαντες ἐλῄστευον τὰ ἑῷα πάραλα μέρη διαπράττοντες ἐν αὐτοῖς δεινά, ὡς λέγει ὁ Νικήτας, πολύμορφα, βαρυαλγῆ καὶ ἀνύποιστα. Ἡ διαγωγὴ αὕτη τῶν σταυροφόρων ἀντὶ νὰ ἐπιφέρῃ τὸ ἀποτέλεσμα ὅπερ οὗτοι προσεδόκων, τὴν ὑποταγὴν δηλονότι τῶν ἐγχωρίων, τοὐναντίον ἐξηρέθιζε τὴν ὀργὴν καὶ τὸ μῖσος

(1) Νικήτ. τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν 820—Ἀκροπολίτης, Κ. 8.

αὐτῶν, βλεπόντων ὅτι ἀδύνατος ἀποβαίνει πᾶσα διαλλαγὴ πρὸς ἄνδρας θηριώδεις καὶ ἀνελεήμονας εἴς τε τοὺς ἀντιτασσομένους ἐξίσου καὶ εἰς τοὺς παραδιδομένους. Μετὰ τὴν καταστροφὴν ταύτην τῆς Ἄπρω ὁ Ἐρρῖκος θέλων νὰ τιμωρήσῃ τοὺς κατοίκους τοῦ τε Διδυμοτοίχου καὶ τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἀπεφάσισε νὰ πορευθῇ καὶ ἐπ' αὐτοὺς ὥστε παγιῶν οὕτω τὴν ἐξουσίαν του κἀκεῖ, νὰ ἐπανέλθῃ μετέπειτα εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Πρόσφατον ἦτο εἰσέτι τὸ πρὸ τῆς Ἀδριανουπόλεως πάθημα τῶν Φράγκων καὶ ἡ καταισχύνη, ἣν ὑπέστησαν οὗτοι, οὐχὶ μόνον πλῆθος στρατιωτῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν αὐτοκράτορα Βαλδουῖνον ἀποβαλόντες· δι' αὐτὸ ὁ Ἐρρῖκος ἀποφασίσας νὰ προσβάλῃ τὴν πόλιν ἐκείνην, ἔλαβεν ὅλα τὰ μέτρα, ὅπως εἰ δυνατὸν, ἐκδικήσῃ τὴν ἧτταν τῶν Φραγκικῶν ὅπλων. Συναγαγὼν λοιπὸν ὅσας περισσοτέρας δυνάμεις ἐδυνήθη, ἐπορεύθη εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ πέμψας πρὸ αὐτοῦ πρεσβείαν πρὸς τοὺς κατοίκους, τοῖς προέτεινε νὰ παραδοθῶσιν· ἀλλ' ἐκεῖνοι, ἀναμιμνησκόμενοι τῶν ἐν Ἄπρῳ σφαγῶν, ἀπήντησαν ὅτι οὐδεμίαν βάσιν δύνανται νὰ ἔχωσιν εἰς τῶν Φράγκων τοὺς λόγους, ὄντων ἐχθρῶν βαρβάρων καὶ ἀπίστων, σκληρῶν δ' ἐπίσης καὶ πρὸς ἐχθροὺς καὶ πρὸς φίλους. Ἡ ἀπάντησις αὕτη, δεικνύουσα ὅτι οἱ ἐγκάτοικοι εἶχον ἀποφασίσει ν' ἀντιστῶσιν ἄχρις ἐσχάτων, ἔπεισε τὸν Ἐρρῖκον ὅτι μόνον διὰ τοῦ πολέμου ἐδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ὑποταγὴν τῆς πόλεως. Ὀχυρώσας λοιπὸν τὰ περίχωρα ὅπως ἀντικρούσῃ πᾶσαν ἐκ τῶν ἔξωθεν προσβολὴν καὶ ἀνοίξας βαθεῖαν τάφρον, ἤρξατο τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως· ἀλλ' οἱ ἐντὸς ἡτοιμασμένοι κατὰ πάντα ὄντες ἀντέταξαν τοσαύτην καρτερίαν, καὶ διὰ τοῦ ὑγροῦ πυρὸς καὶ τῶν λοιπῶν ἀμυντικῶν ὅπλων το-

ταύτην φθορὰν ἐπροξένησαν εἰς τοὺς ἐχθρούς, ὥστε οὗτοι λύσαντες τὴν πολιορκίαν ἀπεχώρησαν πρὸς τὸ Διδυμότοιχον. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ δὲν ὑπῆρξαν εὐτυχέστεροι, διότι ἐπελθουσῶν ῥαγδαίων βροχῶν καὶ τοῦ ποταμοῦ Ἕβρου πλημμυρήσαντος, πολλοὶ τῶν Φράγκων παρασυρθέντες ὑπὸ τῶν ὑδάτων ἐπνίγησαν, οἱ δὲ λοιποὶ ἄραντες κατεσπευσμένως τὰς σκηνὰς αὐτῶν, κατέφυγον εἰς Ῥούσιον, τὸ ὁποῖον ὠχύρωσαν, πληροφορηθέντες ὅτι ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ἔπεμπε κατ' αὐτῶν πολυάριθμον στρατόν. Ἐκ δὲ Ῥουσίου, καταλιπὼν πρὸς φύλαξιν τὸν Θιεῤῥῆ δὲ-Λὸς μετὰ τεσσαράκοντα ἱπποτῶν καὶ πολλῶν ἱππέων, ὁ Ἐῤῥῖκος μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, πέμψας προηγουμένως φρούραρχον Διδυμοτοίχου τὸν Θεόδωρον Βρανᾶν(1).

Ἐν τούτοις ὁ Βασιλεὺς Ἰωάννης, πάσης δραττόμενος περιστάσεως ὅπως βλάψῃ τοὺς Φράγκους, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἔπεμψε πολυάριθμον στρατὸν ἐκ Γραικῶν, Κουμάνων καὶ Σκυθῶν κατὰ τοῦ Ῥουσίου, τοῦ ὁποίου τὴν φρουρὰν κατανικήσας ἐκεῖνος, ἐξεδίωξεν εἰς Ῥαιδεστὸν, ἀφ' ἑτέρου δὲ διατρέχων ὁ ἴδιος τὰς διαφόρους πόλεις, ἔφερε πανταχοῦ τὴν μάχαιραν καὶ τὸ πῦρ· αἱ δὲ δῃώσεις καὶ σφαγαὶ αὗται ἔβλαπτον μὲν καιρίως τὴν ἐν τῇ ἀνατολῇ Φραγκικὴν κυριαρχίαν, ἀλλὰ κατέστρεφον ἄρδην τοὺς Γραικοὺς, οἵτινες ηὑρίσκοντο μεταξὺ δύο ἐχθρῶν ἐξίσου ἀνηλεῶν καὶ ἀμειλίκτων· διότι ὁ Ἰωάννης ἐχθρὸς ἅμα καὶ ἐκδικητὴς αὐτῶν γινόμενος ἐξέδιδε τοῖς Σκύθαις εἰς προνομὴν καὶ λαφυραγωγίαν ὅλας τὰς κώμας καὶ πόλεις, ὅσαι πρότερον εἶχον ἀναγκασθῆ νὰ κύψωσιν ὑπὸ τοὺς Φράγκους, «καὶ ἦν ἰδεῖν, λέγει Νικήτας ὁ Χωνιάτης (2), καὶ ἀσύνηθες καὶ πᾶσαν ὑπερπαῖον θεοκίνητον

(1) Νικητ. τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν —Ville-Harduin 205—210 Gesta Innoc. 106. (2) Νικητ. τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν, 81.

μάστιγα, τὴν γὰρ αὐτὴν γῆν καὶ τὸ αὐτὸ ἔθνος ἐδήου γένη διττά, πῇ μὲν ἑκατέρα, πῇ δὲ θάτερον παρὰ θάτερον ἐπεισπίπτοντα.»

Ἀπὸ τῆς ὀλεθρίας μάχης τῆς Ἀδριανουπόλεως ὁ Ἐῤῥῖκος ἐξηκολούθει θαῤῥαλέως ὑπερασπίζων τὴν κλονιζομένην ὑπὸ τῶν ἀδιαλείπτων τῶν Βουλγάρων προσβολῶν καὶ τῶν ἐπαναστάντων Γραικῶν ἐπ θέσεων αὐτοκρατορίαν· αἱ ἔκτακτοι ὅμως αὗται περιστάσεις ἀπήτουν οὐ μόνον χεῖρα στιβαρὰν, ἀλλὰ καὶ ἐξουσίαν πεπαγιωμένην ὅπως ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τοσούτων ἐχθρῶν. Ἔτος εἶχεν ἤδη παρέλθει ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ Βαλδουΐνου, ὅστις, ὡς εἴπομεν, δὲν εἶχεν ἀφήσει ἄῤῥενας ἀπογόνους, καὶ ἡ φήμη τοῦ θανάτου αὐτοῦ διαδοθεῖσα μεταξὺ τῶν Φράγκων, ἔπεισεν αὐτοὺς ὅπως προβῶσιν εἰς τὴν ἐκλογὴν νέου αὐτοκράτορος. Τίς δὲ ἦτο καταλληλότερος τοῦ Ἐῤῥίκου ὅπως φορέσῃ τὸ στέμμα κατὰ τὰς κρισίμους ἐκείνας περιστάσεις; Καὶ ἐκ σεβασμοῦ λοιπὸν πρὸς τὰς ἀρετὰς καὶ τὴν μνήμην τοῦ σφαγιασθέντος Βαλδουΐνου, καὶ ἐκ δικαίας ἐκτιμήσεως τῆς ἀνδρίας καὶ τῶν προτερημάτων τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἐῤῥίκου, ὁ κλῆρος ἔπεσεν ἐπ' αὐτὸν καὶ τὴν εἰκοστὴν Αὐγούστου 1206, ἡμέραν Κυριακὴν, ἐστέφθη ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Θωμᾶ Μοροζίνη ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας δεύτερος Φράγκος αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετὰ πασῶν τῶν κατὰ τοιαύτας περιπτώσεις διατυπώσεων(1).

Ἡ ἐκλογὴ τοῦ νέου αὐτοκράτορος ἠκούσθη μετὰ μεγάλης εὐχαριστήσεως ἐν Κωνσταντινουπόλει παρὰ πάντων τῶν Φράγκων καὶ ἑορταὶ δημόσιαι πανταχοῦ ἐτελέσθησαν· ἀλλ' ὁ Ἐῤῥῖκος μικρὰν προσοχὴν εἰς τὰ τοιαῦτα δίδων, χαρακτῆρος δ' ὢν ἐνεργητικοῦ καὶ σοβαροῦ

(1) Ville-Harduin 231—Doutrem. 4. 11—Rhamnusio 1. 5.—Ducange. 11. 1.

ἐνησχολήθη ἀπὸ τῆς πρώτης τῆς ἐκλογῆς του ἡμέρας περὶ τὰ τῆς πολιτείας. Ἤρξατο λοιπὸν τὰς ἐργασίας αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἀνανεώσεως τῶν πρὸς τὴν Ἐνετικὴν δημοκρατίαν συμβάσεων τοῦ προκατόχου του, καὶ πέμψας τέσσαρας πρέσβεις εἰς Ἐνετίαν, ἐπεκύρωσε τὰς προνομίας, ἃς αἱ πολῖται τῆς δημοκρατίας ἐκείνης ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκέκτηντο. Μετὰ ταῦτα, ἐπειδὴ αἱ συνεχεῖς ταραχαὶ καὶ ἡ βραχυχρόνιος διάρκεια τῆς βασιλείας τοῦ ἀδελφοῦ του δὲν εἶχον ἐπιτρέψει ἐκείνῳ νὰ συντάξῃ τοὺς θεμελιώδεις τοῦ κράτους νόμους, ἐπέστησε τὴν προσοχήν του εἰς τὸ ἀντικείμενον αὐτὸ, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν σχέσεων τῶν ὑποτελῶν πρὸς τὸ στέμμα. Ἐνομοθέτησε λοιπὸν ὅτι οἱ ὑποτελεῖς τοῦ αὐτοκράτορος εἴτε Γάλλοι εἴτε Ἐνετοὶ ὤφειλον νὰ συνοδεύωσι μετὰ τοῦ στρατοῦ των, ἰδίᾳ δαπάνῃ συντηροῦντες αὐτὸν, ἐν ταῖς ἐκστρατείαις του τὸν αὐτοκράτορα ἀπὸ τῆς πρώτης Ἰουνίου μέχρι τῆς ἐπετείου ἑορτῆς τοῦ ἁγίου Μιχαήλ· συνετέμνετο δὲ ὁ χρόνος οὗτος κατὰ τὸ ἥμισυ, ἐὰν οἱ ὑποτελεῖς εἶχον ἐχθρόν τινα παρὰ τὰ ὅρια των, καὶ ἦσαν ὁλοσχερῶς ἀπηλλαγμένοι τῆς τοιαύτης ὑποχρεώσεως, ἐὰν ὁ ἐχθρὸς οὗτος ἤθελε προσβάλει αὐτούς. Προσέτι ἐὰν ἐχθρός τις εἰσέδραμεν εἰς τὰς χώρας τοῦ αὐτοκράτορος, οἱ ὑποτελεῖς ὤφειλον νὰ τὸν συνδράμωσιν, ἰδίᾳ πάντοτε δαπάνῃ, ἄνευ προθεσμίας, ἐνόσῳ δηλονότι δὲν ἀπεσοβεῖτο ὁ ἐχθρὸς ἐκεῖνος· πᾶς δ' ὑποτελὴς ἐλλείπων τοῦ τοιούτου καθήκοντος, ἐξέπιπτε τῆς ἀξίας του δικαζόμενος ὑπὸ δικαστῶν τοῦ ἰδίου ἔθνους. Ταὐτοχρόνως ἠθέλησε χάριν τῆς μελλούσης εὐημερίας τῶν ὑπηκόων του νὰ περιστείλῃ τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ τε καὶ τῶν διαδόχων του, θεσμοθετῶν ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ ὤφειλε νὰ συμμορφοῦται ἐπὶ ὑποθέσεων ἀφορωσῶν τὴν αὔξησιν ἢ ὑπεράσπισιν τοῦ κράτους πρὸς τὴν γνωμοδό-

τησιν συμβουλίου συγκειμένου ἐκ τῶν βαρώνων, τῶν κομήτων, τοῦ Ἐνετοῦ πράκτορος καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Θεσσαλονίκης, ὅτι οὐδὲν ἤθελε πράττει ἐναντίον τῶν νόμων, τὴν ἁρμοδιότητα τῶν ὁποίων οὐδ' αὐτὸς ἐδύνατο νὰ διαφύγῃ, καὶ ὅτι ὅπως ἐπαρκῇ εἰς τὴν ἀξιοπρεπῆ διατήρησίν του ἐδικαιοῦτο νὰ λαμβάνῃ τὰς προσόδους τῆς Θράκης, καθὼς καὶ οἱ ὑποτελεῖς διὰ τὰς πολεμικὰς δαπάνας, εἰς τὰς ὁποίας ὑπέκειντο κατὰ τὸν ἀνωτέρω κανονισμὸν, ἐδικαιοῦντο νὰ νέμωνται τὰς προσόδους τῶν τιμαρίων αὐτῶν. Θέλων δὲ νὰ καταστήσῃ τὰς διατάξεις ἰσχυρὰς καὶ ἀμετακλήτους, ἐψήφισεν ὅτι οὐδὲν ἄρθρον δύναται νὰ προστεθῇ ἢ ν' ἀφαιρεθῇ ἀπ' αὐτῶν ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως πάντων τῶν μελῶν τοῦ ὡς ἄνω εἴρηται συμβουλίου, ἅτινα καὶ ὑπέγραψαν παραδεξάμενα αὐτάς(1).

Αἱ συνεταὶ αὗται πολιτικαὶ πρόνοιαι διεκόπησαν ἐκ τοῦ θορύβου τῶν ὅπλων, διότι ἐνῷ ὁ Ἐρρῖκος ἐθεσμοθέτει ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὁ Ἰωάννης ἐβάδιζε μετὰ στρατοῦ πολυαρίθμου πρὸς τὸ Διδυμότοιχον, τὸ ὁποῖον ὁ φρούραρχος Βρανᾶς δὲν ἐδυνήθη νὰ ὑπερασπίσῃ κατὰ τῶν ἐπιδρομέων. Τὴν πτῶσιν αὐτοῦ καὶ τὰς ἐπακολουθησάσας ταύτην φρικαλέας σφαγὰς, λεηλασίας καὶ αἰχμαλωσίας πληροφορηθέντες οἱ ἐν Ἀδριανουπόλει, ἔπεμψαν πρέσβεις πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, ἐκλιπαροῦντες αὐτὸν ὅπως τοῖς ἀποστείλῃ ταχεῖαν ἐπικουρίαν. Ὁ Ἐρρῖκος προθύμως ἀποδεξάμενος τὴν ἱκεσίαν ἐκείνων ἀνεχώρησεν ἀμέσως μεθ' ἱκανοῦ στρατοῦ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἀφικόμενος εἰς Ἀδριανούπολιν ἐπληροφορήθη ὅτι ὁ ἐχθρὸς πεφορτωμένος λείαν πλουσίαν εἶχεν ἀποσυρθῇ πρὸς τὸ κράτος του, συνεπά-

(1)Danduli Chron 107—Rhamnusio 1. 5—Labell. 8. 63 – Dutrem. 4. 11.

γων πολυπληθεῖς αἰχμαλώτους ἐκ Διδυμοτοίχου. Ἀποφασίσας λοιπὸν νὰ καταπολεμήσῃ τὸν βασιλέα τῶν Βουλγάρων, σύναμα δὲ καὶ ἐλευθερώσῃ τοὺς αἰχμαλωτισθέντας ὑπηκόους του, ἐτράπη πρὸς καταδίωξιν αὐτοῦ μέχρι Βεῤῥοίας τῆς ἐν Θρᾴκῃ, πόλεως ἐκείνῳ ἀνηκούσης, ἧς οἱ κάτοικοι μακρόθεν ἰδόντες τὴν ἔλευσιν τοῦ Φραγκικοῦ στρατοῦ ἀπεσύρθησαν εἰς τὸ ὄρος Αἷμον. Αὐτόσε πολυαρίθμους τροφὰς ὁ αὐτοκράτωρ εὑρὼν καὶ ἀναπαυθεὶς ἐπ' ὀλίγας ἡμέρας, ὥδευσε πρὸς τὴν Βλίσνην, τὴν ὁποίαν ὁμοίως εὗρεν ἀκατοίκητον, τῶν ἐνοίκων καταλιπόντων αὐτήν. Ἐκεῖ πληροφορηθεὶς ὅτι ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ἐστρατοπέδευεν οὐ πολὺ μακρὰν εἴς τινα κοιλάδα, ἐξέπεμψε κατ' αὐτοῦ δύο ἴλας ἱππικοῦ μετὰ πολλῶν Γραικῶν ἐκ Διδυμοτοίχου καὶ Ἀδριανουπόλεως, οἵτινες ἐν μεγίστῃ προθυμίᾳ ἔδραμον πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν αἰχμαλώτων οἰκείων των, ὑπὸ τὸν ἀδελφόν του Εὐστάθιον, καὶ τὸν Μακάριον δὲ-Σαὶν Μενεχούλ. Οἱ Βούλγαροι ἰδόντες αὐτοὺς μακρόθεν ἐπερχομένους παρετάχθησαν εἰς μάχην, ἀλλὰ μετὰ συμπλοκὴν πολύωρον καὶ αἱματηρὰν ἠναγκάσθησαν νὰ τραπῶσιν εἰς φυγὴν καταλιμπάνοντες εἰς τοὺς νικητὰς εἰκοσακισχιλίους Γραικοὺς αἰχμαλώτους, τοὺς ὁποίους ἐκ Διδυμοτοίχου εἶχον παραλάβει, καὶ τρισχιλίας φορτηγοὺς ἁμάξας πλήρεις λείας. Ἐπανελθόντων τῶν Φράγκων μετὰ τὴν λαμπρὰν ταύτην ἐπιτυχίαν εἰς Ἀδριανούπολιν, ὁ αὐτοκράτωρ ἠλευθέρωσε τοὺς αἰχμαλώτους καὶ ἀπέλυσεν αὐτούς, ἐπιδραμὼν δὲ εἰς τὰς χώρας τοῦ Ἰωάννου, κατέστρεψε τὴν πόλιν τῶν Θερμῶν, περιώνυμον οὖσαν διὰ τὰ ἰαματικὰ αὐτῆς ὕδατα, καὶ ἀφοῦ ἐδήωσε καὶ ἐλαφυραγώγησε διαφόρους ἄλλας πόλεις ἀνηκούσας ἐκείνῳ, ἐπέστρεψεν εἰς Ἀδριανούπολιν, τῆς ὁποίας τὴν φρούρησιν ἐνεπιστεύθη εἰς τοὺς Γραικούς, ἄρχοντα αὐτῶν κα-

τασεήσας τὸν Πέτρον δὲ-Ῥάδιγγεν μετὰ εἴκοσιν ἱππο-
τῶν (1).

Ἐνῷ οἱ Βούλγαροι ἀπησχόλουν τὰ Φραγκικὰ ὅπλα, Θεόδωρος ὁ Λάσκαρις, κύριος τῆς Βιθυνίας, Λυδίας, τῆς παραλίας τοῦ ἀρχιπελάγους ἄχρις Ἐφέσου καὶ μέρους τῆς Φρυγίας, μὴ ἀρκούμενος πλέον εἰς τὸν ἁπλοῦν τοῦ δεσπότου τίτλον, ἀπεφάσισε νὰ λάβῃ τὸν τοῦ αὐτοκράτορος. Προσκαλεσάμενος λοιπὸν εἰς Νίκαιαν σύνοδον ἐξ ἐπισκόπων Ἑλλήνων ἠθέλησε νὰ στεφθῇ τοιοῦτος κατὰ τὰ ἔκπαλαι παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς εἰθισμένα· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ ἁρμόδιος ὅπως τὸν στέψῃ, δηλονότι ὁ Πατριάρχης Ἰωάννης Καμακτηρὸς ἔζη τότε εἰς τὰ πέριξ τοῦ Διδυμοτοίχου καὶ προσκληθεὶς νὰ μεταβῇ εἰς Νίκαιαν καὶ μὴ πειθόμενος εἰς τοῦτο, ἔδωκεν, ἵνα μὴ φανῇ ἐχθρόφρων πρός τε τοὺς ὁμοφύλους καὶ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν του, τὴν παραίτησίν του, οἱ ἐν Νικαίᾳ ἐπίσκοποι προβάντες εἰς τὴν ἐκλογὴν νέου Πατριάρχου, ἐξελέξαντο ὡς τοιοῦτον τὸν Μιχαὴλ Αὐτωρειανὸν, ὅστις καὶ ἔστεψεν αὐτὸν, κατὰ τὰ εἰθισμένα, αὐτοκράτορα. Ὁ Λάσκαρις θέλων νὰ παγιώσῃ τὴν δύναμιν αὐτοῦ καὶ γνωρίζων ὁποίαν ὁ πάπας ἐξήσκει ἐπιῤῥοὴν ἐπὶ τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ Φράγκων, ἔγραψε πρὸς αὐτὸν ἐκθέτων τὰς βιαιοπραγίας ἐκείνων καὶ καθικετεύων ἵνα ὑποχρεώσῃ τὸν αὐτοκράτορα Ἐῤῥῖκον νὰ συνομολογήσῃ μετ' αὐτοῦ εἰρήνην καὶ μὴ ἐπιχειρήσῃ τι κατ' αὐτοῦ πέραν τοῦ Βοσπόρου, ὃν ἡ θέσις, φαίνεται, ὥρισεν ὡς ὅριον τῶν δύο ἐπικρατειῶν. Πρὸς ταῦτα ὁ πάπας ἀπεκρίθη δικαιολογῶν τοὺς Φράγκους, ὅτι ἐνίοτε ἠναγκάζοντο παρὰ τὴν θέλησιν αὐτῶν νὰ καταφεύγωσιν εἰς πράξεις σκληρὰς ὅπως περιστέλλωσι τὰς ἐπιβουλὰς τῶν Γραικῶν, καὶ τὸν συνεβούλευε νὰ ἀπαρνηθῇ τὸ σχῖσμα καὶ ἐγκολπούμενος τὸν δυτικισμὸν, ὑποταχθῇ εἰς

(1) Ville-Hard. 231 καὶ συνέχεια.—Ducange 11, 81.

τὸν Ἐρρῖκον. Τότε μόνον ὁ πάπας ἀνεδέχετο νὰ μεσολαβήσῃ παρὰ τῷ αὐτοκράτορι τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὲρ αὐτοῦ (1).

Ὁ Λάσκαρις κατ' οὐδὲν ἦτο κατώτερος τοῦ Ἐρρίκου, οὔτε κατὰ τὴν ἀνδρίαν οὔτε κατὰ τὴν δραστηριότητα οὔτε κατὰ τὴν σύνεσιν· βλέπων λοιπὸν τὴν οἰκτρὰν τῆς αὐτοκρατορίας του κατάστασιν, ἐνόμισεν ὅτι ὅπως παγιώσῃ τὸν ἀρτισύστατον θρόνον του ὤφειλε ν' ἀπαλλαχθῇ πολυαρίθμων ἡγεμονίσκων, οἵτινες ἐπωφεληθέντες τῶν περιστάσεων ἱδρύσαντο διαφόρους ἀνεξαρτήτους ἡγεμονίας ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας αὐτοκρατορίας εἰς τὰ πέριξ αὐτοῦ. Ἀλλ' ἵνα ἐπιχειρήσῃ τὴν ἐκκαθάρισιν ὡς εἰπεῖν ταύτην ἔπρεπε νὰ διατελῇ ἀμέριμνος ἐκ μέρους τῆς Κωνσταντινουπόλεως· προσπαθήσας λοιπὸν ἐπέτυχε συνομολόγησιν ἀνακωχῆς μετὰ τῶν Φράγκων, οἵτινες ἀφ' ἑτέρου εἶχον ἀνάγκην ὅλων αὐτῶν τῶν δυνάμεων ὅπως ἀντεπεξέλθωσι κατὰ τῶν Βουλγάρων, καὶ τοιουτοτρόπως λαβὼν καιρὸν ἐξεδίωξε μὲν Μωροθεώδορόν τινα, ἡγεμονίσκον τῆς Φιλαδελφείας, καὶ Σάββαν τὸν ἄρχοντα τῆς πόλεως τοῦ Σαμψὼν, σπονδὰς δὲ ποιησάμενος πρὸς τὸν Σουλτάνον τοῦ Ἰκονίου Καϊχοσρόην, ἀπένειμε τὴν ἀρχὴν τῶν Χωνῶν τῆς Λαοδικείας καὶ ἑτέρων παρὰ τῷ Μαιάνδρῳ πόλεων εἰς τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ Μανουὴλ Μαυροζώμην καὶ κατασκευάσας νῆας μακρὰς ἐκυρίευσε τὰς πλείστας τῶν νήσων (2).

Τῆς Τραπεζοῦντος ἦρχε τότε Δαυῒδ ὁ Ἀνδρονίκου, ὅστις ἀνὴρ φιλόδοξος εἰς ὑπερβολὴν καὶ ἐπιχειρηματίας ὢν ἠθέλησε νὰ ἐπεκτείνῃ τὸ κράτος αὐτοῦ πρὸς

(1) Γρηγορ. 1. 2—Ἀκροπολ. Κ. 6.—Fleury hist. Eccles. 76. 28.
(2) Νικητ. τὰ μετὰ τὴν ἅλωσ. 842—Leunclavius Pand. ct. p. 416. 430.—Rhamnusio. 1. 4. Lebeau XVII. 253.

ζημίαν τοῦ Λασκάρεως, καὶ δὴ συναγαγὼν ἰσχυρὰν στρατιὰν Παφλαγόνων καὶ Ἰβήρων ἐξέπεμψεν αὐτὴν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Συναδινὸν πρὸς κατάκτησιν τῆς Νικομηδείας. Τοῦτο πληροφορηθεὶς ὁ Λάσκαρις, ἐκίνησε κατ' αὐτοῦ καὶ ἐπιπεσὼν αἴφνης, τὸν μὲν στρατόν του κατενίκησε, τὸν δὲ στρατηγοῦντα ἠχμαλώτισε. Τὴν ἧτταν ὁ Δαυὶδ μαθὼν ἐζητήσατο ἐπικουρίαν παρὰ τῶν Φράγκων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἵτινες θέλοντες νὰ ταπεινώσωσι τὸν αὐτοκράτορα τῆς Νικαίας, ἔπεμψαν συνδρομὴν πρὸς τὸν Δαυίδ· ἀλλ' ὁ Λάσκαρις μηδόλως ἐκ τούτου ἀποθαῤῥυνθεὶς ἔπεμψε κατὰ τῶν ἡνωμένων ἐχθρῶν του τὸν στρατηγὸν Ἀνδρόνικον Γίδον, ὅστις ἐπιπεσὼν κατ' ἐκείνων τοὺς ἐνίκησεν αἰσχρῶς, φονεύσας ἐν τῇ μάχῃ ἐκτὸς πολλῶν στρατιωτῶν τοῦ Δαυὶδ καὶ τριακοσίους λογάδας Φράγκους (1).

Βεβαίως μετὰ τὴν ἐπικουρίαν τὴν ὁποίαν, ἐναντίον τῆς συνομολογηθείσης ἀνακωχῆς, οἱ Φράγκοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔπεμψαν πρὸς τὸν ἐχθρόν του Δαυίδ, ὁ Λάσκαρις ἐθεωρεῖτο πάσης πρὸς ἐκείνους ὑποχρεώσεως ἀπηλλαγμένος. Συναγαγὼν λοιπὸν στρατὸν κατέλαβε τὰς Πηγάς, πόλιν ἀνήκουσαν τοῖς Φράγκοις· ὁ δὲ αὐτοκράτωρ Ἐῤῥῖκος θέλων νὰ ἀνακτήσῃ αὐτὴν ἔπεμψε Πέτρον τὸν ἐκ Πλάντζης, μετὰ Παγηνοῦ τοῦ ἐξ Αὐρηλίας, Ἀνσὼ τοῦ δὲ-Καχιὲ, τοῦ ἀδελφοῦ του Εὐσταθίου, τεσσαράκοντα ἱπποτῶν καὶ πολυαρίθμων στρατιωτῶν, οἵτινες ἐλθόντες εἰς Πηγὰς ἐκυρίευσαν διὰ προδοσίας τῶν ἐγκατοίκων τὴν πόλιν, καὶ τοὺς τἀναντία φρονοῦντας ἐξ αὐτῶν ἐν στόματι μαχαίρας ἐσπέρασαν. Ἐκεῖθεν διασπαρέντες εἰς τὰ περίχωρα ἐλήϊσαν διαφόρους χώρας καὶ προέβησαν μέχρι πόλεώς τινος,

(1) Νικητ. τὰ μετὰ τὴν ἅλ. 7. 10.—Hayton, hist. Orient c. 13. —Ducange Fam. Byz. p. 191, 192.—Doutreman 4. 12.

ἣν ὁ Βιλλαρδουῖνος ὀνομάζει Exguise καὶ ἧς περιγράφει τὴν θέσιν ὡς τὴν τῆς Κυζίκου. «Ἦτο, λέγει, αὕτη θέσις ὀχυρὰ, περικυκλουμένη ἀπὸ θάλασσαν καὶ φυλασσομένη ἀπὸ φρούριον νῦν πεπτωκός.» Πέτρος ὁ ἐκ Πλάντζης εἰσῆλθε πρῶτος ἐκεῖ καὶ τὴν ὠχύρωσε κτίσας ἐν αὐτῇ δύο πύργους· ἕτερον δὲ σῶμα στρατιωτικὸν ὑπὸ τὸν Θιεῤῥῆ δὲ-Λὸς, ἀνεκτήσατο τὴν Νικομήδειαν, ᾠκοδόμησεν ἐκ νέου τὸ φρούριον, ὅπερ ὁ Λάσκαρις εἶχε καταβάλει καὶ μετέβαλεν εἰς ὀχύρωμα τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἣν ὁ Κωσταντῖνος ἔκτισεν ἐκεῖ καθ' ὁμοίωσιν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁμωνύμου ναοῦ (1).

Ἐν τούτοις ὁ μαρκήσιος τῆς Μοντφεράτης ὅστις διὰ τῆς ἀνδρίας αὐτοῦ εἶχεν ἀποκρούσει τὰς προσβολὰς τῶν Βουλγάρων καὶ ἠσχολεῖτο ἤδη ὅπως οὐλώσῃ διὰ τῆς καλῆς διοικήσεως τὰς πληγὰς, ἃς αἱ εἰσβολαὶ ἐκείνων εἶχον ἀνοίξει εἰς διαφόρους πόλεις τοῦ κράτους του, θέλων νὰ συσφίγξῃ ἐπὶ πλέον τοὺς μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως δεσμοὺς, ἵνα τοιουτοτρόπως ἐπὶ ἀκραδάντων βάσεων παγιώσῃ τὴν βασιλείαν του, πέμψας πρὸς αὐτὸν τὸν ἐν ὑπηρεσίᾳ του διατελοῦντα Ὄθωνα δὲ-λα-Ῥὸς, κύριον τῶν Θηβῶν καὶ τῶν Ἀθηνῶν, τῷ προέτεινε γάμον μετὰ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Ἀγνῆς, τὴν ὁποίαν ἐκ Λομβαρδίας εἶχε φέρει. Ἐπινεύσαντος δὲ εἰς τοῦτο τοῦ Αὐτοκράτορος, κατέπλευσεν ἡ Ἀγνὴ, φθίνοντος τοῦ ἔτους 1206, εἰς Ἄβυδον, ἔνθα πέμψας ὁ μέλλων σύζυγος αὐτῆς τὸν πρωτοστράτορα τῆς Ῥωμανίας, καὶ τὸν Μίλην δὲ-Βραβάντην, παρέλαβεν αὐτὴν καὶ ἔφερεν εἰς Κωνσταντινούπολιν· ἐκεῖ δ' ἐτελέσθησαν, τῇ 4 Φεβρουαρίου 1207 ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας οἱ γάμοι αὐτῶν μετὰ πλεί-

(1) Νικητ. ὡς ἄνω. Ville-Hard. 236, 237.

στης ὅσης ἐπισημότητος. Τοιουτρόπως ἡ Ἀγνὴ ἐστέφθη αὐτοκράτειρα τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐν τῷ μέσῳ τῆς κοινῆς τῶν Φράγκων χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως. (1)

Ἐν τούτοις ὁ Λάσκαρις, μένεα πνέων κατὰ τοῦ Ἐῤῥίκου, ἰδίως μετὰ τὴν ἐκ Νικομηδείας ἔξωσιν αὐτοῦ, ἐσκέπτετο τίνι τρόπῳ ἐδύνατο νὰ ἐκδικηθῇ αὐτόν· βλέπων δὲ τοὺς Φραγκικοὺς στρατοὺς διεσπαρμένους τῇδε κἀκεῖσε κατ' Εὐρώπην τε καὶ κατ' Ἀσίαν, ἐνόμισεν ὅτι ἡ περίστασις ὑπάρχει πρόσφορος ὅπως προσβάλῃ καὶ καταβάλῃ αὐτούς. Πέμψας λοιπὸν πρέσβεις πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Βουλγάρων Ἰωάννην ἀνεκοίνωσεν αὐτῷ τοὺς σκοπούς του, ὑποδείξας ὅτι πρέπει παντοιοτρόπως ν' ἀπαλλαχθῶσι τῶν κοινῶν ἐχθρῶν· καὶ τοῦτο ἦτο εὔκολον ἂν οἱ δύο οὗτοι συνεφώνουν ὅπως ταὐτοχρόνως προσβάλωσι τοὺς Φράγκους, ὁ μὲν Ἰωάννης ἐν τῇ Εὐρώπῃ, ὁ δὲ Λάσκαρις ἐν τῇ Ἀσίᾳ. Τὴν πρότασιν ταύτην λίαν φρόνιμον ὁ τῶν Μυσῶν βασιλεὺς εὑρὼν, συνήγαγεν ὅσῳ πλείους Βουλγάρους καὶ Βλάχους ἐδυνήθη, καὶ λαβὼν ἱκανὴν ἐπικουρίαν Κουμάνων, εἰσήλασεν ἐν Θρᾴκῃ κατὰ Μάρτιον τοῦ 1207, καὶ ἐπολιόρκησε τὴν Ἀδριανούπολιν, ἐκτείνων τὰς ἁρπαγὰς καὶ τὰς δηώσεις αὐτοῦ μέχρι σχεδὸν αὐτῆς τῆς πρωτευούσης τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους. Ὁ τῆς Ἀδριανουπόλεως φρούραρχος Πέτρος δὲ-Ῥαδιγγὲν μὴ ἔχων τὸν ἀπαιτούμενον ἀριθμὸν τῶν στρατιωτῶν πρὸς ἀντίκρουσιν, ἔπεμψε παραχρῆμα εἰς Κωνσταντινούπολιν ζητῶν ἐπικουρίας· ὁ δὲ αὐτοκράτωρ μὴ δυνάμενος ἐκ τοῦ προχείρου νὰ πέμψῃ τοιαύτας, ἔγραψε τοῖς ἐν Ἀσίᾳ ἱππόταις νὰ σπεύσωσιν εἰς Ἀδριανούπολιν, ὅπως σώσωσιν αὐτὴν ἀπειλουμένην ὑπὸ τῶν Βουλγάρων. Καὶ πρῶτος λοιπὸν ὁ ἀδελφὸς τοῦ αὐτοκράτορος Εὐστάθιος καὶ ὁ Ἀνσὼ δὲ-

(1) Ville-Hard. 235.—Rhamnusio 1.6—Doutrem. 5. 1.

Καχιὲ ἔδραμον εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην, καταλιπόντες Πέτρον τὸν ἐκ Πλάντζης μετ᾽ ὀλίγων στρατιωτῶν πρὸς φρούρησιν ἐν Ἀσίᾳ (1).

Μόλις ἀνεχώρησαν ἐκεῖθεν οἱ Φράγκοι στρατιῶται, ὁ Λάσκαρις ἐπελθὼν προσέβαλε τὰ Σύβοτα, ὧν ἡ ἀσθενὴς φρουρὰ ἀντέταξε μὲν ἡρωϊκὴν ἀντίστασιν, ἀλλὰ βλέπουσα ὅτι δὲν θέλει δυνηθῆ νὰ ὑπομείνῃ ἐπὶ πολὺ τῶν προσβαλλόντων τὴν ὁρμὴν, ἔγραψε κατεσπευσμένως εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐξαιτουμένη τὸ ταχύτερον συνδρομήν. Ἔκπληκτος μείνας ὁ αὐτοκράτωρ ἐπὶ ταῖς ἀλλεπαλλήλαις ταύταις δυσπραγίαις, ἀγνοῶν δὲ καὶ ποῦ πρότερον νὰ πέμψῃ ἐπικουρίας, ἀπεφάσισε νὰ μεταβῇ ὁ ἴδιος, ὅπως διὰ τῆς παρουσίας του ἐμπνεύσῃ θάῤῥος εἰς τοὺς στρατιώτας του καὶ ἀποθαῤῥύνῃ τοὺς ἐχθρούς. Ἑτοιμασθεὶς δὲ ν᾽ ἀναχωρήσῃ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀνήγγειλε διὰ κήρυκος εἰς ἅπασαν τὴν πόλιν ὅτι τὰ Σύβοτα μετὰ τῆς ἐν αὐτῇ φρουρᾶς ἀπόλλυνται, εἰ μὴ σπεύσωσι πάντες πρὸς σωτηρίαν αὐτῆς, καὶ ὅτι ὀφείλει πᾶς πιστὸς στρατιώτης νὰ συνοδεύσῃ τὸν αὐτοκράτορά του μεταβαίνοντα ἐκεῖ ἵνα χύσῃ τὸ αἷμά του ὑπὲρ τῶν ὁμοφύλων. Ἡ ἀγγελία αὕτη ἠλέκτρισε τοὺς πάντας ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ πολυάριθμοι Γάλλοι, Ἐνετοί, Πισσαῖοι καὶ ἄλλοι δραμόντες εἰς τὰ πλοῖα ἐκήρυξαν ὅτι εἶναι ἕτοιμοι εἰς πᾶσαν θυσίαν ὑπὲρ τοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις καταλιπὼν ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοποτηρητήν του τὸν Κόνωνα Πετούνην ἀνεχώρησε μετὰ δεκαεπτὰ μεγάλων καὶ μικρῶν πλοίων, καὶ δι᾽ ἀπαύστου κωπηλασίας ἀφίκετο τὴν ἐπιοῦσαν εἰς Σύβοτα, τῆς ὁποίας οἱ ὑπέρμαχοι διέκειντο εἰς τὴν οἰκτροτέραν κατάστασιν, ἀπηλπισμένοι ὄντες καὶ ἓν μόνον κατὰ νοῦν ἔχοντες, πῶς ν᾽ ἀποθάνωσιν ἐντιμώτερον. Ἡ ναυ-

(1) Villę. Hard. καὶ συνέχ.

τικὴ δύναμις τοῦ Ἐρρίκου ἦτο βεβαίως λίαν ἀνίσχυρος ὅπως ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ ἐξ ἑξήκοντα πλοίων συγκειμένου στόλου τοῦ Λασκάρεως, ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ θεωρῶν ὅτι ἂν περιέμενε τὴν ἄφιξιν ἐπικουριῶν, ἡ ἐν τῇ πόλει φρουρὰ ἤθελεν ἀναποφεύκτως καταστραφῆ, καὶ πεποιθὼς ἐπὶ τὴν ἀνδρίαν τῶν στρατιωτῶν του, ἀπεφάσισε νὰ ἀναδεχθῇ τὸν ἄνισον ἀγῶνα. Καὶ δὴ ὅτε ὁ ναύαρχος τοῦ Λασκάρεως διέταξε τὰ πλοῖα αὐτοῦ νὰ κινηθῶσι κατὰ τῶν τοῦ Ἐρρίκου, οὗτος οὐδόλως ἐδειλίασεν, ἀλλὰ δεχθεὶς τὴν προσβολὴν τοσαύτην γενναιότητα ἔδειξεν, ὥστε οἱ ἐχθροὶ ἠναγκάσθησαν νὰ σύρωσι τὰ πλοῖά των εἰς τὴν ξηρὰν, καὶ, ἀφοῦ ἐπυρπόλησαν αὐτὰ, ἔλυσαν τὴν πολιορκίαν καὶ ἀπεχώρησαν νύκτωρ κατεσπευσμένως. Ἀνατειλάσης τῆς ἡμέρας, ὁ Ἐρρῖκος μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν εἰσῆλθεν εἰς Σύβοτα, ἔνθα εὗρε τοὺς ὁμοφύλους του ἡμιθνῆτας ἐκ τῶν πληγῶν καὶ τῆς κοπώσεως· ἀλλ' ἐπειδὴ ἔβλεπεν ὅτι δὲν ἦτο εἰς κατάστασιν πλέον νὰ διατηρήσῃ τὴν πόλιν ταύτην, παραλαβὼν εἰς τὰ πλοῖα τὴν φρουρὰν, ἐγκατέλιπεν αὐτήν. (1)

Μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν ταύτην ὁ Ἐρρῖκος παρεσκευάζετο ν' ἀπέλθῃ εἰς Ἀδριανούπολιν, τὴν ὁποίαν ἐστενοχώρουν οἱ Βούλγαροι καὶ οἱ Καμμάνοι, ὅτε ἐπληροφορήθη ὅτι Στυρίων, ὁ ναύαρχος τοῦ Λασκάρεως, εἰσελθὼν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον μετὰ γαλερῶν ἐπολιόρκει τὴν Κύζικον, ἣν ἀφ' ἑτέρου ἠπείλει καὶ ὁ Λάσκαρις, καὶ ὅτι οἱ κάτοικοι ἐπανέστησαν κατὰ τοῦ κυρίου αὐτῶν Πέτρου τοῦ ἐκ Πλάντζης, πολλοὺς τῶν Φράγκων στρατιωτῶν αὐτοῦ φονεύσαντες. Κίνδυνος τοσοῦτον ἐγγὺς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀναφαινόμενος ἐτάραξε τὸν αὐτοκράτορα, ὅστις σκεπτόμενος ὅτι, κυριευομένης τῆς Κυ-

(1) Lebeau XVII. 293.

ζίκου, ἀπώλετο ἅπασα ἡ Ἀνατολὴ, ἐξώπλισεν ἐν τάχει δεκατέσσαρας γαλέρας, ὧν τὴν διοίκησιν ἀνέθηκεν εἰς τοὺς γενναιοτέρους καὶ ἐπιδεξιωτέρους αὐτοῦ ἀρχηγοὺς, δηλονότι εἰς τὸν ἀδελφὸν Εὐστάθιον, εἰς τὸν Κόνωνα Πετούνην, εἰς τὸν Γοδδοφρέδον Βιλλαρδουῖνον, εἰς τὸν Μακάριον δὲ-Σαὶν Μενεχοὺλ, εἰς τὸν Μίλην δὲ-Βραβάντην, εἰς τὸν Ἀνσὼ δὲ-Καχιὲ, εἰς τὸν Θιεῤῥῆν δὲ-Λὸς καὶ εἰς τὸν Γουλλιέλμον δὲ-Περουᾶ, καὶ ἐξέμπεψεν αὐτὰς κατὰ τῶν Γραικῶν. Ἀλλ' ὁ τοῦ Λασκάρεως ναύαρχος μὴ τολμῶν νὰ ναυμαχήσῃ ἀνεχώρησε, μακρόθεν ἰδὼν τὰς ἐχθρικὰς γαλέρας· αὗται δὲ, ἀφοῦ εἰς μάτην ἐπὶ δύο ἡμερονύκτια τὸν κατεδίωξαν, ἐπέστρεψαν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Μόλις ὅμως εἰσῆλθον εἰς τὸν λιμένα, ἐγένετο γνωστὸν ὅτι στρατιωτικὸν σῶμα τοῦ Λασκάρεως προσέβαλε τὴν Νικομήδειαν, ἥτις τροφῶν ἔλλειψιν πάσχουσα, ἐκινδύνευε νὰ πέσῃ. Ὁ αὐτοκράτωρ ἀναλογιζόμενος τὴν σπουδαιότητα τῆς θέσεως ἐκείνης διῆλθε ταχέως τὸν Βόσπορον καὶ ὥδευσε πρὸς τὴν Νικομήδειαν, ἀλλ' οἱ Γραικοὶ θεωροῦντες ὅτι ἐκ τῆς ἀδιαλείπτου ταύτης κινήσεως ἐξηντλοῦντο οἱ ἐχθροὶ περισσότερον ἢ ἐὰν ἀδιακόπως ἐπολεμοῦντο, ἀπέφυγον καὶ πάλιν νὰ ἔλθωσιν εἰς μάχην καὶ ἀπεσύρθησαν πρὸς τὴν Νίκαιαν. Ὁ Ἐῤῥῖκος καταλιπὼν ἐν Νικομηδείᾳ τὸν Θιεῤῥῆν δὲ-Λὸς καὶ τὸν Γουλλιέλμον δὲ-Περσοᾶ μεθ' ἱκανοῦ στρατοῦ πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς πόλεως, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν καὶ ἡτοιμάζετο ν' ἀπέλθῃ εἰς Ἀδριανούπολιν· ἀλλ' ἐνῷ ἐποίει τὰς πρὸς τοῦτο προετοιμασίας, ἐκωλύθη καὶ πάλιν ἐκ νέου δυστηχήματος. Οἱ δύο ἀρχηγοὶ, οὓς κατέλιπε πρὸς φρούρησιν τῆς Νικομηδείας, ἐξελθόντες μετ' ἀποσπάσματος στρατοῦ ὅπως κατασκοπεύσωσι τὸν ἐχθρὸν, ἐνέπεσαν εἰς ἔνεδραν, καὶ ἀναγκασθέντες νὰ συμπλακῶσι πρὸς πολὺ ἀνωτέρας

δυνάμεις ὑπέστησαν μεγίστην ζημίαν, πεσόντος κατὰ τὴν μάχην καὶ τοῦ ἑτέρου τῶν δύο ἀρχηγῶν, τοῦ Θιερρῆ δὲ-Λός· οἱ δὲ σωθέντες ἀπεκλείσθησαν· πανταχόθεν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, καὶ ἄνευ τινὸς ἐξωτερικῆς ἐπικουρίας ἐκινδύνευον ἢ νὰ φονευθῶσιν ἅπαντες ἢ νὰ παραδοθῶσιν, ὅπερ ἦτο ταὐτοσήμαντον (1).

Η ἀπροσδόκητος αὕτη ἀγγελία, ἐξ ἧς τέταρτον ἤδη ὁ Ἐρρῖκος ἠναγκάζετο νὰ ἀναβάλῃ τὴν εἰς Ἀδριανούπολιν μετάβασιν, κατετάραξε τὸν ἀεικίνητον αὐτοκράτορα, ὅστις οἰκτείρων τὴν δεινὴν τῶν στρατιωτῶν του θέσιν, ἔσπευσε καὶ πάλιν εἰς Νικομήδειαν, ἣν μετὰ τὸν ἀποκλεισμὸν τοῦ Γουλιέλμου δὲ-Περσοᾶ καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, ἐπολιόρκει στενῶς ὁ τοῦ Λασκάρεως ἀδελφὸς Κωνσταντῖνος. Ἀλλ' οὗτος μακρόθεν ἰδὼν τὸν Φραγκικὸν στρατὸν ἐρχόμενον ἔλυσε τὴν πολιορκίαν καὶ ἀπεσύρθη αὖθις εἰς Νίκαιαν· ὁ δὲ αὐτοκράτωρ ἀπαλλάξας τοὺς στρατιώτας του τῆς ἀπελπιστικῆς ἐκείνης θέσεως ἐστρατοπέδευσεν ἔξω τῆς πόλεως, ὅτε πέμψας ὁ Λάσκαρις τῷ προέτεινε διετῆ ἀνακωχὴν ἐπὶ τῷ ὅρῳ τοῦ νὰ μείνωσιν αὐτῷ τὰ φρούρια τῆς Κυζίκου καὶ τῆς Μακεδονίας, ἀνθ' ὧν ὑπέσχετο νὰ ἀποδώσῃ τοὺς πολυαρίθμους Φράγκους, οὓς εἶχεν αἰχμαλωτίσει. Τὰς προτάσεις ταύτας εὑρὼν ὠφελίμους ὁ Ἐρρῖκος, συνωμολόγησεν εἰρήνην, καὶ τοιουτοτρόπως ὁ μὲν Λάσκαρις ἀπέλυσε παραχρῆμα τὸν δὲ-Περσοᾶ καὶ τοὺς λοιποὺς αἰχμαλώτους, ὁ δὲ Ἐρρῖκος τῷ παρέδωσε τὰ τῆς Κυζίκου καὶ Νικομηδείας φρούρια (2).

Συνθηκολογήσας μετὰ τοῦ ἑνὸς τῶν δύο ἐπικινδυνωδεστέρων ἐχθρῶν του ὁ Ἐρρῖκος ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀπηλλαγμένος πάσης ἑτέρας ἀσχολίας

(1) Ville Hard. 263. Ducange. 11. 90. (2) Lebeau XVII. 260 — Ducange 11, 89.

καὶ ἓν μόνον κατὰ νοῦν ἔχων, πῶς νὰ ταπεινώσῃ τὸν ἀγέρωχον τῶν Βουλγάρων βασιλέα. Κέντρον λοιπὸν τῶν πολεμικῶν ἐργασιῶν του τὴν Σηλλύβριαν καταστήσας ἀνεχώρησεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, φθίνοντος Ἰουνίου τοῦ 1207, καὶ κατηυθύνθη εἰς Ἀδριανούπολιν, τὴν ὁποίαν οἱ Βούλγαροι εἶχον καταλίπει, καὶ ἔνθα ἐγένετο δεκτὸς μετὰ μεγάλου ἐνθουσιασμοῦ. Διατρίψας δ' ἐν αὐτῇ μίαν ἡμέραν πρὸς ἐπιθεώρησιν τῶν ζημιῶν, ἃς οἱ ἐχθροὶ ἐποίησαν, ἀνεχώρησε κατευθυνθεὶς πρὸς τὰς ὑπωρείας τοῦ Αἵμου ἵνα λῄσῃ τὰς Βουργαρικὰς πόλεις, καὶ μετὰ τετραήμερον ὁδοιπορίαν ἀφίκετο εἴς τινα χώραν, ἣν τέως ὁ Ἰωάννης εἶχε συνοικίσει, καὶ τὴν ὁποίαν ὁ Βιλλαρδουῖνος ὀνομάζει τῷ ἀγνώςῳ εἰς τὴν γεωγραφίαν ὀνόματι Εὐλουΐ. Εὑρὼν ταύτην ἔρημον, ἅτε τῶν κατοίκων ἀποσυρθέντων εἰς τὰ ὄρη, ἐστρατοπέδευσεν εἰς αὐτὴν ἐφ' ἱκανὰς ἡμέρας· λαφυραγωγήσας δ' αὐτήν τε καὶ ἑτέρας παρακειμένας πόλεις, ὧν οἱ κάτοικοι ἐπίσης εἶχον φύγει εἰς τὴν προσέγγισιν τοῦ Φραγκικοῦ στρατοῦ, καὶ πλεῖστα κερασφόρα ζῶα καὶ ἵππους κυριεύσας, ἐπέστρεψεν εἰς Ἀδριανούπολιν, τοῦ ἐχθροῦ, πλὴν ἀσημάντων τινῶν ἀκροβολισμῶν, μὴ τολμήσαντος νὰ τὸν προσβάλῃ.

Καθ' ὃν χρόνον ὁ Ἐρρῖκος διέτριβεν εἰς Ἀδριανούπολιν, ὁ βασιλεὺς τῆς Θεσσαλονίκης Βονιφάτιος πέμψας πρέσβεις πρὸς αὐτὸν τῷ προσέφερε τὰ σεβάσματά του καὶ συγχρόνως ἐξεδήλωσε τὴν μεγίστην ἐπιθυμίαν, ὑφ' ἧς κατείχετο ὅπως συνεντευχθῇ μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος, τὸν ὁποῖον πρὸ πολλοῦ χρόνου δὲν εἶχεν ἰδεῖ. Τοῦ Ἐρρίκου ἐπινεύσαντος εἰς ταύτην τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Βονιφατίου, ἀμφότεροι οἱ ἡγεμόνες ἐλθόντες εἰς τὴν παρὰ τῷ Ἕβρῳ πόλιν τῶν Ὑψάλων περιεπτύξαντο ἀλλήλους καὶ ἐπὶ δύο ἡμέρας συνεσκέφθησαν περὶ τῶν κοινῇ συμφε-

ρόντων καὶ περὶ τοῦ πῶς ἐδύναντο ἀποτελεσματικώτερον νὰ πολεμήσωσι τὸν βασιλέα τῶν Βουλγάρων. Κατὰ τὴν συνέντευξιν ταύτην ὁ βασιλεὺς τῆς Θεσσαλονίκης ἐπιθυμῶν νὰ παράσχῃ μαρτύριον εὐνοίας καὶ τιμῆς πρὸς τὸν Βιλαρδουῖνον, τῷ προσέφερε νὰ ἐκλέξῃ ὡς δῶρον μίαν τῶν δύο πόλεων, τὴν Μοσυνούπολιν δηλαδὴ ἢ τὰς Σέῤῥας μεθ' ἁπασῶν τῶν ἐξαρτήσεων αὐτῆς. Ὁ Βιλλαρδουῖνος ἐξελέξατο τὴν πρώτην καὶ οἱ δυστυχεῖς κάτοικοι αὐτῆς ἠναγκάσθησαν νὰ ἀλλάξωσι κύριον, καθὼς ἀλλάσσουσι τοιοῦτον τὰ μὴ ἔχοντα λαλιὰν κτήνη. Τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις τῆς Ἑλλάδος τότε! (1)

Πέντε εἶχον μόλις παρέλθει ἡμέραι ἀπὸ τῆς συνεντεύξεως τῶν δύο ἡγεμόνων, ὅτε ὁ βασιλεὺς τῆς Θεσσαλονίκης ἀπεφάσισε νὰ ἐξέλθῃ ὅπως καθαρίσῃ τὴν Ῥοδόπην, ἣν ἐλυμαίνοντο ληστρικαὶ τῶν Βουλγάρων συμμορίαι, πᾶσαν κωλύουσαι τῶν περικύκλω πόλεων συγκοινωνίαν καὶ πολλὴν ἐπιφέρουσαι τὴν καταστροφήν. Τοῦτο πληροφορηθέντες οἱ Βούλγαροι ἔδραμον πανταχόθεν ὅπως τὸν προσβάλωσι καὶ ἐντυχόντες αὐτὸν τὸν περιεκύκλωσαν πανταχόθεν εἰς μέγιστον ἀριθμόν. Ὁ Μαρκήσιος μετὰ τῶν ὀλίγων ὀπαδῶν του ἀντέστη ἀνδρείως πρὸς τὰ ἐπιθέσεις τῶν Βουλγάρων, ἀλλ' ἡ ἀμείλικτος Ἄτροπος κατ' οὐδὲν ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν τὸν ἡρωϊσμὸν καὶ τοὺς ἀγῶνας αὐτοῦ. Ὁ ἀστήρ του εἶχε πλέον δύσει, καὶ ὁ Μαρκήσιος λαβὼν κατά τινα μάχην σφοδρὰν διὰ λόγχης πληγὴν, ἐπεράτωσεν εἰς τὸ ὄρος τῆς Ῥοδόπης τὸ ἔνδοξον αὐτοῦ στάδιον, ἐνῷ πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν του ἐξεμέτρησαν, ἀνδρείως περὶ αὐτὸν μαχόμενοι, τὸ ζῆν· οἱ δὲ Βούλγαροι ἀποκόψαντες, ἐνῷ ἔτι ἔπνεε, τὴν κεφαλήν του, ἔφερον αὐτὴν οἰκτρὸν τρόπαιον εἰς τὸν βασιλέα των. Τοιοῦτο τέλος ἔλαβε καὶ ὁ ἀνὴρ

(1) Lebeau XVII. 270.—Ducange. II. 91.

ἐκεῖνος, ὅστις ἀρχηγὸς τῶν σταυροφόρων ἐκλεχθεὶς καὶ στέμμα περιβληθεὶς, διὰ τῆς ἀνδρίας καὶ τῶν πολεμικῶν ἀρετῶν αὐτοῦ οὐχὶ μόνον εἰς τὸ ἴδιον κράτος του ἠδυνήθη νὰ παγιωθῇ, ἀλλὰ καὶ τὰς κτήσεις του παρεξέτεινε, καὶ τὰς προσβολὰς τῶν Βουλγάρων ἀπέκρουσε καὶ δεξιὸς, οὕτως εἰπεῖν, βραχίων τῆς ἐν Ἀνατολῇ Φραγκικῆς αὐτοκρατορίας ὑπῆρξε (1).

Τὸν θάνατον τοῦ Βονιφατίου ἐθρήνησαν μεγάλως οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὁ δὲ βασιλεὺς Ἰωάννης ἀπαλλαχθεὶς τοῦ καταγωνιστοτέρου τῶν ἐχθρῶν του ἐθεώρει πλέον ὡς ἴδιον κτῆμα τὴν Θεσσαλονίκην, καὶ ἔσπευσεν ὅπως, πολιορκήσας,καταλάβῃ αὐτήν. Οἱ κάτοικοι ἀναλογιζόμενοι τὰ δεινὰ, ἅτινα ἔμελλον νὰ ὑποφέρωσι πίπτοντες εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀγρίου Μυσοῦ, διέκειντο εἰς φρικώδη τρόμον καὶ ἀγωνίαν, ἀλλ' ἐπελθὼν ὁ θάνατος καὶ τὰς βουλὰς ἐκείνου καὶ τοὺς φόβους αὐτῶν διεσκέδασεν. Ἰδοὺ δὲ πῶς ἐκτίθενται τὰ κατὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ. Μιᾷ τῶν νυκτῶν, κεκλιμένος ὁ Ἰωάννης εἰς τὴν κλίνην του, ἐνόμισεν ὅτι εἶδε κατ' ὄναρ ἄνδρα καθήμενον ἐπὶ ἵππου λευκοῦ, ὅστις δραμὼν πρὸς αὐτὸν τὸν διεπέρασε διὰ τῆς λόγχης. Ἐγερθεὶς περιδεὴς ὁ Ἰωάννης ἤρξατο προσκαλῶν τοὺς ὑπηρέτας αὐτοῦ καὶ κραυγάζων ὅτι εἷς στρατηγός του, Μαναστρᾶς καλούμενος, οὗ ἡ σκηνὴ ἦτο ἐγγὺς τῆς ἰδικῆς του, τὸν ἐδολοφόνει. Εἰς τὰς κραυγάς του ἔσπευσαν οἱ ὑπηρέται του, μεταξὺ δὲ τῶν ἄλλων καὶ ὁ Μαναστρᾶς, ὅστις ἀπορῶν διὰ τὸ συμβὰν, διαμαρτύρετο κατὰ τῆς ἀποδιδομένης αὐτῷ δολοφονίας. Ἐν τούτοις ὁ Ἰωάννης τετραυματισμένος καὶ καθημαγμένος ἐξέπνευσε μετ' ὀλίγον· οἱ δὲ Βυζαντινοὶ, ἀντὶ ν' ἀποδώσωσι τὸν φόνον αὐτοῦ εἰς τὸν Μαναστρᾶν, τὸν ὁποῖον ὁ ἴδιος βασιλεὺς κατηγόρει, τὸν

(1) Ducange 11. 91.

ἀπέδωσαν εἰς τὸν μεγαλομάρτυν Ἅγιον Δημήτριον, οὗ τὸ μυρόβλητον σῶμα ἐσώζετο ἐν Θεσσαλονίκῃ εἰς τὸν ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Λεοντίου ᾠκοδομημένον ναὸν, καὶ ἐθεώρησαν αὐτὸν ὡς σημεῖον τῆς πανσθενοῦς τοῦ ἁγίου προστασίας. Ἕτεροι τῶν ἱστορικῶν ἀναφέρουσιν ὅτι ὁ Ἰωάννης ἀπεβίωσε κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Θεσσαλονίκης, προσβληθεὶς ὑπὸ πλευρίτιδος· ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, ὁ Μαναστρᾶς λύσας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰωάννου τὴν πολιορκίαν τῆς Θεσσαλονίκης, ἀπεχώρησεν εἰς τὰ ἴδια (1).

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο (1207) μεγίστη ἐπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν διένεξις μεταξὺ τοῦ Πατριάρχου Μοροζίνη καὶ τῶν Ἐνετῶν ἕνεκα εἰκόνος τινὸς τῆς Παναγίας, ἥτις ἐλέγετο ἱςορηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀποςόλου Λουκᾶ καὶ ἐγνωρίζετο ὑπὸ τὸ ὄνομα Ὁδηγήτρια, διότι οἱ Βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες ὁσάκις ἐξήρχοντο εἰς πόλεμον τὴν ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν, οἱονεὶ ὁδηγῷ αὐτῇ χρώμενοι. Τὴν εἰκόνα λοιπὸν ταύτην λαβὼν ὁ αὐτοκράτωρ Ἐῤῥῖκος ἐκ τοῦ Βουκολέοντος εἰς τὸν ὁποῖον εἶχε τεθῆ μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, μετέφερεν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ ὀψιαίτερον τῇ ἐκλιπαρήσει τῶν Ἐνετῶν ἐδωρήσατο εἰς αὐτούς. Κατὰ συνέπειαν οὗτοι ἠθέλησαν νὰ τὴν παραλάβωσιν ἐκ τοῦ ναοῦ καὶ πέμψωσιν εἰς Ἐνετίαν· ἀλλὰ τοῦ Πατριάρχου ἀντιστάντος εἰς τοῦτο, οἱ Ἐνετοὶ ἐκβιάσαντες τὰς θύρας τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ τοῦ θησαυροφυλακείου, ἐν ᾧ ἐκρύπτετο ἡ εἰκὼν, παρέλαβον καὶ μετέφερον αὐτὴν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Παντοκράτορος, ἵνα ἐκεῖθεν τὴν πέμψωσιν εἰς τὴν πατρίδα των. Ὀργισθεὶς ὁ Πατριάρχης κατὰ τῆς αὐθαδείας ταύτης τῶν Ἐνετῶν ἀφώρισε τόν τε ἔπαρχον αὐ-

(1) Alberic 1206.—Ἀκροπολιτ. Κ. 45—Ιω. Ἀναγνωσ. 10. 16. —Gest.Innoc. 111 14, 9. 101.

τῶν καὶ τοὺς μετασχόντας τῆς ἱεροσυλίας ἐκείνης, προσ-κάλεσε δὲ τὴν ἐπικύρωσιν τοῦ ἀφορισμοῦ του ὑπό τε τοῦ παπικοῦ ἐξάρχου καρδιναλίου τῆς Ἁγίας Σουσάννης καὶ τοῦ Πάπα αὐτοῦ. Οἱ Ἐνετοὶ ἀναγκασθέντες τοιουτοτρόπως ἐγκατέλιπον τὴν εἰκόνα εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐκείνην, μέχρις οὗ Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος, μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὴν ἐπανέφερεν εἰς τὴν ἀρχαίαν θέσιν της (1).

Δρυὸς πεσούσης, λέγει ἀρχαῖός τις λόγος, πᾶς ἀνὴρ ξυλεύεται· τοῦτο ἐπῆλθε καὶ εἰς τὸ Βυζαντινὸν κράτος μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς ἐθνικῆς ἐξουσίας. Ἡ Ἐνετία θέλουσα νὰ ἐκτείνῃ τὰς κτήσεις αὐτῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀναλογιζομένη ὅτι ἀδύνατον τῇ ἀποβαίνει δι' ἰδίων δυνάμεων νὰ ἐξουσιάζῃ τοὺς πολυαρίθμους λιμένας καὶ νήσους, αἵτινες κατὰ τὴν διανομὴν τῆς αὐτοκρατορίας τῇ ἐκληρώθησαν ἀπὸ Ἀδρία μέχρι Βοσπόρου, ἐξέδωκε ψήφισμα, ἐν ἔτει 1207, καθ' ὃ πᾶς Ἐνετὸς πολίτης ἐδύνατο νὰ ἐξοπλίσῃ δι' ἰδίας δαπάνης πλοῖα πολεμικὰ καὶ κατακτήσῃ οἵαν ἤθελε νῆσον τοῦ ἀρχιπελάγους ἢ πόλιν ἐξ ὧν ἔλαχον αὐτῇ, ἀναγνωρίζων ὅμως τὴν κυριαρχίαν τῆς Δημοκρατίας. Ἡ προκήρυξις αὕτη νέον ἠνέωξε στάδιον εἰς τὴν ἀπληστίαν καὶ φιλοδοξίαν, διότι εὐγενεῖς ἀναμὶξ καὶ ἔμποροι ἔσπευσαν νὰ ἐξοπλίσωσι στόλους καὶ καταλάβωσιν ἀνὰ ἓν τεμάχιον τῆς ἀνθηρᾶς ἄλλοτε Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, οἱ δὲ δυστυχεῖς κάτοικοι τῶν ὡραίων αὐτῶν χωρῶν κατέστησαν ἕρμαιον τοῦ πρώτου τυχοδιώκτου. Τοιουτοτρόπως ὁ μὲν Μάρκος Σανοῦδος καταλαβὼν τὴν Νάξον, Μῆλον, Πολύκανδρον καὶ Θήραν συνεστήσατο τὸ μέχρι τοῦ 1570 διαρκέσαν δουκάτον τῆς Νξξίας, οἱ δὲ Σομαρίπαι ἐκυρίευσαν τὴν

(1) Gest. Innocetii. l. IX. ep. 211 — Gretzer. de Imag. non manus. C. 18. — Σκυλίτση σελ 555 — Καντακουζ. 111 50—99.

Πάρον καὶ Ἄνδρον, οἱ Γκίζαι τὴν Τῆνον, Μήκωνον, Σκύρον, Σκίαθον καὶ Σκόπελον, ὁ Πέτρος Ἰουλινιάνης μετὰ τοῦ Δομινίκου Μικέλλη τὴν Κέαν, ὁ Φιλόκλῆς Ναβαγιέρος τὴν Λῆμνον καὶ ἄλλοι ἄλλας· αἱ δὲ σχηματισθεῖσαι αὗται ἡγεμονίαι ἐθεωροῦντο τιμάρια τῆς Ἐνετίας, ἥτις καὶ πλοῦτον καὶ δύναμιν ἐπορίζετο ἐξ αὐτῶν (1).

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως τῶν Βουλγάρων Ἰωάννου, ὁ αὐτοκράτωρ ἐνόμισεν ὅτι ἀπηλλάγη ἀντιπάλου σκληροῦ καὶ ἐπιφόβου· ἀλλὰ ταχέως ἠννόησεν ὅτι μεγάλως ἠπατήθη τοιαῦτα νομίσας καὶ ὅτι ὁ πρὸς τοὺς Βουλγάρους πόλεμος δὲν εἶχε περατωθῆ μὲ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως των. Τοῦ Ἰωάννου θανόντος ἄνευ ἄρρενος τέκνου, ἡ ἐξουσία περιῆλθεν εἰς τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ Φρορύλαν ἢ Βορύλαν, ὅστις ὅπως παγιώσῃ τὸ στέμμα αὐτοῦ, ἐνυμφεύθη τὴν πρὸς μητρὸς θείαν αὐτοῦ Σκυθίδα. Κληρονομήσας ὁ νέος βασιλεὺς τὸ κατὰ τῶν Φράγκων μῖσος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, οὐχὶ ὅμως καὶ τὸ πολυμήχανον καὶ τὴν ἀνδρίαν, συνέλλεξε πολυάριθμον στρατὸν καὶ εἰσήλασεν εἰς τὰς χώρας τοῦ αὐτοκράτορος Ἐρρίκου· ἀλλὰ προσβληθεὶς ὑπὸ τοῦ Φραγκικοῦ στρατοῦ ὑπέστη ἧτταν δεινήν, τῇ 30 Ἰουλίου 1208, καὶ ἀπεχώρησε κατησχυμένος. Ὁ δὲ Ἐρρῖκος ὠφελούμενος ἐκ τῆς νίκης ταύτης κατέκτησεν ἐντὸς μηνὸς μεγίστην ἔκτασιν γῆς ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους (2).

Τὸν πόλεμον τοῦτον τῶν Βουλγάρων ἐπηκολούθησεν ἕτερος ἐμφύλιος καὶ κινδυνώδης, τοῦ ὁποίου αἱ συνέπειαι ἦσαν ἐπὶ τοσοῦτον δειναί, ἐφ' ὅσον ὑπὲρ οἱουδήποτε τῶν διαμαχομένων καὶ ἂν ἔκλινεν ἡ πλάστιγξ τοῦ πολέμου

(1) Sanuto, secreta fideliuni crucis I. p. 4 c. 7—Saba II. Decad. I VII—Chron. n. Andr Danduli p. 16. Bembo, Hist. Venet. 11. 118. (2) Ακροπολίτ. Κ. 13 — Gest Inn. c. III. XI.

τὰ ἀποτελέσματα ἦσαν ἐξίσου διὰ τοὺς Φράγκους φθοροποιά. Ὁ φονευθεὶς βασιλεὺς τῆς Θεσσαλονίκης Βονιφάτιος κατέλιπε δύο υἱοὺς, ἐκ τῶν ὁποίων εἰς μὲν τὸν πρῶτον, καλουμένον Γουλλιέλμον καὶ γεννηθέντα ἐκ τῆς πρώτης συζύγου του, ἐκληροδότησε διὰ διαθήκης τὴν ἡγεμονίαν τῆς Μοντφεράτης, εἰς δὲ τὸν δευτερότοκον, ᾧ ὄνομα ἦν Δημήτριος, γεννηθέντα ἐκ τῆς δευτέρας αὐτοῦ συζύγου Μαργαρίτας τῆς ἐκ Παιόνων, κατέλιπε τὸ βασίλειον τῆς Θεσσαλονίκης. Τοῦ τελευταίου τούτου, ἀνηλίκου ὄντος, κηδεμὼν διωρίσθη ὁ κόμης Βλάνδρας ἀνὴρ ἐπιχειρηματίας καὶ παλίμβουλος ὅστις μόλις ἔλαβε κατοχὴν τοῦ βασιλείου, ἀπεφάσισε νὰ καταστήσῃ αὐτὸ ὁλοσχερῶς ἀνεξάρτητον ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἀπεκδύων τοῦ στέμματος τὸν κηδεμονευόμενόν του, ἐπιθέσῃ αὐτὸ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ Γουλλιέμου, ὁ ὁποῖος ἕνεκα τῆς ἡλικίας του ἦτο ἁρμοδιώτερος νὰ βαστάσῃ τοιοῦτον φορτίον. Περιελθόντος τοῦ ἐνόχου αὐτοῦ σχεδίου εἰς γνῶσιν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καθ' ὃν χρόνον οὗτος ἐπανήρχετο ἐκ τοῦ κατὰ τῶν Βουλγάρων πολέμου, ὁ Ἐῤῥῖκος, καί τοι βαρέως χειμῶνος ὄντος, κατηυθύνθη εἰς Θεσσαλονίκην, ὅπως προλάβῃ πᾶσαν ἀνταρσίαν· ἀλλ' ἀφικομένῳ αὐτῷ εἰς Χριστούπολιν, ὁ διοικητὴς, ἐντολῇ τοῦ κόμητος, τῷ ἔκλεισε τὰς θύρας τῆς πόλεως καὶ ἀπηγόρευσε σύναμα τοῖς κατοίκοις νὰ δώσωσι τροφὰς εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν στρατὸν, ὅπερ ἠνάγκασε τὸν αὐτοκράτορα νὰ τελέσῃ τὰς ἑορτὰς τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως ἐκτὸς τῆς πόλεως. Ἐκεῖθεν ὁ αὐτοκράτωρ κατηυθύνθη πρὸς τὴν κοιλάδα τῶν Φιλίππων, καὶ ἀποδιοπομπούμενος νὰ ἔλθῃ φανερῶς εἰς ῥῆξιν πρὸς τὸν κόμητα, προσεκάλεσεν αὐτὸν ἵνα ἔλθῃ ὅπως συνομιλήσωσι περὶ τῆς ἐνεστώσης καταστάσεως τῶν πραγμάτων

ἀλλ' ἐκεῖνος ὀχυρώσας τὴν Θεσσαλονίκην ἔστειλε καὶ εἰς Σέῤῥας Λομβαρδόν τινα καλούμενον Ὀβερτῖνον κύριον τοῦ Στίνα, ἵνα ὀχυρώσῃ καὶ τὴν πόλιν ἐκείνην (1).

Ὁ αὐτοκράτωρ ἀναχωρήσας ἐκ Φιλίππων ἐστρατοπέδευσεν εἴς τι πρὸ τῆς Θεσσαλονίκης κείμενον μοναστήριον, ἐκεῖθεν δ' ἔπεμψε τὸν Κόνωνα Πετούνην, τὸν Πέτρον δὲ-Δουαὶ καὶ τὸν Νικόλαον δὲ-Μαλλῆ ἵνα ζητήσωσιν ἀπὸ τὸν Βλάνδραν λόγον τῆς διαγωγῆς του· ἀλλ' ἐκεῖνος ἀπεκρίθη μετ' ἐπάρσεως ὅτι ὁ τόπος κατεκτήθη τῇ ἀνδρείᾳ τῶν Λομβαρδῶν, καὶ ὅτι κατὰ συνέπειαν, ἀπηλλαγμένος ὢν πάσης ἑτέρας ἐξαρτήσεως, εἰς μόνον τὸν βασιλέα του ὀφείλει ὑποταγήν. Ἐν τούτοις οἱ ἀπεσταλμένοι ἔπεισαν τὸν κόμητα Βλάνδραν νὰ δεχθῇ εἰς συνέντευξιν τὸν αὐτοκράτορα, ὑπὸ μόνων τεσσαράκοντα ἱπποτῶν συνοδευόμενον· ἀλλὰ καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Ἐῤῥῖκος εἰσήρχετο εἰς τὴν πόλιν, εἰσορμήσας ἅπας ὁ στρατὸς αὐτοῦ συνεισῆλθε, καὶ τοιουτοτρόπως ὁ Βλάνδρας συλληφθεὶς ἐκρατήθη αἰχμάλωτος μέχρις οὗ ἤθελε παραδώσει τῷ αὐτοκράτορι καὶ τὰς πόλεις Σεῤῥῶν καὶ Χριστουπόλεως. Τότε ἡ χήρα τοῦ μαρκησίου Βονιφατίου Μαργαρίτα προσελθοῦσα διεμαρτυρήθη ὅτι ἐναντίον τῆς θελήσεως αὐτῆς ὁ Βλάνδρας διωρίσθη κηδεμὼν τοῦ τέκνου της καὶ ὅτι ὁ φόβος μόνον τὴν εἶχεν ἐμποδίσει ν' ἀντιστῇ πρὸς τὴν ἐπανάστασιν· ὁ δὲ Ἐῤῥῖκος ὅπως τὴν πείσῃ ὅτι οὐδέποτε εἶχε πρόθεσιν νὰ ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τὸν υἱόν της τὸ βασίλειον τῆς Θεσσαλονίκης ἀνηγόρευσεν ἱππότην τὸν νέον Δημήτριον καὶ ἔστεψεν αὐτὸν κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν Ἐπιφανείων βασιλέα μετὰ πλείστης ὅσης ἐπισημότητος (2).

Ὁ κόμης Βλάνδρας αἰχμάλωτος ὢν παρητήθη μὲν κατὰ τὸ φαινόμενον τῆς κηδεμονίας καὶ τῆς ἀντιβα-

(1) Doutrem 5. 3 4.—Ducange. 11. 106. (2) Lebeau XVII. 277.

σιλείας, ἀλλὰ πράγματι διετήρησεν ὅλην τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ παρὰ τοῖς διοικηταῖς, οἵτινες ἦσαν πλάσματά του· διότι ὑποσχεθεὶς νὰ παραδώσῃ εἰς τὸν αὐτοκράτορα τὰς δύο ἐκείνας πόλεις, ἔπεμψε κρυφίως πρὸς τοὺς διοικητὰς αὐτῶν διαταγὴν νὰ μὴ ὑπακούσωσιν, εἰ προσεκαλοῦντο νὰ παραδοθῶσι. Κατὰ συνέπειαν δὲν ἐδέχθησαν τοὺς ἐπιτρόπους, οἵτινες ἦλθον νὰ λάβωσι κατοχὴν τῆς πόλεως, ὁ δὲ Ἑρρῖκος ἐξοργισθεὶς κατὰ τῆς προδοσίας ταύτης, ἐστενοχώρησε πολὺ πλέον τὸν Βλάνδραν, θέσας αὐτὸν ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ Κόνωνος Πετνὴ, τοῦ Ἀνσὼ δὲ-Καχιὲ καὶ τοῦ Βαλδουΐνου Σοριέλ. Ὁ Ὡβερτῖνός, διοικητὴς τῶν Σεῤῥῶν, φοβούμενος μὴ δὲν δυνηθῇ ν' ἀντιστῇ πρὸς τοὺς στρατοὺς τοῦ αὐτοκράτορος, ἔσπευσε νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν Βορύλαν τὴν πόλιν, διαβεβαιῶν αὐτὸν ὅτι οἱ Γραικοὶ κάτοικοι εὐχαρίστως ἀπαλλασσόμενοι τῆς τῶν Φράγκων κυριότητος ἤθελον ὑποβληθῇ εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ. Ἀλλ' οἱ κάτοικοι ἀγανακτήσαντες διότι ἤθελε νὰ τοὺς καταστήσῃ συνενόχους τῆς προδοσίας του καὶ φοβούμενοι τὰς συνεπείας αὐτῆς, προσεκάλεσαν τὸν αὐτοκράτορα, ὅστις ἐπελθὼν ἐκυρίευσεν ἄνευ ἀντιστάσεως τὴν πόλιν(1).

Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῶν Σεῤῥῶν ὑπελείπετο ἡ τῆς Χριστουπόλεως. Ὁ Βλάνδρας ὤμνυεν ὅτι δὲν ἐξήρτητο παρ' αὐτοῦ νὰ ὑποτάξῃ τὴν πόλιν ταύτην εἰς τὸν αὐτοκράτορα, ἀλλ' ἀπαταιὼν ὑπάρχων, ἐνῷ ἀφ' ἑνὸς διεμαρτύρετο κατὰ τῆς ἀθωότητός του, ἀφ' ἑτέρου ἀπέστελλε πρὸς τὸν φρούραρχον Χριστουπόλεως τὸν πιστὸν φίλον του Πέτρον δὲ-Βίνην, ἐντελλόμενος πρὸς αὐτὸν νὰ μὴ παραδώσῃ τὴν πόλιν, καὶ ἂν ἀκόμη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἐγγράφως προσεκαλεῖτο. Ἐνῷ ταῦτα συνέβαινον ὁ Κόνων Πετούνης διετάχθη παραλαβὼν τὸν Βλάν-

(1) Ducange II. 107.

δραν νὰ μεταβῇ εἰς Χριστούπολιν ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι ἡ παρουσία αὐτοῦ ἤθελε συντελέσει εἰς τὴν ἄμεσον παράδοσιν τῆς πόλεως· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπῆλθε τὸ ἀντίθετον ἀποτέλεσμα ἀφ' ὅ,τι προσεδοκᾶτο, ὁ Κόνων μὴ ἔχων ἀρκούσας δυνάμεις ὅπως προσβάλῃ τὴν πόλιν, συνωμολόγησε μετὰ τοῦ φρουράρχου αὐτῆς ἡμερῶν τινων ἀνακωχὴν καὶ ἀπεσύρθη εἰς Δράμαν, ἔνθα οἱ Λομβαρδοὶ κύριοι τοῦ φρουρίου ὄντες νύκτωρ ἐλθόντες τὸν προσέβαλον καὶ τὸν ἠχμαλώτισαν μετὰ τῶν στρατιωτῶν του. Ὀργισθεὶς κατὰ τοσούτων ἀπιστιῶν ὁ Ἐῤῥῖκος, ἀλύσεσι δεσμεύσας τὸν Βλάνδραν, ἔφερεν αὐτὸν εἰς Θεσσαλονίκην, ἔνθα τὸν παρέδωσεν εἰς χεῖρας τῆς βασιλίσσης Μαργαρίτας, ἥτις τὸν ἔῤῥιψεν εἰς σκοτεινὸν δεσμωτήριον μέχρις οὗ ἤθελε διεξαχθῇ ἡ δίκη του. Ταὐτοχρόνως ἡ φρουρὰ τῆς Χριστουπόλεως ἀθετήσασα τὴν ἀνακωχὴν καὶ ἐπιδραμοῦσα ἐλῄϊσε τὰς παρακειμένας χώρας. Τοῦτο μαθὼν ὁ Βαλδουῖνος Σοριὲλ, ἐξελθὼν τῆς Δράμας ἐπέπεσε κατὰ τῶν Λομβαρδῶν καὶ μετὰ αἱματηρὰν συμπλοκὴν τὸν μὲν Πέτρον Βίνην καὶ τὸν φρούραρχον Ῥαοὺλ ἠχμαλώτισε, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐφυγάδευσεν εἰς τὰ ὄρη, ἔνθα ἐγένοντο θύματα ἐλεεινὰ τῶν χωρικῶν (1).

Ἐνῷ δὲ ὁ αὐτοκρατορικὸς στρατὸς διέλυεν εἰς Χριστούπολιν τὰς Λομβαρδικὰς τοῦ Βλάνδρα ὀρδὰς, ὁ Ἐῤῥῖκος ἐλάμβανεν ὑπὸ τοῦ Ῥολάνδου Πίσχη, κυρίου Πλαταμῶνος, πόλεως κειμένης παρὰ τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον, ἐπιστολὰς δι' ὧν ἐκεῖνος ἐζήτει ἐπικουρίας ὅπως ἀντιστῇ κατὰ τῶν ἐπιθέσεων τῶν ὀπαδῶν τοῦ Βλάνδρα. Ὁ Ἐῤῥῖκος τῷ ἔπεμψε παραχρῆμα τὸν Ἀνσὼ δὲ-Καγιὲ καὶ τὸν Γουλλιέλμον δὲ-Σαὶν μετὰ τριάκοντα ἱππατῶν πρὸς βοήθειαν· ἀλλ' ἐνῷ οὕτω ἐπορεύοντο, ἔμαθον καθ' ὁδὸν ὅτι ὁ Πισχῆς συνθηκολογήσας μετὰ τῶν Λομβαρ-

(1) Lebeau XVII. 316.

δῶν ἡνώθη μετ' αὐτῶν, ὅπως καταπολεμήσῃ ἐκείνους οἵτινες ἤρχοντο πρὸς βοήθειάν του. Ὀλίγοι ὄντες καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ λάβωσιν ἐπιθετικὰ μέτρα ἀπεσύρθησαν εἰς Κίτρον, ἔνθα μετ' οὐ πολὺ ἦλθε καὶ ὁ Ἐῤῥῖκος μετὰ πασῶν τῶν δυνάμεών του καὶ ἔπεμψε κατ' αὐτῶν τὸν Ἀνσὼ δὲ-Καχιὲ μέ τινας ἴλας ἱππικοῦ. Οἱ Λομβαρδοὶ δειλιάσαντες ἐκ τῆς ἀφίξεως τοῦ αὐτοκράτορος, τῷ ἔπεμψαν πρεσβευτὴν τὸν Ῥολάνδον δὲ-Μαγχικοὺρ ἵνα τῷ προτείνωσιν εἰρήνην ἐπὶ τῷ ὅρῳ ν' ἀποφασισθῇ παρ' ἐπιτροπῆς Γάλλων καὶ Λομβαρδῶν ἂν ἔπρεπεν ὁ Βλάνδρας νὰ μένῃ αἰχμάλωτος ἢ ἐλευθερωθεὶς νὰ ἀναλάβῃ τὴν τοῦ ἀνηλίκου Δημητρίου κηδεμονίαν. Ὁ Ἐῤῥῖκος ἄτοπον καὶ ἀναξιοπρεπῆ τὴν πρότασιν ταύτην εὑρίσκων ἔπεμψε στρατὸν ἐπὶ τὴν Χριστούπολιν, οἱ δὲ Λομβαρδοὶ καταλαβόντες τὴν γέφυραν ποταμοῦ τινος δν ἔμελλε νὰ διέλθῃ ὁ αὐτοκρατορικὸς στρατὸς, παρετάχθησαν ἐκεῖ ὅπως τῷ παρεμποδίσωσι τὴν διάβασιν, ἀλλ' ἐλθόντων τῶν αὐτοκρατορικῶν καὶ μάχης αἱματηρᾶς συγκροτηθείσης, οἱ Λομβανδοὶ ἡττηθέντες, ὑπεχώρησαν πρὸς τὴν πόλιν, ἔνθα πολιορκηθέντες, ἠναγκάσθησαν νὰ παραδοθῶσιν ἐπὶ τῷ ὅρῳ τοῦ ὅτι ἤθελε τοῦ χαρισθῇ ἡ ζωή. Μετὰ τὴν μάχην ταύτην ὁ μὲν Ἐῤῥῖκος ἀπεσύρθη εἰς Μύρα, συνεφωνήθη δὲ νὰ συνέλθωσιν ἀντιπρόσωποι τοῦ τε αὐτοκράτορος καὶ τῶν Λομβαρδῶν ἐν τῇ κοιλάδι τῆς Θεσσαλονίκης, ὅπως συνομολογήσωσι συνθήκην ἐπὶ ὅρων δι' ἀμφοτέρους λυσιτελῶν· ἀλλ' οἱ Λομβαρδοὶ, καί τοισυγκατατιθέντες εἰς τοῦτο, δὲν ἐτήρησαν ὅμως ἀκολούθως τὸν λόγον των.

Ἐνῷ ταῦτα συνέβαινον ἐν Μακεδονίᾳ, ἐλθὼν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ὁ Ὄθων δὲ-λά-Ῥὸς ἐπεκαλέσατο τὴν ἐπικουρίαν αὐτοῦ ὅπως ἐκδιώξῃ ἀπὸ τῶν Θηβῶν τοὺς καταλαβόντας αὐτὰς Λομβαρδούς. Ὀλίγῳ δὲ ὕστερον τοῦ

Όθωνος ἦλθε καὶ ὁ Βιλλαρδουῖνος μετὰ τεσσαράκοντα ἱπποτῶν ὅπως ἐκθέσῃ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τὸν κίνδυνον ὅστις ἠπείλει τὰς ἐν Θεσσαλονίκῃ κτήσεις αὐτοῦ ἀπὸ τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Βλάνδρα. Ὁ Ἐῤῥῖκος ἐπιθυμῶν νὰ καταστρέψῃ ἐσαεὶ τὰς τοσοῦτον παρενοχλούσας αὐτὸν Λομβαρδικὰς ὀρδὰς, παραλαβὼν τὸν Βιλλαρδουῖνον καὶ ἰσχυρὸν στρατιωτικὸν σῶμα, ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Θηβῶν. Οἱ τῆς πόλεως ταύτης φρούραρχοι Ὡβερτῖνος καὶ Ραϊνόλδος κατὰ πρῶτον μὲν τῷ ἔκλεισαν τὰς πύλας· ἀλλὰ πολιορκηθέντες ἠναγκάσθησαν νὰ παραδοθῶσιν, ἐπὶ τῷ ὅρῳ τοῦ νὰ προσαγάγῃ τὸν Βλάνδραν ὁ αὐτοκράτωρ εἰς Θήβας ὅπως ἀπολογηθῇ κατὰ τῶν ἀποδιδομένων αὐτῷ κατηγοριῶν. Εἰς ταῦτα ἐπένευσεν ὁ αὐτοκράτωρ, ἀλλ' ὁ κατηγορούμενος ἐνῷ ὡδηγεῖτο εἰς Θήβας διαλαθὼν τὴν προσοχὴν τῶν φυλάκων αὐτοῦ ἐδραπέτευσεν εἰς Εὔβοιαν, ἔνθα ἤρξατο τὰς κατὰ τοῦ Ἐῤῥίκου ἐπιβουλὰς αὐτοῦ, μελετῶν νὰ τὸν καταστρέψῃ ἢ διὰ τοῦ σιδήρου ἢ διὰ τοῦ δηλητηρίου, ὅπερ ἤθελε βεβαίως ἐπιτύχει, εἰ μὴ ὁ τῆς νήσου ἄρχων Ραβανὸς δὲ-λὰ-Κάρσερι διεκώλυεν αὐτόν. Τὰς ἐπιβουλὰς ταύτας μαθὼν ὁ Ἐῤῥῖκος, κατηυθύνθη εἰς Εὔβοιαν ὅπως προσβάλῃ τὸν δραπέτην· ἀλλὰ μεσολαβήσαντος τοῦ Ραβανοῦ, ὁ Βλάνδρας ἔτυχε τῆς συγγνώμης τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ἀναχωρήσας εἰς Ἰταλίαν ἔπαυσε τοῦ νὰ ᾖ αἰτία τοσούτων δεινῶν εἰς αὐτόν (1).

Ἐνῷ ὁ Ἐῤῥῖκος ἦτο εἰς Θήβας, ὁ τῆς Ἠπείρου δεσπότης Μιχαὴλ βλέπων μετὰ δυσαρεσκείας αὐτὸν ἐκτείνοντα τὴν δύναμίν του τόσον πλησίον τοῦ κράτους του ἀπεφάσισε νὰ ἔλθῃ εἰς διαπραγματεύσεις περὶ εἰρήνης μετὰ τῶν Φράγκων, καθόσον μάλιστα ἐκ' ἐσχάτοις εἶχεν ἀποβάλλει καὶ τὴν πλουσίαν πόλιν Ἐπίδαμνον. Πέμψας

(1) Ianoe. III. XV. P. 39—Ducange 11. 112.

λοιπὸν πρέσβεις ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν του πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, ὅστις ἀφ' ἑτέρου θέλων ἐν τῇ εἰρήνῃ νὰ εὕρῃ ἀνακούφισίν τινα, παρεδέχθη τὴν πρότασιν τοῦ Μιχαὴλ, καὶ ἐν ταχθείσῃ ἡμέρᾳ αἱ δύο ἡγεμόνες συνῆλθον ἐν τῇ κοιλάδι τῆς Θεσσαλονίκης ὅπως συνδιαλεχθῶσι. Τούτου γενομένου, ὁ Μιχαὴλ ἐπρότεινε τὸν γάμον τῆς θυγατρός αὐτοῦ μετὰ Εὐσταθίου τοῦ κόμητος τῆς Βολωνίας καὶ ἀδελφοῦ τοῦ Ἐῤῥίκου, προσφέρων ἀντὶ προικὸς τὸ τρίτον τοῦ κράτους του καὶ ὀμνύων πίστιν εἰς τὸν αὐτοκράτορα. Τοῦ Ἐῤῥίκου παραδεχθέντος τὰς προτάσεις ταύτας, συνωμολογήθη ἡ συνθήκη καὶ ὁ γάμος ἐγένετο· ἀλλ' ἡ συμμαχία μικρὸν διήρκεσε, τὰ μὲν διὰ τὸν ἐπελθόντα θάνατον τοῦ Εὐσταθίου μὴ καταλιπόντος τέκνα, τὰ δὲ διὰ τὸν φιλοτάραχον τοῦ Μιχαὴλ χαρακτῆρα (1).

Μετὰ τὴν ἀπέλασιν τοῦ Βλάνδρα ἡ ἀντιβασιλεία τοῦ κράτους τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἡ κηδεμονία τοῦ Δημητρίου ἀνετέθησαν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος εἰς τὴν Μαργαρίταν, ἥτις διὰ παπικῆς βούλας, κατὰ Ἀπρίλιον τοῦ 1210 ἐκδοθείσης πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἡρακλείας καὶ τοὺς ἐπισκόπους Γαρδικίου καὶ Θερμοπυλῶν, εἶχεν ἐπιτύχει ὑπὲρ ἑαυτῆς τε καὶ ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ της καὶ τὴν τοῦ Πάπα προστασίαν. Ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ ἵνα παγιώσῃ τὴν δύναμιν αὐτῆς καὶ ἐξασφαλισθῇ περὶ τῆς πίστεώς της, διώρισεν ἕνα βοηθὸν εἰς τὴν ἀντιβασιλείαν, ὅστις συμμετεῖχε τῆς διοικήσεως ἐν τοῖς συμβουλίοις ὑπὸ τὸ ὄνομα ἐπιτρόπου τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐν τῷ βασιλείῳ τῆς Θεσσαλονίκης. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ὁ βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων εἰρηνεύσας μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ θέλων νὰ προσελκύσῃ τὴν φιλίαν αὐτοῦ, τῷ προέτεινε συμμαχίαν καὶ

(1) Innoc. III, L. XIV p. 97.—Boutrem. V. 4.

συγγένειαν δι' ἀγχιστείας. Ἡ αὐτοκράτειρα Ἀγνὴ εἶχε τέως ἀποθάνει ἐκ τοκετοῦ, συναποθανόντος καὶ τοῦ βρέφους ὃ ἐγέννησεν· ὁ Βορύλας λοιπὸν, ὅστις δὲν εἶχε ποσῶς τέκνα, ἐπρότεινεν εἰς τὸν Ἐῤῥῖκον νὰ νυμφευθῇ τὴν θυγατέρα τοῦ προκατόχου του Ἰωάννου· ἱστορικοὶ δέ τινες ἀναφέρουσιν ὅτι καὶ αὐτὸς ἐνυμφεύθη τὴν ἀνεψιὰν τοῦ αὐτοκράτορος καὶ θυγατέρα τοῦ Πέτρου κόμητος τοῦ Ὠξὲρ, ἀλλὰ τοῦτο οὐδόλως, φαίνεται, συνέβη. Ἐν τούτοις ὁ Ἐῤῥῖκος εὑρὼν ἀρεστὰς τὰς προτάσεις τοῦ Βορύλα ἐνυμφεύθη τὴν Βουλγαρίδα ἡγεμονόπαιδα καὶ οἱ Φράγκοι εἶδον ἐπὶ τοῦ θρόνου καθεζομένην τὴν θυγατέρα τοῦ θανασιμωτέρου ἐχθροῦ των (1).

Ἀλλ' ἦτο, φαίνεται, πεπρωμένον νὰ μὴ ἔχῃ ὁ Ἐῤῥῖκος οὐδὲ στιγμὴν ἀναπαύσεως. Ἄρχων Κορίνθου καὶ Ἄργους ἦτο ὁ Θεόδωρος, ὅστις μετὰ μεγίστης δυσαρεσκείας ἔβλεπε τὰς προόδους τῶν Φράγκων καὶ τὴν εἰρήνην, ἣν εἶχε συνομολογήσει μετ' αὐτῶν ὁ τῆς Ἠπείρου δεσπότης Μιχαὴλ, παρ' οὗ καὶ μόνου ἐδύνατο νὰ προσδοκᾷ βοήθειαν. Ἐγειτνίαζε δὲ μὲ αὐτὸν ὁ Γουλλιέλμος Βιλλαρδουῖνος, ὅστις θέλων νὰ συμπεριλάβῃ εἰς τὰς κτήσεις του καὶ τὴν τοῦ Θεοδώρου χώραν, ἐξεστράτευσε κατ' αὐτοῦ καὶ πολιορκήσας τὸν ἠνάγκασε νὰ παραδοθῇ δι' ἔλλειψιν τροφῶν· συνομολογήσας δὲ μετ' αὐτοῦ συνθήκην τοῦ ἀφήρεσε τὴν Κόρινθον, καταλιπὼν εἰς ἐκεῖνον μόνην τοῦ Ἄργους τὴν κυριότητα (2).

Τὴν ἐν Κορίνθῳ ἐγκατάστασιν τῶν Φράγκων πληροφορηθεὶς ὁ Μιχαὴλ καὶ θεωρήσας ταύτην ὡς παράβασιν τῶν συνθηκῶν, ἀνέλαβε τὸν πόλεμον καὶ συλλαβὼν τὸν ἀνύποπτον διατελοῦντα κοντόσταυλον τῆς Ῥωμανίας μετὰ ἑκατὸν Φράγκων ἱπποτῶν καὶ στρατιωτῶν, μετε-

(1) Alberic. 1206—Ἀκρ. πολ. 13. (2) Innocen. XIII. 16, Ep. 75.—Buchon χρον. τοῦ Μωρ. 143 καὶ συνέχ.

χειρίσθη αὐτοὺς βαρβάρως καὶ ἀνηλεῶς, διότι ἄλλους μὲν ἐμαστίγωσεν, ἄλλους δὲ καθεῖρξε, τὸν κοντόσταυλον ἀπηγχόνισε καὶ ἕτερόν τινα εἰς ὑπηρεσίαν τοῦ αὐτοκράτορος διατελοῦντα ἐξέδαρε ζῶντα. Ἐπειδὴ δ' ἐγνώριζεν ὅτι οἱ στρατιῶται τοῦ Ἐῤῥίκου ἐγόγγυζον κατὰ τοῦ εὐτελοῦς μισθοῦ των, προσείλκυσε πρὸς ἑαυτὸν πολλοὺς ἐκείνων τῇ ὑποσχέσει μεγαλειτέρου μισθοῦ, καὶ τοιουτοτρόπως ἤρξατο πολεμῶν τὸν αὐτοκράτορα διὰ τῶν ἰδίων στρατιωτῶν του. Ὁ πάπας Ἰννοκέντιος, πληροφορηθεὶς παρὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐξάρχου αὐτοῦ τὴν λειποταξίαν τῶν στρατιωτῶν τοῦ αὐτοκράτορος, ἐξεσφενδόνισε κεραυνοβόλον ἀφορισμὸν κατ' ἐκείνων, οἵτινες συνετάσσοντο τοῖς Γραικοῖς καὶ τῷ ἀπίστῳ καὶ ἀπανθρώπῳ αὐτῶν ἡγεμόνι· ἀλλ' οἱ τῆς Ῥώμης κεραυνοὶ ἦσαν ἀνίσχυροι ὅπως διασκεδάσωσι μόνοι τὴν καταιγίδα (1).

Ἐν τῷ μέσῳ τῆς μήπω παγιωθείσης εἰσέτι τάξεως καὶ ἐνῷ ὁ αὐτοκράτωρ ἠγωνίζετο ὅπως ἀποσοβήσῃ τοὺς ἀδιαλείπτως γεννωμένους ἐχθρούς, οἱ Λατῖνοι ἐκκλησιαστικοὶ δὲν ἔπαυον ἐργαζόμενοι ὑπὲρ τῆς ὑλικῆς ἀναπτύξεως αὐτῶν, οὐχὶ μόνον προσηλυτίζοντες τοὺς δυστυχεῖς Γραικούς, ἀλλὰ καὶ παντοιοτρόπως προσπαθοῦντες νὰ ἐπαυξήσωσι τὰ ἑαυτῶν πλούτη. Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς βασιλείας τοῦ Ἐῤῥίκου, ὁ αὐτοκράτωρ, οἱ βαρῶνοι καὶ οἱ διάφοροι ἱππόται εἶχον συμφωνήσει νὰ παραχωρήσωσι τῇ ἐκκλησίᾳ ἀντὶ τῆς περιουσίας ἣν αὕτη ἐκέκτητο ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, τὸ δέκατον πέμπτον τῶν ἀκινήτων κτημάτων ὅσα ἀπέκτησαν, καὶ τὸ δωδέκατον τῶν ζώων καὶ τῶν γεωργικῶν εἰδῶν· ἐξῃρεῖτο δὲ τῆς διατάξεως ταύτης ἡ πρωτεύουσα καὶ τὸ ἐμπόριον αὐτῆς. Τὰς παραχωρήσεις ταύτας εἶχεν ἐγ-

(1) Innoc. XIII. ep. 161. 164.

κρίνει καὶ ὁ Πάπας, ὅστις ὑπέβαλε ποινὴν ἀφορισμοῦ εἰς πάντας ὅσοι δὲν ἤθελον τυχὸν συμμορφωθῇ πρὸς αὐτάς· ἀλλ᾽ οἱ Φράγκοι ἐκκλησιαστικοὶ, ἀκόρεστοι εἰς τὰς ἁρπαγὰς αὐτῶν ὄντες καὶ ὑπὸ πλεονεξίας ἀσυγγνώστου ἐλαυνόμενοι, ἔπειθον τοὺς πιστούς των νὰ προικίζωσι διὰ δωρητηρίων ἢ διὰ κληροδοτημάτων τὴν ἐκκλησίαν μὲ κτήματα καὶ γαίας, καὶ ἐπειδὴ τὰ ἐκκλησιαστικὰ κτήματα ἦσαν ἀπηλλαγμένα πάσης συνεισφορᾶς ἢ ἄλλης ὑποχρεώσεως πρὸς τὴν πολιτείαν, τὸ δὲ κυριώτερον οἱ κάτοικοι τῶν τοιούτων κτημάτων ἐξῃροῦντο τῆς στρατολογίας, συνέβαινεν ὥστε ἡ μὲν ἐκκλησία ὁσημέραι ἐπλούτει, τὸ δὲ κράτος ἀδιαλείπτως ἐπτώχυνε καὶ ἐξησθένει. Τοῦτο βλέπων ὁ Ἐρρῖκος ἐξέδωκε διάταγμα δι᾽ οὗ ἀπηγορεύετο εἰς πάντας ἡ ἐπὶ οἱῳδήποτε τίτλῳ καὶ λόγῳ παραχώρησις γαιῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἴτε ὑπὸ ζώντων, εἴτε ὑπὸ θανόντων, ἔνιοι δὲ τῶν ἱπποτῶν προφασιζόμενοι ὅτι τὰ κτήματα ἅτινα ὁ κλῆρος κατεῖχε, τῷ ἐδωρήθησαν μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ διατάγματος, ἐπέβαλον χεῖρα ἐπ᾽ αὐτῶν. Ἐμάνησαν οἱ τοῦ κλήρου ἰδόντες τὴν πρᾶξιν ταύτην τοῦ αὐτοκράτορος καὶ σπεύσαντες κατήγγειλον αὐτὸν εἰς τὸν Πάπαν ὡς ἐναγῆ καὶ ἱερόσυλον καὶ ὡς παραίτιον τῆς καταστροφῆς τῆς ἐκκλησίας κατὰ τὴν Ἀνατολήν. Ὁ Πάπας λαβὼν τὰς ἐπιστολὰς τῶν κληρικῶν προσεκάλεσε τὸν αὐτοκράτορα ν᾽ ἀνακαλέσῃ τὸ ἀνόσιον ἐκεῖνο διάταγμα καὶ ἐν παρακοῇ ἐπέτρεπεν εἰς τοὺς ἐπισκόπους νὰ προσβάλωσιν αὐτὸν τοῖς βέλεσι τοῦ πνεύματος· ἀλλὰ βλέπων ὅτι αἱ ἀπειλαί του μικρὸν ἔσχον ἀποτέλεσμα, διέταξε τοὺς ἐπισκόπους Γαρδικίου καὶ Σήθωνος νὰ κηρύξωσιν ὅτι ἡ πρᾶξις τοῦ αὐτοκράτορος παραβλάπτουσα τὰ δικαιώματα τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἄντικρυς ἀντιβαίνουσα πρὸς τὸ δίκαιον, ἦτο ἄκυρος καὶ οὐδεὶς ὑπεχρεοῦτο νὰ συμμορφωθῇ πρὸς

αὐτήν. Ὁ Ἐῤῥῖκος φοβούμενος τὰ σκάνδαλα ἅτινα, ἐπιμένοντος αὐτοῦ, ἐδύναντο νὰ ἐπέλθωσι, καὶ ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὴν Ἁγίαν Ἕδραν, ἐτροποποίησε τὸ πρῶτον διάταγμα καὶ τοιουτοτρόπως διεσκεδάσθη ἡ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Πάπα διένεξις (1).

Ὀλίγῳ μετὰ ταῦτα ἐπῆλθεν ἑτέρα διαφωνία ἀφορμὴν λαβοῦσα τὴν ἀξίωσιν τοῦ κλήρου ἐπὶ τῆς πρωτοκαθεδρίας ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Ἁγίας Σοφίας. Ὁ πατριάρχης Μοροζίνης ἰσχυρίζετο ὅτι ἐν ταῖς ἱεροτελεστίαις ὤφειλε νὰ κάθηται ἔνδον τοῦ βήματος, τοῦ αὐτοκράτορος καθημένου ἐκτός· οὗτος δὲ ἀπῄτει ὅπως κάθηται ἐπὶ θρόνου ἐντὸς τοῦ βήματος ἔχων ἐκ δεξιῶν καὶ εἰς θέσιν κατωτέραν τὸν Πατριάρχην· ἐπειδὴ δὲ αἱ ἀξιώσεις ἀμφοτέρων ἐβασίζοντο ἐπὶ τῶν πρωτείων τῆς ἐκκλησίας ἢ τῆς πολιτείας, ὁ Πατριάρχης ἀνηνέχθη πρὸς τὸν Πάπαν, ὅστις γράψας μετὰ δριμύτητος πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, ἀφοῦ ἀπεδείκνυεν ἐκ διαφόρων ῥήσεων τῆς Γραφῆς τὸ ἱερατικὸν ἀξίωμα ὑπέρτερον τοῦ βασιλικοῦ, τὸν ἐπέπληττε πῶς διενοήθη νὰ ταπεινώσῃ τοσοῦτον τὸν Πατριάρχην τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐκ τῶν πρωτίστων μελῶν τῆς ἐκκλησίας ὄντα, ὥστε νὰ τῷ προσδιορίσῃ ὡς θέσιν τοὺς πόδας τοῦ θρόνου του. Ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου τῷ παρετήρει ὅτι οἱ Γραικοὶ αὐτοκράτορες εἶχον τὸν θρόνον των ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ ἐκτὸς τοῦ βήματος καὶ ἔναντι τοῦ ἄμβωνος, κατὰ προτροπὴν τοῦ Ἁγίου Ἀμβροσίου, ὅστις ὑπέδειξεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα Θεοδόσιον ὅτι ἐν τῷ βήματι δὲν ἔπρεπε νὰ εἰσέρχωνται εἰμὴ οἱ ἐκ τοῦ κλήρου. (2) Ὁ αὐτοκράτωρ μὴ θέλων νὰ ἐνδώσῃ προφασιζόμενος ὅτι οἱ Γάλλοι βασιλεῖς εἶχον

(1) Innoc. L. XIII Ep. 98. L. XV Ep. 74 (2) Κανταxουζην. 1. 49 Σωζομέν Ἐκκλ. Ἱστορ. VIII. 21—Νικηφόρ. Κάλλιστος XII. 41—Θεοδωρήτ. Ἐκκλ. Ἱσ. V. 17.

τὸν θρόνον των ἐντὸς τοῦ βήματος, ἐπέμενε, καὶ ἀγνοοῦμεν τί ἤθελε συμβῆ, εἰ μὴ ὁ ἐπελθὼν κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1211 θάνατος τοῦ Πατριάρχου διέκοπτε τὴν τοιαύτην ἔριν.

Ὁ θάνατος τοῦ Μοροζίνου ἐγέννησε νέους διαπληκτισμοὺς μεταξὺ τῶν Γάλλων καὶ Ἐνετῶν διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ διαδόχου αὐτοῦ. Οἱ Ἐνετοὶ ἐναντίον τῆς ἀποφάσεως τοῦ Πάπα ὅτι τὸ ἀρχιερατικὸν ἀξίωμα δὲν πρέπει νὰ δίδηται κληρονομικῶς, ἀλλὰ κατ' ἀξίαν, καὶ θέλοντες νὰ διαιωνίσωσι τὴν Πατριαρχείαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὸ ἔθνος των, συνήχθησαν ἔνοπλοι καὶ κατέλαβον τὴν Ἁγίαν Σοφίαν, ἀπαιτοῦντες ἐν ὕβρεσι καὶ ἀπειλαῖς ὅπως ἐκλεχθῇ διάδοχος τοῦ ἀποβιώσαντος ὁ πρεσβύτερος ἐφημέριος τοῦ ναοῦ τούτου, ὁμοεθνής των ὤν. Οἱ Γάλλοι διαμαρτυρηθέντες κατὰ τῆς ἀπρεποῦς τῶν Ἐνετῶν διαγωγῆς, ἐξελέξαντο κατ' ἰδίαν τρεῖς ὑποψηφίους, δηλονότι τὸν ἐπίσκοπον Κρεμῶνος, τὸν Πέτρον Καρδινάλιον τοῦ Ἁγίου Μαρκέλλου καὶ τὸν ἱερέα Ῥοβέρτον δὲ Γορξὸν καὶ ἀνέθηκαν εἰς τὸν Πάπαν τὴν μεταξὺ τῶν τριῶν αὐτῶν ἐκλογὴν τοῦ ἑνὸς ὡς Πατριάρχου. Τούτων δ' οὕτως ἐχόντων ἀμφότερα τὰ ἔθνη ἔπεμψαν πρέσβεις εἰς Ῥώμην ὅπως ἐκθέσωσι τὰ δίκαια αὐτῶν· ὁ δὲ Πάπας ἀκούσας τοὺς πρέσβεις ἠκύρωσε τὴν παρ' ἀμφοτέρων γενομένην ἐκλογὴν ὡς ἀντικανονικὴν καὶ διέταξε νέαν κατὰ τοὺς εἰθισμένους τύπους. Κατὰ συνέπειαν τῆς ἀποφάσεως ταύτης συνῆλθον ἐπανειλημμένως οἵ τε Ἐνετοὶ καὶ οἱ Γάλλοι ὅπως προβῶσιν εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Πατριάρχου, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ φθάσωσιν εἰς τελικὸν ἀποτέλεσμα, διότι οἱ μὲν πρῶτοι ἐψήφισαν τὸν ἐξ Ἐνετίας καταγόμενον ἀρχιεπίσκοπον τῆς Ἡρακλείας, οἱ δὲ Γάλλοι τὸν ἐφημερίον Λουδοβῖκον. Τοιουτοτρόπως αὐτῶν μὴ προβάντων εἰς ὁριστικὴν ἐκ-

λογὴν, ὁ Πάπας ἐξαπέστειλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν νοδάρον αὐτοῦ καὶ ἀποστολικὸν γραμματέα Μάξιμον ὅπως ἐξομαλύνῃ τὸ πρᾶγμα· ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ οὗτος οὐδεμίαν ἐδυνήθη νὰ φέρῃ θεραπείαν, ὁ Πάπας μετὰ τεσσάρων καὶ ἡμίσεως ἔτους χηρείαν τοῦ Φραγκικοῦ Πατριαρχικοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνου διώρισε Πατριάρχην, ἀκυρώσας πάσας τὰς προγεγενημένας ἐκλογὰς, ἐν ἔτει 1215, τὸν ἐξ Ἐτρουρίας Γερβάσιον (1).

Μέχρι τοῦδε οἱ Γραικοὶ, καί τοι ἐν ταπεινώσει καὶ ἐξευτελισμῷ διατελοῦντες, καί τοι βλέποντες τὴν οἰκτρὰν κατάστασιν εἰς ἣν ἡ ἐθνική των ἐκκλησία εἶχε περιέλθει, ὑπέμενον ὅμως τὰ πάντα, διότι τοὐλάχιστον ἔλειπεν ὁ θρησκευτικὸς διωγμὸς, τοῦ ἠπίου προσηλυτισμοῦ ἁπλῶς διενεργουμένου· ἀλλὰ καὶ ἡ τελευταία αὕτη παρηγορία ἐξέλιπεν ἀπό τινος καὶ σκάνδαλον ἐνέσκηψεν ἐπενεγκὸν ταραχὴν καὶ θλίψιν ἄφατον εἰς τοὺς δυστυχεῖς ὀρθοδόξους. Ἀποβιώσαντος τοῦ παπικοῦ ἐξάρχου καρδιναλίου τῆς Ἁγίας Σουσάννης, ἀνδρὸς συνετοῦ καὶ μετριοπαθοῦς, ὁ Πάπας ἔστειλε διάδοχον αὐτοῦ τὸν φανατικώτατον καὶ εἰς ὕψιστον βαθμὸν μισορθόδοξον καρδινάλιον Πελάγιον, ἐπίσκοπον Ἄλβης. Ὁ ἀνὴρ οὗτος, κοῦφος καὶ μάταιος ὢν, ἐπαιρόμενος δὲ ἐπὶ τῇ ἀξίᾳ καὶ τῷ βαθμῷ αὐτοῦ, μετεχειρίζετο μεγαλοπρέπειαν ἀσυνήθη καὶ γελοίαν, διότι οὐχὶ μόνον αὐτὸς ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν ἦτο πορφυροενδεδυμένος, ἀλλὰ καὶ οἱ ὑπηρέται αὐτοῦ καὶ τὰ σκεύη καὶ οἱ χαλινοὶ τῶν ἵππων καὶ τὰ ἐφίππια ἦσαν πορφυρόχροα· τοῦτο δ' ἐτάρασσε τοὺς Γραικοὺς βλέποντας εἰς ποῖον ἐξευτελισμὸν περιῆλθε τὸ χρῶμα ἐκεῖνο, ὅπερ ἄλλοτε μόνοι οἱ αὐτοκράτορές των ἐδύναντο νὰ φέρωσι. Μὴ ἀρκούμενος δὲ εἰς τὴν ματαιότητα ταύτην ὁ παπικὸς ἐ-

(1) Fleury, Hist. Eccles. l. 77—art. 13—Alberic 1228.

ξαρχος διέπραξε βιαιοπραγίας ἀῤῥήτους κατὰ τῶν Γραικῶν, ὧν τοὺς ἱερεῖς ἔῤῥιψεν εἰς τὰ δεσμωτήρια καὶ τὰς ἐκκλησίας ἔκλεισεν, ἀναγκάζων αὐτοὺς ἐπὶ ποινῇ θανάτου νὰ ἐξομώσωσι τὸ θρήσκευμά των καὶ ὁμολογήσωσι τὴν πνευματικὴν ὑπεροχὴν τοῦ Πάπα. Ὁ βίαιος οὗτος τρόπος ἐξηρέθισε τοὺς Γραικοὺς, οἵτινες δραμόντες σωρηδὸν εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ πεσόντες πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ αὐτοκράτορος ἐβόων. «Ἡμεῖς μὲν ἄλλου γεγονότες γένους καὶ ἄλλον ἀρχιερέα ἔχοντες, ἑαυτοὺς τῷ κράτει σου ὑπετάξαμεν, ὥστε σωματικῶς κατάρχειν ἡμῶν οὐ μὴν γε ψυχικῶς καὶ πνευματικῶς. Σοῦ μὲν γὰρ ἐν πολέμῳ ὑπερμαχεῖσθαι τῶν ἀναγκαίων, τῶν δ' ἡμετέρων ἐκστῆναι σεβασμάτων καὶ θρησκευμάτων τῶν ἀδυνάτων πάντων καθέστηκεν Ἢ γοῦν λῦσον ἡμῖν τὰ ὑπελθόντα δεινὰ, ἢ ἄφες, ὡς ἐλευθέρους ἐν τοῖς ἰθαγενέσιν ἀφῖχθαι.» Ὁ αὐτοκράτωρ ἐκτιμῶν τὰς μεμψιμοιρίας τῶν ὑπηκόων του ἐδικαίωσεν αὐτοὺς, καὶ τοὺς μὲν ἱερεῖς των ἐξήγαγεν ἐκ τῶν εἱρκτῶν, τὰς δὲ ἐκκλησίας των ἤνοιξε, μηδόλως λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τὴν λυσσώδη ὁρμὴν τοῦ Πελαγίου(1).

Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε λήξει ἡ μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Νικαίας ἀνακωχὴ καὶ οὗτος, τὸ μὲν, ἄσπονδον κατὰ τῶν Φράγκων μῖσος τρέφων, τὸ δὲ, παροτρυνόμενος ὑπὸ τῶν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὸν διωγμὸν τῶν ὀρθοδόξων παρ' αὐτῷ καταφυγόντων ἱερέων, ἀνέλαβε τὸν κατὰ τοῦ Ἐῤῥίκου ἀγῶνα προσβάλλων καὶ φονεύων τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ διεσπαρμένους Φράγκους. Ταῦτα πληροφορηθεὶς ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διαβὰς μετὰ ἰσχυροῦ στρατοῦ τὸν Ἑλλήσποντον καὶ εἰς Τρῳάδα καὶ Μυσίαν διεκπεραιωθεὶς, ὥδευσε πρὸς τὰ ὅρια τῆς Βιθυνίας, ἔνθα κατέλαβε τὸ Ποιμανινὸν καὶ

(1) Ἀκροπολ. Χρον Ἱστορ. 17.

ἄλλας πόλεις μετ' ἀσήμαντον ἀντίστασιν. Εἰς Λεντιανὰ ὅμως οἱ φρουροῦντες ἔδειξαν μεγίστην ἀνδρίαν καὶ ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας ἐδέησεν ὁ αὐτοκράτωρ ν' αναπτύξῃ ὅλην τὴν στρατηγικὴν αὐτοῦ ἱκανότητα ὅπως ἐκπορθήσῃ τὴν πόλιν· κύριος δ' αὐτῆς γενόμενος ἐθανάτωσε τὸν ἀνδρεῖον τοῦ Λασκάρεως ἀδελφὸν Κωνσταντῖνον, τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ Ἀνδρόνικον Παλαιολόγον καὶ τὸν φρούραρχον Δερμοκαΐτην τοὺς ὁποίους ἐθεώρει ὡς παραιτίους τῆς μακροχρονίου ἐκείνης ἀντιστάσεως. Παραλαβὼν δὲ τὴν τῆς πόλεως φρουρὰν καὶ κατατάξας εἰς τὰ ἴδια τάγματα, ἔθηκεν ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν τὸν στρατηγὸν Γεώργιον Θεοφιλόπουλον, καὶ ἀναθεὶς αὐτῷ τὴν ὑπεράσπισιν πασῶν τῶν ἐν Ἀνατολῇ κτήσεων τῆς αὐτοκρατορίας ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν (1).

Ἐν τούτοις ὁ Λάσκαρις ἀδυνατῶν ν' ἀντιστῇ πρὸς τοὺς Φραγκικοὺς στρατοὺς ἔσπευσε νὰ προτείνῃ πρὸς τὸν Ἐρρῖκον εἰρήνην· οὗτος δὲ ὅπως ἀπαλλαχθῇ τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ περιπετειῶν καὶ συγκεντρώσῃ πάσας αὐτοῦ τὰς δυνάμεις κατὰ τοῦ δεσπότου τῆς Ἠπείρου Μιχαὴλ, ὅστις εἰσβάλλων εἰς τὰς χώρας του τὸν παρηνώχλει, ἐδέχθη τὴν εἰρήνην, καθ' ἣν ἡ μὲν Μυσία περιήρχετο εἰς τὰς κτήσεις τοῦ αὐτοκράτορος, ἅπασα δὲ ἡ ἀπὸ Σάρδεων μέχρι Νικαίας χώρα συμπεριλαβανομένων ἐκτὸς τῆς Περγάμου καὶ Προύσσης, καὶ πολλῶν ἄλλων πόλεων, ἔμενεν ὡς κτῆμα του Λασκάρεως. Συγγραφεῖς τινὲς προσθέτουσιν ὅτι κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ὁ Ἐρρῖκος ἐξέδωκε τῷ Λασκάρει εἰς γάμον μίαν τῶν ἀνεψιῶν του, θυγατέρα τῆς ἀδελφῆς του Ὑολάνδης κομήσσης τοῦ Ὠξέρ (2)· ἀλλὰ τὸ τοιοῦτο δὲν ἔχεται ἀληθείας. Ἐν τούτοις ὁ αὐτοκράτωρ μένων ἀνενόχλητος ἐκ τῆς

(1) Ἀκροπολ. Κ. 15 16 Ducange 11. 134. (2) Baudouin Avesnes en ses chroniques ch. 97.

Ἀσίας, ἔστρεψε τὴν προσοχὴν πρὸς τὸν δεσπότην τῆς Ἠπείρου καὶ συναγαγὼν στρατὸν ἀξιόμαχον παρεσκευάζετο νὰ κατευθυνθῇ ἐπ' αὐτὸν, ὅτε ἐπληροφορήθη ὅτι ἐκεῖνος ἀπεβίωσε δολοφονηθεὶς ἐν τῇ κλίνῃ του ὑπό τινος τῶν ὑπηρετῶν του (1).

Τὸν Μιχαὴλ μὴ ἔχοντα τέκνα διεδέξατο ἐν τῇ δεσποτείᾳ τῆς Ἠπείρου ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Θεόδωρος, ὁ τοῦ Ἰωάννου Σεβαστοκράτορος υἱὸς, ἀνὴρ τολμηρὸς καὶ γενναῖος. Οὗτος μόλις λαβὼν τὰς ἡνίας τῆς διοικήσεως, ἐπιτεθεὶς κατὰ τῶν Βουλγάρων, ἐκυρίευσε δύο πόλεις αὐτῶν, τὰς Ἀχρίδας καὶ τὸ Πρίλαπον, πρὸς δὲ κατέλαβε τό τε Δυῤῥάχιον καὶ τὸ Ἀλβανὸν, ἅτινα ἦσαν τιμάρια τοῦ κράτους, ἀνήκοντα τοῖς Ἐνετοῖς. Ὁ Ἐῤῥῖκος μαθὼν τὴν εἰσβολὴν ταύτην τοῦ Θεοδώρου ἀνεχώρησε μετὰ στρατοῦ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ὅπως ἀνακτήσῃ τὰς δύο ἐκείνας πόλεις, ἀλλ' ἀφικόμενος εἰς Θεσσαλονίκην ἀπεβίωσε τῇ 11 Ἰουνίου 1216, τὸ τεσσαρακοστὸν πέμπτον τῆς ἡλικίας του ἔτος ἄγων.

Οἱ πλεῖστοι τῶν ἱστορικῶν, οἱ περὶ Ἐῤῥίκου πραγματευσάμενοι, ἔγραψαν ὅτι οὗτος ἀπεβίωσε δηλητηριασθεὶς, καὶ οἱ μὲν ἀποδίδουσι τὸ κακούργημα εἰς τὴν σύζυγον αὐτοῦ, ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς ὁποίας ἐκρύπτετο τὸ ἄσπονδον μῖσος, ὅπερ ὁ πατήρ της Ἰωάννης τῇ ἐνέπνευσε κατὰ τῶν Γάλλων, οἱ δὲ κατηγοροῦσι τοὺς Γραικοὺς, ἐκδικουμένους αὐτὸν, δι' ὅσους ὑπὸ τοῦ καρδιναλίου Πελαγίου ὑπέστησαν διωγμούς. Ἀνεξαιρέτως πάσης προλήψεως καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀναγνώσεως τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων κρίνοντες τὸν Ἐῤῥῖκον, βλέπομεν αὐτὸν ἄνδρα γενναῖον, εὐθὺν καὶ ἀποφασιστικόν. Μόνη ἡ γενναιότης δὲν ἐξήρκει βεβαίως ὅπως περιάψῃ τιμὴν εἴς τινα κατὰ τοὺς ἱπποτικοὺς ἐκείνους χρόνους, διότι

(1) Ἀκροπολιτ. Κ. 16.

πολλοὶ ἦσαν οἱ γενναῖοι (1), ἀλλ' ἀπητοῦντο ἀρεταὶ ὑπέρτεραι· δέον δὲ νὰ ὁμολογήσωμεν ἐπὶ τῇ μαρτυρίᾳ αὐτῶν τῶν συγχρόνων ἱστοριογράφων, ὅτι ὁ Ἐῤῥῖκος ἐκέκτητο οὐχὶ μόνον στρατιωτικὰς, ἀλλὰ καὶ ἀστυκὰς ἀρετάς. «Οὗτος ὁ Ἐῤῥῖκος, λέγει ὁ Γεώργιος Ἀκροπολίτης(2) πολλὰ πράγματα παρέσχε τοῖς Ῥωμαίοις καὶ αὐτῷ τῷ βασιλεῖ Θεοδώρῳ, ἀνδρεῖος ὢν καὶ περὶ μάχας ὀξύῤῥοπος» καὶ ἀλλαχοῦ. «Ὁ Ἐῤῥῖκος, εἰ καὶ φράγκος τὸ γένος ἐτύγχανεν, ἀλλ' οὖν τοῖς Ῥωμαίοις καὶ ἰθαγενέσι τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἱλαρώτερον προσεφέρετο καὶ πολλοὺς εἶχε τοὺς μὲν τοῖς μεγάλοις τούτου συντεταγμένοις, τοὺς δὲ τοῖς στρατιώταις, τὸ δὲ κοινὸν πλῆθος ὡς οἰκεῖον περιεῖπε λαόν.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

ΠΕΤΡΟΣ

Τρίτος Φράγκος αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως

1217—1218.

Ἡ ἐν τῇ Ἀνατολῇ Φραγκικὴ κυριότης ὡμοίαζε πρὸς φυτὸν ξένον, τὸ ὁποῖον θέλει τις νὰ ἐγκλιματίσῃ εἰς γῆν μὴ δεχομένην αὐτό. Σαθρὰς τὰς βάσεις ἔχουσα καὶ ἑπομένως στερουμένη πάσης ζωτικότητος δὲν ἐδύνατο ἐξ ἰδίων νὰ διατηρηθῇ, ἀλλὰ τὴν ὕπαρξιν αὐτῆς συνεκέντρου εἰς τὸν ἄνδρα ἐκεῖνον ὅστις ἐκάθητο ἐπὶ τοῦ θρόνου. Διὰ τοῦτο ὁ θάνατος τοῦ αὐτοκράτορος Ἐῤῥίκου, ἀνδρὸς ἀνδρείου καὶ ἱκανοῦ, ὑπῆρξε τὸ προοίμιον τῆς πτώσεως αὐτῆς.

(1) Gibbon Hist. de la Decadence etc 1, II. III. (2) Γ. Ἀκροπολ. Χρον 15. 16.

Συναισθανόμενοι τὴν κατάστασιν ταύτην καὶ οἱ βαρῶνοι καὶ μὴ θέλοντες νὰ ἀφήσωσι τὸ κράτος ἄνευ διοικήσεως, ἅτε τοῦ Ἐρρίκου ἀποβιώσαντος ἄνευ ἀῤῥένων, ἅμα ἐπληροφορήθησαν τὸν θάνατον αὐτοῦ συνῆλθον, καὶ πρῶτον μὲν συνεστήσαντο προσωρινὴν ἀντιβασιλείαν, ὅπως ἔπραξαν καὶ κατὰ τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ Βαλδουΐνου, προσκαλεσάμενοι δὲ καὶ τοὺς ἀπόντας βαρώνους Γάλλους, ἤρξαντο ἑπομένως σκεπτόμενοι ποῖον νὰ ἐκλέξωσι κατάλληλον διάδοχον τοῦ Ἐρρίκου. Δύο δ' ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους ἐκρίθησαν πρὸς τοῦτο ἁρμοδιώτεροι, ὁ Πέτρος κόμης τοῦ Κουρτεναὶ καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας Ἀνδρέας (1).

Ὁ Πέτρος κόμης τοῦ Κουρτεναὶ ἦτο υἱὸς Πέτρου τοῦ τῆς Γαλλίας καὶ ἔγγονος τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου τοῦ Χονδροῦ, κατὰ συνέπειαν δὲ πρῶτος ἐξάδελφος τοῦ τότε βασιλεύοντος τῶν Γάλλων Φιλίππου Αὐγούστου. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ νυμφευθεὶς τὴν Ἰσαβέλλαν, κυρίαν τοῦ Κουρτεναὶ καὶ τῆς Μοντάργης, προσέθηκε διὰ τοῦ γάμου του τὰς δύο ταύτας κομητείας εἰς τὰς οἰκογενιακάς του κτήσεις, αὐτὸς δὲ ὁ ἴδιος νυμφευθεὶς τὴν Ἀγνὴν, θυγατέρα καὶ κληρονόμον τοῦ Γουῆ, κόμητος τοῦ Νεβὲρ, ἀπήλαυσε τὴν κυριότητα τῶν κομητειῶν Ὠξέρου καὶ Τοννέρης διὰ συμβολαίου, συνταχθέντος κατὰ Μάϊον τοῦ 1199, συνεπείᾳ τοῦ ὁποίου μετὰ τὸν ἐν ἔτει 1215 ἐπελθόντα θάνατον τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ Φιλίππου τῆς Φλάνδρας ἐγενέτο αὐτὸς κόμης καὶ μαρκήσιος τοῦ Ναμούρ. Ἐκ τῆς Ἀγνῆς ἔσχε μίαν θυγατέρα καλουμένην Μαχώτην, ἣν, διὰ συμβάσεως γενομένης τῇ μεσολαβήσει τοῦ βασιλέως Φιλίππου Αὐγούστου, κατόπιν πολέμου ἐπελθόντος μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἐρβαίου δὲ-Δονζὺ, κυρίου τῆς Κόσνης καὶ τοῦ Γιένου, καθ' ὃν ὁ Πέτρος, τῇ 3 Αὐγού-

(1) Honorius Lo. 1. ep. 15.

στου 1199, ἔπεσεν αἰχμάλωτος εἰς χεῖρας τοῦ ῥηθέντος Ἐρβαίου, ἐνύμφευσε μὲ αὐτόν. Ἀποθανούσης δὲ τῆς πρώτης αὐτοῦ συζύγου Ἀγνῆς, ὁ Πέτρος ἦλθεν εἰς δεύτερον γάμον μὲ Ἰολάνδην, ἀδελφὴν τῶν πρώτων τῆς Κωνσταντινουπόλεως αὐτοκρατόρων Βαλδουΐνου καὶ Ἐρρίκου ἐξ ἧς ἔσχε τρεῖς υἱοὺς καὶ πολλὰς θυγατέρας, ὧν ἡ μία καλουμένη, ὡς καὶ ἡ μήτηρ της Ἰολάνδη, συνεζεύχθη τῷ βασιλεῖ τῆς Οὐγγαρίας Ἀνδρέᾳ. Ἦτο λοιπὸν ὁ Πέτρος ἐκ τῆς συζύγου αὐτοῦ γαμβρὸς τῶν δύο Φράγκων αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου, καὶ ἐπειδὴ ἡ μνήμη ἀμφοτέρων τούτων ἦτο παρὰ τοῖς Φράγκοις σεβαστή, ἔστρεψαν, θανόντος τοῦ Ἐρρίκου, τὰ βλέμματά των πρὸς αὐτόν (1).

Ἀλλὰ τὴν πλειοψηφίαν τῶν ἐκλογέων εἶχεν ὁ τῆς Οὐγγαρίας βασιλεὺς Ἀνδρέας, ἀνεψιὸς ἐκ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ τῶν δύο αὐτοκρατόρων, διότι ἦτο ἀνὴρ δεδοκιμασμένης γενναιότητος καὶ πείρας, ἱκανὸς δὲ οὐ μόνον νὰ διατηρήσῃ, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπαυξήσῃ τὸ κράτος του. Ἄλλως τε διὰ τῆς συνενώσεως τῆς Οὐγγαρίας μετὰ τοῦ Βυζαντίου ὑπὸ ἕνα μονάρχην ἔμελλον νὰ διπλασιασθῶσιν αἱ δυνάμεις τοῦ κράτους (2).

Πρὶν ἢ ἀποφασίσωσιν οἱ βαρῶνοι περὶ τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ, ἐθεώρησαν καλὸν νὰ τὸν προειδοποιήσωσι περὶ τοῦ σκοποῦ, ὃν εἶχον, καὶ νὰ πληροφορηθῶσιν ἂν ἐκλεγόμενος ἐδέχετο τὸ στέμμα, παρορωμένων τῶν δικαιωμάτων τοῦ πενθεροῦ του Πέτρου. Ὁ Ἀνδρέας ἡτοιμάζετο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην νὰ ἐκστρατεύσῃ πρὸς κατάκτησιν τῆς Ἁγίας Γῆς· συνεβουλεύθη λοιπόν, ἐρωτώμενος ὑπὸ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκλογέων τί ἐσκόπει, περὶ τοῦ πρακτέου τὸν Πάπαν Ὁνώριον Γ'. ὅστις διεδέξατο ἐπὶ τοῦ

(1) Ducange 11. 150 – Doutreman 5. 5 — Fleury. Hist. Eccles 78. 1· (2) Honorius Lei 1. 9. 211.

παπικοῦ θρόνου, τὸν τῇ 16 Ἰουλίου 1216 ἀποβιώσαντα Ἰννοκέντιον Γ'. ὁδὲ Ὀνώριος τὸν συνεβούλευσε νὰ μὴ παραιτήσῃ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς εὐσεβοῦς εὐχῆς ἣν ἐποίησε τοῦ νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν Ἁγίαν Γῆν, διότι ἡ ἐπιτυχία τῆς ἐπιχειρήσεως ἐκείνης ἤθελε τῷ περιάψει δόξαν λαμπροτέραν καὶ μονιμωτέραν ἢ τὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως στέμμα. Εἴτε λοιπὸν διότι ὁ Πάπας τὸν συνεβούλευσεν οὕτως, εἴτε διότι φύσει εὐσεβὴς καὶ δίκαιος ὢν δὲν ἠνέχετο νὰ θυσιάσῃ εἰς τὴν φιλοδοξίαν του τὰ ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως δικαιώματα τοῦ πενθεροῦ του, γενωτέρου συγγενοῦς τῶν ἀποβιωσάντων αὐτοκρατόρων ὄντος, ὁ Ἀνδρέας ἀπέρριψε τὴν γενομένην αὐτῷ ὑπὸ τῶν βαρώνων πρότασιν, καὶ τοιουτοτρόπως ἐκεῖνοι ἀναγκασθέντες ἔπεμψαν πρέσβεις πρὸς τὸν Πέτρον κόμητα τοῦ Κουρτεναὶ, προσφέροντες αὐτῷ τὸ στέμμα, καὶ προσκαλοῦντες τον νὰ σπεύσῃ ὅσῳ τάχιον εἰς Κωνσταντινούπολιν ἵνα λάβῃ τὰς ἡνίας τοῦ κράτους (1).

Βεβαίως ἡ προσφορὰ αὕτη δὲν ἦτο μικροῦ λόγου ἀξία· ἀποδεξάμενος λοιπὸν ὁ Πέτρος τὸ στέμμα, ἤρξατο ποιῶν τὰς ἀναγκαίας πρὸς ἀναχώρησιν προπαρασκευὰς, καὶ πρῶτον ἐστρατολόγησε πεντακισχιλίους καὶ πεντακοσίους λογάδας πεζούς τε καὶ ἱππεῖς ὅπως τὸν συνοδεύσωσι καθ' ὁδὸν καὶ ἐνισχύσωσι τὰς δυνάμεις τοῦ κράτους του· εἰς δὲ τὴν πολυάριθμον ταύτην συνοδείαν προσετέθη ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ Γουλλιέλμος, κόμης τοῦ Σανσὲρ μετὰ ἑκατὸν ἑξήκοντα ἱπποτῶν καὶ πολλῶν εὐγενῶν Γάλλων. Ὅπως δ' ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς δαπάνας τοῦ ταξειδίου του ὁ Πέτρος ὑπεθήκευσεν εἰς τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ Ἑρβαῖον δὲ-Δονζὺ τὴν κομητείαν τῆς Τοννέρης καὶ τὰ κτήματα τοῦ Κρουζῆ ἐπὶ τῷ ὅρῳ ἂν ἀπέθνησκεν ἐντὸς ἓξ ἐτῶν, αἱ κτήσεις αὗται νὰ μένω-

(1) Chron. Nangii 1216—Ducange 11. 150.

σιν ἐςχεὶ ὑπὸ τὴν κυριότητα τοῦ Ἐρβαίου καὶ τῶν διαδόχων του, ἂν δ' ἐπανέλθῃ παρελθόντων τῶν ἓξ ἐτῶν, νὰ τῷ ἐπιστρέφωνται ἰσοβίως. Ὅλως δὲ ἀπησχολημένος εἰς τὰ σχέδια καὶ τὴν δόξαν, ἣν συνήθως γεννᾷ ἡ ἀρχὴ μεγάλης ἐξουσίας, ἀνεχώρησεν ἐκ Γαλλίας μετὰ τῆς συζύγου καὶ τεσσάρων θυγατέρων του, καταλιπὼν εἰς Ναμοὺρ τοὺς δύο υἱούς του Φίλιππον καὶ Ῥοβέρτον, καὶ εἰσῆλθεν εἰς Ἰταλίαν, ἀρχομένου τοῦ ἔτους χιλιοστοῦ διακοσιοστοῦ δεκάτου ἑβδόμου (1).

Διερχόμενος ἐκ Βολωνίας ὁ Πέτρος κατέλυσεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Λαβερτίνη καὶ δυνάμει τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐξουσίας προεβίβασεν εἰς τὸ ἱπποτικὸν ἀξίωμα τὸν Γουῆν Λαμβέρτην καὶ δύο ἑτέρους εὐγενεῖς Βολωνούς, τὸν Λουδοβῖκον δηλονότι Ῥαμπῶνα καὶ τὸν Τέσταν Πέτρον· ἀφίκετο δὲ εἰς Ῥώμην μετὰ τῆς συνοδείας του κατ' Ἀπρίλιον μῆνα καὶ ἐγένετο δεκτὸς ἐν αὐτῇ παρά τε τοῦ Πάπα, τοῦ κλήρου καὶ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ λαοῦ, μεθ' ἁπάσης τῆς ὀφειλομένης εἰς τὸν βαθμὸν καὶ τὴν γέννησιν αὐτοῦ τιμῆς. Ἐν πρώτοις ᾐτήσατο μετ' ἐπιμονῆς παρὰ τοῦ Ὀνωρίου Γ'. νὰ στέψῃ αὐτόν τε καὶ τὴν σύζυγόν του Ἰολάνδην αὐτοκράτορας Κωνσταντινουπόλεως· ἀλλ' ὁ Πάπας ἀντέστη εἰς τὴν αἴτησιν ταύτην λόγῳ μὲν διότι δὲν ἤθελε νὰ διεκδικήσῃ δικαίωμα ἀνῆκον ἀνέκαθεν εἰς τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχην καὶ τὸ ὁποῖον καὶ ἐπ' ἐσχάτοις ἐπεκύρωσεν εἰς τὸν Θωμᾶν Μοροζίνην ὁ προκάτοχος αὐτοῦ Ἰννοκέντιος, πράγματι δὲ διότι ἐφοβεῖτο μὴ διὰ τῆς στέψεως ἐπικυρώσῃ καὶ νομιμοποιήσῃ τὰς ἀξιώσεις, ἃς οἱ Βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες εἶχον τηρήσει ἐπὶ τῆς Ῥώμης καὶ τῆς δυτικῆς αὐτοκρατορίας. Ἐν τούτοις ἐκβιασθεὶς ἀπὸ τὰς ἐκλιπαρήσεις τοῦ κόμητος καὶ τῶν μεσολαβησάντων

(1) Ducange II. 151.

φίλων του, ἐπείσθη τέλος νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἐπιθυμίαν του· ἀλλ' ὅπως προλάβῃ τὰς συνεπείας ἠρνήσατο νὰ τελέσῃ τὴν τῆς στέψεως τελετὴν ἐντὸς τῆς Ῥώμης (1).

Χρονογράφος τις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης (2) ἱστορεῖ ὅτι τὰς δυσχερείας ταύτας περὶ τὴν στέψιν τοῦ Πέτρου προὐκάλεσεν ἰδίως ὁ Οὐλρῖχος, ἀββᾶς τοῦ Ἁγίου Γιλλίου ἐν Ἑλβετίᾳ καὶ πρεσβευτὴς τοῦ αὐτοκράτορος Ὀθωνος ἐν Ῥώμῃ, ὅστις οὐχὶ μόνον ἀντέστη ὅπως ὁ Πάπας στέψῃ τὸν νέον αὐτοκράτορα ἐντὸς τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Πέτρου, λέγων ὅτι οὗτος δὲν ἠδύνατο νὰ τῷ προσφέρῃ στέμμα αὐτοκρατορικὸν ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ Ὄθωνος, ὃν ὡς πρέσβυς ἀντιπροσώπευεν, ἀλλὰ καὶ μιᾷ τῶν ἡμερῶν, ἐλθόντος τοῦ Πέτρου πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ Πάπα, ἐνῷ πάντες οἱ παρατυχόντες καρδινάλιοι καὶ εὐγενεῖς ἔσπευσαν νὰ τῷ προσφέρωσι πάσας τὰς τιμάς, ὁ Οὐλρῖχος ἐκεῖ ἐντυχὼν οὐδεμίαν τιμὴν τῷ προσέφερεν, μάλιστα δὲ οὐδὲ τὰ βλέμματα νὰ στρέψῃ πρὸς τὸν εἰσελθόντα Πέτρον κατεδέχθη περιφρονῶν αὐτόν. Ἐντούτοις ὁ Πέτρος καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ Ἰολάνδη, ἐστέφθησαν τῇ 9 Ἀπριλίου 1217 ὑπὸ τοῦ Πάπα μεθ' ὅλης τῆς ἐπισημότητος αὐτοκράτορες τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐν τῇ ἐκτὸς τῶν τειχῶν τὰς Ῥώμης ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου, ἐξ ἧς ἔμελλον νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν φέροντες τὸ στέμμα ἐπὶ τὴν κεφαλὴν καὶ μετὰ μεγίστης παρατάξεως, εἰ μὴ ὁ Οὐλρῖχος ἐπιμόνως ἀνθιστάμενος διεκώλυεν αὐτόν (3). Μετὰ τὸ τέλος τῆς στέψεως, καθ' ἣν παρῆν ὁ Γουλλιέλμος μαρκήσιος τῆς Μοντφεράτης, ὁ νέος αὐτοκράτωρ παρέχων αὐτῷ δεῖγμα εὐνοίας καὶ τιμῆς, τῷ ἀπένειμεν ἐπ' ὀνόματι αὐ-

(1) Sigon. hist. Bonon l. V.—Cron. Fossae Novae apud Ducange. —(2 Corrad de Fabaria, de Casibus Gall C. 8. —(3) Fleury.hist. Eccles. 78. 8.

τοῦ καὶ ὡς φύλαξ καὶ κηδεμὼν Δημητρίου τοῦ ἀδελφοῦ του, τὸ βασίλειον τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἄλλας γαίας, ὁποίας εἶχον παραχωρήσει εἰς τὸν μαρκήσιον Βονιφάτιον οἱ αὐτοκάτορες Βαλδουῖνος καὶ Ἐρρῖκος· ἀφ᾽ ἑτέρου ὁ Πάπας, ἑπόμενος τῷ παραδείγματι τοῦ προκατόχου του Ἰννοκεντίου, τὸν κατέστησε προστάτην τοῦ νεαροῦ αὐτοῦ ἡγεμόνος, ὡς καὶ τῆς μητρός του αὐτοκρατείρας Μαργαρίτας, ᾗ ἔδωκε τὸ προνόμιον τοῦ νὰ μὴ δύνηται νὰ ἀφορισθῇ παρ᾽ ἑτέρου ἐπισκόπου ἐκτὸς τοῦ Πάπα. Ἔγραψε δὲ τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὴν στέψιν καὶ πρὸς τὸν Πατριάρχην Γερβάσιον, λέγων αὐτῷ ὅτι καί τοι ἠναγκάσθη νὰ στέψῃ τὸν κόμητα ἐνδίδων εἰς τὰς θερμὰς αὐτοῦ ἐκλιπαρήσεις καὶ ἐπιθυμῶν νὰ παγιώσῃ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ, ἣν ἄλλως ἐδύναντο νὰ διαμφισβητήσωσί τινες, μὴ εὐαρεστηθέντες τυχὸν εἰς τὴν ἐκλογήν του, κατ᾽ οὐδὲν ὅμως ἠννόει νὰ προσβάλῃ τὰ δικαιώματα ἅτινα ἐκέκτηντο οἱ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχαι κατὰ τοιαύτας περιστάσεις (1).

Παρελθουσῶν ἐννέα ἡμερῶν μετὰ τὴν στέψιν, ὁ Πέτρος ἀνεχώρησεν ἐκ Ῥώμης μετὰ τῆς συζύγου, τῶν θυγατέρων καὶ ἁπάσης τῆς συνοδείας αὐτοῦ, ᾗ προσετέθη καὶ ὁ καρδιάλιος Ἰωάννης Κολόνας, ἀποστελλόμενος ὑπὸ τοῦ Πάπα ἔξαρχος αὐτοῦ παρὰ τῇ αὐλῇ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀφικόμενος εἰς Βρίνδισι, ἐπέβη ἐπὶ τοῦ Ἑνετικοῦ στόλου, τὸν ὁποῖον ἡ Ἑνετία τῷ εἶχεν ἑτοιμάσει ὅπως τὸν μεταφέρῃ εἰς Ἀνατολήν, ἀνθ᾽ οὗ ὁ Πέτρος ὑπεσχέθη νὰ πλεύσῃ μετὰ τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ εἰς Ἤπειρον καὶ κυριεύσας τὸ Δυῤῥάχιον ὅπερ, ὡς ἐν τοῖς προηγουμένοις εἴπομεν, κατέλαβεν ὁ τῆς Ἠπείρου δεσπότης Θεόδωρος, ἀποδώσῃ αὐτὸ τῇ Δημοκρατίᾳ. Ἀποστείλας λοιπὸν τὴν σύζυγον καὶ τὰς θυ-

(1) Honorius L. 1. ep. 178 — ep. 378.

γατέρας αὐτοῦ κατ' εὐθεῖαν εἰς Κωνσταντινούπολιν, αὐτὸς μετὰ τοῦ στρατοῦ του ἀπέβη πλησίον τοῦ Δυῤῥαχίου καὶ ἐλθὼν ἐπολιόρκησεν αὐτό· ἀλλ' ἡ πολιορκία τῆς πόλεως ταύτης τῷ ἐπήνεγκε τὴν καταστροφήν του καὶ ἔῤῥιψεν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς του τὸ στέμμα πρὶν ἢ φθάσῃ ἔτι εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Περὶ τῆς ἀποτυχίας ταύτης καὶ τῆς ἐπελθούσης τῷ Πέτρῳ καταστροφῆς πολλαὶ παρὰ τῶν ἱστορικῶν ἐκφέρονται γνῶμαι. Τινὲς ἱστοροῦσιν ὅτι ἐνῷ ἐπολιόρκει τὸ Δυῤῥάχιον, ἐξόδου ποιησαμένης τῆς φρουρᾶς, συνελήφθη παρ' αὐτῆς καὶ ἀπήχθη αἰχμάλωτος· ἕτεροι, ὅτι ἔπεσε πολεμῶν. Ἄλλοι ἀφηγοῦνται, ὅτι ὁ Θεόδωρος προσποιηθεὶς ὅτι μέλλει νὰ παραδοθῇ, παρέσυρε τὸν Πέτρον μετὰ ὀλιγαρίθμου συνοδείας πρὸς τὴν πόλιν καὶ ἐκεῖ τὸν ἐφόνευσεν· ἀλλὰ τὰς δύο ταύτας τελευταίας ἐξιστορήσεις διαψεύδουσιν αὐταὶ αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Ὀνωρίου, ὅστις γράφων πρὸς τοὺς βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας, παροτρύνει αὐτοὺς ν' ἀναλάβωσι τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ ἐξάρχου Κολῶνα· ὥστε πιθανώτερόν ἐστι τὸ ἑξῆς. Ὁ Πέτρος μετὰ πολυήμερον καὶ ἐπιζήμιον πολιορκίαν τοῦ Δυῤῥαχίου ἀναγκασθεὶς νὰ λύσῃ ταύτην ἀπεφάσισε νὰ μεταβῇ διὰ ξηρᾶς εἰς Κωνσταντινούπολιν, διερχόμενος τὰς χώρας τοῦ Θεοδώρου καὶ τὸ βασίλειον τῆς Θεσσαλονίκης· ἀλλὰ μόλις περιεπλέχθη εἰς τὰ ὄρη τῆς Ἀλβανίας, προσεβλήθη πανταχόθεν ὑπὸ τῶν Γραικῶν, οἵτινες καὶ τὰς τροφὰς τοῦ ἀπέκοψαν καὶ τὸν στρατόν του ἐδεκάτιζον. Εἰς τοιαύτην δεινὴν θέσιν τῷ Πέτρῳ εὑρισκομένῳ καὶ ὑπὸ τῆς ἀσιτίας κινδυνεύοντι νὰ ἀποθάνῃ, μόνον μέσον τῷ ἀπελείπετο ὁ πόλεμος, τὸν ὁποῖον ὅμως ὁ Θεόδωρος ἀπέφευγε, φρονῶν ὅτι ἐδύνατο νὰ καταστρέψῃ τοὺς ἐχθρούς, χωρὶς αὐτὸς οὐδὲν νὰ κινδυνεύσῃ ἢ νὰ ζημιωθῇ. Προσεποιήθη

λοιπὸν ὅτι ἐπιθυμεῖ νὰ ἔλθῃ εἰς συμβιβασμὸν μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ πρὸς τοῦτο ἀπηυθύνθη πρὸς τὸν ἔξαρχον ὅπως δι' αὐτοῦ ἐπέλθῃ ὁ συμβιβασμός. Μετὰ πολλὰς διαπραγματεύσεις συνεφωνήθη νὰ ἐπιτραπῇ εἰς τὸν Πέτρον καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ ἡ διὰ τῶν χωρῶν τοῦ Θεοδώρου διάβασις, χωρὶς οὗτος κατ' οὐδὲν νὰ τὸν παραβλάψῃ, ἀλλὰ τοὐναντίον ἀνεδέχετο νὰ τῷ παράσχῃ καὶ τὰς ἀναγκαίας διὰ τὸν στρατόν του τροφάς. Ἀρχαῖός τις Χρονογράφος παρὰ Δουκαγγίῳ (1) ἀναφέρει ὅτι μεταξὺ τῶν ἄρθρων τῆς συνθήκης ὑπῆρχε καὶ ἕν, διὰ τοῦ ὁποίου ὑπεχρεοῦντο οἱ Γάλλοι νὰ παραδώσωσι τὰ ὅπλα των εἰς τὸν Θεόδωρον, οὗ γενομένου, οὗτος συνέλαβε τὸν αὐτοκράτορα, τὸν παπικὸν ἔξαρχον, τὸν κόμητα τοῦ Σανσὲρ καὶ τοὺς λοιποὺς εὐγενεῖς· ἀλλὰ τοῦτο δὲν φαίνεται πιστευτόν. Ἕτεροι τέλος ἱστορικοὶ λέγουσιν ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ καὶ οἱ ἐπισημότεροι τῆς συνοδείας του, προσκληθέντες μετὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης εἰς συμπόσιον, συνελήφθησαν, καὶ ὅτι οἱ στρατιῶται αὐτοῦ, ἀνύποπτοι ἐπίσης διατελοῦντες ἕνεκα τῆς συνθήκης, προσβληθέντες ἐξαπίνης ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου, ᾐχμαλωτίσθησαν καὶ οἱ μὲν ἐκλείσθησαν εἰς τὰς φυλακὰς οἱ δὲ, ἐν τοῖς ὄρεσιν ἐκτεθέντες, κακῶς ἐξεμέτρησαν τὸ ζῆν (2).

Τὸ δυστύχημα τοῦτο γνωστὸν γενόμενον προὐξένησε, τὴν ἀλγεινοτέραν ἐντύπωσιν εἴς τε τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰς Εὐρώπην· ὁ δὲ Πάπας ἐθλίβη καιρίως διὰ τὴν αἰχμαλωσίαν μάλιστα τοῦ ἐξάρχου αὐτοῦ. Ἔγραψε λοιπὸν περὶ τούτου πρὸς τὸν Θεόδωρον, ὡς περὶ πράξεως ἱεροσύλου, ἀπειλῶν αὐτὸν μὲ ὅλους τοὺς κεραυνοὺς τῆς

(1) Ducange 11. 155. (2) Sibellico 8. 169—Dutreman V. 5. Fleury. his. eccles. 78. 8. 13. 14.—Lebeau XVII 309. —Ducange 11. 155. 156.

ἀνθρωπίνης καὶ θείας ἐκδικήσεως, ἂν δὲν ἠλευθέρου παραχρῆμα τὸν ἔξαρχον· τὸ δὲ περίεργον ὅτι ἐν τῇ ἐπιστολῇ του ἐκείνῃ οὐδεμίαν ἐποιεῖτο μνείαν τοῦ αὐτοκράτορος, ἴσως διὰ νὰ μὴ ἐλαττώσῃ τὴν ἰσχὺν τῶν ἀπειλῶν, διανέμων αὐτὰς μεταξὺ δύο ἀντικειμένων. Ἀπηυθύνθη δὲ σύναμα πρὸς τὸν γαμβρὸν τοῦ αἰχμαλωτισθέντος Πέτρου, τὸν βασιλέα τῆς Οὐγγαρίας, ἐξορκίζων αὐτὸν νὰ μετέλθῃ τὰ πάντα πρὸς σωτηρίαν τοῦ πενθεροῦ του καὶ ἀπειλήσῃ τὸν Θεόδωρον ὅτι ἤθελε τὸν προσβάλλει μεθ' ὅλου τοῦ στρατοῦ, ὃν ἡτοίμαζε διὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἁγίας Γῆς. Δὲν ἔπαυσε δὲ ταὐτοχρόνως, προσκαλῶν εἰς βοήθειαν τῆς Ἁγίας Ἕδρας καὶ τοῦ παθόντος αὐτοκράτορος, τοὺς ἡγεμόνας τῆς Ἑλλάδος, καὶ τοὺς Γάλλους ἀρχιεπισκόπους καὶ ἐπισκόπους, οἷς ἐπέταξε νὰ προκηρύξωσι νέαν σταυροφορίαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ῥοβέρτου. Ὁ Πάπας οὐδὲν μέσον ἀμελῶν ἔπεμψε καὶ πρὸς τὸν δεσπότην Θεόδωρον τὸν ἐπίσκοπον Κρότωνος καί τινα ἐρημίτην, καλούμενον Εὐφραίμ, ὅπως ὑποδείξωσιν αὐτῷ τὴν καταιγίδα, ἣν προὐκάλει ἀσυνέτως. Καὶ ὄντως ὁ Θεόδωρος ἰδὼν τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον, ὡς μόνον μέσον ὅπως τὸν ἀποσοβήσῃ ἔκρινε τὸ νὰ προσοικειωθῇ τὸν Πάπαν, δι' ὅπερ συνωμολόγησε κατὰ Ἰαννουάριον τοῦ 1218 συνθήκην, δυνάμει τῆς ὁποίας ὑπεχρεοῦτο ν' ἀπαλλάξῃ τῆς εἱρκτῆς τὸν ἔξαρχον καὶ ἀναγνωρίσῃ τὴν πνευματικὴν ὑπεροχὴν τοῦ Πάπα. Τοιουτοτρόπως οὗτος ἀναλαβὼν ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτοῦ τὸν Θεόδωρον ἀπηγόρευσεν εἰς τοὺς Ἐνετοὺς καὶ τοὺς μετ' ἐκείνων συνασπισθέντας σταυροφόρους ἐπὶ ποινῇ ἀφορισμοῦ πᾶσαν κατὰ τοῦ τῆς Ἠπείρου δεσπότου προσβολὴν καὶ ἀπέτρεψε νέας συμφοράς, αἵτινες μετὰ τῆς νέας σταυροφορίας ἤθε-

λον ἐνσκήψει ἐπὶ τῶν δυστυχῶν Γραικῶν τῆς Ἀνατολῆς (1).

Ἐν τῇ γενομένῃ ταύτῃ μεταξὺ Ὀνωρίου καὶ Θεοδώρου συνθήκῃ οὐδόλως μνημονεύεται τὸ ὄνομα τοῦ αὐτοκράτορος Πέτρου, ἐξ οὗ ὑπέθεσάν τινες ὅτι οὗτος δὲν ἔζη πλέον, μαρτυρίᾳ πρὸς τοῦτο χρώμενοι καὶ τῷ Ἀκροπολίτῃ λέγοντι (2) «Νικῶσι γοῦν κατὰ κράτος οἱ τοῦ Κομνηνοῦ Θεοδώρου τὸ τῶν Λατίνων στράτευμα ὡς πάντας ἄρδην δεσμώτας ποιῆσαι σὺν πᾶσι σκεύεσι καὶ αὐτὸν δὲ τὸν βασιλέα Πέτρον ἔργον μαχαίρας γενέσθαι.» Ἀλλὰ ὁ βίος τοῦ ἀτυχοῦς αὐτοκράτορος φαίνεται ὅτι παρετάθη καὶ μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν. Χροναγράφος τις ἱστορεῖ ὅτι ὁ Θεόδωρος συλλαβὼν τόν τε Πέτρον καὶ τὸν καρδινάλιον ἀπεφάσισε νὰ φονεύσῃ ἀμφοτέρους· ἀλλ' ἀναλογισθεὶς ὅτι ὁ φόνος αὐτῶν ἐδύνατο νὰ προκαλέσῃ γενικὸν κατ' αὐτοῦ τῶν Φράγκων συνασπισμόν, ἐνῷ, ἂν τοὺς διετήρει ζῶντας, ἤθελεν ἀναγκάσει αὐτοὺς διὰ πάσης θυσίας νὰ αἰτήσωσι τὴν ἀπελευθέρωσίν του, δὲν ἐπραγματοποίησε τοὺς φονικοὺς αὐτοῦ σκοπούς, ἀλλὰ μεταχειρισθεὶς τὸν ἔξαρχον φιλανθρώπως, κατέκλεισεν εἰς φυλακὴν τὸν αὐτοκράτορα, ἔνθα οὗτος μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀπεβίωσεν ἐκ θλίψεως(3)

Ἐν τούτοις οἱ Ἐνετοὶ κωλυόμενοι ὑπὸ τοῦ Πάπα νὰ προσβάλωσι τὸν Θεόδωρον, συνωμολόγησαν μετ' αὐτοῦ πενταετῆ ἀνακωχὴν, ὁ δὲ καρδινάλιος Κολώνας, λυτρωθεὶς τῆς φυλακῆς, μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν ἔνθα ἀνέλαβε τὰ καθήκοντα αὐτοῦ. Ἦλθε δὲ μετ' οὐ πολὺ εἰς ἔριδας πρὸς Γοδοφρέδον τὸν πρίγγιπα τῆς Ἀχαΐας καὶ Ὄθωνα τὸν κύριον τῶν Ἀθηνῶν, οἵτινες κατέλαβον κτήματά τινα, ἀνήκοντα τῇ ἐκκλησίᾳ. Οὗτοι

(1) Honor. l. 11 Ep. 881-Chron. Rich. de S. Germ. ann 1218. (2) Ἀκροπολίτ. Χρ. Συγγρ. 18. (3) Lebeau XVII 312.

ἀφορισθέντες ὑπὸ τοῦ καρδιναλίου, ἀνεφέρθησαν πρὸς τὸν Πάπαν, ὅστις κατὰ πρῶτον μὲν ἐδικαίωσεν αὐτοὺς καὶ σφοδρῶς ἐπετίμησε τὸν καρδινάλιον ὡς καταχρώμενον τῆς ἐξουσίας του, ἀλλὰ γνοὺς ὀψιαίτερον τὴν ἀπάτην του, ἐδικαίωσε τὸν ἔξαρχον καὶ ἐπεκύρωσε τὸν ἀφορισμὸν, εἰς ὃν ὑπέβαλεν ἐκεῖνος τὸν Γοδοφρέδον καὶ τὸν Ὄθωνα (1).

Κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ Πέτρου ἡ διοίκησις τοῦ κράτους ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐνηργεῖτο ὑπὸ τῆς αὐτοκρατείρας Ὑολάνδης, ἥτις ὅμως μικρὸν ἐπέζησε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου αὐτῆς. Περὶ δὲ τῆς βασιλείας της οὐδὲν ἄλλο γνωρίζομεν, ἢ ὅτι ἐπεκύρωσε τὴν ἐπὶ πέντε ἔτη γενομένην πρότερον συνθήκην μετὰ τοῦ Λασκάρεως καὶ ὅπως συσφίγξη τοὺς μεταξὺ τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Νικαίας καὶ τῆς τοῦ Βυζαντίου δεσμοὺς, ἐξέδωκεν αὐτῷ εἰς γάμον τὴν τριτότοκον θυγατέρα της Μαρίαν. Ἀπεβίωσε δὲ ἡ Ὑολάνδη ὀλίγον μετέπειτα, ἐν ἔτει 1219, καταλιποῦσα ἐκ τοῦ συζύγου αὐτῆς Πέτρου ἕνδεκα τέκνα, ὧν τέσσαρα ἄῤῥενα, τὸν Φίλιππον, κόμητα τοῦ Ναμοὺρ, τὸν Ῥοβέρτον, ὅστις διεδέξατο τὸν πατέρα του ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸν Ἐῤῥῖκον, ὅστις ἐγένετο μετὰ τὸν Φίλιππον κόμης τοῦ Ναμοὺρ, καὶ τὸν Βαλδουῖνον, ὃν ἔτεκε μόλις ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐλθοῦσα, καὶ ἑπτὰ θυγατέρας, ὧν ἡ πρώτη Ὑολάνδη ἐνυμφεύθη τὸν Ἀνδρέαν βασιλέα τῆς Οὐγγαρίας, ἡ δευτέρα Ἀγνὴ, τὸν Γοδοφρέδον πρίγγιπα τῆς Ἀχαΐας, ἡ τρίτη Μαρία τὸν Λάσκαριν αὐτοκράτορα Νικαίας, ἡ τετάρτη, Μαργαρίτα, τὸν κόμητα τοῦ Βιανδὲμ, ἡ πέμπτη, Ἰσαβέλλα, εἰς πρῶτον μὲν γάμον τὸν Γοσέρον, κόμητα Βαρσουρσέης, εἰς δεύτερον δὲ τὸν Εὔδον δὲ-Μονταιγοῦ, ἡ ἕκτη, Σίβυλλα, ἐγένετο μοναχὴ, καὶ

(1) Honor L. 11. p 1002—111 p 237, 416.

ἡ ἑβδόμη τέλος, ἧς τὸ ὄνομα διατελεῖ ἄγνωστον, ἐνυμφεύθη τὸν Ῥαοὺλ, κύριον τοῦ Ἰσουδούμ (1).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ.

ΡΟΒΕΡΤΟΣ

Τέταρτος Φράγκος αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως
25 Μαρτίου 1212—1228.

Τρεῖς μέχρι τοῦδε αὐτοκράτορας προσέφερεν ἡ Δύσις πρὸς τὴν Ἀνατολὴν, καὶ τῶν τριῶν τὸ τέλος ὑπῆρξεν οἰκτρὸν καὶ ἐπώδυνον. Τὴν καταδυνάστευσιν, τὴν βίαν, τὴν ἁρπαγὴν προσέφερεν ἡ Δύσις, τὴν αἰχμαλωσίαν, τὸ δηλητήριον, τὸν θάνατον ἀνταπέδωκεν ἡ Ἕω. Οἱ Εὐρωπαῖοι ἱστοριογράφοι, οἱ περὶ τῆς Φραγκικῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει κυριαρχίας πραγματευσάμενοι, ἐκάκισαν πικρῶς τοὺς Γραικοὺς, καὶ ἐν τῇ ἀγανακτήσει αὐτῶν διὰ τὰ τῶν ὁμοφύλων παθήματα, δὲν ἔλειψαν νὰ τοῖς προσάψωσι τὰς φαυλοτέρας προσωνυμίας· ἀλλ' ἂν μέμφωνται ἐκεῖνοι ἔθνος, ὅπερ κατ' οὐδὲν ἄλλο ἔπταισεν αὐτοῖς εἰμὴ ὅτι προσεπάθησε διὰ παντοίων μέσων, ἔστω καὶ οὐχὶ τόσῳ ἐπιζήλων, ν' ἀποτινάξῃ τὸν βαρὺν ζυγὸν ἀνδρῶν ἀλλοφύλων καὶ ἀλλοθρήσκων, τί δύνανται ἄρα καὶ οἱ Γραικοὶ νὰ εἴπωσι περὶ ἐκείνων, οἵτινες ἐπιδραμόντες δίκην ληστῶν εἰς τὰς χώρας αὐτῶν, ἔθυσαν, ἐδῄωσαν, ἐλαφυραγώγησαν καὶ ἐξηνδραπόδισαν πλήθη ὅλα χριστιανῶν, μεθ' ὧν κοινὸν εἶχον οὐδὲν ἄλλο πλὴν ἢ τοῦ βαπτίσματος;

Μετὰ τὴν ἀποβίωσιν τῆς Ἰολάνδης, τὴν ὁποίαν ἐν τῷ τάφῳ παρηκολούθησε μετ' οὐ πολὺ ὁ Πατριάρχης

(1) Ducange 11. 164.

Γερβάσιος, ἡ διαδοχὴ τοῦ θρόνου κατὰ δίκαιον ὤφειλε νὰ περιέλθῃ εἰς τὸν πρωτότοκον τοῦ Πέτρου υἱὸν Φίλιππον, ὅστις διέμενεν εἰς Γαλλίαν ἄρχων τοῦ Ναμούρ. Τούτου ἕνεκα, ἅμα ἐγένετο γνωστὸς ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ θάνατος τοῦ Πέτρου, οἱ βαρῶνοι, ἀναλογιζόμενοι ὅτι δὲν ἔπρεπεν οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ν' ἀφήσωσι τὸ κράτος ἄνευ ἡγεμόνος, συνῆλθον, καὶ πρῶτον μὲν ἐξελέξαντο τοποτηρητὴν αὐτοκρατορικὸν τὸν Κόνωνα Πετούνην, γεγαρὸν λείψανον τῶν πρώτων κατακτητῶν καὶ ἄνδρα ἐξιδιασμένης πείρας καὶ ἐξόχου ἀνδρίας, εἶτα δὲ ἐπειδὴ νόμιμος τοῦ θρόνου διάδοχος ἦτο ὁ Φίλιππος, κόμης τοῦ Ναμούρ, ἔπεμψαν πρὸς αὐτὸν πρέσβεις ὅπως τῷ προσφέρωσι τὸ στέμμα καὶ τὸν προσκαλέσωσιν ἵνα, σπεύσας εἰς Κωνσταντινούπολιν, παραλάβῃ τὴν πλουσίαν καὶ πολύδοξον αὐτοῦ κληρονομίαν· ἀλλ' ἐκεῖνος εἴτε ἐκ φίλτρου πρὸς τὴν γεννέτειραν αὐτοῦ γῆν, εἴτε διότι προὐτίμα τὰ ἐνεστῶτα καὶ βέβαια τῶν μελλόντων καὶ ἀβεβαίων, εἴτε τέλος, ὡς ἕτεροι ἰσχυρίζονται, διότι ἦτο περιπεπλεγμένος εἰς πεισματώδη πόλεμον πρὸς Γαλερανὸν τὸν Δοῦκα τοῦ Λιμβούργου, εὐχαριστήσας τοὺς βαρώνους διὰ τὴν γενομένην αὐτῷ προσφοράν, ἠρνήσατο νὰ δεχθῇ τὸ στέμμα, προτείνων ὡς διάδοχον αὐτοῦ τὸν νεώτερον ἀδελφόν του Ροβέρτον. Ζητηθείσης δὲ πρὸς τοῦτο καὶ τῆς τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λοδουβίκου Η΄. γνώμης καὶ ἐγκρίναντος αὐτοῦ τὴν ἐπὶ τοῦ θρόνου ἀνάβασιν τοῦ Ροβέρτου, οἱ βαρῶνοι ἐξελέξαντο αὐτὸν αὐτοκράτορα τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Κατὰ τὴν διοίκησιν τοῦ Κόνωνος ὡς ἀντιβασιλέως, γεγονότα ἄξια λόγου οὐδόλως συνέβησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει, καθόσον ὁ ἀνὴρ οὗτος κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν καὶ μέριμναν ὅπως καταπαύσῃ τὸν εἰς τὰ

πνεύματα τῶν Φράγκων ἐνυπάρχοντα ἐρεθισμὸν, καὶ συνδιαλλάξῃ αὐτοὺς πρὸς ἀλλήλους. Τὸ μόνον κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον ἐπελθὸν σπουδαῖον γεγονὸς εἶνε ἡ μεταξὺ κλήρου καὶ εὐγενῶν ἀναφυεῖσα ἔρις, ἀφορμὴν λαβοῦσα τὸ φιλάρπαγον καὶ ἀκόρεστον ἀμφοτέρων. Οἱ κληρικοὶ, ἀχόρταστοι πάντοτε, δὲν ἠρέσκοντο εἰς τὰ στενὰ ὅρια, ἐν τοῖς ὁποίοις περιεστάλη ἡ φιλοχρηματία καὶ ἡ κενοδοξία αὐτῶν· οἱ δ' εὐγενεῖς ἔμπαλιν, πλουτήσαντες ἐκ τῶν λαφύρων τοῦ ἀρχαίου κλήρου, ἐζήτουν ἐπὶ μᾶλλον νὰ ἐπαυξήσωσι τὰ πλούτη των, ὁλοσχερῶς γυμνοῦντες τοὺς κληρικούς. Ἐκ τούτου λοιπὸν ἐπῆλθον ἔριδες καὶ διχοστασίαι καὶ θόρυβοι ἀδιάλειπτοι· ὅπως δὲ δοθῇ ἕν πέρας εἰς τὴν ἀνώμαλον ταύτην κατάστασιν τῶν πραγμάτων, ἀπεφασίσθη νὰ συνέλθωσιν οἱ διαφερόμενοι εἰς συνδιάσκεψιν, καὶ ὄντως συνῆλθον, τῷ 1219, οἱ μὲν κληρικοὶ, προεδρεύοντος τοῦ παπικοῦ ἐξάρχου καὶ καρδιναλίου Ἰωάννου Κολώνα, οἱ δὲ εὐγενεῖς τοῦ Κόνωνος Πετούνη, καὶ συζητήσαντες τὰς ἐφισταμένας διαφορὰς συνέταξαν συμβόλαιον συμβιβασμοῦ, τὸ ὁποῖον ὑπέγραψαν πάντες. Φαίνεται δὲ ὅτι οἱ κληρικοὶ ὑπῆρξαν εὐτυχέστεροι κατὰ τὴν συνδιαλλαγὴν, διότι μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐπέτυχον τὴν εἰς τὰς μητροπολιτικὰς ἐκκλησίας παραχώρησιν πάντων τῶν κτημάτων, ἅτινα κατεῖχον αὗται βασιλεύοντος τοῦ πρώτου Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ (1).

Ἐν τούτοις ὁ Ῥοβέρτος, περατωθεισῶν τῶν διὰ τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ ἐκ Γαλλίας προπαρασκευῶν, ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν, φθίνοντος τοῦ ἔτους 1220, καὶ διελθὼν τὴν Γερμανίαν καὶ Οὐγγαρίαν ἔνθα παρέμεινε μέχρι τῆς τελέσεως τοῦ γάμου Ἄννης τῆς ἀνεψιᾶς αὐτοῦ καὶ θυγατρὸς τοῦ βασιλέως Ἀνδρέου μετὰ Ἰωάννου Ἀζὰν βα-

(1) Ducange 11. 167.

σιλεὺς τῶν Βουλγάρων, ἀφίκετο εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐστέφθη αὐτοκράτωρ, τῇ 25 Μαρτίου 1221 ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Ματθαίου, ὅστις εἶχε δεχθῇ τὸν ἀποβιώσαντα Γερβάσιον. Τοιουτοτρόπως ἔλαβε τὸ σκῆπτρον τῆς ἐν Ἀνατολῇ Φραγκικῆς αὐτοκρατορίας ὁ Ροβέρτος (1).

Πρῶτον ἔργον τοῦ νέου αὐτοκράτορος ὑπῆρξε νὰ ἐπιθεωρήσῃ καὶ ἐπικυρώσῃ τὰς πράξεις τοῦ αὐτοκρατορικοῦ τοποτηρητοῦ, Κόνωνος, ὅστις ἀπεβίωσε σχεδὸν ἅμα ὁ Ροβέρτος παρέλαβε τὴν ἐξουσίαν. Μετὰ ταῦτα συναγαγὼν, τοὺς Γάλλους καὶ Ἐνετοὺς βαρώνους ἐζήτησε πληροφορίας περὶ τῆς γενικῆς καταστάσεως τῶν πραγμάτων καὶ ἐπεκαλέσθη τὴν συνδρομὴν αὐτῶν, ὅπως δυνηθῇ ὑπ᾽ ἐκείνων ἐνισχυόμενος νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν δυσχερῆ ἀποστολὴν, τὴν ὁποίαν ἡ θεία Πρόνοια τῷ ἀνέθηκεν. Ἀνανεώσας τὰς μετὰ τῶν Ἐνετῶν συνθήκας τῶν προκατόχων του αὐτοκρατόρων, παρετήρησε μετὰ λύπης τὴν οἰκτραν διαφωνίαν, ἥτις ὑπῆρχε μεταξὺ Γάλλων καὶ Ἐνετῶν ἀφ᾽ ἑνὸς καὶ μεναξὺ εὐγενῶν καὶ κλήρου ἀφ᾽ ἑτέρου. Οἱ Ἐνετοὶ αἰσθανόμενοι, ὅτι εἰσὶν ἡ μόνη δύναμις τοῦ κράτους, διότι αἱ ἐκ Δύσεως ἐπικουρίαι ἦσαν ἀσήμαντοι, εἶχον μεγάλας ἀξιώσεις, τὰς ὁποίας ἀπέκρουον οἱ Γάλλοι, ἑτέρας προβάλλοντες· ἐκ τοῦ ἄλλου τιμαριοῦχοί τινες εἶχον κηρύξει ἀμείλικτον κατὰ τοῦ κλήρου πόλεμον. Εἷς αὐτῶν καὶ ἀσπονδότερος ἐχθρός του ὁ Γοδοφρέδος Βιλλαρδουῖνος, πρίγγηψ τῆς Αχαΐας καταλαβὼν τὰς ἐκκλησίας, ἐνέμετο τὰς περιουσίας αὐτῶν, ὁ δὲ παπικὸς ἔξαρχος θελήσας νὰ τὸν σωφρονίσῃ καὶ μὴ εἰσακουσθεὶς, ἐξηκόντισε κατ᾽ αὐτοῦ δεινὸν ἀφορισμόν· ἀλλ᾽ ἐκεῖνος θρασύτερος ἐκ τούτου

(1) Sabell. dec. 1. VIII—Chron. Danduli apud Spond. 1216. N 12

γενόμενος, ἤρξατο ἐκδιώκων ἐκ τοῦ κράτους του καὶ καθείργων ἱερεῖς τε καὶ ἐπισκόπους, βεβηλῶν καὶ διαρπάζων τὰ θυσιαστήρια καὶ τοὺς ναοὺς καὶ τιμωρῶν τοὺς παρέχοντας ἄσυλον εἰς τοὺς παρ' αὐτοῦ καταδιωκομένους ἱερεῖς. Ὁ Πάπας πληροφορηθεὶς τὰ γενόμενα, ἐξεσφενδόνισε τοσοῦτον σφοδρὰ κατ' αὐτοῦ ἐπιτίμια, ὥστε ἠναγκάσθη νὰ κλίνῃ τὸν αὐχένα, καθ' ὅσον καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Ῥοβέρτος, ὅστις μόνος δὲν ἐτόλμα τέως νὰ καταπολεμήσῃ ἡγεμόνα τοσοῦτον ἰσχυρὸν, ἐν θαῤῥυνθεὶς ἐκ τῶν πνευματικῶν κεραυνῶν τοῦ Πάπα ἀνέλαβεν ὑπὸ τὴν προστασίαν του τὰ δικαιώματα τῆς ἐκκλησίας, ὑπὲρ ἧς εἶχεν ἐκδώσει καὶ προνομιακὸν διάταγμα. Τοῦτ' αὐτὸ διέπραξε καὶ ὁ Γουλλιέμος, μαρκήσιος τῆς Βουδονίτζης, τοποτηρητὴς δὲ τοῦ βασιλέου τῆς Θεσσαλονίκης μέχρι τῆς ἐνηλικιότητος τοῦ νέου Δημητρίου (1).

Ἐν τούτοις Θεόδωρος ὁ Λάσκαρις δραξάμενος τῆς περιστάσεως τοῦ θάνατου τῆς αὐτοκρατείρας Ἰολάνδης, ἧς τὴν θυγατέρα εἶχε σύζυγον, καὶ πρὸ πολλοῦ ἐπιθυμῶν νὰ λύσῃ τὴν εἰρήνην, ἀνέλαβε τὰ ὅπλα ἀξιῶν ὅτι ἡ σύζυγός του ὤφειλε νὰ λάβῃ τὸ ἐπιβάλλον αὐτῇ μέρος ἐκ τῆς κληρονομίας τῆς αὐτοκρατείρας μητρός της. Βεβαίως τὸ παράβολον τῆς ἀξιώσεως συνῃσθάνετο καὶ αὐτός· ἀλλ' ἀνὴρ φιλόδοξος καὶ φιλοπόλεμος ὢν, σκιὰν ἀφορμῆς ἐζήτει ἵνα κηρύξῃ τὸν πόλεμον. Ὁ τοποτηρητὴς τοῦ αὐτοκράτορος Κόνων Πετούνης εἶχε πέμψει κατ' αὐτοῦ Γάλλους τινὰς βαρώνους μετὰ στρατιωτῶν ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην ἀρχηγίαν τοῦ Γεράρδου Δελατρουῆ· ἀλλὰ μόλις ἤρξαντο αἱ ἐχθροπραξίαι, οἱ Βαρῶνοι πληροφορηθέντες τὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἄφιξιν τοῦ Ῥοβέρτου ἔσπευσαν νὰ ἐπανέλθωσι, τὸ μὲν ὅπως τῷ

(1) Fleury, hist. eccles. 78 50 — Lebeau XVII. 317.

προσφέρωσι τὰ σεβάσματά των, τὸ δὲ, ὅπως παραστῶσιν εἰς τὴν στέψιν του. Ἀφ᾽ ἑτέρου ὁ δεσπότης τῆς Ἠπείρου δὲν ἔπαυε παραβλάπτων καὶ ποικιλοτρόπως ἐνοχλῶν τοὺς Φράγκους. Τούτου ἕνεκεν ὁ Ῥοβέρτος βλέπων ὅτι ἀδύνατον τῷ ἀπέβαινε νὰ καταπολεμήσῃ ταὐτοχρόνως δύο ἀντιπάλους, ἀπεφάσισε νὰ εἰρηνεύσῃ πρὸς τὸν ἕνα ἐξ αὐτῶν, ὅπως καταβάλῃ τὸν ἕτερον, καὶ ἐπειδὴ ὁ Λάσκαρις ἦτο εἰρηνικώτερος καὶ εἰλικρινέστερος τοῦ Θεοδώρου, ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν τὸν Γεράρδον Δελατρουῆ καὶ τὸν Θιεῤῥῆν δὲ-Βαλλιγκοὺρ πρέσβεις, οἵτινες τῇ ἀῤῥωγῇ καὶ τῆς συζύγου ἐκείνου Μαρίας, ἐπέτυχον νὰ συνομολογήσωσιν εἰρήνην, δι᾽ ἧς μεταξὺ τῶν ἄλλων ὁ Ῥοβέρτος ὑπεχρεοῦτο νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν ἀδελφὸν τοῦ Λασκάρεως, ὃν ἐκράτει αἰχμάλωτον, ὀφείλοντος σύναμα καὶ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Νικαίας νὰ ἐλευθερώσῃ πάντας τοὺς ὑπ᾽ αὐτοῦ αἰχμαλωτιθέντας Φράγκους. Πρὸς πλείω δὲ παγίωσιν τῆς μεταξὺ τῶν δύο αὐτοκρατόρων συμπνοίας, ἀπεφασίσθη νὰ λάβῃ ὁ Ῥοβέρτος εἰς σύζυγον Εὐδοκίαν, τὴν τετάρτην θυγατέρα ἣν ὁ Λάσκαρις εἶχεν ἐκ τῆς πρώτης αὐτοῦ συζύγου Ἄννης, θυγατρὸς Ἀλεξίου Ἀνδρονίκου τοῦ Κομνηνοῦ. Τὸ μελετώμενον τοῦτο σχέδιον κατεπολέμησεν ἐντόνως ὁ ἐν Νικαίᾳ Πατριάρχης Μανουὴλ καὶ ὁ τούτου διάδοχος Γερμανὸς, προβάλλοντες ὅτι κατὰ τοὺς τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας κανόνας δὲν ἦτο ἐπιτετραμμένον νὰ δώσῃ τὴν θυγατέρα του εἰς τὸν ἀδελφὸν τῆς συζύγου του· ἀλλ᾽ ὁ Λάσκαρις μικρὰν προσοχὴν εἰς τῶν Πατριαρχῶν τοὺς λόγους δίδων, καὶ κολακευόμενος ὑπὸ τῆς ἰδέας τοῦ ὅτι ἡ θυγάτηρ του θὰ καθίσῃ ἐπὶ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνου ἡτοιμάζετο ὅπως ἀποστείλῃ αὐτὴν πρὸς τὸν μελλόνυμφόν της, ὅτε ἐπελθὼν, ἐν ἔτει 1222 ὁ θάνατος διε-

σκέδασε τοὺς σκοποὺς αὐτοῦ. Ἀπεβίωσε δὲ ὁ Λάσκαρις εἰς ἡλικίαν πεντήκοντά που ἐτῶν καὶ μετὰ δεκαοκταετῆ βασιλείαν, καὶ ἐτάφη ἐν Νικαίᾳ ἐν τῇ τοῦ Ὑακίνθου μονῇ, ἔνθα ἐτέθαπτο ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ Ἄννα. Ἰδοὺ δὲ πῶς ὁ Ἀκροπολίτης εἰκονίζει αὐτόν· «Ἦν τὸ δὲ σῶμα μικρὸς, οὐκ ἄγαν δὲ, μελάγχρους ἐφ' ἱκανὸν, καθήμενον ἔχων τὸ γένειον καὶ περὶ τὸ ἄκρον σχιζόμενον, ἐπ' ὀλίγον ἑτερόφθαλμος, πρὸς τὰς μάχας ὀξὺς, θυμοῦ τε καὶ ἀφροδισίων ἡττώμενος, ἐλευθερώτερος ἐν ταῖς δωρεαῖς» (1).

Ὁ Θεόδωρος Λάσκαρις ἀποβιώσας κατέλιπε τέσσαρας ἀδελφοὺς, τὸν Ἀλέξιον, Ἰσαάκιον, Μανουὴλ καὶ Μιχαήλ· ἐκ δὲ τῆς πρώτης αὐτοῦ συζύγου Ἄννας ἔσχε δύο υἱοὺς εἰς βρεφικὴν ἡλικίαν τελευτήσαντας καὶ τέσσαρας θυγατέρας, ὧν ἡ μὲν πρωτότοκος Εἰρήνη, εἶχε νυμφευθῇ πρῶτον μὲν μετὰ Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου, εἶτα δὲ μετὰ Ἰωάννου Δούκα τοῦ Βατάτζη, ἡ δὲ δευτέρα μετὰ τοῦ δουκὸς τῆς Αὐστρίας, ἡ τρίτη μετὰ Βήλα τοῦ τῆς Οὐγγαρίας βασιλέως καὶ ἡ τετάρτη Εὐδοκία, ἧτο ἐκείνη, τὴν ὁποίαν ἐμελέτα νὰ ἐκδώσῃ εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ῥοβέρτον. Διάδοχος λοιπὸν αὐτοῦ ἦτο ὁ ἐπὶ θυγατρὶ γαμβρὸς αὐτοῦ Ἰωάννης Δούκας Βατάτζης, ἀνὴρ κεκοσμημένος ταῖς πολιτικαῖς καὶ στρατιωτικαῖς ἀρεταῖς. «Σύνεσιν πλουτῶν φυσικὴν, λέγει Νικηφόρος ὁ Γρηγορᾶς (2), καὶ τρόπου εὐστάθειαν καὶ βε»βηκὸς ἦθος, κάλλιστα τὴν ἀρχὴν διΐθυνε καὶ ἐκόσμει, »καὶ τοῖς τε Ῥωμαίων πράγμασι καὶ στρατεύμασι πλεί»στην ἐν βραχεῖ τὴν ἐπίδοσιν ἐδεδώκει κατὰ τὸ ἑκατέ»ροις ἀνάλογον, μήτε πρὸ βουλῆς ἐργαζόμενος οὐδὲν, »μήτε μετὰ τὴν βουλὴν ἀμελῶν οὐδενὸς, ἀλλὰ πάντα

(1) Ακροπολ. Χ. Συγγ. 18. (2) Νικηφ. Γρηγορ. Ῥωμ. Ι. τμ. Ι. 2 21.

»μέτρῳ καὶ κανόνι διδοὺς καὶ καιρῷ τῷ προσήκοντι.»

Η ἐπὶ τὸν θρόνον τῆς Νικαίας ἀνάβασις τοῦ Βατάτζη ἐγέννησε μεγίστην χαράν, καὶ ἰδίᾳ εἰς τοὺς Γραικοὺς γιγνώσκοντας τὰ τοῦ νέου αὐτοκράτορος προτερήματα, ἀλλ' ἐξώργισε καὶ ἐξηρέθισε σφόδρα τοὺς δύο πρεσβυτέρους ἀδελφοὺς τοῦ αὐτοκράτορος Λασκάρεως καὶ θείους αὐτοῦ ἐκ γυναικός, τὸν Ἀλέξιον καὶ τὸν Ἰσαάκιον, οἵτινες φθόνῳ στρατηγούμενοι καὶ ζηλοτυπίᾳ μακρᾷ, διότι δὲν ἐγένοντο αὐτοὶ της βασιλείας διάδοχοι, τοῦ βασιλικοῦ αἵματος τυγχάνοντες οἰκειότεροι, κατέφυγον παρὰ τῇ αὐλῇ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πρὸς τὸν Ροβέρτον καὶ ἤρξαντο δι' ὑποσχέσεων καὶ χρημάτων νὰ ἐμπνέωσιν εἰς αὐτὸν τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐπὶ τὸν Βατάτζην. Προσεπάθησαν μάλιστα φεύγοντες ἐκ Νικαίας νὰ παραλάβωσι καὶ τὴν ἀνεψιὰν αὐτῶν Εὐδοκίαν, ὅπως τὴν δώσωσιν εἰς τὸν Ροβέρτον, καθ' ἃ προηγουμένως εἶχε συμφωνήσει ὁ Λάσκαρις· ἀλλ' ὁ Βατάτζης ὑπονοήσας τὸν σκοπόν των, ἐματαίωσεν αὐτόν. Ἐντούτοις εἴτε διότι ὁ Βατάτζης ἐμποδίσας τὸν γάμον παρώργισε τὸν Ρβέρτον, εἴτε διότι ὁ Ροβέρτος δεχθεὶς εἰς τὴν αὐλήν του τοὺς δύο φυγάδας ἐκ Νικαίας ἠρέθισε τὸν Βατάτζην, ἡ μεταξὺ τῶν δύο αὐτοκρατόρων ὁμόνοια ἔπαυσε καὶ μῖσος ἀδιάλλακτον διεδέξατο αὐτήν (1).

Ὁ Ροβέρτος προτρεπόμενος τοιουτοτρόπως ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου καὶ τοῦ Ἰσαακίου, ἡτοιμάζετο νὰ προσβάλῃ τὸν Βατάτζην, ἀλλὰ ἐχθρὸς μᾶλλον γειτνιάζων, δραστήριος, δεινὸς περὶ τὸ ἐπινοεῖν ἀείποτε καινὰ καὶ πάντοτε τοῦ πλείονος ἐφιέμενος παρεῖχεν αὐτῷ ζωηροτέρας ἀνησυχίας· ἦν δὲ οὗτος ὁ τῆς Ἠπείρου δεσπότης. Ἅμα ὁ Θεόδωρος ἀπαλλάξας τοῦ δεσμωτηρίου τὸν Πα-

(1) Ἀκροπολ. 22. Νικ. Γρηγορ. 11. 2. 25.

πικὸν ἔξαρχον Κολώναν καὶ ὑποσχεθεὶς νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν πνευματικὴν τοῦ Πάπα ὑπεροχὴν, ἀπέτρεψε τὴν κατ' αὐτοῦ μελετωμένην σταυροφορίαν, λησμονήσας παραχρῆμα καὶ Πάπαν καὶ ὑποσχέσεις, ἤρξατο ἐκ νέου τὰς ἐχθροπραξίας, οὐδὲ τῶν Ἐνετῶν, οὐδὲ τῆς Θεσσαλονίκης, οὐδὲ τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως φειδόμενος, ἀλλὰ τοὺς πάντας προσβάλλων καὶ λαφυραγωγῶν. Ὁ νεαρὸς τῆς Θεσσαλονίκης βασιλεὺς Δημήτριος, ἀντὶ μένων νὰ ὑπερασπισθῇ τὸ κράτος του ἀπεχώρησεν εἰς Ἰταλίαν, ὅπως ζητήσῃ τὴν προστασίαν τοῦ Πάπα καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Γουλλιέλμου, μαρκησίου τῆς Μοντφεράτης. Ὁ Πάπας ἔπραξε πᾶν ὅ,τι ἐδυνήθη ὅπως πείσῃ τοὺς χριστιανοὺς ἡγεμόνας νὰ λάβωσι τὰ ὅπλα ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ πρὸς τοῦτο ἔγραψε πανταχοῦ παρέχων πλήρη ἄφεσιν ἁμαρτιῶν εἰς ὅσους ἤθελον σπεύσει νὰ στρατολογηθῶσι διὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην. Προσέφερεν ἐκ τῶν ἰδίων χρήματα εἰς τὸν μαρκήσιον ἐξοπλίζοντα ἰσχυρὸν στόλον ὅπως καταπλεύσῃ εἰς Θεσσαλίαν, ἐξώρκισε δὲ τοὺς ἀρχιεπισκόπους, ἐπισκόπους καὶ κληρικοὺς τῆς Ἑλλάδος νὰ δανείσωσιν αὐτῷ τὸ ἥμισυ τῶν προσόδων ἑαυτῶν καὶ τῶν ἐκκλησιῶν των διὰ νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς ἀνάγκας του, ὁρκιζομένου κἀκείνου ὅτι ἤθελεν ἀποδώσει πάντα ταῦτα ἅμα ἀνέκτα τὸ βασίλειόν του. Ἀλλ' ἡ φωνὴ τοῦ Πάπα ἦν φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, διότι ἡ ἐν τῇ Ἀνατολῇ Φραγκικὴ κυριαρχία προσήγγιζεν ἤδη εἰς τὸ τέρμα της (1).

Ἀφ' ἑτέρου ὁ Ῥοβέρτος βλέπων τὴν ἀπειλοῦσαν αὐτὸν καταιγίδα, ἔπεμψε πρέσβυν πρὸς τὸν Πάπαν Ὀνώριον, ὅπως τῷ ὑποδείξῃ τὴν οἰκτρὰν τοῦ κράτους, πανταχόθεν καταπολεμουμένου, κατάστασιν καὶ ἐπικαλεσθῇ τὴν συνδρομὴν αὐτοῦ. Ὁ Πάπας δι' ἐπιστολῆς του

(1) Honor l. VII. p 147, 148, 149 l. IX. p. 83

τῇ 27 Ἰουνίου 1822 ἀπήντησε πρὸς ταῦτα ὅτι ἀπαραμείωτον τρέφει τὴν ἀγάπην του πρός τε τὸ ἄτομον τοῦ αὐτοκράτορος καὶ πρὸς τὸ κράτος ἐν γένει, ὅτι εἶχεν ἀφορίσει ὅλους ὅσοι συνεμάχουν τοῖς Γραικοῖς, ὅτι ἐδημοσίευσε τὸν ἀφορισμὸν εἰς πάσας τὰς παράλους πόλεις ἵνα γένηται τοῖς πᾶσι γνωστὸς, καὶ ὅτι ἐφωδίασε τὸν Οὐβέρτον κόμητα τῆς Βλάνδρας, ὅστις εἶχεν ἀναχωρήσει πρὸς ἐπικουρίαν τῆς αὐτοκρατορίας, διὰ τῶν αὐτῶν συγχωροχαρτίων, δι' ὧν ἐφωδιάζοντο καὶ οἱ πρὸς κατάκτησιν τῆς Ἁγίας Γῆς ἀπερχόμενοι. Δι' ἑτέρας ἐπιστολῆς πρὸς τοὺς βαρώνους ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἡμερομηνίαν, συνίστα καὶ αὐτοῖς τὰ ἴδια, προτρέπων αὐτοὺς νὰ ὦσι πιστοὶ καὶ πειθήνιοι πρὸς τὸν αὐτοκράτορα καὶ πρὸ πάντων νὰ ὁμονοῶσι πρὸς ἀλλήλους. Γράφων καὶ πάλιν τῇ 24 Ὀκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ῥοβέρτον, ἐξώρκιζεν αὐτὸν νὰ τηρήσῃ ἐν μέσῳ τῶν θλίψεων καὶ τῶν ταραχῶν αὐτοῦ τὴν μεγαλοψυχίαν ἐκείνην, ἥτις τῷ ἦτο φυσικὴ, καὶ ἰδίως νὰ συστήσῃ τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἕνωσιν εἰς τοὺς ὁμοεθνεῖς του, τῷ φόβῳ μὴ διὰ τῆς διαιρέσεως ὑποσκελίσωσιν αὐτοὺς οἱ Γραικοί. Οὐχ ἧττον δὲ περίεργος εἶνε καὶ ἑτέρα τις ἐπιστολὴ, ἣν τῇ 26 Ὀκτωβρίου ἀπηύθυνε πρὸς τὸν τῆς Ἠπείρου δεσπότην, καὶ ἐξ ἧς παρατιθέμεθα ἐνταῦθα ταῦτα (1).

«Καίτοι προσῆψας ἡμῖν τε καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ (ἔγραφεν ὁ Πάπας) δεινὴν ὕβριν, συλλαβὼν καὶ αἰχμαλωτίσας ἕνα καρδινάλιον, ἡ θεραπεία ὅμως ἣν ἔλαβε παρὰ σοῦ κατὰ τὴν αἰχμαλωσίαν του, καὶ αἱ τιμαὶ ἃς τῷ ἀπέδωσας, ὅτε τὸν ἠλευθέρωσας, ἐξασθενοῦσι τὴν ἀνάμνησιν τῆς ἀδικίας σου καὶ θέλουσιν ἴσως τὴν ἐξαλείψει διὰ παντὸς, ἂν ἀρχίσῃς νὰ ἦσαι δίκαιος. Ἡμεῖς ἐ-

(1) Honor l. VI. ep. 447 l. VII p. 14 15. 140 l. VI p. 280.

χομεν τὴν διάθεσιν νὰ σὲ ἀγαπῶμεν, καὶ περὶ πολλοῦ ποιούμεθα πάντοτε τά τε σωματικὰ καὶ ψυχικά σου συμφέροντα, ἀλλὰ διατί σὺ παρεμβάλλεις ἐμπόδια εἰς τοὺς σωτηρίους ἡμῶν σκοπούς; Γνωρίζεις ὅτι ἡ σύμπνοια ἀποτελεῖ τὴν εὐδαιμονίαν καὶ τὴν ἰσχὺν τῶν κρατῶν, καὶ ὅτι ἡ διχόνοια τὰ ὑποσκάπτει καὶ κατακρημνίζει. Οἱ διχονοοῦντες ἡγεμόνες καταστρέφοντες ἀλλήλους, καταστρέφονται ἀμφότεροι. Ὑπὸ τῆς ἀληθείας ταύτης ὁδηγούμενοι, ἐργαζόμεθα ὅπως ἐπαγάγωμεν τὴν σύμπνοιαν μεταξὺ σοῦ καὶ τοῦ λίαν περιποθήτου ἡμῖν υἱοῦ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ σύμπνοια δὲ αὕτη θέλει σᾶς φέρει τὴν σωτηρίαν, τὴν ἀνάπαυσιν καὶ τὴν τιμήν. Ἀναλογίσθητι τοὺς κινδύνους, τὰς δυστυχίας, τὰς ἀνεπανορθώτους ζημίας, ἃς συνεπάγει ἡ αἱματηρὰ διχόνοια εἴς τε τὰ σώματα καὶ τὰς ψυχάς. Εἶσαι χριστιανός· ζῆθι λοιπὸν ἐν εἰρήνῃ μετὰ τῶν ἀδελφῶν σου, ἔμπνευσον ἡμῖν ὑπὲρ σοῦ αἰσθήματα πατρικά. Εἴθε δὲ νὰ δυνηθῶμεν νὰ σὲ περιπτυχθῶμεν ὡς μέλος τῆς οἰκογενείας ἡμῶν καὶ νὰ μὴ ἀναγκασθῶμεν νὰ σὲ μεταχειρισθῶμεν ὡς ἀλλότριον.»

Ἀλλ᾽ ὅμως ὁ Θεόδωρος μηδεμίαν προσοχὴν εἰς τοῦ Πάπα τὰς προτροπὰς παρέχων, καὶ ἐπωφελούμενος ἐκ τῆς ἀπουσίας τοῦ Δημητρίου, ἀποχωρήσαντος, ὡς προείπομεν, εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐπελθὼν μετὰ ἰσχυροῦ στρατοῦ, ἐκυρίευσε τάς τε γειτνιαζούσας τῇ Θεσσαλονίκῃ πόλεις, καὶ αὐτὴν τὴν ἰδίαν ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ, ἐξ οὗ πλήρης ἐπάρσεως γενόμενος ἀπεφάσισε νὰ προσλάβῃ καὶ τὸν τοῦ αὐτοκράτορος τίτλον. Ἐπειδὴ δὲ ὁ μητροπολίτης Θεσσαλονίκης, Κωνσταντῖνος ὁ Μεσοποταμίτης, ἀντέστη στεῤῥότατα, καί τοι πολλαῖς καταδιώξεσι καὶ κακουχίαις ὑποβληθείς, νὰ τὸν στέψῃ, περι-

ἔβαλεν αὐτὸν μὲ τὴν πορφυρίδα καὶ τὸ διάδημα· ὁ τῆς Βουλγαρίας ἀρχιεπίσκοπος Δημήτριος, ὅστις ἠξίου ὅτι, αὐτόνομος ὢν καὶ μηδενὶ ὀφείλων νὰ δίδῃ εὐθύνας, εἶχεν ἐξουσίαν νὰ χρίῃ βασιλεῖς οἵους καὶ ὅπου ἐβούλετο. Αὐτοκράτωρ λοιπὸν ἀναγορευθεὶς ὁ Θεόδωρος, βασιλικοῖς ἐχρῆτο τοῖς πράγμασι, δεσπότας προχειριζόμενος καὶ σεβαστοκράτορας καὶ μεγάλους δομεστίκους καὶ τὴν λοιπὴν πᾶσαν βασιλικὴν τάξιν, μὴ τηρῶν ὅμως τοὺς τύπους καὶ τὰ ἔθιμα τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, ἀλλὰ Βουλγαρικώτερον ἢ μᾶλλον βαρβαρικώτερον, καθὼς λέγει ὁ Ἀκροπολίτης, (1) ταῖς ὑποθέσεσι προσφερόμενος. Ὁ Βατάτζης, ὅστις ἰσχυρίζετο ὅτι μόνος αὐτὸς ἐδικαιοῦτο νὰ φέρῃ τὸν τοῦ αὐτοκράτορος τίτλον βεβαίως μετὰ ζηλοτυπίας εἶδε τοῦ Θεοδώρου τὸν σφετερισμὸν, ἀλλὰ μὴ ὢν εἰς θέσιν νὰ κινήσῃ πόλεμον κατ' αὐτοῦ, τῷ ἐπρότεινε νὰ τῷ παραχωρήσῃ ἐν πάσῃ κυριότητι πάσας τὰς κτήσεις, ἃς κατέλαβεν, ἐπὶ τῷ ὅρῳ ὅμως τοῦ νὰ παραιτηθῇ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ τίτλου. Ἀλλ' ὁ Θεόδωρος ἀπέῤῥιψε τὴν πρότασιν μετ' ἐπάρσεως καὶ τοιουτοτρόπως ἐπὶ τῶν λειψάνων τῆς μιᾶς καὶ μόνης ἄλλοτε Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ἀνιδρύθησαν τέσσαρες τοιαῦται, ἡ ὑπὸ τὸν Ῥοβέρτον ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἡ ὑπὸ τὸν Βατάτζην ἐν Νικαίᾳ, ἡ ὑπὸ τὸν Θεόδωρον ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ ἡ ὑπὸ τὸν Ἀλέξιον Κομνηνὸν ἐν Τραπεζοῦντι· οὐδὲ σφάλλει ὁ Γρηγορᾶς λέγων, «Συνέβη τὴν »τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν, καθάπερ ὁλκάδα μεγάλην, »ἀνέμοις ἀγρίοις καὶ κύμασι θαλαττίοις συνειλημμένην, »κατὰ τεμάχια καὶ μέρη πλεῖστα διαιρεθῆναι καὶ ἄλλον »ἄλλοθι κατὰ μόρια, καὶ ὡς ἕκαστος τύχοιεν, ταύτην »διαλαχόντας κληρώσασθαι.» (2)

Πληροφορηθεὶς ὁ Ῥοβέρτος τὴν ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου

(1) Ἀκροπολ. 22 Γρηγορ. 11. 2. 27. (2) Γρηγορ. 1. 2. 12.

ἅλωσιν τῆς Θεσσαλονίκης, ἔπεμψε κατ' αὐτοῦ ἰσχυρὸν στρατὸν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Θιεῤῥῆ δὲ-Βαλιγκοὺρ καὶ τοῦ Νικολάου δὲ-Μεντβῶ, πρωτοστράτορος τῆς Ῥωμανίας οἵτινες, ἐλθόντες ἐπολιόρκησαν τὰς Σέῤῥας· αὐτὸς δὲ συναγαγὼν ἕτερον στρατὸν πολυπληθέστερον ἔστειλεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἀλεξίου καὶ τοῦ Ἰσαακίου κατὰ τοῦ Βατάτζη. Δυστυχῶς διὰ τοὺς Φράγκους οἱ ἥρωες τῆς κατακτήσεως εἶχον ἤδη ὁλοσχερῶς σχεδὸν ἐκλίπει· ὁ Κόνων Πετούνης, Παγιανὸς ὁ ἐξ Αὐρηλίας, ὁ Πέτρος Πλάντζης δὲν ἦσαν πλέον ἐν τοῖς ζῶσιν, οἱ δὲ νεώτεροι Φράγκοι ἐκτεθηλυμένοι καὶ ἐκκεχαυνωμένοι δὲν ἐδύναντο νὰ παραβληθῶσι πρὸς τοὺς ἀτρομήτους πατέρας των. Διαβάντες λοιπὸν οὗτοι εἰς Ἀσίαν, τὰς μὲν ναῦς ἀφῆκαν περὶ τὴν Λάμψακον, αὐτοὶ δ' ἀναβάντες εἰς τὴν Μεσόγειον ἡμέρας ὁδὸν συναντῶσι τὸν Βατάτζην περὶ τὸ Ποιμανηνὸν καὶ ἀρχίζουσι τὴν μάχην μετὰ μανίας καὶ πείσματος. Ἕκαστος αὐτῶν διημφισβήτει τὴν νίκην, καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν οἱ Γραικοὶ ἀποθαῤῥυνθέντες ὠπισθοχώρησαν· ἀλλ' ἐπελθὼν ὁ Βατάτζης μετὰ τῶν ἐπιλέκτων, συνήγαγε τοὺς ὀπισθοχωρήσαντας, καὶ συμπυκνώσας τὰς φάλαγγας του ἐξορμᾷ κατὰ τῶν Φράγκων μετὰ τοσαύτης ὁρμῆς, ὥστε οὗτοι τρέπονται εἰς φυγὴν, πολλοὺς ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης καταλιπόντες, ἐν οἷς τὸν Μακάριον δὲ-Σαίντ-Μενεχοὺλ, τὸν Βουργὲν δὲ-Φρεσσῖνον, τὸν Γοβέρτον δὲ-Μάρκ καὶ ἄλλους· πλεῖστοι δὲ αἰχμάλωτοι πίπτουσιν εἰς χεῖρας τοῦ νικητοῦ, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ οἱ δύο θεῖοί του Ἀλέξιος καὶ Ἰσαάκιος, οὓς ὑπαιτίους εὑρὼν τυφλοῖ, τοὺς δὲ λοιποὺς αἰχμαλώτους διαπερᾷ ἐν στόματι μαχαίρας (1).

Ἡ φρικώδης αὕτη τῶν Φράγκων ἧττα ἀποθαῤῥύ-

(1) Ἀκροπολ. 28 — Γρηγορ. 1Ι. 2. 25. — Lebeau XVII. 382.

νασα αὐτοὺς, ἀνεπτέρωσε τῶν Γραικῶν τὰς ἐλπίδας. Οἱ τὰς Σέῤῥας πολιορκοῦντες Θιεῤῥῆς δὲ-Βαλιγκοὺρ καὶ Νικόλαος δὲ-Μαιντβὼ, πληροφορηθέντες τὰ γενόμενα ἔσπευσαν, λύσαντες τὴν πολιορκίαν, νὰ ὑποχωρήσωσιν· ἀλλ᾽ ἐν τῇ ὑποχωρήσει των, ἐπιπεσὼν αἴφνης ὁ Θεόδωρος, αὐτοὺς μὲν ᾐχμαλώτισε, τὸν δὲ στρατόν των κατεσκόρπισεν. Ἀφ᾽ ἑτέρου ὁ Βατάτζης ὠφεληθεὶς ἐκ τῆς νίκης αὐτοῦ ἐκυρίευσεν ἀλληλοδιαδόχως ποῖ μὲν διὰ τῆς πειθοῦς, ποῖ δὲ διὰ τῆς βίας ὅλας τὰς ὑπὸ τῶν Φράγκων πρότερον ἁλωθείσας πόλεις, τὸ Ποιμανηνὸν, Λεντιανὰ, Χαρίορος, Βερβενιάκον, καὶ πᾶσαν τὴν Ἀσιατικὴν παραλίαν, ναῦς δὲ μακρὰς κατασκευάσας ἐπόρθησε τὸ ἄστυ τῶν Μαδύτων καὶ τὴν Καλλιούπολιν καὶ ἐκυρίευσε τὰς κατὰ τὸ Αἰγαῖον, νήσους Λέσβον καὶ Χίον, Σάμον καὶ Ἰκαρίαν, Κῶ καὶ Ῥόδον καὶ ὅσαι ταύταις εἰσὶ προσεχεῖς (1).

Τὰ πάντα λοιπὸν ἐδείκνυον ὅτι ἡ ἐν τῇ Ἀνατολῇ Φραγκικὴ κυριαρχία ἐξέπνεεν. Οἱ κάτοικοι τῆς Ἀδριανουπόλεως πέμψαντες πρεσβείαν πρὸς τὸν Βατάτζην ἱκέτευον αὐτὸν ὅπως πέμψας στρατὸν τοὺς ἐλευθερώσῃ τοῦ ζυγοῦ τῶν Φράγκων· προθύμως δὲ ἀποδεξάμενος τὴν ἱκεσίαν αὐτῶν ἐκεῖνος ἔστειλε τὸν πρωτοστάτορα Ἰσῆν καὶ τὸν Ἰωάννην Καμύτζην μεθ᾽ ἱκανοῦ στρατοῦ, ὅστις διαπεράσας τὸν Ἑλλήσποντον καὶ διὰ τῆς Μακεδονίας εἰς Ἀδριανούπολιν ἀφικόμενος, ἐξεδίωξε τοὺς Φράγκους φρουροὺς καὶ κατέλαβεν αὐτὸς τὴν πόλιν. Ἀλλ᾽ ὅμως ὁ δεσπότης τῆς Ἠπείρου Θεόδωρος, ὅστις εἶχε κυριεύσει τὴν Μοσυνούπολιν, τὴν Ξάνθειαν, τὴν Γρατζιανὴν καὶ τὸ Διδυμότοιχον, μὴ ἀρεσκόμενος εἰς τὴν κατάκτησιν ταύτην τοῦ Βατάτζη, ἐλθὼν μετὰ στρατοῦ εἰς Ἀδριανούπολιν εὗρεν ἐντὸς τὸν δηλωθέν-

(1) Ακροπολ.—Γρηγορ. ὡς 11, 2, 25

τα Ἰσῆν καὶ τὸν Καμύτζην μετὰ τοῦ στρατεύματος ἐκείνου. Μὴ τολμήσας δὲ νὰ τοὺς ἐκβιάσῃ ἐνόπλως ὅπως κενώσωσι τὴν πόλιν, πέμψας κρυφίως ἀπεσταλμένους πρὸς τοὺς οἰκήτορας, ἔπεισεν αὐτοὺς δι᾽ ἀπατηλῶν λόγων ὅτι θὰ τοὺς ἐμπλήσῃ τιμῶν καὶ πλούτου ὅπως ἐξαγάγωσι τὸ τοῦ Βατάτζη στράτευμα καὶ δεχθῶσιν ἐντὸς τὸ τοῦ Θεοδώρου. Οἱ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Νικαίας στρατηγοὶ μὴ ἔχοντες ὑφ᾽ ἑαυτοὺς τοσαύτας δυνάμεις, ὥστε καὶ πρὸς τοὺς κατοίκους καὶ πρὸς τὸν Θεόδωρον ν᾽ ἀντιστῶσιν, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐξέλθωσι τῆς πόλεως ἐπὶ τῷ ὅρῳ τοῦ νὰ μὴ πάθωσι δεινόν τι, καὶ ὁ Ἰσῆς νὰ ἐκβῇ δι᾽ ἄλλης πύλης ἵνα μὴ προσκυνήσῃ τὸν Θεόδωρον. Ἀλλὰ καὶ ὁ Καμύτζης ἐξελθὼν μετὰ τοῦ στρατοῦ του ἐνώπιον τοῦ δεσπότου τῆς Ἠπείρου, οὐχὶ μόνον δὲν ἀφίππευσεν, ἀλλὰ περιφρονῶν αὐτὸν οὐδὲ τὸν ἠτένισε κἂν, ἀνθ᾽ οὗ ὀργισθεὶς ἐκεῖνος τὸν ὕβρισε δεινῶς καὶ ὀλίγον ἔλειψε διὰ τῆς βακτηρίας νὰ τὸν πατάξῃ. Ὁ Βατάτζης εὐχαριστηθεὶς διὰ τὸν τρόπον τοῦτον τοῦ Καμύτζη, τὸν ἐτίμησε διορίσας αὐτὸν ἑταιριάρχην, τουτέστιν ἀρχηγὸν τῶν μισθωτῶν· ὁ δὲ Θεόδωρος κύριος τῆς Ἀδριανουπόλεως γενόμενος ἐξέτεινε τὰς λεηλασίας αὐτοῦ μέχρι Βιζύης καὶ μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν πυλῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸν τρόμον καὶ τὴν φρίκην τοῖς Φράγκοις φέρων. Ὁ Ῥοβέρτος θέλων ν᾽ ἀποσοβήσῃ τὸν κινδυνώδη αὐτὸν ἐχθρὸν, ἔστειλε πολλὰ κατ᾽ αὐτοῦ ἀποσπάσματα, τὰ ὁποῖα ὅμως οὐδὲν ἀποτέλεσμα ἐπέφερον (1).

Ἐνῷ ὁ Βατάτζης ἀνεδείκνυτο νικητὴς ἐν τῷ πολέμῳ, μικροῦ ἐδέησε νὰ γείνῃ θῦμα μιαρᾶς ἐπιβουλῆς, ἧς πρωτουργὸς ἦτον ὁ πρωτεξάδελφος αὐτοῦ Νεστόγγος Ἀνδρόνικος. Ὁ ἀνὴρ οὗτος παρ᾽ οὐδὲν θέμενος

(1) Ἀκροπολ., 25.

καὶ τὴν συγγένειαν καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ αὐτοκράτορος, ἔχων δὲ συνεργὸν τόν τε ἀδελφὸν Ἰσαάκιον καὶ ἑτέρους τῶν ἐπιφανῶν οὐκ ὀλίγους, ἐν οἷς τὸν μέγαν ἑταιριάρχην Φλαμούλιον, τὸν Ταρχανειώτην Συναδηνὸν, τὸν ἐπ' ἀδελφῇ τούτου γαμβρὸν Στασηνὸν, τὸν Μακρηνὸν καὶ ἄλλους συνώμοσεν ἀνταρσίαν, τῆς ὁποίας σκοπὸς ἦτο ἡ ἀπώλεια τοῦ αὐτοκράτορος. Ὁ Βατάτζης διέτριβεν εἰς Λάμψακον, ἐχθρικὸς δὲ στόλος ἐπολιόρκει τὸν λιμένα, ἐν ᾧ ἠγκυροβόλει ὁ ἰδικός του, καὶ ἡ ναυμαχία ἐπέκειτο, ὅτε ἡ ἐπιβουλὴ ἀνεκαλύφθη. Ἐπειδὴ δὲ οἱ συνωμόται εἶχον συνεννοήσεις μετὰ τὸν ἐχθρῶν, ὁ Βατάτζης προὐργιαίτερον τὸν ἔσωθεν πόλεμον κρίνας τοῦ ἔξωθεν, ἀπάρας ἐκεῖθεν, ἐπὶ τὴν Ἀχυράους ἀφίκετο, τὰς τριήρεις αὐτοῦ πρότερον πυρὶ καταναλώσας, καὶ ἐκεῖ ἤρξατο ποιῶν τὰς ἐξετάσεις τῆς ἐπιβουλῆς. Πάντες οἱ συνωμόται κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον, ἀλλ' ὁ Βατάτζης, φιλανθρώπως φερόμενος, τὸν μὲν Νεστόγγον καὶ Μακρηνὸν, ὅστις ἀπεδείχθη ὅτι πολλάκις ἐφώρμησεν ἐκ τῶν ὀπισθίων κατὰ τοῦ βασιλέως ἵνα τὸν φονεύσῃ, κατεδίκασεν εἰς τύφλωσιν καὶ χειροκοπίαν, ἄλλους δέ τινας εἰς μικρὰς ποινὰς καθυπέβαλε, τοὺς δὲ πλείστους κατέκλεισεν ἐπί τινα χρόνον εἰς εἱρκτὰς, καὶ αὐτὸν δὲ τὸν πρωτουργὸν Νεςόγγον ἐν τῷ φρουρίῳ τῆς Μαγνησίας συνέκλεισεν, ἀφ' ὅπου δραπετεύσας κατέφυγε παρὰ τοῖς Τούρκοις, παρ' οἷς ἔμεινε μέχρι τέλους. Ὁ δὲ Βατάτζης ἐντεῦθεν ἔλαβε πρόνοιαν περὶ ἑαυτοῦ τάξας φύλακας καὶ φρουροὺς νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν εἰς τὰ ἀνάκτορά του, καὶ μὴ ἐπιτρέπων εἰς πάντας, ὡς πρότερον, τὴν εἴσοδον· πρὸς ταῦτα δὲ συνέτεινε μάλιστα ἡ σύζυγος αὐτοῦ Εἰρήνη, ἀῤῥενωπότερον τὸ ἦθος ἔχουσα καὶ τοῖς πᾶσι βασιλικώτερον ἐντυγχάνουσα (1).

(1) Ακροπολ. 40.

Ἐν τούτοις οἱ Φράγκοι, ἀδυνατοῦντες νὰ πολεμήσωσι πρὸς δύο ἐχθρούς, πέμψαντες πρὸς αὐτὸν πρέσβεις ἐπρότεινον τὴν εἰρήνην, παραχωροῦντες αὐτῷ τὸ ἄστυ τῶν Πηγῶν. Τοιουτοτρόπως εἰρήνευσεν ὁ Ἰωάννης μετ' αὐτῶν, παραχωρησάντων τῶν Φράγκων αὐτῷ πάσας τὰς πρὸς νότον χώρας καὶ διατηρησάντων μόνον τὰ πλησίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέρη καὶ τὰ τῇ Νικομηδείᾳ ἐγγίζοντα· ἡ δὲ εἰρήνη αὕτη διετηρήθη μεταξὺ τῶν δύο αὐτοκρατόρων καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς βασιλείας τοῦ Ῥοβέρτου καὶ μέχρι τοῦ πέμπτου ἔτους τῆς τοῦ διαδόχου του (1).

Ἅμα μετὰ τὴν μάχην τοῦ Ποιμανηνοῦ καὶ πρὶν ἢ συνομολογηθῇ ἔτι ἡ συνθήκη αὕτη, ὁ Ῥοβέρτος ἀπηυθύνθη πρὸς τὸν Πάπαν, τὸ σύνηθες καταφύγιον τῶν Φράγκων αὐτοκρατόρων, ἐκτιθέμενος αὐτῷ τὴν ἀθλίαν τοῦ κράτους του κατάστασιν, καὶ ζητῶν τὸ τάχιον ἐπικουρίαν. Ὁ Πάπας ὅστις ἀπὸ δύο ἤδη ἐτῶν ἠσχολεῖτο νὰ σχηματίσῃ ὁμοσπονδίαν ὑπὲρ τῆς ἀνακτήσεως τοῦ βασιλείου τῆς Θεσσαλονίκης, ἐδιπλασίασε τὰς προσπαθείας αὐτοῦ καὶ ἔγραψε πανταχόθεν προτρέπων καὶ προσκαλῶν εἰς σταυροφορίαν. Ἀπηυθύνθη δὲ κυρίως πρὸς τὴν Γαλλίαν, ἥτις ἀνέκαθεν συνέδραμε διὰ τῶν στρατιωτῶν αὐτῆς τὴν Ἀνατολικὴν αὐτοκρατορίαν, καὶ ἐπειδὴ ἐπεκάθητο τοῦ θρόνου ἡ Λευκή, γυνὴ μεγαλοφυὴς καὶ εὐσεβής, μεγάλην δ' ἐπιῤῥοὴν ἐπὶ τοῦ συζύγου αὐτῆς Λουδοβίκου Η΄. ἔχουσα, ἔγραψε πρὸς αὐτὴν παριστῶν ὁποῖον αἶσχος διὰ τὸν σύζυγόν της ἤθελεν εἶσθαι εἰ κατελύετο ἐπ' αὐτοῦ ἡ νέα ἐκείνη Γαλλία, ἥτις, βασιλεύοντος τοῦ πατρός του, συνέστη. Ἐνῷ δὲ ὁ Πάπας παρώτρυνε τοὺς πάντας ἵνα δράξωνται τῶν ὅπλων, ἀφ' ἑτέρου Γουλλιέλμος ὁ μαρκήσιος τῆς Μοντ-

(1) Ἀκροπολ. 40.

φεράτης ἐξοπλίσας πολυάριθμον στρατὸν παρεσκευάζετο νὰ μεταβῇ εἰς Θεσσαλίαν, ὅτε δεινὴ νόσος, καταλαβοῦσα αὐτὸν, τὸν ἠνάγκασε ν' ἀναβάλῃ τὸν σκοπόν του. Καθ' ὃν δὲ χρόνον ἔμενεν αὐτὸς νοσηλευόμενος εἰς Μοντφεράτην, ὁ στρατός του διελύθη καὶ ἐδέησε νὰ ποιήσῃ νέας στρατολογίας, ὅπως μεταβὰς εἰς Βρίνδισι, περιμείνῃ ἐκεῖ, χειμῶνος ἐφισταμένου, τὴν ἔλευσιν τοῦ ἔαρος διὰ νὰ κατέλθῃ εἰς Ἑλλάδα. Κατὰ Μάρτιον λοιπὸν τοῦ 1225 ἔπλευσεν εἰς Θεσσαλίαν, ἔχων παρ' ἑαυτῷ παπικὸν ἔξαρχον Νικόλαον τὸν ἐπίσκοπον Ῥηγίου. Οἱ πρίγγιπες τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Ἀχαΐας καὶ τῆς Εὐβοίας εἶχον ἐπίσης, προτροπῇ τοῦ Πάπα, συλλέξει πολυάριθμον στρατὸν, ἵνα συνεκστρατεύσωσι μετ' αὐτοῦ ἐπὶ τὸν Θεόδωρον· ἀλλὰ καὶ πάλιν αἱ ἐλπίδες τοῦ Γουλλιέλμου ἐψεύσθησαν, διότι συσχεθεὶς νόσῳ ἀπεβίωσε κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1225, καταλιπὼν ἄνευ ἀρχηγοῦ τὸν στρατὸν αὐτοῦ, ὅστις οὐδεμίαν ἔχων εἰς τὸν Δημήτριον πεποίθησιν ἀπεσυνετέθη, ὥστε ὁ νεαρὸς τῆς Θεσσαλονίκης βασιλεὺς ἀποβαλὼν τὸ κράτος, ὅπερ ὁ πατήρ του τῷ εἶχε κληροδοτήσει, ἀπεσύρθη εἰς Μέλφην τῆς Ἰταλίας, ἔνθα τῷ 1230 ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν (1).

Ἐν ἔτει 1225 ἀπεβίωσε Ματθαῖος ὁ τῶν Φράγκων Πατριάρχης ἐν Κωνσταντινουπόλει μετὰ ἑπταετῆ περίπου πατριαρχίαν, ὁ δὲ θάνατος αὐτοῦ ἐπήγαγε διχοστασίαν δεινὴν μεταξὺ τοῦ κλήρου, τῶν μὲν ζητούντων τὸν Μίλην δὲ-Νοτὲλ ἐπίσκοπον Βωβέας, τῶν δὲ ψηφιζόντων ἑτέρους. Ἐδέησε λοιπὸν αὖθις ν' ἀνανεχθῶσι πρὸς τὸν Πάπαν, ὅστις ἀκυρώσας τὰς γνώμας ἀμφοτέρων, ἐξελέξατο ὡς πατριάρχην τὸν Ἰωάννην δ' Ἀββεβίλλην, ἀρχιεπίσκοπον Βεζανσῶνος· ἀλλὰ τούτου μὴ συγκατατεθέντος ν' ἀνταλλάξῃ τὴν ἀρχιεπισκοπήν του

(1) Honor. l. VIII epis. 83. 84. 85. 288.

πρὸς τὴν πατριαρχίαν, ὁ τὸν Ονώριον διαδεξάμενος Γρηγόριος Θ'. ἀπέστειλεν ἀντ' αὐτοῦ τὸν Σίμωνα ἀρχιεπίσκοπον Τύρου, ὅστις διετήρησε τὴν πατριαρχίαν μέχρι τ ῦ ἐν ἔτει 1233 ἐπισυμβάντος θανάτου του (1).

Ο Ῥοβέρτος εἰρηνεύσας ἤδη πρὸς τὸν Βατάτζην διενοεῖτο τὴν ἀνάκτησιν τοῦ βασιλείου τῆς Θεσσαλονίκης· ἀλλὰ κατ' ἐχθροῦ τοσοῦτον ἰσχυροῦ καὶ πολυμηχάνου, οἷος ὁ Θεόδωρος, εἶχεν ἀνάγκην ἐξωτερικῆς ἐπικουρίας. Ἔπεμψε λοιπὸν εἰς Γαλλίαν πρεσβευτὴν τὸν φρούραρχον τοῦ Ἀῤῥᾶς, ὅστις ἐπέτυχε παρὰ Λουδοβίκου τοῦ Η' τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ ὅτι θέλει πέμψει εἰς Κωνσταντινούπολιν διακοσίους ἢ τριακοσίους ἱππότας εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ αὐτοκράτορος, ἔλαβε δὲ καὶ παρὰ τοῦ νέου Πάπα Γρηγορίου τὴν ἄδειαν νὰ ἐκποιήσῃ τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ σκεύη τῶν ἐκκλη¬ιῶν ὅπως ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ πολέμου. Αἴσθημα ὅμως ὀλέθριον ἐματαίωσε καὶ τοὺς σκοπούς του καὶ τὰς τοῦ Πάπα προσπαθείας. Ο Ῥοβέρτος ἦτο εἰσέτι ἄγαμος καὶ ἡ λαγνότης αὐτοῦ τὸν παρέσυρεν εἰς πράξεις, οὐ μόνον αὐτὰς καθ' ἑαυτοὺς ἐπιμέμπτους, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ κράτος ὀλεθρίας. Ὑπῆρχε τότε ἐν Κωνσταντινοπόλει νεᾶνίς τις ἐκ Γαλλίας, περίφημος ἐπὶ καλλονῇ, ἧς ὁ πατὴρ Βαλδουῖνος Νεβὶλ, ἱππότης ἐξ εὐγενοῦς οἰκογενείας τοῦ Ἀρτοᾶ, εἶχε παρακολοθήσει τοὺς σταυροφόρους κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινοπόλεως. Ἀποθανὼν κατέλιπε τὴν σύζυγόν του καὶ μίαν θυγατέρα, ἣν ἐκείνη ἐμνήστευσε μετά τινος ἐκ Βουργουνδίας εὐπατρίδου. Ο Ῥοβέρτος, ὅστις ἐν τῇ κυριαρχίᾳ του δὲν ἐγνώριζε νόμους ἀνωτέρους αὐτοῦ, ἰδὼν τὴν περικαλλῆ ἐκείνην νεάνιδα καὶ ἀποφασίσας νὰ ἀποκτήσῃ αὐτὴν, ἀπηυθύνθη πρὸς τὴν μητέρα της, ἥτις θαμβωθεῖσα ἐκ τῆς λάμψεως τῆς αὐ-

(1) Fleury his. eccles. l. 79 art. 23 — l. 80 art 10.

τοκρατορικῆς πορφύρας καὶ ἀθετήσασα τὴν πρὸς τὸν Βουργούνδιον ὑπόσχεσίν της, παρέδωκε τὴν θυγατέρα της πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἐπὶ τῇ ἐλπίδι βεβαίως νομίμου γάμου.

Ὁ μνηστὴρ τῆς νεάνιδος περιϋβρισθεὶς τοιουτοτρόπως ἀπεφάσισε νὰ ἐκδικηθῇ διὰ τὴν γενομένην αὐτῷ προσβολὴν τήν τε μητέρα, τὴν θυγατέρα καὶ τὸν ἀκόλαστον τύραννον. Συναγαγὼν λοιπὸν τοὺς οἰκείους, τοὺς ὑποτελεῖς καὶ τοὺς φίλους του, οἵτινες δὲν ἦσαν εὐάριθμοι, ἐξεβίασε μιᾷ τῶν νυκτῶν τὰς θύρας τῶν ἀνακτόρων, καὶ εἰσορμήσας ἐντὸς συνέλαβε τὴν μητέρα καὶ τὴν θυγατέρα, ἔσυρε τὴν μητέρα ἐκτὸς τῶν ἀνακτόρων καὶ τὴν ἐβύθισεν εἰς τὸ ὁρμητικὸν τοῦ Βοσπόρου ῥεῦμα, ἀποταμὼν δὲ τὴν ῥῖνα καὶ τὰ χείλη τῆς δυστυχοῦς κόρης, ἐγκατέλιπεν αὐτὴν φρικωδῶς ἠκρωτηριασμένην εἰς τὸν αὐτοκράτορα, ὅστις ἐν τῷ πρώτῳ θορύβῳ ἐκρύβη ὅλως τρέμων εἰς τὸ ἀπροσβατώτερον μέρος τῶν ἀνακτόρων.

Πρᾶξις τοσοῦτον προσβλητικὴ ὤφειλε βεβαίως νὰ ἐξεγείρῃ ἅπαν τὸ κράτος κατὰ τοῦ μὴ σεβασθέντος τὸν οἶκον τοῦ βασιλέως· ἀλλ' ἐπειδὴ ὑπαίτιος ἦτο ὁ Ῥοβέρτος, τὸν ὁποῖον οἱ ὑπήκοοί του ἀπεχθαίνοντο διὰ τὸν ἐκδεδιῃτημένον αὐτοῦ βίον, τὰ πάντα παρῆλθον ἐν σιγῇ. Οὗτος δὲ οὐχὶ μόνον δὲν ἐτόλμησε νὰ ἐκδικηθῇ τοὺς προσβαλόντας αὐθαδῶς αὐτὸν, ἀλλὰ μὴ δυνάμενος πλέον νὰ μένῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἅτε παρὰ πάντων προπηλακιζόμενος, ἀπεσύρθη εἰς Ἰταλίαν ὅπως παραπονεθῇ πρὸς τὸν Πάπαν καὶ ἐπικαλεσθῇ τὴν ἐπικουρίαν του. Ὁ Γρηγόριος τὸν ὑπεδέχθη μετ' οἴκτου καὶ παραμυθῶν αὐτὸν διὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς τιμῆς του, τὸν προέτρεψε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ πασχίσῃ διὰ καλλιτέρας διαγωγῆς νὰ ἐπανορ-

θώση τὰ λάθη του. Κατὰ τὴν ἐπιστροφήν του ὅμως, ἐνῷ διήρχετο δι' Ἀχαΐας, νόσος δεινή, ἀποτέλεσμα βεβαίως βαθείας θλίψεως, τὸν κατεβίβασεν ἐν ἔτει 1228 εἰς τὸν τάφον, μετὰ ἑπταετῆ βασιλείαν, καὶ μήπω εἰσέτι τὸ τριακοστὸν ἔτος ἄγοντα. Χαρακτηριστικὰ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου ἦσαν ἡ ἀσθένεια τοῦ πνεύματος καὶ ἡ ἔλλειψις γενναιοπρεπείας· ταῦτα δ' ἐπήνεγκον δεινοὺς εἰς τὸ κράτος κλονισμούς, ἐξ ὧν ὀψιαίτερον προῆλθεν ἡ καταστροφή του (1).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΡΥΕΝΝΙΟΣ

Πέμπτος Φράγκος αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως

19 Ἀπριλίου 1229—23 Μαρτίου 1237.

Ἀποβιώσαντος τοῦ Ροβέρτου, τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα κατὰ τὸν νόμον ἔπρεπε νὰ περιέλθῃ εἰς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Βαλδουῖνον, μόλις τὸ δέκατον τῆς ἡλικίας ἔτος συμπληρώσαντα, καὶ ὃν ἡ Ἰολάνδη ἅμα τῇ ἀφίξει αὐτῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἔτεκε. Βεβαίως, εἰς τὴν κρισιμωτάτην περίστασιν, εἰς ἣν διετέλει τὸ κράτος, ὁ Βαλδουῖνος ἦν πάντη ἀκατάλληλος διὰ τὸν θρόνον ἐνῷ ἑκατέρωθεν αὐτοῦ ἵσταντο ὁ δεσπότης τῆς Ἠπείρου καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Νικαίας, ἄνδρες πολεμικοὶ καὶ πολυμήχανοι, ἀπεκδεχόμενοι τὴν ἀνατροπὴν αὐτοῦ. Ἀπῃτεῖτο λοιπὸν χεὶρ οὐχὶ νηπιώδης, ἀλλ' ἀνδρικὴ καὶ στιβαρὰ ὅπως κρατήσῃ τὰς κυβερνητικὰς ἡνίας καὶ ἀντεπεξέλθῃ ἐπιτυχῶς κατ' ἐχθρῶν τοσούτων ἐπικινδύνων.

(1) Sanut. l 2 port. 4. C.— Doutrem. 5. 5.

Τὴν ἀνάγκην ταύτην συναισθανόμενοι οἱ Βαρῶνοι ἔστρεψαν τὰ βλέμματά των πρὸς τὰ πέριξ τοῦ θρόνου ἐπιζητοῦντες τινὰ, εἰς ὃν πρὸς ὥραν νὰ ἀναθέσωσι τὴν ἐξουσίαν· ἀλλὰ δυστυχῶς δι᾽ αὐτοὺς, οἱ ὡς ὁ Κόνων Πετούνης ἄνδρες, ἀπὸ πολλοῦ εἶχον ἤδη ἐκλίπει. Ἐζήτησαν λοιπὸν στήριγμα ἐν τοῖς ἔξωθεν, καὶ ὡς τοιοῦτον ἐνόμισαν ὅτι εὗρον τὸν βασιλέα τῶν Βουλγάρων Ἀσὰν, ἡγεμόνα ἐξιδιασμένης τόλμης καὶ γενναιότητος· ὅπως δὲ προσελκύσωσιν αὐτὸν, τῷ προέτεινον τὸν γάμον τοῦ Βαλδουΐνου μετὰ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ. Ὁποία φορὰ τῶν πραγμάτων! Οἱ Φράγκοι οἱ θρασεῖς καὶ μεγαλαύχενες, οἱ ἡττηθέντες καὶ καταισχυνθέντες ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου καὶ τῶν Βουλγάρων, περιῆλθον εἰς τὴν ἐπονείδιστον ἀνάγκην νὰ ἀναθέσωσιν ἐπὶ τὸν Ἀσὰν καὶ τοὺς Βουλγάρους, ὡς ἐπ᾽ ἄγκυραν, πᾶσαν αὐτῶν τὴν ἐλπίδα! Ὁ Ἀσὰν προθύμως ἐδέξατο τὴν πρότασιν τῶν Φράγκων, τὸ μὲν, διότι ἐκολακεύετο ἡ φιλοτιμία του, τὸ δὲ, διότι ἐξεκεντᾶτο ἡ φιλοδοξία του, ἐπιθυμοῦντος σφόδρα νὰ πολεμήσῃ τὸν Βατάτζην καὶ τοὺς Γραικοὺς, ἀρχαίους τῶν Βουλγάρων ἐχθροὺς θεωρουμένους. Ὑπεγράφη λοιπὸν συνθήκη, καθ᾽ ἣν ὁ μὲν Βαλδουΐνος ὤφειλεν ἐν καιρῷ νὰ νυμφευθῇ τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀσὰν, οὗτος δὲ ἀνεδέχετο ἰδίᾳ δαπάνῃ νὰ ἀνακτήσῃ καὶ ἐπαναγάγῃ ὑπὸ τὴν κυριότητα τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὅλας τὰς χώρας, ὅσας ὁ τῆς Ἠπείρου δεσπότης Μιχαὴλ καὶ ὁ τούτου διάδοχος Θεόδωρος ἀπέσπασαν ἀπ᾽ αὐτοῦ. Ἀπελείπετο δὲ πλέον νὰ γνωσθῇ ἂν ὁ Ἀσὰν προὐτίθετο νὰ πραγματοποιήσῃ ὅ,τι ἀνεδέξατο, ἢ ἂν ἠλαύνετο ὑπὸ σκοπῶν ἰδιοτελείας (1).

(1) Sanut. l. 2. par. 4 C. 28 — Danduli Chor 180 — Ducange 11. 3. 201.

Ἐν τούτοις οἱ μετὰ τοῦ Βουργουνδίου εὐγενοῦς εἰσελάσαντες εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ περιυβρίσαντες τὴν τοῦ Ῥοβέρτου παλλακίδα βαρῶνοι, φοβούμενοι μὴ ὁ Βαλδουῖνος, ἰσχυρὸς διὰ τῆς συμμαχίας γενόμενος, ἤθελε, διεκδικῶν τὴν τιμὴν τοῦ ἀδελφοῦ του, καταδιώξει αὐστηρῶς αὐτοὺς, ἤρξαντο διὰ δολοπλοκιῶν νὰ ἐνσπείρωσιν εἰς τοὺς πάντας τὴν ἰδέαν ὅτι ὁ Ἀσὰν κυριεύων παρὰ τοῦ Θεοδώρου τὰς διαφόρους χώρας ἤθελε τὰς προσθέσει εἰς τὸ κράτος του, καὶ ὅτι ἀντὶ νὰ ταπεινωθῶσιν ἐπὶ τοσοῦτον οἱ Φράγκοι, ὥστε νὰ ζητήσωσι τὴν συνδρομὴν ἔθους ἐχθρικοῦ καὶ βασιλέως βαρβάρου καὶ ἀπίστου, προτιμότερον καὶ ἀξιοπρεπέστερον ἦτο εἰ ἀπηυθύνοντο πρός τινα Γάλλον ἄρχοντα, εἰς ὃν νὰ ἀναθέσωσι τὴν τοῦ Βαλδουίνου κηδεμονίαν. Ἡ ἰδέα αὕτη γενικευθεῖσα ἐματαίωσε τὴν πρὸς τὸν Ἀσὰν συνθήκην, καὶ οἱ βαρῶνοι ἀπεφάσισαν νὰ ζητήσωσι μεταξὺ τῶν ὁμοφύλων τὸν κατάλληλον ὅπως καὶ τὰ τοῦ κράτους δεξιῶς διευθυνῃ, καὶ τοὺς ἐναντίους ἀποσοβήσῃ· ὡς τοιοῦτον δ᾽ ἐξελέξαντο τὸν Ἰωάννην Βρυέννιον, κόμητα τῆς Μάρχης (1).

Ὁ Ἰωάννης Βρυέννιος, υἱὸς Ἐράρδου τοῦ κόμητος Βρυεννίου καὶ ἀδελφὸς τοῦ Γωτιέρου Βρυεννίου, παιδιόθεν εἶχε προορισθῆ διὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν στάδιον· ἀλλ᾽ ἅμα ἔφθασεν ὁπωσοῦν εἰς ἡλικίαν, τοσοῦτον οἰκτρὸν στάδιον τῷ ἐφάνη ἐκεῖνο, ὥστε δραπετεύσας τοῦ πατρικοῦ του οἴκου, κατέφυγεν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Κλερβῶ, ἔνθα ἐδεξιώσατο καὶ ἐξεπαίδευσεν αὐτὸν κληρικός τις θεῖός του. Μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν ἐνῷ ἵστατο παρὰ τῇ θύρᾳ τῆς μονῆς ταύτης, ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τοῦ στενοῦ αὐτοῦ συγγενοῦς Σίμωνος δὲ-Βροᾶ, ἄρχοντος τῆς Σατωβιλαίνης, ὅστις συγχρόνως πρὸς τὰς εὐχάς του τῷ

(1) Doutreman L. 5. C. 5. Ducange 111 15.

έδωκεν άγωγήν στρατιωτικήν καί τόν καθιέρωσεν ίππότην. Ο πατήρ τού Ιωάννου, δυσηρεστημένος ών κατ' αύτού, διότι έφάνη άπειθής, τόν έλησμόνησε σχεδόν καθ' ολοκληρίαν· έλαβε λοιπόν ούτος τόν σταυρόν μετά τού άδελφού του Γωτιέρου καί τών άλλων κυρίων, οίτινες έπορεύθησαν πρός άλωσιν τής Κωνσταντινουπόλεως. Αλλ' έπειδή ό Γωτιέρος περιεβλήθη τό βασιλικόν στέμμα τής Σικελίας, ό Ιωάννης τόν συνώδευσεν είς Νεάπολιν, καί μετά τόν θάνατον έκείνου, άνέλαβε τήν κηδεμονίαν τών τέκνων του· άποβιώσαντος δέ τού Αμορή Β' ρηγός τής Ιερουσαλήμ, οί βαρώνοι γνωρίζοντες έκ φήμης τήν άνδρίαν καί τήν άρετήν αύτού έπεμψαν πρέσβεις πρός τόν Ιωάννην Βρυέννιον, όπως τώ προσφέρωσι τό τε στέμμα τού βασιλείου τής Ιερουσαλήμ, όπερ τότε άπηρτίζετο έκ μόνης τής Πτολεμαΐδος καί τής Τύρου, καί τήν χεΐρα Μαρίας τής θυγατρός Κονράδου τού μαρκησίου τής Μοντφεράτης καί τής βασιλίσσης Ισαβέλλας. Ο Ιωάννης έδέξατο προθύμως τάς λίαν κολακευτικάς δι' αύτόν προτάσεις ταύτας, καί ένυμφεύθη μέν τήν Μαρίαν, έξ ής έτεκε τήν Υολάνδην, σύζυγον τού Φριδερίκου Β' όψιαίτερον γενομένην, έλαβε δέ τό σκήπτρον καί μεταβάς είς τό κράτος του κατεπολέμησε τούς έχθρούς αύτού έν Παλαιστίνη καί Αίγύπτω· άλλ' οί ήρωικοί αύτού άγώνες δέν έδύνατο νά κρατήσωσι τό σεσαθρωμένον οίκοδόμημα τού βασιλείου τής Ιερουσαλήμ, καί ήναγκάσθη νά μεταβή τώ 1222 είς Γαλλίαν καί έκεΐθεν παρά τώ Πάπα είς Ρώμην, όπως ζητήση βοήθειαν κατά τών άπίστων. Αποβιωσάσης δέ τότε τής συζύγου του Μαρίας, ένυμφεύθη είς δεύτερον γάμον, καί έβδομήκοντα τεσσάρων ήδη έτών ών, Βερεντζέρην τήν θυγατέρα τού βασιλέως τής Καστιλλίας Αλφόνσου, έξ ής έσχε τρεΐς υίούς καί μίαν

θυγατέρα, ἐκδοθεῖσαν Βαλδουΐνῳ τῷ αὐτοκράτορι. Ἀλλὰ πληροφορηθεὶς ὅτι ἐν τῇ ἀπουσίᾳ αὐτοῦ ἐκ Παλαιστίνης, ὁ γαμβρός του Φριδερῖκος, μεταβὰς ἐκεῖ, ἔλαβε τὸν τίτλον ῥηγὸς Ἱεροσολύμων, ἀπεκδύων οὕτω τὸν πενθερόν του τοῦ κράτους του, ἔμεινεν εἰς Εὐρώπην καὶ ἀποσυρθεὶς παρὰ τῷ Πάπᾳ Γρηγορίῳ Θ' ἔλαβε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ κατὰ τοῦ Φριδερίκου (1).

Ἡ πολεμικὴ φήμη τοῦ Ἰωάννου διὰ τὰ κατὰ τὴν Συρίαν κατωρθώματα αὐτοῦ ἦτο μεγίστη· σύγχρονος δέ τις χρονογράφος, ἐγκωμιάζων τὰς ἀρετάς του, λέγει περὶ αὐτοῦ τάδε (2),

Οὐδὲ ὁ Ἕκτωρ, οὐδ' ὁ Ῥολάνδος,
Οὐδὲ Ἰούδας ὁ Μακκαβαῖος
Ἔπραξε τόσα, φανεὶς τοσοῦτον
Γενναῖος, ὅσον ὁ Ἰωάννης
Ὅστις ἐντός τε κ' ἐκτὸς τοῦ κράτους
Παρέσχε δείγματα τεραστίας
Τόλμης, ἀνδρίας, νοημοσύνης.

Τὰ δὲ προτερήματα αὐτοῦ ταῦτα ἔκρυπτεν ὑπὸ σῶμα γιγάντειον, τὸ ὁποῖον μετ' ἐκπλήξεως περιγράφουσιν οἱ τότε χρονογράφοι. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Βυζαντινὸς Γεώργιος Ἀκροπολίτης, ἰδὼν κατὰ πρόσωπον τὸν Ἰωάννην, ἰδοὺ πῶς ἐκφράζεται περὶ αὐτοῦ. «Ὡς καὶ αὐ» τὸς τοῦτον εἶδον, ὑπερεξεπλάγην τὸ τοῦ ἀνδρὸς μῆ» κος ἐν πάσῃ διαπλάσει τοὺς ἄλλους ὑπερβάλλοντος » κατά γε μῆκος καὶ πλάτος.» (3) Ἦτο δὲ τότε ὀγδοήκοντά που ἐτῶν, ἀλλ' ἐφαίνετο διατηρῶν ὅλην τὴν ζωηρότητα καὶ ῥώμην τῆς νεανικῆς ἡλικίας.

Τοιοῦτον λοιπὸν ἐκλεξάμενοι οἱ βαρῶνοι ὡς ἡγεμόνα αὐτῶν κατὰ τὴν ἀνηλικότητα τοῦ Βαλδουίνου, ἔπεμψαν

(1) Lebeau XVII. 371. (2) Gibon hist. de la decadence T. 12. 118. (3) Ἀκροπολ. Χρον. Συγγ. 60.

καὶ ἐκ σεβασμοῦ καὶ ἐκ φόβου μὴ προσκρούσωσιν εἰς τὰς προθέσεις τῆς Ῥώμης, πρέσβεις πρὸς τὸν Πάπαν ὅπως τῷ ἐκθέσωσι τὴν ἐκλογὴν αὐτῶν καὶ ζητήσωσι τὴν ἐπιδοκιμασίαν του. Παρουσιασθέντες λοιπὸν οἱ πρέσβεις πρὸς τὸν Γρηγόριον Θ', τῷ ἐξέθηκαν «Ὅτι ἡ μὲν μικρὰ ἡλικία τοῦ κυρίου των ἐδεῖτο ὁδηγοῦ πεφωτισμένου, τὸ δὲ κράτος ἀρχηγοῦ ἀνδρείου καὶ ἐπιτηδείου ὅπως τῷ ὑπερασπίσῃ κατὰ τῶν περικυκλούντων αὐτὸ ἐχθρῶν. Ὅτι ἡ Μακαριότης του ἐγνώριζεν ὑπὲρ πάντα ἄλλον πόσον ὁ Βρυέννιος συνεκέντρου ἐν ἑαυτῷ τὰ προτερήματα ταῦτα. Ὅτι διὰ τοῦ γάμου τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ μετὰ τοῦ ἀνήλικος αὐτοκράτορος, ἤθελον συνδεθῆ οἱ δύο οὗτοι ἡγεμόνες διὰ δεσμοῦ ἀδιαῤῥήκτου, καὶ ὅτι ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς εὐτυχοῦς ταύτης συμμαχίας καὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ἁγίας Ἕδρας ἡ αὐτοκρατορία ἐσωτερικῶς μὲν ἤθελεν εὐδαιμονήσει, ἐξωτερικῶς δὲ ἀποσοβήσει τῶν Γραικῶν καὶ τῶν Βουλγάρων τὰς ἐπιβουλάς.»

Ὁ Πάπας ἐπιδοκιμάσας τοὺς λόγους, ὑφ' ὧν ἐλαυνόμενοι οἱ βαρῶνοι προέβησαν εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Βρυεννίου, προσεκάλεσεν αὐτὸν εἰς Ῥιέτιον, καὶ ἐκεῖ συνωμολόγησαν οἱ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως πρέσβεις καὶ αὐτὸς τὴν ἑπομένην συνθήκην. «Ὅτι ὁ γάμος τοῦ Βαλδουΐνου καὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἰωάννου Μαρίας ἤθελε τελεσθῆ ἅμα οἱ δύο οὗτοι ἔφθανον εἰς ἡλικίαν ἐπίγαμον· ὅτι ἕνεκα τῆς ἀνηλικιότητος τοῦ Βαλδουΐνου ὁ Βρυέννιος ἤθελε στεφθῆ αὐτοκράτωρ καὶ διατηρήσει τὴν ἐξουσίαν καὶ τὸν τίτλον τοῦτον ἐφ' ὅρου ζωῆς· ὅτι μετὰ τὴν ἀποβίωσίν του, ὁ Βαλδουΐνος καὶ οἱ νόμιμοι κληρονόμοι του ἔπρεπε νὰ ὦσιν αὐτοκράτορες· ὅτι ὁ Βρυέννιος ἤθελε συντηρεῖ τὸν Βαλδουΐνον μέχρις ἡλικίας εἴκοσιν ἐτῶν συμφώνως πρὸς τὴν γέννησιν καὶ τὴν ἀ-

ξίαν αὐτοῦ· καὶ ὅτι τότε ὁ Βρυέννιος ἤθελε λάβει τὸ βασίλειον τῆς Νικαίας καὶ τὰς ἐν Ἀσίᾳ κτήσεις τῶν Γάλλων, ἐκτὸς τοῦ δουκάτου τῆς Νικομηδείας, ὅπερ ἐπεφυλάσσετο διὰ τὸν Βαλδουῖνον ἐν τέλει· ὅτι ὁ Βρυέννιος εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ κληροδοτήσῃ εἰς τοὺς κληρονόμους του κατ' ἐκλογὴν ἢ τὰς ἐκεῖθεν τοῦ Βοσπόρου χώρας ἢ τὰς ἐντεῦθεν, ἐξαιρουμένης τῆς Θρᾴκης ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως, ἐπὶ τῷ ὅρῳ ὅμως οἱ κληρονόμοι του νὰ δώσωσιν ὅρκον εἰς τὸν Βαλδουῖνον ὅτι θὰ τὸν ὑπηρετῶσιν ἐν πολέμῳ ὡς ὑποτελεῖς καὶ θὰ συνεκστρατεύωσι προσωπικῶς ὅταν κἀκεῖνος ἐξεστράτευεν.» Ἡ συνθήκη αὕτη ἐγκριθεῖσα ὑπὸ τοῦ Πάπα, ἐπεκυρώθη παρ' αὐτοῦ ἐν Περούζῃ τῇ 19 Ἀπριλίου 1229. Ταὐτοχρόνως δὲ ὁ Πάπας ἐξηκόντισε δεινὸν ἀφορισμὸν κατὰ τοῦ Θεοδώρου Κομνηνοῦ, καὶ καθ' ὅλων ὅσοι ἢ δι' ὅπλων ἢ διὰ στρατοῦ καὶ πλοίων τὸν συνέδραμον εἰς τὸν κατὰ τῶν Φράγκων πόλεμον (1).

Ὁ Βρυέννιος ἀνακηρυχθεὶς τοιουτοτρόπως ἔπεμψε πρέσβεις μετὰ πολυτίμων δώρων πρὸς τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ αὐτοκράτορα Φριδερῖκον, μετὰ τοῦ ὁποίου βεβαίως δὲν διετέλει ἐν ἁρμονίᾳ ἐξ ὅτου ἐκεῖνος ἀπογυμνῶν αὐτὸν τοῦ κράτους του, προσέλαβε τὸν τίτλον βασιλέως τῆς Ἱερουσαλήμ. Ὁ Φριδερῖκος ὑπεδέξατο, τῇ 29 Νοεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, μετὰ μεγίστης ἐπισημότητος τοὺς ἀπεσταλμένους τοῦ πενθεροῦ του, πρὸς ὃν δι' αὐτῶν καὶ συνθήκην συνωμολόγησεν· ὁ δὲ Βρυέννιος ἤρξατο ποιῶν τὰς ἀναγκαίας διὰ τὴν ἀναχώρησίν του προπαρασκευάς, αἵτινες ὅμως διήρκεσαν δύο ὅλα ἔτη· κατὰ δὲ τὴν πολυχρόνιον ταύτην ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀπουσίαν του, διώκει τὸ κράτος ὡς τοποτηρητὴς αὐτοῦ ὁ Ταρζότος δὲ-Τουσὴ ἄρχων Γάλ-

(1) Gregor IX ep. l. III. p. 46. 81.

λος, οὗ σύζυγος ἦν ἡ θυγάτηρ τοῦ Θεοδώρου Βρανᾶ καὶ Ἀγνῆς τῆς Γαλλίδος ἡγεμονόπαιδος.

Ἐν τούτοις ἡ προσγενομένη εἰς τὸν βασιλέα τῶν Βουλγάρων προσβολὴ ἦτο τοιαύτη, ὥστε ἀδύνατον ἀπέβαινεν εἰς αὐτὸν νὰ μὴ ζητήσῃ ἐκδίκησιν, ἰδόντα προτιμώμενον τὸν Βρυέννιον καὶ ἐν τῇ κηδεμονίᾳ τοῦ θρόνου καὶ εἰς τὸν τῆς θυγατρός του γάμον. Ὅπως δὲ ἐκδικηθῇ ταχύτερον καὶ εὐχερέστερον, συνεμάχησε μετὰ τοῦ ἀσπονδοτέρου τῶν Φράγκων ἐχθροῦ, τοῦ δεσπότου τῆς Ἠπείρου Θεοδώρου, εἰς τὸν ἀδελφὸν τοῦ ὁποίου Μανουὴλ, πρὸς πλείω παγίωσιν τῆς συμμαχίας, ἐξέδωκε καὶ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Μαρίαν εἰς γάμον. Ἤλπιζε δὲ ὅτι διὰ τῆς ἀρωγῆς τοῦ Θεοδώρου ἤθελεν ἐπιφέρει πληγὴν καιρίαν εἰς τοὺς περιυβρίσαντας τοσοῦτον ἀπρεπῶς αὐτόν· ἀλλ' ἡ ἀπιστία τοῦ συμμάχου τούτου, τὰ πάντα εἰς τὸν βωμὸν τῆς φιλοδοξίας θύοντος, τὸν ἠνάγκασε ν' ἀναβάλῃ μὲν τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἐκδικήσεώς του, νὰ στρέψῃ δὲ τὰ ὅπλα κατ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου συγγενοῦς καὶ συμμάχου του. Ὁ Θεόδωρος, «ἀνὴρ θρασύτερος, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Ἀκροπολίτου, καὶ ἀτακτότερον φερόμενος οὐ μόνον ἐν βασιλείοις, ἀλλὰ καὶ ἐν πᾶσιν ἁπλῶς τοῖς πολιτικοῖς καὶ θαμὰ παραβαίνων τοὺς ὅρκους καὶ παρασπονδῶν τοῖς ἐν γειτόνων» ἀποσπάσας τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὴν Θεσσαλονίκην, Ἀδριανούπολιν καὶ ὅλας τὰ μέχρις Ἕβρου Θρακικὰς πόλεις ἠθέλησε, μεταχειριζόμενος ὡς μέσον τὴν συνθήκην καὶ τὴν συγγένειαν ὅπως ἀπογυμνώσῃ ἐκείνους πρὸς οὓς συνεβάλετο, νὰ παρεκτείνῃ τὰς κτήσεις του καὶ πρὸς τὴν Βουλγαρίαν. Συναγαγὼν λοιπὸν πολυάριθμον στρατὸν Γραικῶν καὶ Γερμανῶν, οὓς τῷ εἶχε πέμψει πρὸς ὑπηρεσίαν του ὁ αὐτοκράτωρ Φριδερῖκος, κατηυθύνθη, ἡγούμενος αὐτοῦ, πρὸς τὴν Ἀδρια-

νούπολιν· τοῦτο πληροφορηθεὶς ὁ Ἀσὰν καὶ ὑποπτεύων τοὺς δολίους τοῦ Θεοδώρου σκοποὺς, συνέλεξε καὶ αὐτὸς ἐκ τοῦ προχείρου ὅσους ἂν ἐδυνήθη στρατιώτας, οἷς προσετέθησαν καὶ ὡσεὶ χίλιοι Κουμάνοι, καὶ ἐστρατοπέδευσε πρὸς τὴν παρὰ τῷ Ἕβρῳ Κλοκοτινίτζαν. Βεβαίως ὁ στρατὸς αὐτοῦ ἦτο ἀσυγκρίτως ὀλιγαριθμότερος τοῦ ἐχθρικοῦ, ἀλλ' εἶχεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὸ δίκαιον, διὰ τοῦτο ἅμα πληροφορηθεὶς τὴν προσέγγισιν τοῦ Θεοδώρου τολμηρῶς προέβη πρὸς συνάντησιν αὐτοῦ πλήρης θάῤῥους καὶ ὀργῆς. Ὅπως δὲ ἐμπνεύσῃ τὰ αἰσθήματα ταῦτα καὶ εἰς τοὺς στρατιώτας του, ἀπῃώρησεν εἰς ἱστὸν, δίκην σημαίας, τὴν ἔγγραφον συνθήκην, ἣν ἀναίδην ὁ ἐχθρὸς παρεβίαζε, καὶ ὑπὸ τὴν σημαίαν ταύτην προσεκάλεσε τοὺς Ἠπειρώτας αὐτοῦ εἰς τὸν ἀγῶνα. Συναντηθέντες λοιπὸν οἱ δύο ἐχθροὶ, κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1230, συνεπλάκησαν, καὶ μετὰ βραχυχρόνιον μὲν, ἀλλ' αἱματηρὰν καὶ πολύστονον μάχην, ἡττήθη κατὰ κράτος ὁ Θεόδωρος, καὶ ὁ μὲν στρατός του οἰκτρῶς κατεστράφη, αὐτὸς δὲ ὁ ἴδιος μετὰ τῶν ἀρχηγῶν καὶ λογάδων του ἔπεσαν αἰχμάλωτοι, ἅπαν δὲ τὸ στρατόπεδόν του περιῆλθεν ὡς λεία εἰς τὰς χεῖρας τοῦ νικητοῦ. Βεβαίως ἂν ἦτο ἕτερός τις εἰς τὴν θέσιν τοῦ Ἀσὰν φρικωδῶς ἤθελεν ἐκδικηθῇ τὸν Θεόδωρον διὰ τὴν δολιότητα μεθ' ἧς προσεφέρθη· ἀλλ' αὐτὸς φιλανθρωπότερον πρὸς τὸ ἁλωθὲν πλῆθος διατεθειμένος, τοὺς μὲν πλείστους τῶν αἰχμαλώτων, καὶ ἰδίᾳ τοὺς χυδαιοτέρους καὶ σύγκλυδας, ἠλευθέρωσε καὶ πρὸς τὰς ἑαυτῶν ἀπέπεμψε πατρίδας, ἐκράτησε δὲ μόνον τὸν Θεόδωρον καὶ τοὺς ἀρχηγοὺς, οἷς ὅμως ἐπεδαψίλευσε πᾶσαν περιποίησιν. Ἔπραττε δὲ ταῦτα οὐχὶ μόνον ἐξ αἰσθημάτων φιλανθρωπίας ἐμπνεόμενος, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου συμφέροντος ἐλαυνόμενος, διότι ἐπιθυμῶν νὰ

δεσπόση τῶν λαῶν, προπαρεσκεύαζεν αὐτοὺς διὰ τῆς ἀγαθότητος καὶ ἠπιότητος εἰς ὑποταγήν· τοῦτο δὲ καὶ ἐπέτυχε, διότι μετὰ τὴν νίκην ἐκείνην προβὰς ἐκυρίευσεν ἀναιμωτὶ τὴν Ἀδριανούπολιν, τὸ Διδυμότοιχον, τὸ Βολερὸν ἅπαν, τὰς Σέῤῥας, τὴν Πελαγονίαν, τὴν Πρίλεπον καὶ τὰ πέριξ τούτων. Ἐξέτεινε δὲ σύναμα τὰς καταδρομὰς αὐτοῦ διὰ Θεσσαλίας ἄχρις Ἠπείρου, ἐκυρίευσε τὸ Ἔλβανον καὶ ἐλῄϊσε τὴν μέχρις Ἰλλυρικοῦ χώραν, οὐχὶ διὰ πυρὸς καὶ μαχαίρας, ὡς οἱ προκάτοχοι αὐτοῦ, οὐδ' ἐντρυφῶν εἰς τὰ αἵματα τῶν κατοίκων, ἀλλ' ἠπίως καὶ ἀβλαβῶς. Τοιουτοτρόπως προσείλκυσε τῶν πάντων τὴν ἀγάπην, θαυμαστὸς καὶ μακάριος τοῖς πᾶσι λογιζόμενος (1).

Ὁ Θεόδωρος αἰχμάλωτος μένων μετὰ τῶν οἰκείων καὶ ἀξιωματικῶν τοῦ καταστραφέντος στρατοῦ του, ἐφρουρεῖτο μὲν παρὰ τοῦ Ἀσὰν, ἀλλὰ καὶ ἐφιλοφρονεῖτο τὰ μέγιστα· ἐπειδὴ ὅμως ἐφωράθη διενεργῶν συνωμοσίας κατὰ τοῦ βασιλέως τῶν Βουλγάρων, ἐξετυφλώθη ὑπ' αὐτοῦ, ἀπολέσας τοιουτοτρόπως διὰ παντὸς τὴν ἐλπίδα τοῦ νὰ δυνηθῇ νὰ ἐπανορθώσῃ ἣν ὑπέστη ζημίαν. Ὁ δὲ ἀδελφὸς αὐτοῦ Μανουὴλ Ἄγγελος, ὅστις καὶ δεσποτικῷ ἀξιώματι ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ ἐτιμᾶτο, σωθεὶς διὰ φυγῆς ὅταν κατεστράφη ὁ τοῦ Θεοδώρου στρατὸς, μετέβη εἰς Θεσσαλονίκην καὶ ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν αὐτῆς, δεσπότης ὀνομαζόμενος καὶ ἐρυθροῖς γράμμασι τὰς γραφὰς αὐτοῦ ἐπικυρῶν, καὶ κυριεύων ταύτης καὶ τῶν περὶ ταύτην· ἀνθ' οὗ καί τις πρέσβυς ἀπεσταλμένος πρὸς αὐτὸν παρὰ τοῦ Ἀσὰν, τὸν ἔσκωψε διὰ τὰς βασιλικὰς αὐτοῦ ἀξιώσεις, εἰπών· «Εἰς σὲ ἐπ' ἀληθείας ἁρμόζει τὸ εἰς τὸν Χριστὸν ψαλτῳδούμενον «Σὲ τὸν βασιλέα καὶ δεσπότην.» Ἐν τούτοις ὁ Μα-

(1) Ἀκροπολ. Χρον. Συγ. 46.

νουὴλ θέλων νὰ παγιώσῃ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ ἐζήτησε τὴν συμμαχίαν τῶν γειτνιαζόντων πριγγίπων, καὶ ἰδίᾳ τοῦ Γοδοφρέδου Βιλαρδουΐνου, πρίγγιπος τῆς Ἀχαΐας, πρὸς δὲ ἀπηυθύνθη, ὡς εἶχε πράξει ἐν ἀρχῇ καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, πρὸς τὸν Πάπαν, ἐκλιπαρῶν τὴν προστασίαν αὐτοῦ, ἐναντίον τῆς θελήσεως τοῦ Ἕλληνος Πατριάρχου Γερμανοῦ, ὅστις τῷ ἔπεμψε τὸν Μητροπολίτην Ἀγκύρας, ὅπως τὸν ἀποτρέψῃ τοῦ σκοποῦ τούτου, καὶ ὑποσχόμενος αὐτῷ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς πνευματικῆς τοῦ Ῥωμαίου ποντίφικος ὑπεροχήν. Τοιουτοτρόπως ὁ Μανουὴλ ἐγένετο ἄρχων τῶν πρὸς τὰ δυτικὰ μέρη χωρῶν καὶ πόλεων, μηδὲ παρὰ τῶν Βουλγάρων τὸ παράπαν ἐνοχλούμενος, διότι εἶχε λάβει ὡς σύζυγον τὴν ἐκ παλλακίδος θυγατέρα τοῦ Ἀσάν (1).

Ἐν τούτοις ὁ αὐτοκράτωρ Βρυέννιος, μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς συνθήκης τῆς ἐκλογῆς του, ἡτοιμάζετο νὰ μεταβῇ ὅπως λάβῃ κατοχὴν τοῦ θρόνου, ἐφ᾽ ὃν ἀνῆλθε χάρις εἰς τὴν φήμην τῆς ἀνδρίας καὶ τῆς πείρας του· ἀλλὰ πρὶν ἢ μεταβῇ εἰς Ἀνατολὴν ἀπεφάσισε νὰ στρατολογήσῃ στρατιώτας, καὶ πρὸς τοῦτο ἐπεσκέψατο διαφόρους χώρας, μηδ᾽ αὐτῶν τῶν Παρισίων ἐξαιρουμένων. Ἐκεῖθεν μεταβὰς εἰς Ἐνετίαν ἀνενέωσε τὴν μεταξὺ τῶν προκατόχων του καὶ τῆς Δημοκρατίας ἐκείνης ἀνέκαθεν ὑπάρχουσαν συμμαχίαν, καὶ ἐζήτησε παρ᾽ αὐτῆς πλοῖα ἵνα μετακομισθῇ διαπόντιος εἰς Κωνσταντινούπολιν, διότι μὴ ἔχων λαὸν ἀξιόχρεων, καθ᾽ ἃ λέγει ὁ Ἀκροπολίτης, δὲν ἐτόλμα νὰ ὑπάγῃ διὰ ξηρᾶς. Ἀφ᾽ ἑτέρου ὁ Πάπας δι᾽ ἐγκυκλίων του πρὸς τοὺς χριστιανοὺς πρίγγιπας παρώτρυνεν αὐτοὺς νὰ παράσχωσι συνδρομὴν καὶ στρατιώτας δι᾽ ἓν τοσούτῳ ἔνδοξον ἔργον· ἡ δὲ Ἐνετία συμμετέχουσα ὅλων τῶν ὠφελειῶν

(1) Ἀκροπολ. Χρον. Συγγρ. 47. — Gregor IX. l. VI. epist. 3.

τοῦ Φραγκικοῦ κράτους, τῷ προσέφερε δεκατέσσαρα πλοῖα πολεμικὰ καὶ πολλὰ ἄλλα φορτηγὰ διὰ τὴν μεταφορὰν χιλίων διακοσίων ἱππέων καὶ πεντακοσίων πεζῶν μετὰ ζωοτροφιῶν διὰ τρεῖς μῆνας. Ταὐτοχρόνως ὁ Πάπας ἔγραψε πρὸς τὸν Πατριάρχην τῆς Κωνσταντινουπόλεως Σίμωνα, ἐξαγγέλων αὐτῷ τὴν προσεχῆ ἄφιξιν τοῦ Ἰωάννου, καὶ προσκαλῶν αὐτὸν νὰ παροτρύνῃ τὸν λαὸν, ὅπως διὰ πάσης τιμῆς ὑποδεχθῇ τὸν αὐτοκράτορα. Τοιουτοτρόπως ὁ Βρυέννιος παρεσκευασμένος ἀνεχώρησεν ἐξ Ἐνετίας κατ᾽ Αὔγουστον ἢ Σεπτέμβριον τοῦ 1231 καὶ ἀφικόμενος εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα περιεμένετο ἀνυπομόνως, ἐστέφθη ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου αὐτοκράτωρ ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ μετὰ πασῶν τῶν κατὰ τοιαύτας περιστάσεις διατυπώσεων (1).

Περιελθὼν εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον ὁ Βρυέννιος διέψευσε τὴν ἰδέαν, ἣν εἶχον σχηματίσει οἱ λαοὶ περὶ τῆς ἀνδρίας αὐτοῦ, ἧς τοσαῦτα τέως παρέσχε τεκμήρια, διότι ἀντὶ νὰ χρησιμοποιήσῃ τοὺς ἄνδρας οὓς ἐξ Ἰταλίας καὶ Γαλλίας ἤγαγε, καὶ ἀνακτήσῃ τὰς χώρας τὰς ὁποίας οἱ Γραικοὶ εἶχον ἀποσπάσει ἀπὸ τὴν αὐτοκρατορίαν, ἄφησε νὰ παρέλθωσι δύο ἔτη χωρὶς οὐδὲν κατὰ τῶν ἐχθρῶν του νὰ ἐπιχειρήσῃ, χωρὶς, ἑνὶ λόγῳ, οὐδὲ πόλεμον οὐδὲ εἰρήνην νὰ ποιήσῃ, ἀλλ᾽ ἐγκαταλείπων τὸν στρατόν του νὰ διαφθείρηται ἐν τῇ ἀεργίᾳ καὶ τῇ τρυφῇ. Τῆς ἀπραξίας του ταύτης ὁ μὲν Ἀκροπολίτης δίδωσι λόγον τὸν φόβον, ὃν εἶχε πρὸς τὸν Βατάτζην, στρατηγικώτατον ὄντα καὶ εἰς τὰς κατὰ τῶν ἐχθρῶν μάχας εὐμεθοδώτατον, ἕτεροι ὅμως ἀποδίδουσιν αὐτὴν εἰς τὴν φιλαργυρίαν, σύνηθες τῶν γερόντων ἐλάττωμα, ὑφ᾽ ἧς κατείχετο καὶ ὁ Βρυέννιος. Ὅπως ποτ᾽ ἂν ᾖ, ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος ἐφάνη λίαν ἀδρανὴς, καὶ συγγνω-

(1) Gregor. IV. L. V. ep. 73. 75.

στὸς μὲν ἤθελεν εἶσθαι ἂν πρὸ πολλοῦ ἐπὶ τοῦ θρόνου καθήμενος καὶ μετὰ βίον τρικυμιώδη καὶ πολυτάραχον ἐκοιμᾶτο ἐπ' αὐτοῦ· ἀλλ' ἀξιόμεμπτος θεωρεῖται διότι ἀνέβη ἐπὶ τοῦ θρόνου ὅπως κοιμηθῇ.

Κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Βρυεννίου ἀπεβίωσεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ Φράγκος Πατριάρχης αὐτῆς Σίμων· ὁ δὲ Πάπας, μεινάσης ἐπὶ ἓν ἔτος κενῆς τῆς Πατριαρχικῆς ἕδρας, ἀνεβίβασεν ἐπ' αὐτὴν τὸν ἐκ Πλακεντίας Νικόλαον, ἐπίσκοπον Σπολέτου. Τότε δὲ συνέβη καὶ σφοδρὸς ἐν Κωνσταντινουπόλει σεισμὸς ὅστις πολλοὺς μὲν ναοὺς, πλείστας δὲ οἰκίας κατεκρήμνισε καὶ πολλὰς τῇ πόλει ἐπήνεγκε ζημίας.

Μετὰ διετῆ ἠρεμίαν ἀπεφάσισε τέλος ὁ Βρυέννιος νὰ ἐξέλθῃ εἰς ἐκστρατείαν, διότι ἔβλεπεν ὅτι ἠμαύρωσε κατὰ μέγα μέρος τὴν πολεμικὴν αὐτοῦ φήμην· ἐδράξατο δὲ τῆς εὐκαιρίας καθ' ἣν ὁ Ἰωάννης Βατάτζης ἦν ἀπησχολημένος εἰς τὸν πόλεμον πρὸς Λέοντα τὸν Γαβαλλᾶν, ὅστις τῷ τίτλῳ Καίσαρος παρ' αὐτοῦ τιμηθεὶς, ἦρε τὴν σημαίαν τῆς ἀνταρσίας καὶ κατέλαβε τὴν νῆσον Ῥόδον (1). Ὁ Βατάτζης θέλων νὰ σωφρονίσῃ τὸν ἀχάριστον ἐκεῖνον ὑπήκοόν του ἔπεμψε κατ' αὐτοῦ ἕνα τῶν μᾶλλον διακεκριμένων στρατηγῶν του, τὸν Ἀνδρόνικον Παλαιολόγον, μέγαν δομέστικον, μετὰ στόλου ὅστις κατεπολέμησε τὸν ἀντάρτην καὶ ἐπανήγαγε τὴν Ῥόδον ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ αὐτοκράτορος. Τῆς εὐκαιρίας λοιπὸν ταύτης δραξάμενος ὁ Βρυέννιος, τριήρεις οἰκονομήσας καὶ στράτευμα συναθροίσας, ἐξῆλθε τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ πλεύσας εἰς Λάμψακον, καθώρμισε τὰς νῆας αὐτοῦ περὶ τὸν τόπον τὸν ὀνομαζόμενον Ὀλκόν. Ὁ Βατάτζης ἔμπαλιν, πληροφορηθεὶς τὴν

(1) Περὶ τῆς [illegible] Γαβαλλᾶ ἴδε τὴν ἐν τόμ. ΙΕ' φ. Ἰουνίου 1864 τῆς Ν. Πανδώρας πολύτιμον διατριβὴν τοῦ κ. Παύλου Λάμπρου.

ἔξοδον τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως αὐτοκράτορος, ἐστρατοπέδευσε πρὸς τὰ μέρη τῆς Σιγρηνῆς· μὴ ἔχων δὲ μεθ᾽ ἑαυτοῦ δύναμιν ἀξιόμαχον ὅπως ἀντικρούσῃ ἢ ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, προσεπάθει διὰ στρατηγημάτων νὰ κωλύσῃ τὰς κινήσεις αὐτοῦ. Ἐξελθόντων λοιπὸν τοῦ Βρυεννίου καὶ τῶν Φράγκων καὶ βαδιζόντων τόπους τινὰς παραιγιαλίους, χωρὶς νὰ τολμῶσι ν᾽ ἀπομακρυνθῶσι τῶν νηῶν αὐτῶν, ὁ ἀντιστρατηγῶν αὐτοῖς Βατάτζης τοὺς παρηκολούθει ὁδεύων παρὰ τὰς ὑπωρείας τῶν ὀρέων καὶ ποικιλοτρόπως παραβλάπτων αὐτούς. Τοιουτοτρόπως προέβησαν ἀπὸ Λαμψάκου μέχρι τῶν Κεγχρεῶν, μικρὸν ἢ μηδὲν λυμήναντες, διότι ὁ Βατάτζης προφθάσας διέσωσε πάντα τὰ χρειώδη εἰς ὑψηλοτέρους τόπους, καὶ μόνον ἓν φρούριον παρὰ τὴν Κύζικον χειρωσάμενοι, ὅπερ ὠνομάζετο Κεραμιδάς· εἶχον δὲ τὰς νῆας αὐτῶν ἑτοίμους ὅπως ἐπιστρέψωσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἤθελον ὄντως ἐπανέλθει, αἰσχύνης καὶ ζημίας πεπληρωμένοι, εἰ μὴ ἐκυρίευον τὸ ἄστυ τῶν Πηγῶν, εἰς τὴν ἀκρόπολιν τοῦ ὁποίου νυκτὸς ἀναβάντες καὶ κατὰ τῶν φυλάκων αἴφνης ἐπιπεσόντες, ἐφόνευσαν αὐτοὺς καὶ κατέλαβον τὴν πόλιν. Ἡ ἐπιτυχία αὕτη ἐνέβαλεν εἰς δειλίαν τοὺς Γραικούς, διότι ἡ πόλις ἐκείνη ἦν πλήρης στρατιωτῶν ἐκλεκτῶν· ἀλλ᾽ ἡ τοῦ Βατάτζη περὶ τὰ τοιαῦτα οἰκονομία καὶ τοὺς Γραικοὺς ἐνεθάῤῥυνε καὶ τοὺς Φράγκους ἠνάγκασε νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν, μικρόν, ὡς εἴπομεν, ἢ μηδὲν ἐργασαμένους (1).

Καθ᾽ ὃν χρόνον ἡ Φραγκικὴ αὐτοκρατορία ἐξησθένει ἕνεκα τῆς ἀδρανείας καὶ ἀνικανότητος τῶν κυβερνώντων αὐτήν, τὰ λείψανα τῆς Γραικικῆς αὐτοκρατορίας

(1) Ακροπολ. Συγ. 30.

ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν συνεπυκνοῦντο καὶ ἐνεδυναμοῦντο. Ἡ δραστηριότης καὶ ἡ ἀνδρία τοῦ Βατάτζη εἶχον οὕτως εἰπεῖν μεταβιβάσει εἰς τοὺς ἡττημένους τὴν ψυχὴν τῶν κατακτητῶν αὐτῶν, καὶ εὐλόγως ἐδύνατό τις νὰ ὑποθέσῃ ὅτι οἱ δύο λαοὶ μετέβαλον χαρακτῆρα. Ὁ Ἰωάννης μὴ ἀρεσκόμενος εἰς τὴν κατάκτησιν τῶν πλείστων νήσων τοῦ ἀρχιπελάγους, ἃς ἐκυρίευσεν, ἐξοπλίσας νῆας πολυαρίθμους ἠθέλησε νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς Φράγκους καὶ ἐκ Κρήτης· περίστασις δέ τις τῷ προσεφέρθη κατάλληλος πρὸς τοῦτο, τὴν ὁποίαν δὲν ἔλειψεν ἐκεῖνος νὰ ἐκμεταλλευθῇ.

Ἀφ' ὅτου οἱ Ἐνετοὶ ἐγένοντο κύριοι τῆς νήσου ταύτης ἡ κυριαρχία των ἀδιαλείπτως σχεδὸν διετέλει εἰς ἀνώμαλον κατάστασιν ἕνεκα τοῦ ἐπαναστατικοῦ πνεύματος τῶν κατοίκων της. Οἱ Κρῆτες μὴ δυνάμενοι νὰ βαστάσωσι τὸν βαρὺν καὶ καταθλιπτικὸν ζυγὸν τῆς ἀλαζόνος καὶ φιλάρπαγος Δημοκρατίας, ποικιλοτρόπως προσεπάθησαν ν' ἀποτινάξωσιν αὐτόν· ἀλλ' αἱ προσπάθειαί των ἐναυάγησαν πάντοτε ἀπέναντι τῆς ἀνωτέρας ὑλικῆς δυνάμεως καὶ τοῦ συμπαγοῦς τῶν ἐχθρῶν των, ἐπὶ τέλους δὲ ἀπηυθύνθησαν πρὸς τὸν Βατάτζην καὶ τῷ προσήνεγκον τὴν ἡγεμονίαν τῆς νήσου, ἂν τοὺς συνέδραμε νὰ ἐκδιώξωσι τοὺς Ἐνετούς. Ὁ Βατάτζης νομίσας κατάλληλον τὴν περίστασιν ὅπως πραγματοποιήσῃ τοὺς κατακτητικοὺς αὐτοῦ σκοπούς, ἔπεμψε πρὸς βοήθειαν τῶν Κρητῶν τριάκοντα πέντε γαλέρας. Ἡ Δημοκρατία πληροφορηθεῖσα ταῦτα διέταξε τὸν Μάρκον Σανοῦτον, δοῦκα τῆς Ναξίας νὰ πλεύσῃ εἰς Κρήτην ὅπως ἀντικρούσῃ τοὺς ἐχθρούς· οὗτος δὲ μεταβὰς εἰς τὴν νῆσον ἐκείνην ἅμα εἶδε μακρόθεν τὸν κατάπλουν τοῦ Γραικικοῦ στόλου, ἀνεχώρησεν ἀμέσως μεθ' ὅσου εἶχε φέρει στρατοῦ, ἡ δὲ κατεσπευσμένη αὕτη ἀναχώρησίς

του παρέσχε την υπόνοιαν ότι επετεύχθη αντί χρημάτων υπό του Βατάτζη. Εν τούτοις ο Γραικικός στρατός εκπολιορκήσας την Ρέθυμνον, ηνάγκασε τον φρούραρχον αυτής Μάρκον Κουερίνην να παραδοθή, εκυρίευσε δε και πολλά άλλα μέρη της νήσου και μόνον εις το φρούριον του Βονιφατίου απήντησε μεγίστην αντίστασιν· ενώ δε ησχολείτο περί την πολιορκίαν αυτού, ο Μάρκος Κουερίνης συλλέξας στρατόν πολυάριθμον ήλθε πρός βοήθειαν των πολιορκουμένων. Ο στρατηγός του Βατάτζη βλέπων ότι οι Κρήτες αντί να συνδράμωσιν αυτόν, καθ' ά είχον υποσχεθή, έμενον αδιάφοροι και μη θέλων να διακινδυνεύση τον στρατόν του, έλυσε την πολιορκίαν και επιβάς επί των πλοίων του ανεχώρησεν· αλλά καθ' οδόν καταληφθείς υπό σφοδράς τρικυμίας υπέστη δεινόν παρά τα Κύθηρα ναυάγιον, και μόλις τρία εκ των πλοίων αυτού εδυνήθη να σώση· απώλοντο δε μετά των άλλων και δύο πρέσβεις της Ενετίας, οίτινες μετέβαινον παρά τω Βατάτζη όπως ζητήσωσι την ειρήνην (1).

Ο Βατάτζης ουδόλως αποθαρρυνθείς εκ της πρώτης ταύτης αποτυχίας, συνενοήθη μετά των Κρητών και έπεμψε πάλιν μετ' ου πολύ δώδεκα γαλέρας, όπως κυριεύσωσι την νήσον. Οι Ενετοί επολιόρκουν τότε φρούριόν τι Σορβία καλούμενον, άμα λοιπόν είδον την έλευσιν του Γραικικού στόλου, έπεμψαν ένα στρατηγόν μετά ισχυράς δυνάμεως πρός επικουρίαν του Μεγάλου Κάστρου, φοβούμενοι μήπως οι Γραικοί ήθελον κυριεύσει αυτό· οι δε λοιποί επέβησαν εις τα πλοιά των και κατηυθύνθησαν επί τους εχθρούς, οίτινες δι' ανενδότου κωπηλασίας και έχοντες τον άνεμον ούριον, προσωρμί-

Sabelicus l. q. 118.—Dandul. Chron 88. Bizar. de Bello Veneto l. 3.

σθησαν εἴς τινα λιμένα τῆς νήσου. Ἐκεῖ οἱ Ἐνετοὶ τοὺς προσέβαλον μετὰ μανίας, οἱ δὲ Γραικοὶ μὴ ἔχοντες χῶρον, ὅπως ἀναπτύξωσι τὰς δυνάμεις των, ὑπερησπίζοντο τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος, ἐκσφενδονίζοντες κατὰ τῶν Ἐνετῶν βέλη, τόξα καὶ λίθους, βοηθούμενοι καὶ ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων ὁμοφύλων, οἵτινες ἔδραμον εἰς τὴν παραλίαν πρὸς ἐπικουρίαν τῶν Γραικῶν. Πληγωθέντος τοῦ Ἐνετοῦ στρατηγοῦ κατέπαυσεν ἡ μάχη· οἱ δὲ Γραικοὶ προβλέποντες ὅτι οἱ Ἐνετοὶ ἔμελλον τὴν ἐπιοῦσαν νὰ ἐπαναλάβωσι τὴν ναυμαχίαν καὶ συναισθανόμενοι τὴν ἀσθένειαν αὐτῶν, ἐξῆλθον νύκτωρ τοῦ λιμένος χωρὶς οἱ Ἐνετοὶ νὰ τοὺς ἐννοήσωσι. Καὶ ἀπέτυχε μὲν ὁ Βατάτζης κατὰ τὰς ἐπανειλημμένας αὐτοῦ ἐν τῇ Κρήτῃ προσπαθείας, ἀλλ' ἐπηύξησε τὴν φήμην αὐτοῦ ὡς τολμηροῦ καὶ μεγαλεπιβόλου ἀνδρός, τοῦτο δὲ δὲν ἦτο μικρὸν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, καθ' ἣν τὰ πνεύματα διετέλουν τεταπεινωμένα καὶ ἐκπεφαυλισμένα. Καθ' ὃν δὲ χρόνον προσέβαλε τοὺς Ἐνετοὺς, ἠπείλει καὶ τοὺς ἀντιπάλους αὐτῶν Γενουηνσίους, οἵτινες διαμφισβητοῦντες τὸ κράτος τῆς θαλάσσης πρὸς τοὺς Ἐνετοὺς, ἀπελάμβανον εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀσίας τοσοῦτον ἐκτεταμένα προνόμια, ὥστε ὁ Βατάτζης ἀπεφάσισε νὰ περιστείλῃ αὐτὰ ὡς ἐπιβλαβῆ εἰς τὰ συμφέροντά του· ἀλλὰ τῶν Γενουηνσίων ἀντιστάντων ἐπιμόνως πρὸς τοῦτο, ὁ αὐτοκράτωρ παρῃτήθη τοῦ σκοποῦ του, τῷ φόβῳ μὴ ἐξοργίσῃ κατ' αὐτοῦ τὴν ἰσχυρὰν ἐκείνην Δημοκρατίαν, ἥτις ἀδιαφοροῦσα περὶ παντὸς ἄλλου, πρὸς ἓν μόνον ἀπέβλεπε, πῶς νὰ παγιώσῃ καὶ ἀναπτύξῃ τὸ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐμπόριον αὐτῆς ἐξ οὗ ἐπορίζετο μέγιστα κέρδη (1).

Ὁ Βατάτζης κατακτῶν τὴν Κρήτην ἤθελε καταστῆ

(1) Foglieta. Hist gen. l 8. 182.

κύριος ὅλου τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀρχιπελάγους· ἀποτυχὼν ὅμως τούτου προσώρας, ἠθέλησε νὰ καταπολεμήσῃ τοὺς Φράγκους διὰ ξηρᾶς, ἀναβάλλων εἰς καιρὸν εὐθετώτερον τὴν ἐπανάληψιν τῆς κατακτήσεως τῆς νήσου ἐκείνης. Πρὸς τοῦτο ἀπηυθύνθη πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Βουλγάρων Ἀσὰν, ὅστις παρωργισμένος ὢν κατὰ τῶν Φράγκων, δι' ἣν τῷ ἐποίησαν προσβολὴν, ἀποβαλόντες καὶ τὴν κηδεμονίαν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ Βαλδουΐνου καὶ τὸν μετ' αὐτοῦ γάμον τῆς θυγατρός του, ἐπεζήτει τὴν περίστασιν ὅπως ἐκδικηθῇ, καὶ τῷ ἐπρότεινε συμμαχίαν ἀμυντικὴν καὶ ἐπιθετικήν. Ὁ Ἀσὰν προθύμως ἐδέξατο τὴν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Νικαίας πρότασιν, καὶ ὅπως συσφίγξωσι τὸν πρὸς ἀλλήλους σύνδεσμον, συνέθεντο καὶ τὸν γάμον τῆς ἐννεατοῦς αὐτοῦ θυγατρὸς Ἑλένης, ἣν ἔσχεν ἐκ τῆς συζύγου του Μαρίας, τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας, μετὰ τοῦ ἑνδεκαετοῦς τοῦ Βατάτζη υἱοῦ Θεοδώρου τοῦ Λασκάρεως. Ἡ σύμβασις αὕτη γνωστὴ γενομένη ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐνέβαλεν εἰς δεινὴν ταραχὴν τὸν Βρυέννιον, ὅστις πέμψας πρέσβεις πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης, ἰδίᾳ δὲ πρὸς τὸν Πάπαν καὶ τὴν ἑνετικὴν Δημοκρατίαν, ἐζητήσατο τὸ τάχιστον ἐπικουρίας. Ὁ Πάπας, ὅστις ἐθεώρει τὸν Βρυέννιον ὡσεὶ προστατευόμενον αὐτοῦ, δὲν ἠμέλησε νὰ προσκαλέσῃ τοὺς Φράγκους πρίγγιπας νὰ δράμωσι πρὸς βοήθειαν τῆς ἀπειλουμένης αὐτοκρατορίας. Πρὸς τοῦτο ἔγραψε πρὸς τὸν Θεοβῶτον, βασιλέα τῆς Ναβάρας, ὅστις εἶχε λάβει τὸν σταυρὸν ὅπως μεταβῇ εἰς Παλαιστίνην, νὰ μεταβάλῃ τὸν σκοπόν του καὶ νὰ σπεύσῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἥτις ἔπιπτεν εἰς χεῖρας τῶν σχισματικῶν Ἑλλήνων, καὶ ἐξώρκιζεν αὐτὸν νὰ προσκαλέσῃ τὸν Ἐράρδον δὲ-Σατενὲη καὶ τοὺς λοιποὺς Γάλλους ἄρχοντας νὰ συνδράμωσι τὸν Βρυέννιον. Ταὐτοχρόνως προσεκά-

λεσε τὸν ἀρχιεπίσκοπον Σέννης νὰ διατάξῃ γενικὴν στρατολογίαν, καὶ τοὺς ἀρχιεπισκόπους Στριγονίας καὶ Κολόσκης ἐν Οὐγγαρίᾳ νὰ πείσωσι τοὺς προτιθεμένους νὰ ὑπάγωσιν εἰς Συρίαν σταυροφόρους, νὰ μεταβῶσι κατὰ πρῶτον εἰς Κωνσταντινούπολιν (1).

Ἀρξαμένου τοῦ ἔαρος ἐν ἔτει 1235, ὁ Ἰωάννης Βατάτζης συναθροίσας πολυάριθμον στρατὸν προκατέλαβε τὴν Λάμψακον μεθ' ὃ διαπεραιωθεὶς εἰς Καλλιούπολιν ἐπολιόρκησε καὶ, μετὰ βραχυχρόνιον ἀντίστασιν τῶν φρουρούντων Ἐνετῶν, ἐκυρίευσεν αὐτήν. Ἦτο δὲ ἤδη κύριος τῆς πόλεως, ὅτε ἀφίκετο καὶ ὁ Ἀσὰν μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ Μαρίας τῆς ἐξ Οὔγγρων καὶ τῆς θυγατρὸς Ἑλένης. Οἱ δύο ἡγεμόνες ἐπεκύρωσαν τότε τὴν πρότερον μεταξὺ αὐτῶν συνομολογηθεῖσαν εἰρήνην, καὶ ὁ μὲν Ἀσὰν διέμεινεν εἰς Καλλιούπολιν, ὁ δὲ Βατάτζης λαβὼν τὴν ἐκείνου σύζυγον μετὰ τῆς θυγατρὸς Ἑλένης διεπεραιώθη εἰς Λάμψακον, ἔνθα ἦτο ἡ αὐτοκράτειρα Εἰρήνη καὶ ὁ υἱός της Θεόδωρος, ἐκεῖ δὲ ἐπανηγύρισε τὸν γάμον τῶν παίδων, τοῦ Πατριάρχου Γερμανοῦ τὰ τῆς ἱερολογίας τελέσαντος. Τότε δὲ καὶ ὁ ἀρχιερεὺς Τυρνόβου, ὅστις τέως διετέλει ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Πατριάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐτιμήθη δι' αὐτονομίας, καὶ πατριάρχης ἀνηγορεύθη βασιλικῷ καὶ συνοδικῷ τῷ θεσπίσματι, χαριζομένου τοῦ τε Ἰωάννου καὶ τῆς Συνόδου εἰς τὸν βασιλέα Ἀσάν. Μετὰ τὸν γάμον, ἡ μὲν Εἰρήνη παραλαβοῦσα τὸν υἱὸν καὶ τὴν νύμφην αὐτῆς ἐπανῆλθεν εἰς Νίκαιαν, ὡς καὶ ἡ τῶν Βουλγάρων βασίλισσα εἰς τὸν οἰκεῖον τόπον, ὁ δὲ βασιλεὺς Ἰωάννης καὶ ὁ Ἀσὰν παραλαβόντες τοὺς στρατοὺς αὐτῶν ἐπέδραμον εἰς τὰς ἀνηκούσας τοῖς Φράγκοις χώ-

(1) Ἀκροπολ. Χρ. συγγρ. 31—Gregor. IX. [l. IX ep 312.—Raynald. 47, 58.

ρας καὶ ἐλῄϊσαν αὐτάς· ὅπως δὲ ἐκτείνωσι ταχύτερον τὰς κατακτήσεις των, διῄρεσαν τὸν στρατόν των εἰς δύο σώματα, ὧν τὸ μὲν διώκει ὁ Ἰωάννης, τὸ δὲ ὁ Ἀσάν. Ὁ Βατάτζης τότε ἤρξατο κυριεύων τὰς παρὰ τὴν Προποντίδα πόλεις καὶ ἐν μικρῷ κατέκτησεν ἅπασαν τὴν ἀπὸ Καλλιουπόλεως μέχρις Ἕβρου χώραν, τὰ Μάδυτα, τὴν Σηστὸν, τὸν Κισσὸν καὶ πᾶσαν τὴν Χεῤῥόνησον. Ἐκράτησε δὲ καὶ τοῦ ὄρους τοῦ Γάνου καὶ ἐν αὐτῷ ἐδείματο καὶ πολίχνιον, πρὸς φρούρησιν τοῦ ὁποίου καὶ ὅπως παρενοχλῇ τοὺς ἐν Τζουρουλῷ Φράγκους, ἐξέπεμψε τὸν Νικόλαον Κοτέρτζην, «ἄνδρα, ὡς λέγει ὁ Ἀκροπολίτης, πολλοῖς κατεξητασμένον πολέμοις καὶ εἰς τοσοῦτον εὐδοκιμήσαντα, ὡς πάντας τοιαύτην δόξαν περὶ τούτου σχεῖν, μήτε πρὸ αὐτοῦ, μήτε μὴν μετ' αὐτὸν ἄλλον φανῆναι τοιούτοις ἔργοις ἐγκεχειρηκότα ἢ τοσαῦτα κατωρθωκότα.» Ἀφ' ἑτέρου ὁ Ἀσὰν τραπεὶς ἐπὶ τὰ βόρεια, καὶ βοηθούμενος ὑπὸ τῶν Κουμάνων, ἐξέτεινε τὰς ἐπιδρομὰς αὐτοῦ μέχρι τοῦ Αἵμου, μεγίστην προξενῶν τοῖς Φράγκοις φθοράν(1).

Μετὰ τὰς τοσαύτας τῶν δύο συμμάχων ἐπιτυχίας δὲν ἀπελείπετο πλέον εἰμὴ ἡ τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατάκτησις· ἀλλ' ἐνταῦθα συμβαίνει τι τοσούτῳ περίεργον, ὥστε καὶ ἡμεῖς ἀναγκαζόμεθα νὰ προβῶμεν εἰς τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἱστορίας, παραπλήσιοι πρὸς ἐκείνους οἵτινες περιπατοῦσι κεκλεισμένους ἔχοντες τοὺς ὀφθαλμούς. Οἱ Βυζαντινοὶ ἱστορικοὶ καὶ ἰδίως ὁ Ἀκροπολίτης, ὅστις χρησιμεύει ὡς πολύτιμος ὁδηγὸς τοῖς περὶ τὴν ἱστορικὴν ταύτην περίοδον ἀσχολουμένοις, ἐν σιγῇ παρέρχονται τὰ κατὰ τὴν προσβολὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οὕτω πῶς τὸν λόγον καταλύοντες. «Μέχρι μὲν οὖν καὶ αὐτῶν τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντίνου

(1) Ἀκροπολ. Χρ. Συγ. 33.

ἀμφότεροι κατηντήκεσαν, τοῦ ῥηγὸς Ἰωάννου ἐπ' αὐτῶν καθεζομένου καὶ καθορῶντος, καὶ πτοίαν πολλὴν τοῖς Λατίνοις ἐνέβαλον καὶ ἐν στενῷ κομιδῇ τὰ κατ' αὐτοὺς ἔθεντο. Ἐπεὶ δὲ ὁ τοῦ μετοπώρου παρεῤῥύη καιρὸς καὶ ὁ χειμὼν ἤγγιζεν, ἀλλήλοις συνταξάμενοι, ὅ τε βασιλεὺς Ἰωάννης καὶ ὁ Ἀσὰν, ὁ μὲν εἰς τὴν οἰκείαν χώραν τῶν Βουλγάρων χωρεῖ, ὁ δὲ βασιλεὺς εἰς τὴν Ἕω διαπερᾷ.» Τοὐναντίον δὲ οἱ ἐξ Ἑσπερίας συγγραφεῖς, ἀφηγούμενοι τὴν κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπίθεσιν τῶν δύο συμμάχων καὶ τὴν ἀποτυχίαν αὐτῶν, ἐγκωμιάζουσι τὸν Βρυέννιον καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, ὡς ἀνταξίους τῶν πρώτων ἱπποτῶν καὶ ὡς πρότυπα ἡρωϊσμοῦ καὶ ἀνδρίας. Τῇ ἀληθείᾳ, αἱ μετὰ Φραγκικοῦ κόμπου γινόμενοι οὗτοι ἔπαινοι πολλὴν παρέχουσι τὴν ὑπόνοιαν ψευδολογίας, διότι ἀκατάληπτον ἡμῖν τυγχάνει πῶς δὲν ἀνέπτυξαν οἱ Φράγκοι τὸν αὐτὸν ἀκαταγώνιστον ἡρωϊσμὸν καὶ ὅταν οὐ πρὸ πολλοῦ ὁ Ἰωάννης καὶ ὁ Ἀσὰν διατρέχοντες τὰς τέως ἀπ' αὐτῶν ἐξηρτωμένας χώρας κατέκτων αὐτάς. Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, ἡμεῖς θέλομεν παραθέσει τὰ κατὰ τὴν πολιορκίαν ἐκείνην ὑπὸ τῶν Ἑσπερίων συγγραφέων μυθευόμενα, ἅτε οὐδόλως παραβλάπτοντα τὴν συνέχειαν τοῦ λόγου (1).

Ἐκ πασῶν τῶν ἐπικουριῶν, ἃς διὰ πρέσβεων πρὸς τοὺς τῆς Εὐρώπης ἡγεμόνας εἶχε ζητήσει ὁ Βρυέννιος οὐδεμία εἰσέτι εἶχεν ἀφιχθῇ, καὶ αἱ στρατιωτικαὶ αὐτοῦ δυνάμεις περιωρίζοντο εἰς ἑκατὸν ἑξήκοντα ἱππότας, συνοδευομένους ἕκαστος ὑπὸ τῶν ὑπηρετῶν του, εἰς ὀλίγους ἱππεῖς καὶ εἰς ἔτι ὀλιγωτέρους πεζοὺς στρατιώτας. Εἰς τοιαύτην λοιπὸν κατάστασιν αὐτοῦ εὑρισκομένου, πλέον τῶν ἑκατοντακισχιλίων Γραικῶν καὶ

(1) Philip. Mouskes apud. Ducang 111. 220—Andr. Danduli Chron 162—Sabel. Decaet I. IX. p.

Βουλγάρων εἰς τεσσαράκοντα ὀκτὼ φάλαγγας διῃρημένων καὶ πολυάριθμος στόλος ὑπὸ τὸν Λέοντα Γαβαλλᾶν, στρατηγὸν δόκιμον προσέβαλον τὴν πρωτεύουσαν κατά τε ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν, καὶ στήσαντες τὰς μηχανάς των, ἤρξαντο τὴν πολιορκίαν αὐτῆς. Ὁ Ἰωάννης Βρυέννιος συνενώσας τότε μετὰ τῆς γεροντικῆς του πολυπειρίας, νεανικὴν δραστηριότητα, πρῶτον μὲν ἀφώπλισε τοὺς ἐν τῇ πόλει Γραικούς, πρὸς οὓς ἔτρεφε μεγίστην δυσπιστίαν· διανείμας δὲ εἶτα τὰ ὅπλα αὐτῶν εἰς τοὺς Φράγκους, κατέλιπε τὸ ὀλιγάριθμον αὐτοῦ πεζικὸν πρὸς φρούρησιν τῆς πόλεως, καὶ παραλαβὼν ὁ ἴδιος τοὺς ἱππότας καὶ λοιποὺς ἐφίππους, δι' ὧν μόλις ἐδυνήθη νὰ καταρτίσῃ τρεῖς ἴλας, ἐξῆλθε τῆς πόλεως. Μετὰ τοῦ ὀλιγαρίθμου δὲ τούτου στρατοῦ, ὅστις οὐδὲ πρὸς τὸ τριακοστὸν τῶν ἐναντίων ἐδύνατο νὰ ἐξισωθῇ, τοσοῦτον γενναίως ἀντέκρουσε τὴν προσβολὴν αὐτῶν, ὥστε τοὺς ἔτρεψε μετὰ μεγάλης αἰσχύνης εἰς φυγήν. Ἐκ τῶν τεσσαράκοντα ὀκτὼ φαλάγγων μόλις τρεῖς διεσώθησαν, μεθ' ὧν ὁ Ἀσὰν καὶ ὁ Βατάτζης ἀπεσύρθησαν ὡσεὶ δαιμονιῶντες. Ἡ νίκη αὕτη, προσθέτουσιν οἱ ἐξ Ἑσπερίας ἱστορικοί, ὀφείλεται κυρίως εἰς τὸν ἀτρόμητον Βρυέννιον, ὅστις ἐμπνέων διὰ τοῦ παραδείγματός του θάῤῥος εἰς τοὺς στρατιώτας του, ἐνέσπειρε τὸν τρόμον εἰς τοὺς Γραικοὺς καὶ Βουλγάρους, ὧν ἐφόνευσεν ἀπείρους· διεκρίθη δὲ μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ ὁ Ἰωάννης Πετούνης, ὁ ἀνεψιὸς τοῦ περιφήμου Κόνωνος (1).

Καθ' ὃν χρόνον ἐπὶ τῆς ξηρᾶς οἱ Φράγκοι ἐκέρδιζον τὴν μεγάλην ταύτην νίκην, κατὰ θάλασσαν οἱ Ἐνετοὶ ἔστηνον νέα τρόπαια. Τῇ παρακλήσει τοῦ Ἰωάννου Βρυεννίου ἡ Δημοκρατία τῆς Ἐνετίας εἶχε πέμψει πρὸς

(1) Lebeau, XVII, 365.

ἐπικουρίαν εἴκοσι πέντε γαλέρας ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῶν προβλεπτῶν Λεονάρδου Κουϊρίνη καὶ Μάρκου Γουσόνη, οἵτινες πρὸς μηδὲν λογισάμενοι τὸν ἐκ τριακοσίων πλοίων στόλον τῶν ἐναντίων, ὥρμησαν κατ᾽ αὐτῶν καὶ τοὺς κατέστρεψαν, ὥστε ὀλίγιστα τῶν πλοίων ἐκείνων διεσώθησαν κακῶς εἰς Λάμψακον. Ὁ Βατάτζης καὶ ὁ Ἰωάννης παρακολουθούμενοι ἀπὸ τὰ οἰκτρὰ λείψανα τοῦ στρατοῦ των, διήρχοντο φεύγοντες τὴν χώραν ἐκείνην, ἐν ᾗ πρὸ ὀλίγου εἶχον ἐνσπείρει τὸν φόβον. Πρὸς ἐπίμετρον δὲ τῆς δυστυχίας των οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων, πληροφορηθέντες τὴν ἧττάν των, ἐφώρμων κατ᾽ αὐτῶν καὶ τοῖς προσέθετον νέας δοκιμασίας καὶ νέας πληγάς. Οὕτω πῶς ἐκτίθενται τὰ κατὰ τὴν πολιορκίαν ταύτην· ἄπορον ὅμως, τὸ ἐπαναλαμβάνομεν, εἶνε πῶς νὰ ὑποστῶσι τοιαύτην ἧτταν ἡγεμόνες τέως νικηφόροι καὶ ἀνδρεῖοι, ὁδηγοῦντες στρατοὺς πολυπληθεῖς, ὑπὸ δρακὸς πολεμιστῶν, ὁσονδήποτε καὶ ἂν ὑποτεθῶσιν ἀνδρείων (1).

Ἐν τούτοις ἡ ἀποτυχία αὕτη ἀντὶ νὰ ἀπελπίσῃ τοὺς δύο βασιλεῖς (καὶ ἀκολουθοῦμεν τοὺς αὐτοὺς ἱστορικοὺς θαυμάζοντες τὸ μεγαλόψυχον τοῦ Ἰωάννου καὶ τοῦ Ἀσὰν οὐδόλως ἀποθαῤῥυνθέντων ἐκ τῆς τοιαύτης ῥιζικῆς καταστροφῆς) τοὐναντίον ἐξῆψε τὴν ὀργὴν αὐτῶν, πρὸς ἐκδίκησιν ἀσπαιρόντων. Συνέλεξαν λοιπὸν νέον στρατὸν καὶ διήνυσαν τὸν χειμῶνα εἰς νέαν προπαρασκευαζόμενοι κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως προσβολήν, εἰς δὲ τὸν στόλον προσέθηκε καὶ ὁ Ἀσὰν εἴκοσι πέντε γαλέρας, καὶ οὗτος ἐγένετο ὁ πρῶτος φανεὶς ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ ναυτικὸς ἐξοπλισμὸς τῶν Βουλγάρων. Ἡ φήμη τῶν προπαρασκευῶν τούτων κατετάραξεν, ὡς εἰκός, τὸν αὐτοκράτορα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰς

(1) Ducange III.224.

τὸν ὁποῖον ἡ προηγουμένη ἐπιτυχία ὡμοίαζε πρὸς νίκην Καδμείαν· διότι ὁσονδήποτε μεγάλη καὶ ἂν ὑποτεθῇ ἡ προσγενομένη τοῖς Γραικοῖς καὶ τοῖς Βουλγάροις βλάβη, οὐδόλως ὅμως ἐδύνατο νὰ ἐξισωθῇ πρὸς ἣν ὑπέστησαν οἱ Φράγκοι, ὁ μικρὸς τῶν ὁποίων ἀριθμὸς ἔτι μᾶλλον ἠλαττώθη, καὶ οἱ ὀλίγοι πόροι ἐπαισθητῶς ὠλιγόστευσαν. Ταῦτα ἀναλογιζόμενος ὁ Βρυέννιος ἀπηυθύνθη καὶ πάλιν πρὸς τοὺς ἡγεμόνας, πρὸς οὓς εἶχε γράψει καὶ πρότερον, ἱκετεύων αὐτοὺς νὰ ἐπιταχύνωσι τὴν ἀποστολὴν τῶν ἐπικουριῶν, ἃς τῷ ὑπεσχέθησαν· ἔγραψε δὲ καὶ πρὸς τὸν Πάπαν ἀγγέλλων αὐτῷ τήν τε προγεγονυῖαν νίκην του καὶ τὸν κίνδυνον ὑφ' οὗ ἠπειλεῖτο. Ὁ Γρηγόριος ἐστράφη πρὸς τὸν Βήλαν Δ' βασιλέα τῆς Οὐγγαρίας, ὅστις, καθὸ γειτνιάζων περισσότερον πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἠδύνατο εὐχερέστερον νὰ συνδράμῃ αὐτήν· ὅπως δὲ τὸν πείσῃ καθὼς καὶ τοὺς λαούς του νὰ δράμωσι πρὸς βοήθειαν τῆς κινδυνευούσης αὐτοκρατορίας, ἠνέῳξε τοὺς θησαυροὺς τῶν συγχωροχαρτίων καὶ παρέσχε πλήρη ἄφεσιν ἁμαρτιῶν εἰς ὅσους ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν κατὰ τῶν Γραικῶν σταυροφορίαν. Ταὐτοχρόνως δ' ἔγραψε πρὸς τοὺς ἀρχιεπισκόπους Γράνης καὶ Κολόζης, προσκαλῶν αὐτοὺς νὰ ἐπιταχύνωσι διὰ τῶν προτροπῶν των τὴν ἀποστολὴν τῆς ἐπικουρίας. Ὁποῖον ἀποτέλεσμα ἐπέφεραν αἱ Παπικαὶ αὗται προτροπαὶ, περὶ τούτου οὐδὲν οἱ ἱστορικοὶ τῶν τότε χρόνων ἀναφέρουσι· φαίνεται ὅμως ὅτι ὁ πόλεμος ἔληξε πρὶν ἢ ἐπέλθῃ τοιοῦτον.

Ἐν τούτοις ὁ Βατάτζης καὶ ὁ Ἀσὰν, ἀρξαμένου τοῦ ἔαρος τοῦ **1236**, ἡγούμενοι πολυαρίθμου στρατοῦ καὶ στόλου ἐκ τριακοσίων πλοίων ἦλθον εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐπολιόρκησαν αὐτήν. Ὁ Βρυέννιος διέκειτο εἰς ἀθλίαν κατάστασιν, διότι αἱ δυνάμεις του οὐχὶ

μόνον νὰ ἀποκρούσωσιν, ἀλλ' οὐδὲ νὰ ἀντιστῶσι πρὸς τοὺς δύο συμμάχους ἦσαν ἐπαρκεῖς. Ἤθελε λοιπὸν ἀναγκασθῆ νὰ παραιτήσῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν, εἰ μὴ ἔσπευδε πρὸς βοήθειάν του ὁ Γοδοφρέδος Βιλλαρδουΐνος, πρίγγηψ τῆς Ἀχαΐας, ὅστις καταλιπὼν τὴν διοίκησιν τοῦ Κράτους του εἰς τὸν ἀδελφόν του Γουλιέλμον, ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν μετὰ ἓξ πλοίων πολεμικῶν, ἑκατὸν ἱπποτῶν, τριακοσίων πελταστῶν καὶ πεντακοσίων τοξοτῶν, μεθ' ὧν ἐτόλμησε νὰ προσβάλῃ τὸν Γραικικὸν στόλον. Ἀφ' ἑτέρου οἱ Ἑνετοὶ ἐξοπλίσαντες ἑκκαίδεκα πλοῖα ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἰωάννου Μικιέλη προσέβαλον ἐπίσης τὸν στόλον ἐκεῖνον, βοηθοὺς ἔχοντες καὶ τοὺς Πισσαίους καὶ Γενουηνσίους· ὥστε τὰ πλοῖα τοῦ Ἰωάννου ὑπὸ τῶν διαφόρων τούτων ἐθνῶν καταπολεμούμενα, μέρος μὲν κατεστράφησαν μέρος δ' ἐτράπησαν εἰς φυγήν, συμπαρασύροντα καὶ τὸν στρατὸν τῆς ξηρᾶς. Τοιουτοτρόπως ὁ Βατάτζης καὶ ὁ Ἀσὰν ἀποτυχόντες καὶ κατὰ τὴν νέαν ταύτην ἀπόπειραν, ἔλυσαν τὴν πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἀπεσύρθησαν εἰς τὰ ἴδια(1).

Οἱ συνεχεῖς οὗτοι δονισμοὶ τοσοῦτον ἐξησθένησαν τοὺς Φράγκους, ὥστε εὑρέθησαν μετ' οὐ πολὺ ἐκεῖνοι ἐστερημένοι καὶ χρημάτων καὶ τῶν λοιπῶν ἐπιτηδείων καθ' ὁλοκληρίαν· διηγοῦνται δὲ ὅτι ὁ Πατριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως, θυσιάσας κατὰ τὰς παρελθούσας περιστάσεις τὰς προσόδους αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ κράτους, εἰς τοσαύτην διετέλει ἔνδειαν, ὥστε ἀπηυθύνθη πρὸς τὸν Πάπαν, ἐκλιπαρῶν αὐτὸν νὰ τῷ ἀποστείλῃ τὰ πρὸς ζωάρκειάν του. Ὁ Πάπας ἔγραψε πρὸς τὸν πρίγγιπα τῆς Ἀχαΐας καὶ πρὸς τοὺς ἐπισκόπους τοῦ Μωρέως, προτρέπων αὐτοὺς νὰ συνδράμωσι τὸν πατριάρχην. Ἀφ' ἑτέρου ὁ αὐτοκράτωρ Βρυέννιος, φοβούμενος νέαν τινα

(1) Ph. Mouskès Alber. 1236 ap Ducang.

προσβολήν, έπεκαλέσθη έντονώτερον την συνδρομήν των Χριστιανών ήγεμόνων, και έπειδή αί μέχρι τοῦδε έπικλήσεις του ούδέν έσχον αποτέλεσμα, έκρινεν εύλογον νά στείλη πρός εκείνους τον Βαλδουΐνον, όστις είχε και να διεκδικήση την πατρικήν-του κληρονομίαν, ήν τῷ είχον καταλάβει τινές τῶν συγγενών του. Ο χρονογράφος Νάγγιος ιστορεῖ ὅτι μετά τοῦ Βαλδουΐνου ό αὐτοκράτωρ απέστειλε και τους τρεῖς υἱούς του Αλφόνσον, Ιωάννην και Λουδοβίκον· έτεροι δέ προσθέτουσιν ότι και ό ίδιος μετέβη προσωπικῶς, άλλά περί τούτου ούδεμία υπάρχει βεβαιότης.

Αναχωρήσας ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ὁ Βαλδουΐνος μετά τοῦ Ιωάννου Πετούνη, μετέβη εἰς Ρώμην, ένθα ὁ Πάπας τον υπεδέξατο μετά πλείστης όσης φιλοφροσύνης· μή άρκούμενος δέ ν' ανανεώση τάς υπέρ αυτοῦ προκλήσεις πρός τους επισκόπους Γαλλίας, Αγγλίας και Ούγγαρίας, εξέδωκε θέσπισμα δι' ού οι είς Κωνσταντινούπολιν μεταβαίνοντες ώς υπέρμαχοι αυτής, εξισοῦντο κατά την απολαυήν τῶν πνευματικῶν δωρεῶν πρὸς ὅσους ήθελον έκστρατεύσει επί την Αγίαν Γῆν. Προέβη δὲ ὁ Πάπας επί τοσοῦτον, ώστε και πρὸς αὐτὸν τὸν Βατάτζην έγραψε προτρέπων αυτόν νά παύση τον πρὸς τοὺς Φράγκους πόλεμον, και ενῶν τὰς δυνάμεις αὐτοῦ μὲ τὰς ἐκείνων νὰ συνεκστρατεύση πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Αγίας Γῆς. Επειδή δέ, ώς προείπομεν, ὁ Βαλδουΐνος προὐτίθετο νὰ διεκδικήση δικαιώματα κληρονομικά, έγραψε και περί τοῦ ἀντικειμένου τούτου ὁ Πάπας πρὸς τοὺς ἐπισκόπους τῆς Γαλλίας, προσκαλών αυτούς νά αναγκάσωσιν ἐπὶ ποινῇ ἀφορισμοῦ τοὺς κρατοῦντας παρανόμως κτήματα τοῦ Βαλδουΐνου, ὅπως τῷ ἀποδώσωσιν αὐτά (1).

(1) Gregor. IX. l. X. Lp. 95. 282. 293. 294.

Ἀναχωρήσας ἐκ Ῥώμης ὁ Βαλδουῖνος μετέβη εἰς Παρισίους παρὰ τῷ βασιλεῖ Λουδοβίκῳ, τῷ ἐπικαλουμένῳ Ἁγίῳ, ὅςις ςενώτατος αὐτοῦ συγγενὴς ὤν, τὸν ὑπεδέχθη μετ' ἀνοικτῶν ἀγκαλῶν καὶ τὸν παρεμύθησεν, ὑποσχόμενος αὐτῷ πᾶσαν τὴν δυνατὴν συνδρομήν. Τῇ μεσολαβήσει τοῦ Λουδοβίκου τῷ ἀπεδόθησαν αἱ ἐν Γαλλίᾳ κτήσεις του εἰς Κουρτεναίην καὶ ἀλλαχοῦ, καὶ παρὰ τῆς κομήσσης Φλάνδρας Ἰωάννας αἱ εἰς Φλάνδραν καὶ Αἰνώ. Μόνη ἡ ἀδελφή του Μαργαρίτα, ἥτις εἶχε νυμφευθῇ τὸν κόμητα τοῦ Βιανδὲν, καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ της Φιλίππου κατέλαβε τὴν κομητείαν τοῦ Ναμοὺρ, ἣν ἀπὸ ἑνδεκαετίας ἤδη ἐνέμετο, ἠρνήσατο οὐ μόνον νὰ τῷ ἀποδώσῃ ταύτην, ἀλλὰ καὶ νὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ ὡς ἀδελφόν της· ἐκβιασθεῖσα ὅμως ἐνόπλως ἠναγκάσθη νὰ ἀναθέσῃ τὴν λύσιν τῆς διαφορᾶς εἰς τὴν κόμησσαν τῆς Φλάνδρας, ἥτις, ἐρευνήσασα τὰ καθέκαστα, ἀπεφάνθη ὅτι ἡ Μαργαρίτα ὤφειλε νὰ παραδώσῃ τὸ Ναμοὺρ εἰς τὸν Βαλδουῖνον, λαμβάνουσα ὅμως παρ' αὐτοῦ ὡς ἔξοδα πολέμου καὶ ἀμοιβὴν τῆς ἐπιστασίας της ἑπτακισχιλίας λίβρας. Τοιουτοτρόπως ἀνεκτήσατο ἐν βραχεῖ πᾶσαν τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ(1).

Καθ' ὃν χρόνον ὁ Βαλδουῖνος ἠσχολεῖτο περὶ τὴν ἀνάκτησιν τῶν δικαιωμάτων του, οἱ Γάλλοι ἄρχοντες, ἑπόμενοι εἰς τὰς προτροπὰς τοῦ Πάπα, παρεσκευάζοντο ὅπως μεταβῶσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν· μεταξὺ δὲ τῶν λαβόντων τὸν ςαυρὸν εἰς τὴν κατὰ τῶν Χριςιανῶν ταύτην σταυροφορίαν διεκρίνοντο ὁ Πέτρος Δρέξιος κόμης Βρετάνης, ὁ Οὖγος Δ' δοὺξ Βουργουνδίας, ὁ Ἐρρῖκος Β' κόμης Βαρίου, ὁ Ῥαοὺλ Νέσλιος, κόμης Σοασσῶνος, ὁ Ἰωάννης κόμης Μακῶνος, ὁ Ἰωάννης κόμης Φορέτου καὶ Νεβερσίας, ὁ Ῥιχάρδος Σωμόντιος, ὁ Ἀνζὼ

(1) Ducang. III, 281.

Δελίλιος, ὁ Ἰμβέρτος δὲ-Βωζῶ καὶ πολλοὶ ἄλλοι βαρῶνοι καὶ κύριοι. Ἡτοιμάζοντο δὲ οὗτοι ν' ἀναχωρήσωσιν ἐκ Γαλλίας κατὰ Μάρτιον τοῦ 1237, ὅτε ἀνηγγέλθη πρὸς αὐτοὺς ὁ θάνατος τοῦ αὐτοκράτορος Βρυεννίου. Ὁ δυστυχὴς οὗτος αὐτοκράτωρ εἰς τοσοῦτον οἰκτρὰν κατάστασιν εἶχε περιέλθει, ὥστε δὲν ἐτόλμα νὰ στείλῃ ἐκτὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως πρὸς εὕρεσιν ζωοτροφιῶν· ἕνεκα δὲ τούτου μέγας λιμὸς ἐπεκράτει ἐν αὐτῇ. Πρὸς ἐπίμετρον δὲ τοῦ κακοῦ, πολλοὶ τῶν ἱπποτῶν καὶ ἀρχόντων Φράγκων μὴ δυνάμενοι ν' ἀντιστῶσι πρὸς τὰς ἀλλεπαλλήλους κακουχίας, ἐπέστρεφον κρυφίως εἰς τὰς πατρίδας των, ἐγκαταλείποντες ἄνευ βοηθῶν τὸν αὐτοκράτορά των. Κατὰ πόσον δὲ συμβιβάζεται ἡ κατάστασις αὕτη πρὸς τὰς νίκας, ἐφ' αἷς μεγαλαυχοῦσι τοσοῦτον οἱ ἐξ Ἑσπερίας συγγραφεῖς, περὶ τούτου ἕκαστος κρινέτω.

Ὁ θάνατος τοῦ Ἰωάννου Βρυεννίου ἱστορεῖται παρά τινων συνοδευόμενος μὲ περιστάσεις μυθώδεις ἅμα τε καὶ λίαν περιέργους. Διηγοῦνται δηλονότι ὅτι παρακαλέσας πολλάκις τὸν Θεὸν νὰ προγνωρίσῃ τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου αὐτοῦ, εἰσηκούσθη, καὶ ἐνῷ μίαν νύκτα ἐκοιμᾶτο, εἶδε κατ' ὄναρ σεβάμιον γέροντα, κρατοῦντα ἐν χερσὶν ἱμάτιον τῶν Φραγκισκανῶν μοναχῶν μετὰ σχοινίου καὶ σανδαλίων, ὅστις τῷ εἶπεν ὅτι κατὰ θείαν βούλησιν ὤφειλε νὰ ἀποθάνῃ φέρων τὸ ἱμάτιον αὐτό. Παραπλησίας ὁράσεις λευχειμονούντων ἀγγέλων εἶδεν ἐπὶ τρεῖς ἔτι νύκτας· ἐξαγγείλας λοιπὸν ταῦτα εἰς τὸν πνευματικόν του, ὀνομαζόμενον Ἄγγελον, τὸν ἠρώτησε περὶ τοῦ πρακτέου, ἐκεῖνος δὲ τῷ ἀπεκρίθη ὅτι τοιαύτας ὁράσεις εἶδε καὶ αὐτὸς καθ' ὕπνους, καὶ ἐπομένως τεκμαίρεται ὅτι τὸ τέρμα τοῦ Βρυεννίου ἔσεται προσεχές. Καὶ ὄντως μετά τινας ἡμέρας ὁ αὐ

τοκράτωρ κατελήφθη ὑπὸ τριταίου πυρεττοῦ, διαρκοῦντος τοῦ ὁποίου, ἔλαβε τὸ ἱμάτιον τῶν μοναχῶν Φραγκισκανῶν, συνεχῶς ἐπαναλαμβάνων, «Ὦ γλυκύτατε Ἰησοῦ! εἴθε ἀφοῦ ἔζησα μεγαλοπρεπῶς, ἠμφιεσμένος ἐνδύματα πολυτελῆ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, εἴθε, καθὼς εὔχομαι περιπαθῶς, νὰ ἀποθάνω μιμούμενος ἐν τῷ ἐνδύματι τούτῳ τὴν ἁγίαν σου πτωχίαν καὶ ταπεινοσύνην.» Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, ὁ Βρυέννιος εἶνε γνωστὸν ὅτι ἀπεβίωσε τὴν εἰκοστὴν τρίτην ἤ, κατὰ τὸν Δαροῦ, τὴν 20 Μαρτίου 1237, εἰς ἡλικίαν ὀγδοήκοντα ἐννέα ἐτῶν, καὶ ἀφοῦ ὀκτὼ ἔτη ἔφερε τὸν τίτλον αὐτοκράτορος (1).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ.

ΒΑΛΔΟΥΙΝΟΣ Β'.

Ἕκτος Φράγκος αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως

1239—1272.

Ἡ βασιλεία τοῦ Ἰωάννου Βρυεννίου δὲν ὑπῆρξε βεβαίως τοσοῦτον εὐτυχής· ἐπέτυχεν ὅμως νὰ διατηρήσῃ τὴν σκιὰν τῆς ἐν τῇ Ἕω Φραγκικῆς κυριαρχίας, διὰ τοῦτο ὁ θάνατος αὐτοῦ ἐνέσπειρε μεγίστην εἰς τὰ πνεύματα ταραχὴν καθόσον πολλοὶ ἦσαν οἱ ἐπικείμενοι κίνδυνοι. Ἡ Κωνσταντινούπολις εἶχεν ἔλλειψιν καὶ στρατιωτῶν καὶ ἀργύρου καὶ τροφῶν· ἡ πρὸ πολλοῦ ἀναμενομένη ἐπικουρία δὲν εἶχε φθάσει, ὁ Βαλδουῖνος ἦτο ἀπών, οἱ ἐχθροὶ ἦσαν πρὸ τῶν πυλῶν τῆς πόλεως, τὰ πάντα τέλος διέκειντο ἐν ἀθλίᾳ καταστάσει. Τοῦτο βλέποντες οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει βαρῶνοι, ἅμα ἐξ-

(1) Fleury, hist. Eccles l. 81 art. p— Daru his. dé Ven. 1. 265.

ήγγειλον τῷ ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ Βαλδουίνῳ καὶ τῷ Πάπᾳ τὸν θάνατον τοῦ Βρυεννίου, προέβησαν εἰς τὸν διορισμὸν τοποτηρητοῦ τοῦ αὐτοκράτορος· ὡς τοιοῦτον δ' ἐξελέξαντο τὸν Ἀνζὼ δὲ-Καγιὲ, γόνον ἀρχαίας οἰκογενείας τῆς Πικκαρδίας, καὶ κύριον τῆς παρὰ τὴν θάλασσαν τοῦ Ἁγίου Βαλερίου χώρας Καγιέ. Ἦν δὲ οὗτος λείψανον τῶν πρώτων τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατακτητῶν, καὶ ἔχαιρεν ἕνεκα μὲν τῆς ἡλικίας καὶ πολυπειρίας αὐτοῦ μεγίστην ὑπόληψιν παρὰ τοῖς Φράγκοις, ἕνεκα δὲ τοῦ γάμου αὐτοῦ μετ' Εὐδοκίας τῆς θυγατρὸς τοῦ Λασκάρεως καὶ τὸ τῶν Γραικῶν σέβας.

Ὁ θάνατος τοῦ Βρυεννίου ὑπῆρξεν ὄντως ζημία ἐπαισθητὴ διὰ τοὺς Φράγκους, αὕτη ὅμως ἐμετριάσθη ἕνεκα τῆς διχονοίας, ἥτις ἐνέσκηψε μεταξὺ τῶν δύο θανασίμων ἐχθρῶν τοῦ κράτους του, εἰς τὴν ὁποίαν φαίνεται συνετέλεσεν ἐμμέσως καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας Βήλας, ὅστις ἑπόμενος, τῷ πατρικῷ παραδείγματι, ἔτρεφεν οὐ σμικρὰν συμπάθειαν πρὸς τοὺς Φράγκους. Τῆς δὲ διχονοίας ταύτης αἴτιος ἐγένετο ὁ Ἀσὰν, ὅστις μεταμεληθεὶς δι' ἣν μετὰ τοῦ Βατάτζη συνωμολόγησε συμμαχίαν, ἐκ φόβου μὴ οὗτος ἀποδιώξας τοὺς Φράγκους στρέψῃ τὰ ὅπλα του καὶ κατὰ τῶν ἀνέκαθεν τοῖς Βυζαντινοῖς ὑποτεταγμένων Βουλγάρων, ἐζήτει περίστασιν ὅπως διαλύσῃ τὴν συμμαχίαν ταύτην καὶ ἀποσπάσῃ τὴν θυγατέρα του Ἑλένην τῶν χειρῶν τῆς αὐτοκρατείρας Εἰρήνης, παρ' ᾗ διέτριβε παιδευομένη, μέχρις οὗ φθάνουσα εἰς νόμιμον ἡλικίαν ἤθελε παραδοθῇ εἰς τὸν σύζυγόν της. Πρὸς τοῦτο λοιπὸν πέμψας πρέσβεις πρὸς τὸν Βατάτζην τῷ παρήγγειλεν ὅτι, ἐπειδὴ πολὺ ἐπεθύμησε αὐτός τε καὶ ἡ σύζυγός του νὰ ἴδωσι τὴν θυγατέρα των, τὸν παρεκάλουν νὰ τὴν πέμψῃ πρὸς αὐτοὺς καὶ ἅμα τὴν περιεπτύσσοντο, ἤθελον τὴν

ἀποςέλλει ἐκ νέου εἰς τὸν πενθερόν της. Ὁ Βατάτζης ὑπώπτευσε μὲν τὴν ἀπιστίαν· ἀλλὰ μὴ ἐπιθυμῶν νὰ παράσχῃ ἀφορμὴν δυσαρεσκείας, ἔστειλε τὴν θυγατέρα πρὸς τὸν Ἀσὰν, προαγγείλας αὐτῷ ὅτι ἐὰν κρατήσῃ τὴν κόρην καὶ τὴν ἀποστερήσῃ τοῦ νομίμου συζύγου της, ὑπάρχει Θεὸς τὰ πάντα ἐφορῶν καὶ αὐστηρῶς τιμωρῶν τοὺς παραβαίνοντας τοὺς ὅρκους καὶ τὰς συνθήκας. Ἐναντίον ὅμως πάντων τούτων ὁ Ἀσὰν λαβὼν τὴν θυγατέρα αὐτοῦ ἀνεχώρησε πρὸς τὸ Τύρνοβον καὶ ἀπέπεμψε τοὺς ἐλθόντας πρὸς αὐτὸν εἰς συνοδείαν ἐκείνης. Ἡ Ἑλένη ἔκλαιε πικρῶς, ἀποδυρομένη τὸν χωρισμὸν τῆς Εἰρήνης καὶ τοῦ συζύγου αὐτῆς, ἀλλ' ὁ Ἀσὰν ῥαπίσας αὐτὴν τὴν ἠνάγκασε νὰ παύσῃ θρηνοῦσα (1).

Ὁ βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων διαλύσας οὕτω τὴν πρὸς τὸν Βατάτζην συμμαχίαν, ἠθέλησε νὰ πραγματοποιήσῃ τοιαύτην μετὰ τῶν Φράγκων, ὅπερ ἐπεζήτουν καὶ ἐκεῖνοι ἕνεκα τῆς μεγάλης ἀνάγκης, εἰς ἣν εἶχον περιέλθει· ὅπως δὲ δείξῃ ὅτι ἔπραττε τοῦτο οὐχὶ προσπεποιημένως, ἐπρότεινε νὰ παραιτήσῃ τὴν Ἑλληνικὴν θρησκείαν, νὰ ἐγκολπωθῇ τὸν καθολικισμὸν καὶ νὰ ὑποβληθῇ ὡς καὶ οἱ λοιποὶ Λατῖνοι εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας. Πρὸς τοῦτο ἔγραψε τῷ Πάπᾳ Γρηγορίῳ Θ΄ παρακαλῶν αὐτὸν νὰ στείλῃ ἕνα ἔξαρχον εἰς τὸ βασίλειόν του διὰ νὰ ἀποκαταστήσῃ ἐν αὐτῷ τὴν ἀληθῆ θρησκείαν, καὶ μεθ' οὗ νὰ συνδιασκεφθῇ σπουδαίως περὶ τοῦ κράτους καὶ περὶ τῆς πόλεως τοῦ Κωνςαντίνου. Ὁ Πάπας ἐδέξατο τὴν κομίζουσαν τὴν ἐπιςολὴν ταύτην ἐπιτροπὴν μετὰ μεγίςης χαρᾶς, παρουσιαζομένης αὐτῷ περιστάσεως προσφόρου ὅπως φέρῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν του λαὸν πολυάριθμον, ἐχθρὸν τέως ἀμείλικτον τῶν Φράγκων. Τῷ ἔπεμψε λοιπὸν ὡς ἔξαρχον τὸν ἐπίσκοπον

(1) Ἀκροπολ. Χρον. Συγγρ. 34.

Περουγίας, ἔχοντα βοηθὸν τὸν ἐπίσκοπον Βόσνης, καὶ δι' ἐπιστολῆς, ἣν τῷ ἔγραψε, τὸν προσεκάλεσε νὰ συνδράμῃ πάσῃ δυνάμει τὸν αὐτοκράτορα ὅπως ἐπαναφέρῃ τοὺς Γραικοὺς εἰς τὴν ὑποταγήν. Ταὐτοχρόνως ἔγραψε πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Οὐγγαρίας καὶ πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Κολόζης ὅπως συντελέσωσιν εἰς τὴν ςαυροφορίαν ὑπὲρ τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ πρὸς τοὺς ἐπισκόπους τῆς Βουλγαρίας ὅπως ἐνισχύσωσι τὸν βασιλέα των εἰς τὸν ὅσιον καὶ θεοφιλῆ αὐτοῦ σκοπόν. Η ἐπιστολὴ τοῦ Γρηγορίου πρὸς τὸν Ἀσὰν, γεγραμμένη τῇ 21 Μαΐου 1237, δεικνύει ὅτι καθ' ὃν χρόνον ἐγράφη, ἡ εἴδησις τῆς ἀποβιώσεως τοῦ Βρυεννίου δὲν εἶχεν εἰσέτι περιέλθει εἰς Ῥώμην, καθόσον προσκαλεῖ τὸν βασιλέα τῶν Βουλγάρων νὰ συνδράμῃ τὸν αὐτοκράτορα τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1).

Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς συμμαχίας ταύτης ἐφάνη οὐ μετὰ πολὺ, διότι ὁ Ἀσὰν συλλέξας ἰσχυρὸν ςρατὸν, τὸν ὡδήγησεν αὐτὸς ὁ ἴδιος εἰς Θράκην, μετ' αὐτοῦ δὲ ἡνώθησαν καὶ οἱ Φράγκοι μετὰ πολλῶν μισθοφόρων Σκυθῶν, οὓς εἵλκυσαν πρὸς ἑαυτοὺς διὰ χρημάτων καὶ πολλῶν ὑποσχέσεων, καὶ κατηυθύνθησαν κατὰ τοῦ Βατάτζη, ὅστις ηὑρίσκετο τότε πλησίον τῆς Τζουρουλοῦ. Φρουρὸς δὲ τῆς πόλεως ταύτης παρὰ τοῦ βασιλέως τεταγμένος ἦτο ὁ Νικηφόρος Ταρχανιώτης, ὅστις τότε μὲν ὑπῆρχεν ἐπὶ τῆς τραπέζης τοῦ βασιλέως, ὕστερον δ' ἐτιμήθη τῷ τοῦ μεγάλου δομεστίκου τίτλῳ· ἦτο δὲ γαμβρὸς τοῦ Δομεστίκου Παλαιολόγου ἐκ τῆς πρώτης αὐτοῦ θυγατρὸς Μαρίας. «Ἦν δὲ ὁ Ταρχανιώτης οὗτος, λέγει ὁ Ἀκροπολίτης, καὶ στρατιώτης καλὸς καὶ ἀγαθὸς στρατηγὸς, καὶ πολλῆς ἐπαπολαύων τῆς παρὰ Θεοῦ ἀντιλήψεως, καθὼς καὶ μέχρι τοῦδε ἐπέγνωσται μάλι-

(1) Gregor IX. l. II ep. 96. 97. 110. 112. 114.

στα· καὶ γὰρ ἐδόκει τοῖς πολλοῖς εὐτυχίᾳ κατορθούμενος τὰ πολλὰ ἢ εὐανδρίᾳ καὶ στρατηγίᾳ τῶν ἐναντίων περιγενόμενος.» Τῶν Φράγκων λοιπὸν ἀρξαμένων τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως, διὰ μηχανημάτων καὶ ἑλεπόλεων, δι' ὧν ἠδύναντο ὑψηλότερα καὶ εὐμεγεθέστερα τείχη νὰ κρημνίσωσιν, ὁ Ταρχανιώτης ἀνέπτυξε πᾶσαν αὐτοῦ τὴν στρατηγικὴν, διότι ἀντιμηχανώμενος κατὰ τῶν ἔξωθεν μηχανημάτων, παρέλυε τὰς ἐνεργείας τῶν πολιορκούντων καὶ ἐματαίου τοὺς σκοποὺς αὐτῶν. Ἀλλ' ὅμως ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης διέκειτο εἰς μεγάλην ἀμηχανίαν, ὄχι τόσον διότι ἔμελλε τάχιον ἢ βράδιον νὰ πέσῃ ἡ Τζουρουλὸς, ἀλλὰ διότι ἔβλεπεν ὅτι, πιπτούσης αὐτῆς, παρελύοντο πάντες οἱ ἐν τῇ δύσει ἀγῶνες αὐτοῦ. Εὐτυχῶς ἡ θεία πρόνοια, ἥτις ματαιοῖ τὰς βουλὰς τῶν ἀσεβῶν, ἀπήλλαξε τάχιστα τὸν Βατάτζην τῆς τοιαύτης μερίμνης, διότι ἐνῷ οἱ ἐν Τζουρουλῷ πολιορκούμενοι διετέλουν εἰς τὸν ἔσχατον κίνδυνον, αἴφνης ἐπληροφορήθη ὁ Ἀσὰν ὅτι ἡ σύζυγος αὐτοῦ Μαρία ἀπεβίωσε, συγχρόνως δὲ ὅτι ἀπέθανον ὅ τε υἱός του καὶ ὁ τοῦ Τυρνόβου ἐπίσκοπος. Τοῦτο λοιπὸν θεομηνίαν ἐκλαβὼν ὁ Ἀσὰν, ἔκαυσε παραχρῆμα τὰς ἑλεπόλεις καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὰ ἴδια· οἱ δὲ Φράγκοι, μόνοι ἐγκαταλειφθέντες καὶ μὴ ἔχοντες τοσαύτας δυνάμεις, ὥςε νὰ ἐλπίσωσι τὴν τῆς πόλεως ἅλωσιν, λύσαντες τὴν πολιορκίαν ἐπέστρεψαν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Διὰ τοιούτου λοιπὸν ἀνελπίστου τρόπου ἠλευθερώθη ἡ Τζουρουλὸς καὶ οἱ ἐν αὐτῇ κάτοικοι τῆς Φραγκικῆς δυναςείας.(1) Ὁ δὲ Ἀσὰν ὑπολαβὼν ὅτι τὰ προεκτεθέντα δυστυχήματα τῷ συνέβησαν ἕνεκα τῆς ἐπιορκίας καὶ ἀσεβείας αὐτοῦ, μεταμεληθεὶς ἔπεμψε πρέσβεις πρὸς τὸν Βατάτζην, ἑαυτόν τε ἐξουθενῶν τῆς κακίστης πράξεως

(1. Ἀκροπολ. Χρ. Συγγρ. 66

καὶ τὰς συνθήκας ἀνακαλούμενος καὶ συγγνώμην διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτοῦ ζητῶν. Ὁ Βατάτζης καὶ ἡ Εἰρήνη εὐχαρίστως δραξάμενοι τῆς περιστάσεως, ἐδέξαντο μετὰ τιμῆς τὴν πρεσβείαν τῶν Βουλγάρων καὶ ἐμπεδώσαντες δι' ὅρκων νέων τὰς προτέρας αὐτῶν συνθήκας, συνῆψαν νέαν μετὰ τοῦ Ἀσὰν συμμαχίαν· τοιουτοτρόπως δὲ οἱ μὲν σκοποὶ καὶ αἱ ἐλπίδες τοῦ Πάπα Γρηγορίου καὶ τῶν Φράγκων ἐμηδενίσθησαν, ἡ δὲ τοῦ Ἀσὰν θυγάτηρ Ἑλένη ἐστάλη καὶ πάλιν εἰς Νίκαιαν πρὸς τὸν πενθερὸν αὐτῆς.

Ὁ Ἀσὰν μετὰ τὸν θάνατον τῆς πρώτης αὐτοῦ συζύγου ἦλθεν εἰς δεύτερον γάμον μετὰ Εἰρήνης τῆς θυγατρὸς Ἀγγέλου Θεοδώρου, τοῦ ἄλλοτε δεσπότου τῆς Ἠπείρου. Ὁ δυστυχὴς οὗτος, ἐστερημένος τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, διέτριβε παρὰ τῇ αὐλῇ τοῦ Ἀσὰν, ζῶν ἐν πάσῃ ἀνέσει καὶ τιμῇ μετὰ τῆς οἰκογενείας του· εἶχε δὲ δύο υἱοὺς, Ἰωάννην καὶ Δημήτριον καὶ δύο θυγατέρας, Ἄνναν καὶ Εἰρήνην, ἧς, ἐρασθεὶς διὰ τὸ ἔξοχον αὐτῆς κάλλος ὁ Ἀσὰν, ἐγένετο σύζυγος. Ἕνεκα λοιπὸν τοῦ συγγενικοῦ δεσμοῦ ὁ Ἀσὰν οὐ μόνον ἀπέλυσε πάσης φρουρήσεως τὸν Θεόδωρον, ἀλλ' ἠθέλησε νὰ τὸν ἀποκαταστήσῃ ἄρχοντα τῆς Θεσσαλονίκης καὶ πάσης ἧς ἦρχε πρότερον χώρας. Πρὸς τοῦτο δὲ παρεχώρησεν αὐτῷ ἐπικουρίαν στρατιωτῶν, ἀλλ' ἐκεῖνος ἐπειδὴ δὲν ἐδύνατο φανερῶς νὰ κινήσῃ πόλεμον κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Μανουὴλ, ὅστις ἐκράτει τῆς Θεσσαλονίκης, ἀπεφάσισε νὰ καταλάβῃ αὐτὴν διὰ στρατηγήματος. Ἀμφιεσθεὶς ἱμάτια ἐπαίτου καὶ εἰσελθὼν ἀπαρατήρητος εἰς τὴν πόλιν, ἐγνωρίσθη πρός τινας, τοὺς ὁποίους ὅτε ἦτο δεσπότης εἶχεν εὐεργετήσει, καὶ συνεργοῖς αὐτοῖς τῆς συνωμοσίας χρησάμενος, ἐγένετο ἐγκρατὴς ἐντὸς βραχέως χρόνου τῆς τε Θεσσαλονίκης καὶ τῶν πέριξ πόλεων καὶ κωμῶν, τὸν δὲ ἀδελφὸν Μανουὴλ συλλαβὼν

ἔπεμψε πρὸς τοὺς Τούρκους εἰς Ἀττάλειαν, οἵτινες ὅμως οὐ μόνον δὲν τὸν ἐκακοποίησαν, ἀλλὰ καὶ ἐλεύθερον τὸν ἄφησαν νὰ ὑπάγῃ πρὸς τὸν Βατάτζην, ὅπως παραπονεθῇ κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του. Ὁ Βατάτζης ἀσμένως τοῦτον ὑποδεξιωθεὶς καὶ διὰ τὴν συγγένειαν μεθ' ἧς συνεδέετο πρὸς αὐτὸν, καὶ διότι ἦτο ἔκπαλαι δεσπότης, τῷ ἔδωσε χρήματα καὶ ἓξ τριήρεις, μεθ' ὧν ἐκεῖνος ἐκυρίευσε τὰ Φάρσαλα, τὴν Λάρισσαν καὶ τὴν Πλαταμῶνα· ἄρχων δὲ τῶν χωρῶν τούτων γενόμενος, σπονδὰς ἐποιήσατο μετὰ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ Κωνσταντίνου καὶ Θεοδώρου, οἵτινες εἰς συνάφειαν πρὸς τοὺς Φράγκους ὄντες ἔπεισαν καὶ αὐτὸν νὰ φανῇ ἀχάριστος, συνθηκολογῶν μετὰ τῶν πριγγίπων τῆς Ἀχαΐας καὶ τοῦ Μωρέως κατὰ τοῦ εὐεργέτου αὐτοῦ Βατάτζη· ἀλλὰ μεταμεληθεὶς ἐντὸς μικροῦ διὰ τὴν διαγωγήν του ταύτην καὶ περιφρονούμενος ὑπ' αὐτῶν ἔτι τῶν συμμάχων του, ἀπεβίωσε πρὶν ἢ φθάσας ἐπανορθώσῃ τὸ σφάλμα του. (1) Ὁ δὲ Θεόδωρος μὴ θέλων νὰ ὀνομάζηται βασιλεὺς τῆς Θεσσαλονίκης διὰ τὸ τῶν ὀφθαλμῶν πάθος, ὠνόμασε βασιλέα τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἰωάννην, ἐρυθροῖς πεδίλοις τοὺς πόδας του ὑποδήσας καὶ ἐρυθροῖς γράμμασι ἐπιτρέψας αὐτὸν νὰ ὑπογράφῃ.

Ἐν τούτοις ὁ Βαλδουῖνος διατρέχων τὴν Γαλλίαν καὶ ἐπικαλούμενος τὴν συνδρομὴν τῶν ἀρχόντων ὑπὲρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπέτυχε, χάρις εἰς τὰ παπικὰ θεσπίσματα, νὰ παρασκευάσῃ περὶ τὰς ἑξήκοντα χιλιάδας πολεμιστῶν, ἑτοίμων νὰ μεταβῶσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὅπως ὑποστηρίξωσι τὸν ἑτοιμόρροπον θρόνον αὐτοῦ. Μόνος ὁ κόμης τῆς Βρετάνης εἶχε στρατολογήσει μυρίους πεζοὺς καὶ δισχιλίους ἱππεῖς· ὁ κόμης τοῦ Βαρίου προσέφερεν ἑκατὸν λογάδας ἱππότας, πάντες δὲ

(1) Ἀκροπολ. Χρ. Συγγρ. 38. 37.

συλλήβδην οἱ ἄρχοντες προσέφερον ἀναλόγως στρατιώτας καὶ χρήματα, ὅσιον τὸ ἔργον νομίζοντες καὶ ψυχωφελὲς ἕνεκα τῶν παπικῶν συγχωροχαρτίων. Ἐκ Γαλλίας ὁ Βαλδουῖνος μετέβη εἰς Ἀγγλίαν, ὅπως πείσῃ τὸν βασιλέα αὐτῆς Ἐῤῥῖκον Γ' νὰ συντελέσῃ ὁμοίως εἰς τὴν ἔνδοξον ἐκείνην ἐπιχείρησιν· ἔμεινεν ὅμως ἔκπληκτος, ὅταν φθάσας εἰς Δοῦβρον, εὗρεν ἀπεσταλμένους τοῦ βασιλέως ἐκείνου, οἵτινες ἐξ ὀνόματός του τῷ εἶπον ὅτι δὲν τῷ ἐπέτρεπετο νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ κράτος χωρὶς προηγουμένως νὰ ζητήσῃ τὴν ἄδειάν του, διότι τοῦτο ἐδείκνυε περιφρόνησιν καὶ ἀξιόμεμπτον ἀδιαφορίαν. Ὁ Βαλδουῖνος, περίλυπος ἐκ τούτου, ἡτοιμάζετο νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Γαλλίαν, ὅτε ὁ Ἐῤῥῖκος τῷ διεμήνυσεν ἐκ δευτέρου ὅτι ἐπειδὴ ἦλθεν ὡς φίλος, ἄνευ ὅπλων καὶ στρατοῦ, τῷ ἐπέτρεπε νὰ διέλθῃ τὸ κράτος του, ἀποδιδομένης αὐτῷ πάσης τιμῆς. Ἀφορμὴ τῆς κακῆς ταύτης ὑποδοχῆς λέγεται ὅτι ὑπῆρξε τὸ κατὰ τοῦ Ἰωάννου Βρυεννίου μῖσος τῶν Ἄγγλων, διότι οὗτος ἐλθὼν ἄλλοτε εἰς Ἀγγλίαν ὅπως ζητήσῃ ἐπικουρίας διὰ τὴν ἐπὶ τὴν Ἁγίαν Γῆν ἐκστρατείαν, ἀφοῦ ἔλαβε τοιαύτας, συνεμάχησε μετέπειτα ὑπὲρ τοῦ Αὐγούστου Φιλίππου κατὰ τῶν Ἄγγλων. Ἐν τούτοις ἡ θέσις εἰς ἣν ὁ Βαλδουῖνος διετέλει, δὲν τῷ ἐπέτρεπε νὰ φαίνηται τόσον ἀκριβόλογος, δι' ὅπερ δεχθεὶς τὴν πρόσκλησιν τοῦ βασιλέως Ἐῤῥίκου, μετέβη τὸν Μάϊον τοῦ 1238 εἰς Λονδῖνον, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Βοσδόκην, ἔνθα συνηντήθη μετὰ τοῦ βασιλέως καὶ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ κόμητος τῆς Κορνουαλίας, οἵτινες τὸν ἐδέχθησαν μετὰ πάσης τιμῆς. Μετὰ βραχυχρόνιον δὲ διατριβὴν ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπέστρεψεν εἰς Γαλλίαν, φέρων μεθ' ἑαυτοῦ ἑπτακοσίας σχεδὸν μάρκας ἀργυρίου, τὰς ὁποίας οἱ δύο ἀδελ-

φοὶ ἐκεῖνοι τῷ προσέφερον ὅπως ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς πολεμικὰς αὐτοῦ προπαρασκευάς (1).

Ἐνῷ ἀφ᾽ ἑνὸς ὁ Βαλδουῖνος περιέτρεχε γῆν καὶ θάλασσαν ὅπως συλλέξῃ ὅσῳ τὸ δυνατὸν πλείω στρατὸν, ἀφ᾽ ἑτέρου ὁ Πάπας δραστηρίως διενήργει παρὰ τοῖς Χριστιανοῖς ἡγεμόσιν ὅπως σπεύσωσιν εἰς βοήθειαν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁμοφύλων των, ὑποδεικνύων ὅτι ἡ παγίωσις αὐτῶν ἐκεῖ ἤθελε διευκολύνει καὶ τὴν ἀνάκτησιν τῆς Ἁγίας Γῆς. Πρὸς τοῦτο ὅλα τὰ χρήματα ὅσα εἶχον συλλεχθῆ διὰ τὴν σκοπευομένην σταυροφορίαν διέτασσε νὰ παραδοθῶσι πρὸς τὸν κόμητα τοῦ Μακῶνος διὰ νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς μισθοδοσίαν τῶν πολεμιστῶν· καὶ ἐπειδὴ ἐπληροφορήθη παρὰ τῶν ἐξάρχων, οὓς εἶχε πέμψει εἰς Κωνσταντινούπολιν μετά τινων νεοσυλλέκτων, περὶ τῆς μεγάλης ἐλλείψεως ζωοτροφιῶν ἥτις ὑπῆρχεν ἐκεῖ, καὶ συνέπεια τῆς ὁποίας πολλοὶ τῶν Φράγκων ἐλειποτάκτουν, προσεκάλεσε τὸν κόμητα τῆς Βρετάνης νὰ ἀναστείλῃ τὴν νεοσυλλεξίαν καὶ νὰ περιορισθῇ εἰς μόνον ἑξακισχιλίους πεζοὺς καὶ χιλίους πεντακοσίους ἱππεῖς, τῷ φόβῳ μὴ ἡ ἔλλειψις τροφῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἐπιτηδείων τοὺς ἀναγκάσῃ νὰ διασκορπισθῶσιν ἐὰν ἦσαν εἰς μεγαλείτερον ἀριθμόν. Ταὐτοχρόνως ἔπεμψεν εἰς Μωρέα καὶ εἰς τὸ δουκάτον των Ἀθηνῶν τὸν ἰδιαίτερον γραμματέα του διὰ νὰ πείσῃ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς τῶν Πατρῶν, τῆς Κορίνθου καὶ τῶν Θηβῶν νὰ προσφέρωσι τὸ τρίτον τῶν εἰσοδημάτων αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καθόσον ἐκ τῆς ἡσυχίας καὶ δυνάμεως αὐτοῦ ἐξήρτητο ἀπολύτως καὶ ἡ ἰδική των ἀνάπαυσις· προσεκάλεσε δὲ καὶ τὸν κόμημητα Παλατῖνον τῆς Ζακύνθου νὰ συνδράμῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν διὰ τροφῶν, καὶ τοὺς ἀρχιεπισκόπους

(1) Gregor. XI l. XI ep. 408. 409. XII. ep 351. XIII. ep. 317.

Λουγδούνων, Βεζανσῶνος, Βούργης, Καμβραίας, Τούλης, Μέτζης, Λιέγης καὶ Βερδούνης νὰ προκηρύξωσιν εἰς τὰς ἐπισκοπὰς αὐτῶν τὴν κατὰ τῶν σχισματικῶν Γραικῶν σταυροφορίαν, παραχωρουμένης πλήρους ἀφέσεως ἁμαρτιῶν εἰς τοὺς μετασχόντας αὐτῆς. Καὶ ὁ τὰ τοιαῦτα προκηρύττων ἠξίου νὰ θεωρῆται ἐπίτροπος ἐπὶ τῆς γῆς Ἐκείνου, ὅστις ὅτε εἷς τῶν μαθητῶν του ἔσυρε τὴν σπάθην διὰ νὰ κτυπήσῃ ἕνα τῶν ἐχθρῶν του, τὸν διέταξε νὰ βάλῃ τὴν μάχαιραν εἰς τὴν θήκην, διότι οἱ μαχαίρᾳ παίοντες ἐν μαχαίρᾳ ἀπολοῦνται! Τοιοῦτο ἦτο τὸ πνεῦμα τῶν χρόνων ἐκείνων, τοιαύτη ἦτο ἡ χριστιανικὴ ἠθικὴ, ὑφ' ἧς ἐνεπνέοντο οἱ τῆς Ῥώμης ποντίφικες! (1)

Αἱ τοσαῦται γενόμεναι προπαρασκευαὶ ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ διηυθύνοντο κυρίως κατὰ τοῦ Βατάτζη, ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀσὰν δὲν ἦτο ὀλιγώτερον ἐκείνου ἐπίφοβος καὶ μισητὸς, ἀφότου μάλιστα ἐμπαίξας δι' ἀπατηλῶν ὑποσχέσεων τῶν Πάπαν ἐφείλκυσε τὴν ὀργὴν αὐτοῦ. Ὁ Γρηγόριος, μένεα πνέων κατ' αὐτοῦ, διότι ἀφοῦ ὑπεσχέθη ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν πνευματικὴν ὑπεροχήν του καὶ νὰ συμμαχήσῃ τοῖς Φράγκοις κατὰ τῶν Γραικῶν, οὐχὶ μόνον τοῦτο δὲν ἔπραξεν, ἀλλὰ τοὐναντίον καὶ θερμὸς ὑπέρμαχος τοῦ Βατάτζη κατὰ τῶν Φράγκων ἀνεδείχθη, ἀπεφάσισε παντοιοτρόπως νὰ τὸν καταστρέψῃ. Ἀπηυθύνθη λοιπὸν πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Οὐγγαρίας Βήλαν, καὶ, πείσας τὸν Βαλδουῖνον νὰ παραιτηθῇ πάσης ἐπὶ τῆς Βουλγαρίας ἀξιώσεως, ὑπεσχέθη εἰς αὐτὸν τὸ στέμμα τῆς Βουλγαρίας, ὡς ἂν ἦτο κύριος νὰ διαθέτῃ τὰ στέμματα τῶν διαφόρων κρατῶν κατ' ἀρέσκειαν, καὶ πρὸς τοῦτο προὐκήρυξεν εἰς Οὐγγαρίαν σταυροφορίαν γενικὴν κατὰ τοῦ Ἀσάν. Ὁ Βήλας κατὰ πρῶτον

(1) Gregor. IX, l. ep. 389. XII. ep. 10. 310.

ἐφάνη διστάζων ν' ἀναδεχθῇ τοιοῦτον ἀγῶνα, διότι ἐπίδοξος διάδοχος τοῦ Βουλγαρικοῦ θρόνου ἦτο ὁ υἱὸς τῆς ἀδελφῆς του καὶ δὲν ἐδύνατο νὰ προσβάλῃ τὸν Ἀσὰν χωρὶς νὰ γείνῃ πολέμιος τοῦ συμμάχου καὶ γαμβροῦ αὐτοῦ Βατάτζη τοῦ ὁποίου, ὡς γνωστὸν, ἡ σύζυγος Εἰρήνη ἦτο ἀδελφὴ τῆς συζύγου τοῦ Ἀσὰν Μαρίας· ἀλλὰ τὸ αἴσθημα τοῦ ἐγωϊσμοῦ καὶ τῆς φιλοδοξίας ὑπερίσχυσε καὶ τοιουτοτρόπως ἤρξαντο αἱ διαπραγματεύσεις ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου. Ὁ Βήλας ἐζήτει οὐ μόνον βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων, ἀλλὰ καὶ ἔξαρχος παπικὸς ὁ ἴδιος νὰ ἀναγνωρισθῇ, ἐζήτει προσέτι νὰ τῷ ἐπιτραπῇ ὅπως προπορεύηται αὐτοῦ ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ ὁ σταυρὸς, καὶ νὰ ἀναδεχθῇ ὁ Πάπας τὴν προστασίαν τοῦ βασιλείου του κατὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ, ἐμποδίζων διὰ τῶν ὅπλων τοῦ πνεύματος πάντα ὅστις ἤθελε τολμήσει νὰ τὸν προσβάλῃ. Τὰ δύο τελευταῖα αἰτήματα τοῦ Βήλα ἦσαν εὐπρόσδεκτα, ἀλλὰ τὸ πρῶτον ἀπήντησε πολλὰς δυσχερείας, διότι οἱ Πάπαι, οἵτινες τόσον εὐκόλως κατεπάτουν τὰ δικαιώματα τῶν ἡγεμόνων, ἦσαν πολὺ ζηλότυποι εἰς ὅσα ἀπέβλεπον τὰ ἴδιά των δικαιώματα. Ἐν τούτοις μὴ θέλων ὁ Γρηγόριος νὰ δυσαρεστήσῃ τὸν βασιλέα τῆς Οὐγγαρίας, τῷ ἐπρότεινε νὰ διορίσῃ ἔξαρχον, οἷον ἂν ἐπίσκοπον ἐκεῖνος ἐξέλεγε, καὶ τοῦτο ὅπως διατηρήσῃ τὴν ἀξιοπρέπειαν τῆς ἐκκλησίας, ἥτις δὲν παρεῖχε τίτλους ἐκκλησιαστικοὺς εἰς κοσμικοὺς ἡγεμόνας. Ἀλλ' ὅμως αἱ τοσαῦται προσπάθειαι ἔμειναν ἄνευ ἀποτελέσματος, διότι ὁ Ἀσὰν φοβηθεὶς τὴν κατ' αὐτοῦ σταυροφορίαν, εἰρήνευσε μετὰ τοῦ Βήλα καὶ τῶν Φράγκων εἰς τοὺς ὁποίους ἐπέτρεψε τὸ ἐπιὸν ἔτος τὴν διὰ τοῦ κράτους του διάβασιν(1).

Ἐν τούτοις ὁ Βαλδουῖνος ἐλάμβανε καθ' ἑκάστην τὰς

(1) Gregor. l XII, ep. 211, 417.

πλέον δυσαρέστους περὶ Κωνσταντινουπόλεως εἰδήσεις πασχούσης καὶ στέρησιν τροφῶν καὶ ἔλλειψιν πολεμιστῶν, ἕνεκα τοῦ ὁποίου οἱ τοῦ Βατάτζη στρατιῶται περιτρέχοντες τὰς πέριξ χώρας, ἔσπειρον τὸν τρόμον καὶ τὴν φρίκην μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν τειχῶν τῆς πόλεως, χωρὶς οὐδεμίαν νὰ ἀπαντῶσιν ἀντίστασιν. Ταῦτα λοιπὸν μανθάνων ὁ Βαλδουῖνος ἀπεφάσισε νὰ πέμψῃ κατὰ Μάρτιον τοῦ 1238 πολυαρίθμους πολεμιστὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Ἰωάννου Πετούνη, τὸν ὁποῖον ὁ Βρυέννιος τῷ εἶχε δώσει ὡς Μέντορα κατὰ τὴν εἰς Ἰταλίαν ἀναχώρησίν του. Ὁ γενναῖος οὗτος μαχητὴς ἔλαβε τὴν εἰς Ἰταλίαν ἄγουσαν ὁδὸν, προτιθέμενος νὰ ἐπιβιβασθῇ ἐπὶ πλοίων ἐν Ἐνετίᾳ καὶ μεταβῇ διαπόντιος εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπως ἀποφύγῃ τὰς προσβολὰς τοῦ Βατάτζη καὶ τῶν Βουλγάρων, οἵτινες ἦσαν διεσπαρμένοι καθ' ἅπασαν τὴν μεταξὺ χώραν· γεγονός τι ὅμως ἀπροσδόκητον ἐπελθὸν, ἐματαίωσε τὰς τοῦ Πετούνη προθέσεις. Ὁ αὐτοκράτωρ Φριδερῖκος, ὅστις ἦτο θανάσιμος ἐχθρὸς τοῦ Ἰωάννου Βρυεννίου, καὶ κατὰ συνέπειαν καὶ τοῦ Βαλδουΐνου, ἔτι δὲ μᾶλλον τοῦ Πάπα, μεθ' οὗ διέκειτο εἰς φανερὸν πόλεμον, δραξάμενος τῆς περιστάσεως ἠθέλησε νὰ ἐκμηδενίσῃ τὸ σχέδιον ἐκεῖνο, ὅπερ ὁ Γρηγόριος περὶ τοσούτου ἐποιεῖτο· ἅμα λοιπὸν ὁ Πετούνης διῆλθε τὰς Ἄλπεις, τῷ ἀπηγόρευσε νὰ διαβῇ διὰ τοῦ κράτους του, ἀπειλῶν ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει ὅτι διὰ τῶν ὅπλων θέλει τοῦ ἐμποδίσει τὴν διάβασιν. Ὁ Πετούνης ἐκπλαγὴς γενομένος ἐκ τῆς ἀπειλῆς ταύτης τοῦ αὐτοκράτορος, ἦλθεν εἰς συνέντευξιν μετ' αὐτοῦ, καὶ παντοιοτρόπως προσεπάθησε νὰ τὸν πείσῃ, ὅπως τῷ ἐπιτρέψῃ τὴν διάβασιν· καὶ ἐκάμφθη μὲν ὁ Φριδερῖκος, ἐπιτρέψας τοῦτο, ἀπῄτησεν ὅμως ἵνα ὁ Πετούνης μένῃ παρ' αὐτῷ ὡς ὅμηρος διὰ τὴν καλὴν δι-

αγωγὴν τὴν ὁποίαν οἱ σταυροφόροι ἤθελον τηρήσει διερχόμενοι διὰ τοῦ κράτους του. Μάτην ὁ Πετούνης προσέφερεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα μέγιστον ποσὸν χρημάτων διὰ νὰ παραιτηθῇ τοῦ ὅρου τούτου. προφασιζόμενος ὅτι ὁ στρατός του ἄνευ ἀρχηγοῦ μένων ἤθελε διασκορπισθῇ. Ὁ Φριδερῖκος ἐπέμεινεν εἰς τὸν ὅρον αὐτὸν καὶ ἐπειδὴ εἶχεν ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς Φραγκικῆς αὐτοκρατορίας, ἀπήτησε παρὰ τοῦ Βαλδουΐνου νὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ ὡς κυρίαρχον, διότι ἄλλως θέλει τὸν ἀναγκάσει διὰ τῶν ὅπλων· τοῦ δὲ Βαλδουΐνου μὴ συγκατανεύσαντος εἰς τοῦτο, ἀπηγόρευσεν αὐστηρῶς τὴν διὰ τοῦ κράτους του διάβασιν τῶν σταυροφόρων. Ὁ Πάπας σφοδρῶς λυπούμενος ἐπὶ ταῖς ἐχθροπραξίαις ταύταις, αἵτινες ἐματαίουν τοσούτους ἀγῶνας καὶ προσπαθείας, δι᾽ ἐπιστολῶν προσεπάθησε νὰ τῷ ὑποδείξῃ πόσον ἀτόπως προσεφέρετο πρὸς ἅπασαν τὴν Χριστιανοσύνην, τῆς ὁποίας ἐφαίνετο πολέμιος· ἀλλ᾽ ὁ Φριδερῖκος περιφρονῶν καὶ τὸν Πάπαν καὶ τὰς ἐπιστολάς του, ἐπέμεινεν ἀκραδάντως εἰς τὰς ἀξιώσεις του. Ὁ δὲ Βαλδουῖνος βλέπων ὅτι ἐκτὸς τοῦ Ἀσὰν καὶ Βατάτζη ἀνεφαίνετο τρίτος ἐχθρὸς, ὃν ὤφειλε νὰ πολεμήσῃ, ἐπέστρεψεν εἰς Ἰταλίαν ὅπως συμβουλευθῇ τὸν Πάπαν καὶ συσκεφθῶσι περὶ τοῦ πρακτέου. Ἐν τούτοις οἱ ἐν Ἐνετίᾳ συνελθόντες στρατιῶται ὅπως μεταβῶσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν διεσπάρησαν ἐλλείψει στρατηγοῦ, ὁ δὲ Πετούνης ἀσθενήσας μετ᾽ οὐ πολὺ καὶ ἀποβιώσας, ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος ἱππότης ἐκ τῶν ἀρχαίων κατακτητῶν.

Ἡ βραδύτης τῆς ἀποστολῆς ἐπικουρίας εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐξήντλησεν ὁλοσχερῶς τοὺς πόρους αὐτῆς. Πᾶσα καὶ δημοσία καὶ ἰδιωτικὴ περιουσία εἶχε δαπανηθῆ, ὁ δὲ τοποτηρητὴς τοῦ αὐτοκράτορος, ἀφοῦ κατήντησε νὰ ἀφαιρέσῃ τὸν μόλυβδον ἀπὸ τὰς σκέπας

τῶν ἐκκλησιῶν διὰ νὰ κόψῃ νόμισμα, ἀπεφάσισε νὰ ὑποθηκεύσῃ καὶ αὐτὰ τὰ τιμαλφῆ λείψανα τῆς Χριστιανικῆς εὐσεβείας. Ὁ ἐξ ἀκανθῶν στέφανος, δι᾽ οὗ περιεβλήθη ὁ τοῦ κόσμου Λυτρωτὴς, ἐσώζετο ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ Βυζαντίου φέρων ἔτι τὰ ἴχνη τῶν φρικτῶν Ἐκείνου παθημάτων· τοῦτον λοιπὸν τὸν στέφανον μὴ ἀπολειφθέντος πλέον ἑτέρου τι ὃς, ἀπεφάσισεν ὁ τοποτηρητὴς νὰ ἐνεχυριάσῃ ἀντὶ τῆς ποσότητος τεσσάρων χιλιάδων ἑκατὸν ἑβδομήκοντα πέντε ὑπερπύρων πρός τινας Ἐνετοὺς ἐπὶ συμφωνίᾳ, ἂν ἐντὸς ὡρισμένου χρόνου δὲν ἀποδώσῃ τὸ δάνειον, νὰ λαμβάνωσιν ἐκεῖνοι εἰς τὴν κατοχήν των αὐτόν· ἐγένετο δὲ ἡ συνθήκη αὕτη τῇ 4 Σεπτεμβρίου 1238. Ὁ Βαλδουῖνος πληροφορηθεὶς τὴν σύμβασιν ταύτην προσέφυγε πρὸς τὸν βασιλέα Λουδοβῖκον, ὅστις παρέλαβε τὸν στέφανον ἀποτίων τὰ πρὸς τοὺς Ἐνετοὺς ὀφειλόμενα. Κατὰ Δεκέμβριον λοιπὸν τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὁ στέφανος οὗτος ἐπιβιβασθεὶς εἰς πλοῖον Γαλλικὸν μετεκομίσθη εἰς Ἐνετίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Παρισίους, ἔνθα κατετέθη μετὰ πλείστης ὅσης ἐπισημότητος καὶ πομπῆς εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐπ᾽ ὀνόματι τῆς Παναγίας τιμωμένην. Ὁ Βατάτζης πληροφορηθεὶς τὴν πώλησιν ταύτην τοῦ στεφάνου ἔστειλε πλοῖα ὅπως ἁρπάσωσιν αὐτὸν, ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ἐπέτυχον ταῦτα νὰ συναντήσωσι τὸ κομίζον ἐκεῖνον πλοῖον· ὁ δὲ Λουδοβῖκο ἐδωρήσατο διὰ τὸν στέφανον δεκακισχιλίας λίβρας εἰς τὸν Βαλδουῖνον, γενομένης καὶ δαπάνης ἑτέρων δισχιλίων διὰ τὴν μεταφορὰν αὐτοῦ (1).

Ἡ δεινὴ θέσις εἰς ἣν περιῆλθεν ἡ αὐτοκρατορία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἠνάγκασε τὸν Βαλδουῖνον νὰ ἐπισπεύσῃ τὴν εἰς τὸ κράτος του ἐπάνοδον μετὰ τῶν στρατιωτῶν, οὓς ἐν τῇ Δύσει εἶχε συλλέξει. Τοιουτο-

(1) Flery, hist eccles. l 81. art 27 — Ducange IV 260.

τρόπως αὐτὸς μὲν παρεσκευάζετο ὅπως ἀπέλθῃ, ὁ δὲ Πάπας, παρὰ τῷ ὁποίῳ κατέλιπεν ἀντιπρόσωπον αὐτοῦ τὸν Ἰωάννην Βαλενσιανὸν, ἠσχολεῖτο ἀνενδότως ὅπως πείσῃ τοὺς σταυροφόρους Γάλλους νὰ ἀναστείλωσι τὴν εἰς Συρίαν μετάβασίν των καὶ στρέψωσι τὰ ὅπλα των πρῶτον κατὰ τοῦ Βατάτζη. Ἐκ τούτων πολλοὶ μὲν ἐπείσθησαν εἰς τοῦ Πάπα τὰς παρακελεύσεις, ἕτεροι ὅμως ἐπέμενον εἰς τὸ ἀρχικὸν σχέδιόν των τῆς ἐπὶ τὴν ἁγίαν Γῆν ἐκστρατείας, μεμψιμοιροῦντες μάλιστα κατ' αὐτοῦ διότι παρενέλαβε προσκόμματα εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ σκοποῦ των καὶ διότι διέθετε ἄλλως πως παρ' ὅπως ἀνέκαθεν ἦσαν προωρισμένα τὰ διὰ τὴν σταυροφορίαν συλλεχθέντα χρήματα. Μετὰ τῶν τελευταίων τούτων ἦσαν ὁ Θιβῶτος βασιλεὺς τῆς Ναβάῤῥας, ὁ Οὔγγος δοὺξ Βουργουνδίας, ὁ Ἐῤῥῖκος κόμης Βαρίου, ὁ Ἀμωρῆ κόμης Μοντφόρτης, ὁ Ῥιχάρδος δὲ Σαμόντιος, ὁ Ἀνζὼ Δέλλιος, οἱ κόμητες Βενδόμης, Μακῶνος, Φορέτης, Νεβερσίας καὶ ἄλλοι, οἵτινες βλέποντες τοῦ αὐτοκράτορος Φριδερίκου τὴν διαγωγὴν καὶ μὴ ἐπιθυμοῦντες ν' ἀναλάβωσιν ἀγῶνα, πρὸς τὸν ὁποῖον ἐκεῖνος ἐφέρετο τοσοῦτον δυσμενῶς, ἐγκατέλιπον τὸν Βαλδουῖνον καὶ λαβόντες τὴν εἰς Μασσαλίαν ἄγουσαν ὁδὸν, ἐπεβιβάσθησαν ἐκεῖθεν εἰς πλοῖα διὰ Παλαιστίνην, ἐναντίον τῆς παπικῆς ἐπιθυμίας (1).

Ἡ ἀρχὴ αὕτη δὲν ἐπροοιμίαζε βεβαίως καλὸν τέλος· ἀλλ' ὁ Βαλδουῖνος μηδόλως ἀποθαῤῥυνθεὶς, ἀφοῦ διὰ τελευταίαν φορὰν μετέβη εἰς Ῥώμην ἵνα σενεντευχθῇ πρὸς τὸν Πάπαν, ἐπέστρεψεν εἰς Γαλλίαν, καὶ μὴ ἔχων χρήματα ὅπως διαπλεύσῃ τὸν στρατόν του ἐδανείσθη παρὰ τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου πεντήκοντα χιλιάδας λιβρῶν, πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν ὁποίων ὑπεθήκευσεν αὐ-

(1) Gregor. IX. l. XII ep. 168, 179, 393.

τῷ τὴν κομητεῖαν τοῦ Ναμοὺρ, ἣν ὁ βασιλεὺς παρεχώρησεν εἰς τοὺς ἱππότας Τεμπλιέρους νὰ τὴν διοικῶσι μέχρις οὗ ὁ Βαλδουῖνος ἤθελε τῷ ἀποτίσει τὰ ὀφειλόμενα. Ἱστορικοί τινες λέγουσιν ὅτι πρὸς τῇ κομητείᾳ τοῦ Ναμοὺρ ὑπεθήκευσε καὶ τὴν τῆς Ὠξέρης· ἀλλὰ περὶ τούτου οὐδεμία ὑπάρχει βεβαιότης. Τέλος τακτοποιήσας τὰ οἰκιακά του πράγματα ἀπεφάσισε νὰ ἀναχωρήσῃ, διερχόμενος διὰ Γερμανίας, τῆς ὁποίας ὁ αὐτοκράτωρ Φριδερῖκος, τῇ ἐπιμόνῳ αἰτήσει τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας, τῷ ἐπέτρεψε τὴν διὰ τῆς χώρας του διάβασιν διὰ χρυσοβούλου ἐκδοθέντος τῇ 7 Δεκεμβρίου 1238. Ταῖς προσπαθείαις τοῦ Πάπα καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας Βήλας καὶ ὁ τούτου ἀδελφὸς Καλομάνος δοὺξ Σκλαβουνίας καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτὸς τῆς Βουλγαριας Ἀσὰν, ὅστις οὐ πρὸ πολλοῦ εἶχε συμμαχήσει μετὰ τῶν Φράγκων, ὑπεσχέθησαν οὐ μόνον κατ' οὐδὲν νὰ παρενοχλήσωσι τοὺς σταυροφόρους διὰ τῶν κρατῶν αὐτῶν διερχομένους, ἀλλὰ τοὐναντίον καὶ νὰ τοῖς χορηγήσωσι πᾶσαν ἀντίληψιν. Ὁ Βαλδουῖνος ἠρίθμει ἐν ταῖς τάξεσιν αὐτοῦ ἑξηκοντακισχιλίους ἄνδρας, ἐν οἷς ἦσαν ἑπτακισχίλιοι ἱππόται μετὰ τῶν ἱπποκόμων αὐτῶν καὶ τριακοντακισχίλιοι ἔφιπποι τοξόται. Πολλοὶ δὲ διακεκριμένοι ἄρχοντες εἶχον ἑνωθῆ μετ' αὐτοῦ, οἷοι ἦσαν ὁ Θωμᾶς Μάρλιος κύριος τοῦ Κουσῆ, ὁ Ἰμβέρτος κύριος τοῦ Βωζὼ, ὁ Ζοσεράνδος κύριος τοῦ Βρασιὼν, ὁ ἄρχων τοῦ Βωμέζου, ὁ Γουλλιέλμος δὲ-Καχιὲ, ὁ Βαρῖνος δὲ-λα-Χαβερὶ καὶ ἄλλοι· συνώδευσε δ' αὐτὸν ὡς Παπικὸς ἔξαρχος ὁ Βαλδουῖνος Σενιγαλλίας καὶ ὁ Βαρῖνος, ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἐκδιώξει ὁ δεσπότης τῆς Ἠπείρου Θεόδωρος ὅτε ἐκυρίευσε τὴν πόλιν ταύτην. Τοιουτοτρόπως ἀναχωρήσας ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ παντὸς τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ καὶ διελ-

θὼν τὴν Ἰταλίαν διὰ τῶν ὑπωρειῶν τῶν Ἄλπεων, ἀφίκετο εἰς τὸ Ὀστρίκιον· κατελθὼν δὲ εἰς Οὐγγαρίαν διεπέρασε τὸν Ἴστρον, καὶ διὰ τῆς Βουλγαρίας ἔφθασεν εἰς Κωνσταντινούπολιν κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1239. Οἱ ἐν αὐτῇ ἐδέξαντο τὸν Βαλδουῖνον μετὰ μεγίστου ἐνθουσιασμοῦ, καὶ τῶν πάντων ἐλπιζόντων παντὸς δεινοῦ τὴν ἀπαλλαγὴν, οὗτος ἐστέφθη αὐτοκράτωρ μετὰ τῆς συνήθους ἐπισημότητος ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας (1).

Καὶ ἀληθῶς ἔπρεπε νὰ ἐλπίσωσι πολλὰ ἐκ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Βαλδουΐνου καὶ τοῦ πολυαρίθμου ἐκείνου ϛρατοῦ· διότι ἐκτὸς τῆς ὑλικῆς δυνάμεως, ἣν ὁ αὐτοκράτωρ τοῖς ἐκόμιζεν, εἶχε προσέτι περιποιήσει ἑαυτῷ πολλοὺς συμμάχους, ἀποσπῶν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ Βατάτζη. Οἱ Οὔγγροι ἦσαν φίλοι αὐτοῦ, ὁ Ἀσὰν εἶχεν ἐπίσης συμμαχήσει μετ' αὐτοῦ, οἱ Κουμάνοι, ἡγουμένων τῶν βασιλέων των Ἰωνᾶ καὶ Σορονίου, ἐζήτησαν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὴν φιλίαν τῶν Φράγκων, καὶ ὁ πολεμικὸς οὗτος λαὸς, ὡς ἐκ τῶν προτέρων εἴδομεν, δὲν ἦτο μικροῦ λόγου ἐπίκουρος. Διὰ τοῦτο ὁ Βαλδουῖνος ἔσπευσε νὰ παραδεχθῇ τὴν συμμαχίαν αὐτοῦ, καὶ πληρεξούσιοι διορισθέντες ἑκατέρωθεν συνωμολόγησαν εἰρήνην καὶ φιλίαν ἀδιάῤῥηκτον· μετὰ δὲ τὴν συνομολόγησιν αὐτῆς οἱ πληρεξούσιοι ἐκβαλόντες ὀλίγον αἷμα ἐκ τῶν φλεβῶν των, τὸ προσέφερον ἀλλήλοις ἵνα τὸ πίωσιν, ὡς διὰ νὰ δείξωσι τρόπον τινὰ ὅτι τὸ αὐτὸ αἷμα ἐζωογόνει ἀμφοτέρους τοὺς λαοὺς εἰς τὸ ἑξῆς. Μετὰ τὴν αἱμοποσίαν ταύτην ταχθέντες εἰς δύο γραμμὰς οἱ πληρεξούσιοι τῶν συμβαλλομένων ἐθνῶν, κατέκοψαν μεληδὸν διὰ τῶν ξιφῶν κύνα, ὃν ἠνάγκασαν νὰ διέλθῃ ἐν τῷ μέσῳ των φωνοῦντες, «Οὕτως ἀπωλεσθή-

(1) Ἀκροπολ. Χρον. Συγγρ. 37 Lebeau. XVII. 389.

τω τὸ ἔθνος ἐκεῖνο, ὅπερ παραβιάσει τὴν ἔνορκον συμμαχίαν.» Τοιαύτη ἦτο ἡ συνθήκη τὴν ὁποίαν οἱ Κουμάνοι συνέθεντο πρὸς τοὺς Φράγκους· ὅπως δὲ παγιώσωσιν αὐτὴν ἠθέλησαν νὰ συσφίγξωσι τὴν συμμαχίαν των δι' ἰδιαιτέρων δεσμῶν. Βαπτισθεισῶν λοιπὸν τῶν δύο θυγατέρων τοῦ Σορονίου, τὴν μὲν ἔλαβεν εἰς γυναῖκα ὁ Γουλλιέλμος, υἱὸς τοῦ Γοδοφρέδου Μερῆ, τὴν δὲ ὁ Βαλδουῖνος κόμης τοῦ Αἰνώ· τὴν δὲ θυγατέρα Ἰωνᾶ, τοῦ ἰσχυροτέρου τῶν δύο βασιλέων ἐνυμφεύθη ὁ Ναρζότος δὲ-Τουσῆ, ὅστις πρώτην σύζυγον ἔσχε τὴν θυγατέρα τοῦ Βρανᾶ (1).

Πρώτιστον ἔργον τῶν Φράγκων, τοιουτοτρόπως ὑπὸ τῶν Κουμάνων ἐνισχυθέντων, ὑπῆρξεν ἡ πολιορκία τῆς Τζουρουλοῦ, ἧς ὁ Βατάτζης ὑπῆρχε κύριος, διορίσας ἐν αὐτῇ φρούραρχον τὸν Χαρτουλάριον Ἰωάννην Πετραλείφαν, ἄνδρα γενναῖον καὶ παιδιόθεν ἐξησκημένον περὶ τὰ πολεμικά. Καὶ ἀντέταξε μὲν οὗτος πρὸς τοὺς πολυπληθεῖς ἐχθροὺς καὶ τὰς πολυποικίλους μηχανάς των μεγίστην καρτερίαν καὶ ἀνδρίαν· ἀλλ' ἀναγκασθεὶς ὑπὸ τῶν πολλῶν δυνάμεων τῶν πολεμίων, σύναμα δὲ καὶ ὑπὸ τῶν προδοτῶν, οἵτινες δὲν λείπουσι πάντοτε κατὰ τοιαύτας περιστάσεις ἀπὸ τὰς πολιορκουμένας πόλεις, παρεδόθη. Οἱ δὲ Φράγκοι, χειρωσάμενοι τὴν πόλιν, συνέλαβον τὸν Πετραλείφαν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, καὶ μεταγαγόντες εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπώλησαν ὡς ἀνδράποδα πρὸς τοὺς οἰκείους των (2).

Ὁ Βατάτζης μὴ αἰσθανόμενος ἑαυτὸν ἱκανὸν ὅπως ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τῶν Φράγκων, πολιορκούντων τὴν Τζουρουλὸν, ἀπεφάσισε νὰ κατακτήσῃ ὅσα μέρη τοῖς ἔμενον ἔτι κατὰ τὰ παράλια τῆς Προποντίδος. Ὅπως δὲ ἐπιτύχῃ εὐχερέστερον τὸν σκοπὸν αὐτοῦ, ἠθέλησε νὰ

(1) Ducange IV. 19. (2) Ἀκροπολ. Χρον. Συγγρ. 87.

τοὺς προσβάλῃ καὶ διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης· λαβὼν λοιπὸν αὐτὸς τὴν ἡγεμονίαν τοῦ στρατοῦ καὶ ἀπὸ Νικομηδείας ἀπάρας προσέβαλε καὶ ἐκυρίευσε τὸν Χάρακα, τὴν Δακίβυζαν καὶ τὸ τοῦ Νικητιάτου φρούριον, συσκευασάμενος δὲ τριήρεις ἱκανὰς ἔθηκεν αὐτὰς ὑπὸ τὰς διαταγὰς Ἰφρὲ τοῦ Ἀρμενίου, ἀνδρὸς ἀνικάνου καὶ ὀκνηροῦ περὶ τὰ μάχιμα τελοῦντος, παύσας τὸν πρότερον τὴν τῶν τριήρεων στρατηγίαν περιεζωσμένον Μανουὴλ Κοντοφρὲ, ἄνδρα γενναῖον καὶ πολεμοχάρμην, διότι οὗτος παῤῥησίᾳ καὶ φιλαληθείᾳ χρώμενος παρίστα εἰς τὸν αὐτοκράτορα ὅτι αἱ θαλάσσιαι αὐτοῦ δυνάμεις ἦσαν κατὰ πολὺ τῶν Φραγκικῶν ὑποδεέστεραι, καὶ ὅλως ἀνίκανοι ὅπως ναυμαχήσωσι πρὸς αὐτάς. Ὅτι δὲ ὁ Κοντοφρὲς ἔλεγε τ' ἀληθῆ ἐγνώσθη ἐκ τῶν ὑστέρων, διότι, ναυμαχίας γενομένης μεταξὺ τοῦ Γραικικοῦ στόλου ἐκ τριάκοντα πλοίων συγκειμένου καὶ τοῦ τῶν Φράγκων, ὃν τρισκαίδεκα μόνον νῆες ἀπήρτιζον, ὁ πρῶτος ἡττήθη αἰσχρῶς, ἀπολέσας δεκατρεῖς τριήρεις, τὰς ὁποίας οἱ ἐχθροὶ σὺν ἀνδράσι καὶ ὅπλοις ἐκυρίευσαν καὶ ὡς λάφυρα ἔφερον εἰς Κωνσταντινούπολιν (1).

Κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου χρόνου (1240) ἐφάνη πρὸς τὸ μέρος τοῦ βοῤῥᾶ κομήτης πωγωνίας, ὅστις διήρκεσε μῆνας τρεῖς, εἰς διάφορα μέρη φαινόμενος. Κατὰ περίεργον δὲ σύμπτωσιν τὴν ἐμφάνισιν τοῦ κομήτου τούτου παρηκολούθησεν ἡ ἀποβίωσις πολλῶν ἐπισήμων ἀνδρῶν, πρῶτος δὲ τούτων ἦν ὁ τῶν Βουλγάρων ἡγεμὼν Ἀσὰν, «ἀνὴρ ἐν βαρβάροις ἄριστος ἀναφανεὶς, ὡς λέγει ὁ Ἀκροπολίτης, οὐκ ἐν τοῖς οἰκείοις μόνον, ἀλλά γε δὴ καὶ τοῖς ἀλλοτρίοις· ἐχρήσατο γὰρ καὶ φιλανθρωπότερον τοῖς προσερχομένοις αὐτῷ ἐπήλυσι καὶ μάλιστα τοῖς Ῥωμαίοις, καὶ φιλοτίμως αὐτοῖς παρεῖχε τὰ σιτη-

(1) Ἀκροπολ. Χρον. Συγγρ. 37.

ρέσια.» Μετ' αὐτὸν ἀπεβιώσαν Ἰωνᾶς ὁ βασιλεὺς τῶν Κουμάνων καὶ ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ Ναρζότος δὲ-Τουσῆ· ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἰωνᾶς ἦν ἀβάπτιστος, τὸν ἐνεταφίασαν ἐκτὸς τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὀκτὼ δὲ ἱπποκόμοι του καὶ εἴκοσιν ἓξ ἵπποι του ἀπηγχονίσθησαν ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ κατὰ τὰ ἄγρια τῶν Κουμάνων ἤθη. Ὁ θάνατος του ὑπῆρξε ζημία ἐπαισθητὴ διὰ τοὺς Φράγκους, διότι ὄχι μόνον αὐτὸν ἀπώλεσαν, ἄνδρα πιστὸν καὶ γενναῖον, ἀλλὰ και τὸν Σαρτόριον, ὅςις ἀποβιώσαντος τοῦ Ἰωνᾶ, ἀπεσπάσθη αὐτῶν καὶ ἡνώθη μετὰ τοῦ Βατάτζη. Συγγραφεύς τις (1) ἀναφέρει ὅτι κατ' αὐτὸ τὸ ἔτος, κοινοποιηθέντος ἐν Γαλλίᾳ τοῦ θανάτου τοῦ Βαλδουΐνου, ὁ Γοδοφρέδος Βιλλαρδουῖνος πρίγγηψ τῆς Ἀχαΐας μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἵν' ἀναλάβῃ τὴν ἀντιβασιλείαν τοῦ κράτους, διαρκούσης τῆς ἀνηλικιότητος τοῦ υἱοῦ τοῦ Φιλίππου. Τέλος πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀπεβιώσεν ἡ σύζυγος τοῦ Βατάτζη Εἰρήνη, «γυνὴ σωφρονική τε καὶ ἀρχικὴ καὶ πολὺ τὸ μεγαλεῖον ἐπιδεικνυμένη τὸ βασίλειον, χαίρουσα δὲ καὶ λόγοις καὶ σοφῶν ἀκροωμένη μεθ' ἡδονῆς καὶ τιμῶσα τούτους ὑπερβαλλόντως,» καὶ ὁ Μανουὴλ Κομνηνὸς ἀδελφὸς τοῦ δεσπότου τῆς Θεσσαλονίκης Θεοδώρου (1).

Ὁ στρατὸς τῶν Φράγκων ἐστρατοπέδευεν ἔτι πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅτε Γουλλιέλμος ὁ ἐκ Βερώνης κύριος τῆς Εὐβοίας καὶ υἱὸς τοῦ Ῥαβανοῦ Δελλὰ Κάρσερε ἐλθὼν ἐπαρουσιάσθη εἰς τὸν αὐτοκράτορα μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ Ἑλένης, ἀνεψιᾶς δὲ Δημητρίου τοῦ βασιλέως τῆς Θεσσαλονίκης, καὶ τῷ ἐζήτησε νὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ ὡς κληρονόμον ἐκ τῆς συζύγου αὐτοῦ, τοῦ βασιλέως ἐκείνου. Ὁ Βαλδουῖνος οὐδεμίαν ἀντίῤῥησιν

(1) Philipp. Mouske ep. Ducan. IV. 385. (2) Ἀκροπολ. Χρον. Συγγρ. 39—Γρηγορᾶ 11. 7.

ἐποιήσατο εἰς τοῦτο καὶ τὴν 5 Μαΐου 1240 ἀπέλυσε λόγον χρυσόβουλον, διὰ τοῦ ὁποίου ἀνεγνώριζε τὸν Γουλλιέλμον, βασιλέα τῆς Θεσσαλονίκης· τὴν δὲ ἀναγνώρισιν ταύτην ἐπεκύρωσεν ἐκεῖνος παρὰ τοῦ Πάπα Ἰννοκεντίου Δ' τοῦ διαδεξαμένου τὸν Γρηγόριον Θ'. Ἀλλὰ τὰ ἁπλᾶ ἔγγραφα οὐδὲν ἴσχυον ἀπέναντι τῆς κλαγγῆς τῶν ὅπλων, ἥτις ἠκούετο τότε καθ' ἅπασαν τὴν Ἀνατολήν (1).

Ἐν τούτοις ὁ Βαλδουῖνος μὴ ἐπαρκῶν εἰς τὰς ἰδίας αὐτοῦ δαπάνας, εἶχε δανεισθῇ μέγιστα ποσὰ παρὰ τοῦ πρίγγιπος τῆς Ἀχαΐας, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἠδύνατο νὰ ἀποτίσῃ αὐτά, ἠναγκάσθη νὰ τῷ παραχωρήσῃ τὴν κομητείαν τοῦ Κουρτεναί· ἀλλ' ὅμως ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Λουδοβῖκος, τοῦ ὁποίου ἡ συγκατάθεσις ἦτο ἀναγκαία εἰς τὴν παραχώρησιν ταύτην, ἠρνήσατο νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸν Γουλλιέλμον ὡς κύριον τοῦ Κουρτεναί, καὶ δι' ἐπιστολῆς του ἤλεγξε πικρῶς τὸν Βαλδουῖνον, διότι ἀπεγυμνοῦτο τοιουτοτρόπως τῶν πατρικῶν αὐτοῦ κληροδοτημάτων. Ὁ Βαλδουῖνος ἀπαντῶν ἐδικαιολόγησε τὴν πρᾶξίν του, προτείνων τὰς καταπειγούσας τοῦ κράτους ἀνάγκας, καὶ ὅπως πείσῃ αὐτὸν νὰ ἔλθῃ εἰς βοήθειάν του, τῷ ἔπεμψε μέγα τεμάχιον τοῦ τιμίου Σταυροῦ, τὸ ἱμάτιον, ὅπερ ἔφερεν ὁ Χριστός, ὅτε ὑπήγαινεν εἰς τὸ Καλβάριον, τὴν αἰχμὴν τῆς λόγχης, τὸν σπόγγον καὶ τὰ ἄλλα ὄργανα τοῦ πάθους Του. Τὰ ἅγια ταῦτα λείψανα ἀφίκοντο εἰς Παρισίους κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ καὶ ἐγένοντο δεκτὰ παρὰ τοῦ βασιλέως καὶ τῆς οἰκογενείας, μετὰ πλείστης ὅσης εὐλαβείας καὶ τιμῆς. Τοιουτοτρόπως ἡ Κωνσταντινούπολις ἀπεγυμνοῦτο μικρὸν κατὰ μικρὸν ὅλων τῶν κειμηλίων μὲ ὅσα ἡ εὐσέβεια καὶ ὁ ζῆλος τῶν αὐτοκρατόρων τὴν εἶχε προικίσει (2).

(1) Lunoe IV. I. I· p. 636. (2) Ducange IV. 23. 24.

Ὁ θάνατος τοῦ βασιλέως τῶν Βουλγάρων Ἀσὰν παρήλλαξεν ἐπαισθητῶς τὴν κατάστασιν τῶν Φράγκων, διότι ὁ Βατάτζης βλέπων ὅτι διεδέξατο αὐτὸν μειράκιον ἑνδεκαετὲς, τοὔνομα Καλλιμάνος, ἐπομένως ἀνίκανον ὅπως βαστάσῃ τὰς ἡνίας τοῦ κράτους, ἔτι δὲ ὀλιγώτερον τὸ βάρος τοῦ πολέμου, ἀπεφάσισε νὰ ἐπωφεληθῇ ἐκ τῆς ἀνηλικιότητος αὐτοῦ ὅπως κατακτήσῃ τὴν Βουλγαρίαν· ἵνα δὲ μὴ τὸν ἀποτρέψωσι τοῦ σκοποῦ του οἱ Φράγκοι συνωμολόγησε μετ' αὐτῶν διετῆ ἀνακωχήν. Ἔπεμψε δὲ καὶ πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Οὔγγρων Βήλαν προτείνων αὐτῷ φιλίαν καὶ τὴν ὑπὸ τὸν Πάπαν ἕνωσιν τῶν ἐκκλησιῶν. Ὁ Βήλας χαίρων ἐπὶ ταῖς προτάσεσι ταύταις ἐξήγγειλεν εἰς Ῥώμην τὸν τοῦ Βατάτζη σκοπόν· ἀλλ' ὁ Πάπας δυσπιστῶν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Νικαίας, ἐνέπνευσε καὶ πρὸς τὸν Βήλαν τὴν δυσπιστίαν ταύτην Καὶ ἀπέτυχε μὲν ἡ μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἡγεμόνων συμμαχία, ἀλλ' ὁ Βήλας οὐδὲν παρενέβαλε πρόσκομμα καὶ αὐτὸ ἰδίως ἐπεθύμει ὁ Βατάτζης.

Ἀφ' ἑτέρου ὁ μεγαλεπίβολος οὗτος ἡγεμὼν μὴ ἀνεχόμενος νὰ φέρωσιν οἱ δεσπόται τῆς Θεσσαλονίκης τὸν τίτλον τοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις ἐνόμιζεν ὅτι αὐτῷ μόνῳ ἀνῆκε, διότι ἦτο διάδοχος τοῦ Λασκάρεως καὶ τῶν νομίμων τῆς Κωνσταντινουπόλεως αὐτοκρατόρων, ἀπεφάσισε νὰ ταπεινώσῃ καὶ τὸν φέροντα τὸν τίτλον ἐκεῖνον Ἰωάννην τὸν Κομνηνὸν, ὅστις διώκει τὸν τόπον ταῖς συμβουλαῖς καὶ τῇ πείρᾳ τοῦ τυφλοῦ πατρός του Θεοδώρου. Ὅπως δὲ ὁ Βατάτζης εὐχερέστερον ἐπιτύχῃ τὸν σκοπὸν αὐτοῦ, ἠθέλησε νὰ ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὸν ἀνίκανον ἐκεῖνον καὶ νωθρὸν ἡγεμόνα τὸν ἀόμματον Μέντορά του καὶ πρὸς τοῦτο κατέφυγεν εἰς τὸ ἑξῆς στρατήγημα. Πέμψας πρέσβυν πρὸς τὸν Θε-

όδωρον, τὸν προσεκάλεσε νὰ ἔλθῃ εἰς Νίκαιαν ὅπως συσκεφθῶσι περὶ τῶν κοινῇ συμφερόντων· ἐκεῖνος δὲ μηδὲν κακὸν ἐπονοῶν προσῆλθε προθύμως, καὶ ὁ Ἰωάννης τὸν ἐνέπλησε τιμῶν, θεῖον αὐτὸν ὀνομάζων καὶ τῇ αὐτοῦ συγκαθίζων τραπέζῃ καὶ τῶν λοιπῶν φιλοφρονημάτων μεταδιδούς. Ἀφοῦ δὲ τοῦτον ἔσχεν εἰς τὰς χεῖράς του, συναγαγὼν πολυάριθμον στρατὸν Γραικῶν καὶ Σκυθῶν, τοὺς ὁποίους διὰ δώρων καὶ ὑποσχέσεων εἶχε προσελκύσει, διεπεραιώθη τὸν Ἑλλήσποντον καὶ κατηυθύνθη εἰς Θεσσαλονίκην, ἔχων παραπλέοντα καὶ τὸν στόλον αὐτοῦ ὑπὸ τὸν Κοντοφρὲ Μανουήλ. Συνώδευον δὲ τὸν βασιλέα κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην ἄνδρες ϛρατηγικοὶ καὶ πολυμήχανοι, ὁ Δημήτριος Τορνίκης, ὁ δομέϛικος Ἀνδρόνικος Παλαιολόγος, ὁ πρωτοβεϛιάριος Ἀλέξιος Ῥαοὺλ, ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης Νικηφόρος Ταρχανιώτης, ὁ πρωτοσέβαστος Κοντοστέφανος, ὁ μέγας χαρτουλάριος Πετραλείφας καὶ ἄλλοι. Τοιουτοτρόπως ὁ Βατάτζης μετὰ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ παρελθὼν τὰ τῆς Θρᾴκης καὶ Μακεδονίας χωρία, κατέλαβε τὴν Χριστούπολιν καὶ τὸ φρούριον τῆς Ῥεντίνης, τὸ ὁποῖον οἱ φυλάσσοντες παρήτησαν ἔρημον, ἰδόντες μακρόθεν τὸν ϛρατὸν αὐτοῦ, καὶ ἐλθὼν ἐϛρατοπέδευσεν εἰς ἀπόστασιν ὀκτὼ σταδίων ἀπὸ τῆς Θεσσαλονίκης, εἰς τόπον καλούμενον κῆπον τοῦ Προβατᾶ. Κατὰ τῆς ἀχανοῦς ἐκείνης πόλεως, δὲν ἦτο βεβαίως δυνατὸν νὰ μεταχειρισθῇ ἑλεπόλεις καὶ ἄλλα τοιαῦτα πολεμικὰ μηχανήματα· διέταξεν ὅμως τοὺς στρατιώτας αὐτοῦ καὶ ἰδίως τοὺς εἰς ἁρπαγὴν προθυμοτάτους Σκύθας, νὰ περιέρχωνται καὶ ληΐζωσι τὰ περίχωρα, ὅπως εἰ δυνατὸν διὰ τῆς καταστροφῆς καὶ τῆς πείνης ἀναγκάσῃ τοὺς ἐν τῇ πόλει νὰ παραδοθῶσιν· ἀλλὰ καὶ οἱ πολιορκούμενοι δὲν ἔμενον ἄπρακτοι, τοὐναντίον ἀνθί-

σταντο μετὰ πολλῆς καρτερίας, συνεχῶς δ' ἐφορμῶντες ἐκ τῆς πόλεως ἐπέπιπτον κατὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ βασιλέως καὶ ἐπέφερον αὐτῷ ζημίαν οὐ σμικράν.

Ἐν τούτοις ὁ Βατάτζης ἐξηκολούθει στενώτερον πολιορκῶν τοὺς ἐν Θεσσαλονίκῃ ὅτε ἐπληροφορήθη παρὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Θεοδώρου, ὃν εἶχε καταλίπει περὶ τὰ μέρη τῶν Πηγῶν, μετὰ τοῦ μυστικοῦ συμβούλου Ἰωάννου τοῦ Μουζάλωνος καὶ τοῦ μεγάλου ἑταιριάρχου Μιχαὴλ Λιβαδαρίου, ὅτι τὸ ἔθνος τῶν Ταταρων, ἢ, κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς, τῶν Ταχάρων, ἐλθὸν εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς Μουλσουμάνους τοῦ Ἰκονίου ἐνίκησεν αὐτοὺς καὶ ὅτι φόβος ἦτο μὴ οἱ Βάρβαροι ἐκεῖνοι ἤθελον εἰσβάλει εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Νικαίας. Ταῦτα μαθὼν ὁ Βατάτζης, εἰς οὐδένα μὲν ἀνεκοίνωσεν, ἀπαγορεύσας ἐπὶ ποινῇ θανάτου εἰς τὸν παρὰ τοῦ υἱοῦ του ἀπεσταλμένον νὰ μαρτυρήσῃ τι τῶν ἐν Ἀσίᾳ συμβαινόντων, προσκαλέσας δ' ἐκ Νικαίας εἰς τὸ στρατόπεδόν του τὸν Θεόδωρον, τῷ εἶπεν ὅτι οὐχὶ ἐκ μίσους ἢ ἐκ κατακτητικῶν σκοπῶν προσέβαλε τὴν Θεσσαλονίκην, διότι ἀμφότεροί εἰσι Γραικοὶ καὶ ἑπομένως ἐχθροὶ τῶν Φράγκων, ὅτι, καίτοι τὸ συμφέρον ἀμφοτέρων ἀπαιτεῖ νὰ ἑνωθῶσι διὰ νὰ προσβάλωσιν ὁμοῦ τοὺς κοινοὺς ἐχθροὺς, ὑπάρχων ὅμως μόνος νόμιμος αὐτοκράτωρ, κατ' οὐδὲν δύναται νὰ ἀνεχθῇ ἕτερον ἀντιποιούμενον τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, καὶ ὅτι δὲν εἶνε συνέσεως ἔργον διὰ κενὸν τίτλον ὁ Θεόδωρος νὰ διακινδυνεύσῃ πραγματικὸν βασίλειον, οὗ οὐδόλως τῷ διαφιλονικεῖ τὴν κατοχήν. Ὁ Θεόδωρος, ὅστις ἠγνόει τὴν πραγματικὴν αἰτίαν, ὑφ' ἧς ὁ Βατάτζης ἐπεθύμει νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν καὶ ὅστις ἦν ἄλλως τε λίαν εὐγνώμων πρὸς αὐτὸν διὰ τὰς τιμὰς καὶ τὰς φιλοφροσύνας, ὧν τὸν κατηξίωσεν ἐν Νικαίᾳ, εὗρεν εὐλόγους τὰς αἰτιάσεις αὐτοῦ καὶ πρέσ-

βυς παρὰ τῷ υἱῷ του γενόμενος, ἔπεισεν αὐτὸν νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ αὐτοκράτορος. Κατὰ συνέπειαν ὁ Ἰωάννης ἠρκέσθη εἰς τὸν ἁπλοῦν τίτλον δεσπότου, ἀπέβαλε τὰ ἐρυθρᾶ πέδιλα καὶ τὴν περιμάργαρον πυραμίδα, εἰς ἣν λίθος ὑπερεκάθητο κόκκινος, ὡς σύμβολον τοῦ βασιλικοῦ ἀξιώματος, καὶ ὡρκίσθη ὑποταγὴν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. Οὗτος δὲ τυχὼν τοῦ ποθουμένου καὶ ἐμπλήσας δωρεῶν τοὺς περὶ τὸν Ἰωάννην, ἀνεχώρησεν ἐκ Θεσσαλονίκης μετὰ τεσσαρακονθήμερον πολιορκίαν (1).

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἤρξαντο αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν Ταρτάρων Μογγόλων, οἵτινες διελθόντες ἀλληλοδιαδόχως τὴν Ῥωσσίαν, Πολωνίαν, Σιλεσίαν, Μοραυΐαν, Κρακοβίαν, Οὐγγαρίαν, Βοσνίαν, Σερβίαν καὶ Βουλγαρίαν, ἔλαβον τὴν πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἄγουσαν ὁδὸν, πανταχοῦ καταλείποντες ἴχνη δυσεξάλειπτα τῆς θηριώδους καὶ καταστρεπτικῆς διαβάσεώς των. Τρόμος πανικὸς κατέλαβεν ἅπασαν τὴν Εὐρώπην, καὶ οἱ ἡγεμόνες αὐτῆς ἔστρεφον βλέμματα ἀπηλπισμένα πρὸς τὰς ἀγρίας ἐκείνας ὀρδάς. Πανταχοῦ διετάχθησαν παρακλήσεις ἐπ' ἐκκλησίαις καὶ νηστεῖαι· ὁ Πάπας ἔπεμψε μοναχοὺς ὅπως τοὺς κατηχήσῃ καὶ τοῖς ἐμπνεύσῃ αἰσθήματα Εὐαγγελικῆς ἀγάπης. Ὁ αὐτοκράτωρ Φριδερῖκος προσεκάλει ἅπασαν τὴν Εὐρώπην ὑπὲρ τῆς ἀπειλουμένης Γερμανίας, Λευκὴ δὲ ἡ μήτηρ Λουδοβίκου τοῦ Ἁγίου ἔτρεμεν ὑπὲρ τῆς Γαλλίας. Τὰ πάντα ἐν γένει διετέλουν εἰς τρόμον καὶ ἀπόγνωσιν, καὶ μόνη ἡ παρήγορος θρησκεία ἐνέπνεεν ἐλπίδας εἰς τοὺς καταπεπονημένους ἡγεμόνας. «Ἐλπίσωμεν εἰς τὴν θείαν Πρόνοιαν, ἔλεγεν ὁ Λουδοβῖκος, ἂν οἱ βάρβαροι ἐπελθόντες μᾶς

(1) Ἀκροπολ. Χρ. Συγγρ. 40

προσβάλωσιν ἢ ἡμεῖς θέλομεν πέμψει αὐτοὺς εἰς τὸν ᾅδην, ἢ ἐκεῖνοι ἡμᾶς εἰς τὸν παράδεισον.» (1)

Ἐνῷ ἡ Εὐρώπη διετέλει ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ τρόμου, σῶμα Μογγόλων ἐπιδραμὸν εἰς τὰς χώρας τοῦ Σουλτάνου τοῦ Ἰκονίου Ἰαθατίνη καὶ νικήσας αὐτὸν, ἐλήϊσε τὴν Καππαδοκίαν καὶ τὴν Καισάρειαν καὶ ἠπείλει νὰ καταστρέψῃ ὁλόκληρον αὐτοῦ τὸ κράτος. Ἀφ᾽ ἑτέρου ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Βαλδουῖνος στερούμενος χρημάτων καὶ στρατιωτῶν, πρὸς δὲ ἀποσπασθέντων ἀπ᾽ αὐτοῦ καὶ τῶν Κουμάνων, διετέλει εἰς δεινὴν θέσιν, μὴ ἔχων πῶς νὰ πολεμήσῃ πρὸς τὸν Βατάτζην. Ἡ ἀνάγκη λοιπὸν προσεκάλει τόν τε Βαλδουῖνον καὶ τὸν Σουλτάνον νὰ ἑνωθῶσιν ἀμοιβαίως, καὶ πρῶτος ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐξέθηκεν εἰς τὸν Ἰαθατίνην τὴν ἀνάγκην τῆς πρὸς ἀλλήλους συνδρομῆς. Ὁ Ἰαθατίνης ἐδέχθη τὴν πρότασιν, καὶ ὅπως ἐνισχύσῃ τὴν συμμαχίαν ταύτην, ἐζήτησε παρὰ τοῦ Βαλδουΐνου εἰς γάμον μίαν τῶν συγγενῶν αὐτοῦ ὑποσχόμενος ὅτι θέλει τῇ ἐπιτρέψει νὰ τηρῇ τὸ θρήσκευμα αὐτῆς καὶ ὅτι θέλει οἰκοδομήσει ἀνὰ μίαν ἐκκλησίαν εἰς ἑκάστην τῶν πόλεων τοῦ κράτους του. Ὁ Βαλδουῖνος προθύμως παραδεχθεὶς τὰς προτάσεις ταύτας, ἔπεμψεν εἰς Γαλλίαν τὸν ἱππότην Ἐρρῖκον Βέριον ἵνα φέρῃ τὴν ἀνεψιὰν αὐτοῦ, θυγατέρα τῆς ἀδελφῆς του Ἐλισσάβετ καὶ τοῦ Εὔδου, κόμητος τῆς Μονταίγκς ὅπως τὴν ἐκδώσῃ εἰς τὸν Σουλτάνον Ἰαθατίνην. Ἀλλ᾽ ὅμως ὁ Βατάτζης, ὅστις τότε ἦτο εἰς Νύμφαιον καὶ κατεσκόπευε μετὰ προσοχῆς τὰς πράξεις τοῦ Βαλδουΐνου, μαθὼν τοῦτο ἐδυνήθη νὰ διαλύσῃ τὴν γενομένην συνθήκην καὶ νὰ λάβῃ αὐτὸς τὸ πρόσωπον τοῦ Φράγκου αὐτοκράτορος. Ἐπέτυχε δὲ τοῦτο καθόσον ὁ Σουλτάνος βλέπων τὴν μεγάλην ἀσθένειαν τοῦ Βαλ-

(1) Lebeau XVII. 409.

δούνου, προύτίμα φυσικῷ τῷ λόγῳ τὴν συμμαχίαν εὐσθενεστέρου καὶ μεγαλεπιβολωτέρου ἡγεμόνος, ὄντος ἄλλως τε ἐγγύτερον τοῦ κινδύνου καὶ μᾶλλον ἐνδιαφερομένου εἰς τὴν ἀποσόβησιν τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ. Οἱ δύο λοιπὸν ἡγεμόνες συνῆλθον ἐν τῷ παρὰ τῷ Μαιάνδρῳ ποταμῷ ἄστει τῆς Τριπόλεως· ἐκεῖ δ' οἱ τοῦ Σουλτάνου ὑπηρέται εἰργάσαντο ἐκ τοῦ αὐτοσχεδίου γέφυραν ξυλίνην διὰ τῆς ὁποίας διελθόντες τὸν ποταμὸν οἱ ἡγεμόνες ἐδεξιώσαντο ἀλλήλους· ἔπειτα δὲ συνωμολόγησαν ἐν ἔτει 1243 πρὸς ἀλλήλους συμμαχίαν ἀμυντικὴν καὶ ἐπιθετικήν, τὴν ὁποίαν ἐνόρκως παρεδέχθησαν, ὑποσχόμενοι ἀλλήλοις πᾶσαν ἀντίληψιν καὶ συνδρομήν. Τοιουτοτρόπως ἀνταλλάξαντες διάφορα δῶρα ἑκατέρωθεν ἀπῆλθον ὁ μὲν Βατάτζης πρὸς τὴν Φιλαδέλφειαν, ὁ δὲ Σουλτάνος εἰς τὸ Ἰκόνιον, ἔνθα ἦσαν τὰ ἀνάκτορα αὐτοῦ (1).

Ἐξασφαλίσας διὰ τῆς συνθήκης ταύτης ὁ αὐτοκράτωρ τὰ ἀνατολικὰ ὅρια τοῦ κράτους του καὶ μικρὸν φοβούμενος τοὺς Φράγκους ἀπεσύρθη εἰς Λάμψακον, καὶ ἐκεῖ ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀνάπτυξιν τῶν ὑπηκόων του, οἵτινες μετὰ τοὺς ἀδιαλείπτους ἐκείνους πολέμους εἶχον βεβαίως ἀνάγκην οὐ σμικρὰν ἀναπαύσεως. Ὁποῖα δὲ εὐδαιμονία ἐπῆλθε κατὰ τὸ διάστημα τῆς εἰρήνης ταύτης, ἐξιστορεῖ ὁ Βυζαντινὸς ἱστοριογράφος Νικηφόρος ὁ Γρηγορᾶς διὰ τῶν ἑξῆς. «Ἄδειαν γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι, λέγει, καὶ ἀνακωχὴν τῶν μακρῶν εἰληφότες πολέμων, εἰς τὴν τῶν οἰκείων κτημάτων καὶ πραγμάτων ἐπέδωκαν ἐπιμέλειαν· αὐτός τε γὰρ ὁ βασιλεὺς τοσοῦτο μέρος ἀποτεμόμενος γῆς, ὅση τε ἀρόσιμος καὶ ὅση πρὸς ἀμπελουργίαν εὔθετος, ὅσην ἐξαρκεῖν ἔκρινεν ἐς τε βασιλικὴν τράπεζαν καὶ εἰς ὅσα ἡ εὐεργετοῦσα καὶ διαρκῶς

(1) Γεωργ. Ἀκροπολ. 41.

χορηγοῦσα γνώμη τοῦ βασιλέως παρεκελεύετο (γηροτροφεῖα δὲ ἦσαν ταῦτα καὶ πτωχοτροφεῖα καὶ ὅσα τοὺς ἐκ παντοίων νοσημάτων ἐθεράπευον τραυματίας), ἐπιμελητάς τε τούτοις ἐπιστήσας, ὁπόσοι καλῶς γεωργεῖν τε καὶ ἀμπελουργεῖν ἴσασι, πολλήν τε καὶ ἄφθονον τὴν τῶν καρπῶν ἐτήσιον ἤθροιζε χορηγίαν, οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ἵππων καὶ βοῶν καὶ ποιμνίων, ὁμοῦ τε καὶ συῶν ἀγέλας προσεκτήσατο ἐπὶ τούτοις καὶ παντοίων ὀρνίθων ἡμέρων εἴδη, ἐξ ὧν πολύχους ὁ τῶν γεννωμένων πορισμὸς ἐφαίνετο καθ' ἕκαστον ἐνιαυτόν. Τοῦτο δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις παρήνει ποιεῖν, ὅσοι τε τῶν γένει προσηκόντων καὶ ὅσοι τῶν ἄλλως εὐγενῶν ἦσαν, ἵν' ἕκαστος οἴκοθεν ἔχων τῆς χρείας τὸ διαρκὲς, μήτι χεῖρα τοῖς ἰδιώταις καὶ ἀσθενεστέροις ἐπάγῃ πλεονεκτοῦσαν, καὶ ἅμα καθαρεύουσα ἡ Ῥωμαίων τελέως ἐντεῦθεν ἀδικημάτων ᾖ πολιτεία. Καὶ μέντοι καὶ χρόνων ὀλίγων αἱ πάντων ἀποθῆκαι βρίθουσαι τοῖς καρποῖς ἑωρῶντο, αἵ τε ὁδοὶ καὶ ἀγυιαὶ καὶ πᾶσα μάνδρα καὶ σηκὸς ἐστενοχωροῦντο τοῖς κτήνεσι καὶ ὁπόσαι τῶν ὀρνίθων ἦσαν ἀγέλαι.» Κατ' εὐτυχίαν τοῦ Βατάτζη ἐπῆλθεν εἰς τοὺς Τούρκους λιμὸς ἰσχυρὸς καὶ σπάνις μεγίστη τῶν χρειωδῶν, δι' ὅπερ αἱ ὁδοὶ πᾶσαι ἦσαν μεσταὶ τῶν τοῦ ἔθνους ἐκείνου, κατερχομένων εἰς τὸ κράτος του ἵν' ἀγοράσωσι τροφὰς, καὶ φερόντων ὡς ἀντάλλαγμα, ἄργυρον, χρυσὸν, ὑφάσματα καὶ ἕτερα πολυτελῆ εἴδη. «Καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ, προστίθησιν ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς, τάχιστα οἱ Ῥωμαίων οἶκοι πλούτου βαρβαρικοῦ πλήρεις κατέστησαν, πολλῷ δὲ πλέον τὰ βασιλικὰ ταμεῖα ἤδη τῇ τῶν χρημάτων ἔβριθον δαψιλείᾳ· καὶ ἵν' ἐν βραχεῖ παραστήσω τὸ πᾶν, οἱ ταῖς τῶν ὀρνίθων ἀγέλαις ἐπιστατοῦντες ὁπόσα τίκτοιεν αὗται ᾠὰ, ἀνὰ πᾶν συναθροίζοντες ἔτος ἐπίπρασκον ὡς ὀλίγου χρό-

νου πρὸς τῶν συναχθέντων ἐντεῦθεν χρημάτων στέφανον κατασκευασθῆναι τῇ βασιλίδι, λίθοις καὶ μαργάροις λίαν πολυτελέσι διηνθισμένον, ὃν καὶ ὠάτον ὁ βασιλεὺς ἐπωνόμασε, διὰ τὸ ἐκ τῆς τῶν ὠῶν πράσεως κατεσκευάσθαι αὐτόν.» Μὴ ἀρκούμενος εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ταύτην ἀνάπτυξιν τῶν ὑπηκόων του, ἐπειδὴ ἔβλεπεν ὅτι πολὺς πλοῦτος ἐκενοῦτο μάτην ἐκ τῶν ταμείων των εἰς τὰ ἐξ ἀλλοδαπῶν ἐθνῶν ἐνδύματα, ὅσα ἐκ Βαβυλωνίου καὶ Ἀσσυρίου σηριακοῦ κατεσκευάζοντο καὶ παρὰ τῶν Ἰταλῶν ἐπιτηδείως ἐξυφαίνοντο, διέταξεν ἵνα οὐδεὶς τῶν ὑπηκόων του μεταχειρίζηται αὐτὰ ἐπὶ ποινῇ ἀτιμώσεως, ἀλλὰ μόνον νὰ μεταχειρίζωνται ἐκεῖνα ὅσα ἡ χώρα γεωργεῖ, καὶ αἱ χεῖρες των κατασκευάζουσι, διὰ δὲ τοῦ διατάγματος τούτου περιεστάλη ἡ πολυτέλεια καὶ ὁ πλοῦτος ἔμενεν εἰς τὰ ἴδια (1).

Ἐν τούτοις ἡ μεταξὺ Βατάτζη καὶ Βαλδουΐνου διεστὴς ἀνακωχὴ ἤγγιζεν εἰς τὸ τέρμα της· ὁ δὲ δεύτερος, καίτοι πολλῶν πολλαχόθεν ἀποσταλεισῶν αὐτῷ ἐπικουριῶν, ὑπῆρχε πάλιν ἀνίκανος ν᾽ ἀντιστῇ κατ᾽ ἐχθροῦ τοσοῦτον δραστηρίου καὶ πολυμηχάνου, οἷος ἦν ὁ Βατάτζης. Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ μεταβῇ πάλιν εἰς Ἰταλίαν διὰ νὰ ἐπικαλεσθῇ ἐκ νέου τὴν συνδρομὴν τοῦ ὑπερτάτου τῆς Ῥώμης ποντίφικος. Ὁ Πάπας κατείχετο ὑπὸ μεγίστου ζήλου ὑπὲρ τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, πρὸς ἣν ἔπεμψε καὶ μέρος τῶν χρημάτων, ἅτινα ἦσαν προωρισμένα διὰ τὴν ἐπὶ τὴν Παλαιστίνην ἐκστρατείαν, ἔγραψε δὲ καὶ πρὸς διαφόρους ἡγεμόνας, προτρέπων αὐτοὺς νὰ συνδράμωσι τὸν Βαλδουΐνον· ἀλλ᾽ οὗτος ᾐσθάνετο ὅτι ὁ Πάπας ἦν ἀνίσχυρος ὅπως τὸν συνδράμῃ ἀποτελεσματικῶς, ἐνόσῳ διετέλει εἰς πόλεμον πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας

(1) Νικηφ. Γρηγορ. 11, 6.

Φριδερῖκον. Οἱ τῆς Ῥώμης ἱεράρχαι ἀνέκαθεν συγχέοντες τὰ πνευματικὰ πρὸς τὰ κοσμικά, καὶ παραβαίνοντες ῥητὴν ἐντολὴν ἐκείνου, ὃν ἠξίουν ὅτι ἀντεπροσώπευον ἐπὶ τῆς γῆς, προὐτίμων τὴν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου βασιλείαν τῆς ἐπηγγελμένης παρὰ τοῦ Σωτῆρος· διὰ τοῦτο ὁ Πάπας Ἰννοκέντιος ἀναβὰς ἐπὶ τὸν παπικὸν θρόνον, τρεῖς ταὐτοχρόνως ὑπεστήριζε σταυροφορίας, τὴν μὲν ὑπὲρ τῆς Παλαιστίνης κατὰ τῶν Μωαμεθανῶν, κὴν δὲ ὑπὲρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τῶν Γραιτῶν καὶ τὴν τρίτην ὑπὲρ ἑαυτοῦ κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας. Τὸν διαμερισμὸν λοιπὸν ὡς εἰπεῖν τοῦτον τῆς ἐνεργείας τοῦ Πάπα βλέπων ὁ Βαλδουῖνος ἔκρινεν ἀτελέσφορον πᾶσαν αὐτῷ ὑπισχνουμένην ἢ καὶ παρεχομένην συνδρομήν, δι' ὅπερ ἀναχωρήσας ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἐν ἔτει 1244, μετέβη παρὰ τῇ αὐλῇ τοῦ Φριδερίκου καὶ ἀντιλήπτορα προσλαβὼν τὸν κόμητα τῆς Τολώσης Ῥαϋμόνδον ἐπέτυχε νὰ εἰρηνεύσῃ τοὺς τέως διαμαχομένους, τοῦ Πάπα ὑποβληθέντος εἰς τὴν διαιτησίαν αὐτοῦ ἐπί τινων ἀντικειμένων· ἀλλ' ἡ εἰρήνη αὕτη μικρὸν διήρκεσεν, ὁ δὲ Πάπας ἀποσυρθεὶς ἐκ Ῥώμης μετέβη πρῶτον μὲν εἰς Γενούην, εἶτα δὲ εἰς Λούγδουνόν τῆς Γαλλίας, ἐν ᾧ συνεκάλεσε σύνοδον ὅπως συσκεφθῶσι πάντες πῶς ἠδύναντο νὰ συνδράμωσι τὴν Ἁγίαν Γῆν καὶ τὴν Παλαιστίνην, πῶς νὰ ἐμποδίσωσι τὰς εἰσβολὰς τῶν Ταταρων, πῶς τέλος νὰ συμβιβάσωσι τὸν Πάπαν πρὸς τὸν Φριδερῖκον.

Ἡ σύνοδος αὕτη συνῆλθε τῇ 25 Ἰουνίου 1245 ἐν τῇ μητροπόλει τοῦ Λουγδούνου. Ὁ Πάπας ἐπιτελέσας μεγαλοπρεπῆ δοξολογίαν κατέλαβε τὴν πρωτοκαθεδρίαν, ἔχων δεξιόθεν μὲν τὸν αὐτοκράτορα Βαλδουῖνον, ἀριστερόθεν δὲ διαφόρους ἡγεμόνας καὶ ἀπέναντι τὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, τὸν τῆς Ἀντιοχείας

καὶ τὸν Ἀκυιλίας. Ὁ Πατριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως Νικόλαος, λαβὼν πρῶτος τὸν λόγον, ἐξέθηκε διὰ μακρῶν τὴν ἀθλίαν κατάστασιν τῆς ἐκκλησίας του, ἥτις ἐκ τριάκοντα ὑποκειμένων αὐτῇ ἐπισκόπων, μόλις εἶχε πλέον τρεῖς, τῶν ἀσπόνδων τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας ἐχθρῶν, τῶν Γραικῶν, ἐκτεινάντων τὰς κατακτήσεις αὐτῶν μέχρι πρὸ τῶν πυλῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Μετὰ ταῦτα ὁ Πάπας ἀφώρισε τὸν Φριδερῖκον, τὴν συμμαχίαν, ἣν οὗτος συνέθετο πρὸς τὸν Βατάτζην καὶ τὴν συγγένειαν, ἣν συνῆψεν ἐκδοὺς εἰς ἕνα σχισματικὸν (οἷος ἦτο ὁ Βατάτζης) τὴν θυγατέρα του εἰς γάμον. Ἑπομένως συσκεψάμενοι περὶ τῶν μέσων δι' ὧν ἠδύναντο νὰ συνδράμωσι τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀπεφάσισαν ὥστε, οἱ μὲν ἄρχοντες οἱ ἔχοντες προσόδους καὶ μὴ διαμένοντες εἰς τὰς κτήσεις των ἄνευ εὐλόγου αἰτίας ὤφειλον νὰ προσφέρωσιν αὐτῇ τὸ ἥμισυ τῶν εἰσοδημάτων των, τὸ δὲ τρίτον ὅσοι διέμενον καὶ ὧν ἡ πρόσοδος ὑπερέβαινε τὰς ἑκατὸν μάρκας ἀργυρίου, καὶ τὸ δέκατον ἡ Ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία. Μὴ ἀρκούμενος δ' ὁ Πάπας εἰς μόνας ταύτας τὰς συνδρομὰς διέταξε βραδύτερον ὥστε ὅλα τὰ κακῶς ἀποκτηθέντα ἐκ δόλου, τόκου ἀδίκου ἢ ἄλλως πῶς χρήματα, ὅλα τὰ κληροδοτήματα ὅσα κατελείποντο εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἐκτελεστῶν τῆς διαθήκης ὑπὲρ ἀγαθοεργῶν σκοπῶν, καὶ ὅλα τὰ δι' ἄφεσιν ἁμαρτιῶν προσφερόμενα ἐλέη, νὰ δοθῶσι πρὸς ἀνακούφισιν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει αὐτοκρατορίας. Τῆς συνόδου ληξάσης, ὁ Πάπας συνοδευόμενος μεταξὺ ἄλλων ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ πατριάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, μετέβη εἰς τὴν μονὴν τοῦ Κλουνῆ, ἔνθα ἐτέλεσε τὴν εὐχαριστήριον ἱεροπραξίαν, παρόντος τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου μετὰ τῆς μητρὸς καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του κόμητος τοῦ Ἀρτοα, τοῦ

υἱοῦ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀῤῥαγωνίας καὶ ἄλλων. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ ἔτος ἔμεινεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Λουδοβίκου, ἐπικαλούμενος τὴν συνδρομὴν τῆς Εὐρώπης ὑπὲρ τῆς κινδυνευούσης αὐτοκρατορίας του (1).

Βαρέως ὑπέμεινεν ὁ Βατάτζης τὴν τῆς συζύγου αὐτοῦ Εἰρήνης στέρησιν· παρελθόντος ὅμως χρόνου τινος, ἦλθεν εἰς δεύτερον γάμον μετὰ Ἄννης τῆς θυγατρὸς τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας καὶ ἀδελφῆς Μανφρέδου τοῦ Βασιλέως τῆς Σικελίας· ἐπειδὴ δὲ αὕτη ἦν πολὺ νέα τὴν ἡλικίαν, ὁ πατήρ της τῇ ἔδωκε σὺν πολλαῖς ἄλλαις ὑπηρετρίαις ὡς τροφὸν καὶ παιδαγωγὸν γυναῖκά τινα καλουμένην Μαρκεσίνην, τῆς ὁποίας ἡ καλλονὴ τοῦ προσώπου καὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἦτο σαγήνη, ἣν δυσκόλως ἐδύνατό τις νὰ ἀποφύγῃ. Ἡ γυνὴ αὕτη διὰ φίλτρων καὶ καταδέσμων ἐρωτικῶν καὶ διὰ τῶν χαρίτων αὐτῆς ἐξέκαυσε πρὸς τὸν ἔρωτά της τὸν βασιλέα ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε παρορῶν ἐκεῖνος τὴν νόμιμον αὐτοῦ σύζυγον Ἄνναν καὶ ὅλως προσηλωμένος εἰς τὴν Μαρκεσίνην, τῇ ἐπέτρεψε νὰ φέρῃ καὶ τὰ βασιλικὰ σύμβολα, πέδιλα δηλαδὴ κοκκοβαφῆ καὶ ἐφεστρίδας τοιαύτας καὶ χαλινὰ καὶ νὰ ἔχῃ καὶ συνοδείαν, οἵαν, οὐδ' αὐτὴ ἡ βασιλίς. Βεβαίως ἡ τοιαύτη κατάστασις ἔπρεπε νὰ τῷ προσελκύσῃ τὴν κατάκρισιν καὶ τὸ μῖσος τῶν ὑπηκόων του· ἀλλ' ἡ πρὸς αὐτοὺς ἀγαθότης του καὶ αἱ εὐποιΐαι του περιέστελλον αὐτοὺς καὶ τοὺς ἠνάγκαζον νὰ μετριάζωσι τὴν ἀγανάκτησίν των. Καὶ αὐτὸς ὅμως ὁ Βατάτζης συναισθανόμενος τὸ ἄτοπον τῆς διαγωγῆς του ἐθλίβετο ἐνδομύχως καὶ ἐτήκετο· ἀλλ' ὁ πρὸς τὴν Μαρκεσίνην ἔρως του ἦν ἀνώτερος παντὸς ἄλλου αἰσθήματος. Μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἡ Μαρκεσίνη ὑπὸ

(1) Acta Conc. Lugd—Fleury, hist. eccles. l. 82 art 23 et suiv.

τῆς πολυπληθοῦς αὐτῆς θεραπείας συνοδευομένη, εἰσῆλθεν εἰς τὴν κατὰ τὰ Ἠμάθια μονὴν τοῦ ἁγίου Γρηγορίου καθ' ἣν ὥραν ἐτελεῖτο ἡ θεία μυσταγωγία. Ὁ τῆς μονῆς προϊστάμενος Νικηφόρος ὁ Βλεμμύδης, ἰδὼν τὴν γυναῖκα ταύτην, ἣν ἐν σωζομένῃ ἐπιστολῇ του ὀνομάζει «ἀσελγῆ τε καὶ φαρμακὸν, τῆς οἰκουμένης τὸ πρόσκομμα, τὸ παγκόσμιον σκάνδαλον μετὰ τοῦ αὐχένος καὶ τῆς ὀφρύος καὶ τοῦ φρυάγματος,» πρὶν ἢ εἰσέλθῃ εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ ναοῦ, διέταξε καὶ ἔκλεισαν τὰς θύρας, κρίνων ἁμάρτημα νὰ ἐπιτρέψῃ αὐτῇ ὅπως διὰ τῶν βεβήλων καὶ ἀθεμίτων ποδῶν της πατήσῃ ἔδαφος ἱερὸν, καὶ ἀποδιώξας αὐτὴν μετ' αἰσχύνης. Ἡ Μαρκεσίνη θεωρήσασα τὴν προσβολὴν βαρεῖαν καὶ σκληρὰν ἐπέστρεψε πρὸς τὸν βασιλέα ὀδυρομένη καὶ ἐπικαλουμένη τὴν ἐκδίκησιν αὐτοῦ κατὰ τοῦ Βλεμμύδου· ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ἔνδακρυς γενόμενος, βύθιον στενάξας καὶ πλήρης κατηφείας εἶπεν. «Ἵνα τί μὲ κολάζειν ἄνδρα δίκαιον συνωθεῖτε; Εἰ γάρ μοι πρὸς βουλήσεως ἦν ἀτιμίας ὁμοῦ καὶ αἰσχύνης καθῆσθαι ἐκτὸς, ἀκίβδηλον ἂν τὸ τῆς βασιλείας ἐτήρουν σεμνὸν καὶ αὐτός· νῦν δὲ τὰς αἰτίας τῶν ἐμῶν ὕβρεων καὶ τῆς βασιλείας αὐτῆς αὐτὸς παρεχόμενος, προσηκούσας ἀπολαμβάνω λοιπὸν ἐντεῦθεν τὰς ἀμοιβὰς καὶ τῶν πονηρῶν σπερμάτων ἄξια τὰ γεώργια.» Καὶ ἄδηλον μὲν εἶνε μετὰ ταῦτα ἂν ἡ Μαρκεσίνη ἐξηκολούθησε μέχρι τέλους τὴν αὐτὴν ἀπολαύουσα παρὰ τῷ βασιλεῖ εὔνοιαν· ἀλλ' ὁ Βλεμμύδης δικαιολογῶν τὴν διαγωγήν του, ἐδημοσίευσεν ἐγκύκλιον ἐπιστολὴν πλήρη χριστιανικῆς ἀρετῆς καὶ Εὐαγγελικῶν παραγγελμάτων, τὰ ὁποῖα ὀφείλουσι νὰ ῥυθμίζωσι τὴν διαγωγὴν τοῦ καλοῦ ποιμένος. (1)

Ἐνῷ ὁ Βαλδουῖνος, περιφερόμενος εἰς Εὐρώπην ἐπή-

(1) Νικηφ. Γρηγορ. 11. 7. Ἀκροπολ. 2. 7 Παχυμέρ. V. 6.

τει ὑπὲρ τοῦ καταῤῥέοντος θρόνου του τὴν συνδρομὴν τῶν διαφόρων ἡγεμόνων, ὁ Βατάτζης ἄγρυπνος πάντοτε ὅπως ὠφελεῖται ἐκ τῶν περιστάσεων, ἰδὼν ὅτι οὐδὲν ἔχει νὰ φοβῆται ἐκ τῶν Ταταρων, ἀπησχολημένων ὄντων περὶ πολέμους ἄλλων ἐθνῶν, καὶ καταλιπὼν εἰς τὸ κράτος του τοποτηρητὴν τὸν υἱόν του Θεόδωρον διεπεραιώθη τὸν Ἑλλήσποντον, ὅπως ἐπισκεφθῇ τὰς χώρας αὐτοῦ, αἵτινες ἐξετείνοντο ἀπὸ τοῦ ἄστεως τοῦ καλουμένου Ζίχνα μέχρι τῶν Σεῤῥῶν. Ἀφικόμενος δὲ εἰς τὰ μέρη τοῦ Κισσοῦ, διέβη τὸν ποταμὸν Ἕβρον, τῇ 4 Σεπτεμβρίου 1246 καὶ ἐξηκολούθει τὴν πορείαν του, ὅτε ἔλαβε γραφὴν τοῦ τὴν δημόσιον τῆς Ἀχριδοῦ ἀρχὴν κρατοῦντος ὅτι ἀπεβίωσεν ὁ τῶν Βουλγάρων Βασιλεὺς Καλλιμάνος, ὡς μέν τινες ἔλεγον νόσῳ φυσικῇ, ὡς δ' ἕτεροι, δηλητηριασθείς. καὶ ὅτι διάδοχος αὐτοῦ ἦτο ὁ νεώτερος ἀδελφός του Μιχαήλ. Τοῦτο μαθὼν ὁ βασιλεὺς παραμείψας τὴν Χριστούπολιν ἔφθασεν εἰς Φιλιππούπολιν, καὶ ἐκεῖ σκέψιν ἐποιήσατο μετὰ τῶν στρατηγῶν του ἂν ἔπρεπε νὰ προσβάλῃ τοὺς Βουλγάρους, καὶ ἂν ἦτο δυνατὸν νὰ κυριεύσῃ τὰς Σέῤῥας. Ἐκ τούτων τινὲς ἔλεγον ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ πράξῃ τοιοῦτό τι, διότι ἦτο ἀνέτοιμος πρὸς πόλεμον καὶ οὐδὲ τὰς ἀναγκαίας μηχανὰς εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ, ἐνῷ τὸ ἄστυ τῶν Σεῤῥῶν ὑπὸ ἰσχυροῦ τείχους περιφρουρούμενον ἀπῄτει καὶ στρατὸν πολυάριθμον πρὸς πολιορκίαν καὶ ἑλεπόλεις καὶ ἄλλας μηχανάς· τοὐναντίον δὲ ὁ μέγας δομέστικος Ἀνδρέας Παλαιολόγος συνεβούλευσεν ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀποπειραθῇ τὴν ἅλωσιν τῶν Σεῤῥῶν, καὶ εἰ μὲν ἐπετύγχανε, καλῶς· ἄλλως οὐδεμίαν ζημίαν ἤθελο πάθει, καθόσον οἱ Βούλγαροι ὑπὸ βρέφους ἀρχόμενοι, ἀδαοῦς πολέμων ὄντος, ἤθελον ἐπιζητήσει μᾶλλον τῶν μαχῶν τὴν εἰρήνην. Ἡ συμβουλὴ αὕτη ἤρεσεν εἰς τὸν

βασιλέα ὡς ἡ ἀρίστη, καὶ δὴ λαβὼν τὴν πρὸς Σέῤῥας ἄγουσαν ὁδὸν, ἐστρατοπέδευσεν ἀπέναντι τῆς πόλεως ταύτης, προσπαθῶν, ἐλλείψει ἱκανοῦ στρατοῦ, νὰ τὴν κυριεύσῃ διὰ στρατηγημάτων. Αἱ Σέῤῥαι τὸ πάλαι ἦσαν πόλις μεγίστη καὶ εὔπορος, ἀλλ' ἀφ' ὅτου οἱ Βούλγαροι τὴν κατέλαβον, ἀπώλεσαν πᾶσαν αὐτῶν τὴν εὐδαιμονίαν, διὰ τοῦτο κατέστησαν κώμη ἁπλῆ, καὶ μόνη ἡ ἀκρόπολις ἦτο ὁπωσοῦν ηὐτρεπισμένη καὶ τετειχισμένη· ὁ ταύτης δὲ φρούραρχος ὀνομαζόμενος Δραγωτᾶς διέτριβε συνήθως εἰς Μελένικον. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ κάτω πόλις ἦν ἀτείχιστος, συναθροίσας ὁ βασιλεὺς τοὺς ἐπὶ μισθῷ τοῖς στρατιώταις δουλεύοντας, οὓς κοινῶς Τζουλούκωνας ἐκάλουν, τοὺς ἔπεισε νὰ ἐφορμήσωσι καὶ κυριεύσωσι τὴν πόλιν. Τούτου δὲ γενομένου εὐκόλως, ἰδὼν ὁ φρούραρχος Δραγωτᾶς ὅτι δὲν δύναται ν' ἀντιστῇ κατὰ τῶν Γραικῶν, πέμψας πρέσβεις προσέφερε τὴν ὑποταγήν του εἰς τὸν βασιλέα· ἐκεῖνος δὲ ἐνδύσας αὐτὸν χλαῖναν χρυσίῳ συνυφασμένην, καὶ δοὺς αὐτῷ ἱκανὰ χρήματα ἀπέπεμψε πρὸς τὸ Μελένικον, ὅπως προπαρασκευάσῃ καὶ τὴν τῆς πόλεως ἐκείνης ὑποταγήν (1).

Ἀφικόμενος εἰς Μελένικον ὁ Δραγωτᾶς ἤρξατο προτρέπων τοὺς κατοίκους κρυφίως ὅπως παραδώσωσι τὴν πόλιν εἰς τὸν Βατάτζην, καὶ ἐπειδὴ ὁ ταύτης ἡγεμὼν Νικόλαος Λιτοβόης ἦν κλινήρης, ὑπὸ δεινῆς κατεχόμενος ποδαλγίας, ὁ Δραγωτᾶς ἐδύνατο νὰ ἐνεργῇ ἀπροκαλύπτως τὰ κατὰ νοῦν· εἷς δὲ τῶν ἐπιφανεστέρων κατοίκων τῆς πόλεως, Νικόλαος Μαγκλαβίτης τοὔνομα, ἀνὴρ δραστήριος καὶ πολυμήχανος, πληροφορηθεὶς τὰ γενόμενα, ἠθέλησε νὰ ὠφεληθῇ αὐτὸς ἀντὶ τοῦ Δραγωτᾶ ἐκ τῆς περιστάσεως. Συναθροίσας λοιπὸν τὸν λαὸν ἤρξατο φανερῶς

(1) Ἀκροπολ. 43.

τοιαῦτα λέγων· «Πολλὰ μὲν ἡμεῖς ὑπέστημεν κατὰ τὴν βασιλείαν τοῦ ἀφήλικος Καλλιμάνου ὑπὸ τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ, ἠλπίζομεν ὅμως πάντοτε ὅτι, αὐτοῦ ἀνδρωθέντος καὶ ἐλθόντος εἰς κατάστασιν νὰ διακρίνῃ τὸ φαῦλον ἀπὸ τὸν ἀγαθὸν, ἠθέλομεν ἀνταμειφθῆ δι᾽ ὅσας κακοπαθείας ὑπέστημεν. Ἀλλὰ νῦν ὅτε κακῇ μοίρᾳ, ἐκείνου ἀποβιώσαντος, ἄλλο βρεφύλλιον ἀνέλαβε τὴν τῶν Βουλγάρων ἀρχὴν, εἴημεν ἂν ἀνοητότεροι πάντων τῶν ἀνθρώπων, εἰ συγκατενεύομεν πάλιν νὰ ὑποστῶμεν τὰ αὐτὰ δεινὰ καὶ νὰ μείνωμεν ἀδέσποτοι, ἐνῷ ἐκ τῆς ἐκρρύθμου ταύτης καταστάσεως καὶ τὰ πρότερα ἡμῶν δυστυχήματα ἐπήγασαν, καὶ ὅλα τὰ κακὰ συνήθως προέρχονται. Νομίζω λοιπὸν καλὸν ἀφοῦ ὁ βασιλεὺς τῶν Ῥωμαίων, ἀνὴρ εὐθὺς, πιστὸς, δίκαιος καὶ διακρίνων τὸ ἐσθλὸν ἀπὸ τοῦ φαύλου, ἦλθεν ἐνταῦθα, νὰ παραδοθῶμεν εἰς αὐτὸν, καθόσον μάλιστα ὁ τόπος οὗτος ἀνῆκεν ἔκπαλαι τοῖς Ῥωμαίοις, καὶ ἡμεῖς ἐκ Φιλιππουπόλεως ὁρμώμενοι, ἐσμὲν, καίτοι συγχρωτιθέντες τοῖς Βουλγάροις, καθαροὶ τὸ γένος Ῥωμαῖοι. Ἄλλως τε καὶ Βούλγαροι ἂν θεωρηθῶμεν, ὁ τῶν Ῥωμαίων βασιλεὺς δικαιοῦται ἀληθῶς καὶ ἐν ἡμῖν· διότι ὁ υἱὸς τούτου καὶ βασιλεὺς Θεόδωρος πρὸς τὸν Βασιλέα τῶν Βουλγάρων Ἀσὰν εἶχε συγγένειαν, καὶ νῦν ἡ τοῦ Ἀσὰν θυγάτηρ δέσποινα παρὰ Ῥωμαίοις καὶ εἶνε καὶ ὀνομάζεται. Ἕνεκα λοιπὸν τούτων πάντων νομίζω δίκαιον νὰ ὑποταχθῶμεν καὶ νὰ κλίνωμεν τὸν αὐχένα εἰς αὐτόν· διότι ὁ ζυγὸς τῶν φρονίμων καὶ γηραιῶν βασιλέων εἶνε πολὺ ἐλαφρότερος τῶν ἔτι ἐν μείραξι διατελούντων.» Οἱ λόγοι οὗτοι ἔπεισαν τοὺς κατοίκους ὅπως ὑποταχθῶσι τῷ Βατάτζῃ, καὶ δὴ πέμψαντες πρέσβεις ἐσυνθηκολόγησαν πρὸς αὐτόν. Ἐπιστρεψάντων δὲ τῶν πρέσβεων μετὰ χρυσοβούλου ὑπὲρ τῆς πόλεως τοῦ Μελενίκου, ὑ-

πὲρ τοὺς πεντακοσίους τῶν κατοίκων ἐξῆλθον ὅπως προσκυνήσωσι τὸν βασιλέα, περὶ τόπον Λαβίσδαν καλούμενον· ἐκεῖνος δὲ ἰδὼν μακρόθεν αὐτοὺς, πλήρης χαρᾶς ἀνέκραξε· «Διὰ τίνος ἄρα μάχης ὑπετάξαμεν αὐτούς; διὰ πόσων φαλάγγων ἱππέων τοὺς ἐνικήσαμεν; ὀρθὸν λοιπὸν εἶνε τὸ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου εἰρημένον, «Οὐ τοῦ τρέχοντος, οὐδὲ τοῦ διώκοντος, ἀλλὰ τοῦ εὐδοκοῦντος Θεοῦ.» Μετὰ τὴν ὑποταγὴν δὲ ταύτην τοῦ Μελενίκου πολλαὶ χῶραι καὶ πόλεις περιῆλθον ἀναιμωτὶ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ βασιλέως, οἷον ὁ Στενίμαχος καὶ ἡ Τζέπαινα καὶ ὅσα παρέκειντο τῷ ὄρει τῆς Ροδόπης πρὸς μεσημβρίαν, πρὸς βορρᾶν δὲ τὸ Στούμπιον, ἡ Χοτοβὸς, τὸ Βελεβούδιον, τὰ Σκοπία, ἡ Βελεσὸς, ἡ Νευστάπολις, ἡ Πρόσακος καὶ ἅπασα ἡ μέχρι Πριλάπου καὶ Πελαγονίας χώρα. Τοιουτοτρόπως ὁ Βατάτζης «πολλῶν ἄστεων καὶ χώρων πολλῶν ἐγεγόνει δεσπότης ἐν ἀκαρεῖ, μή τινος πολέμου γεγενημένου, μηδέ τινος πεσόντος ἐν μάχῃ, μηδὲ χυθέντος αἵματος, μηδὲ ξίφους κατορχησαμένου σώματος, ἀλλ' ἡμέρως καὶ γαληνῶς, ὥσπερ κλήρου τινὸς πατρόθεν τούτῳ προσήκοντος ἀνιδρωτὶ τῶν τοιούτων ἁπάντων κατῆρξε» (1).

Διὰ τῆς ἐπαυξήσεως ταύτης τοῦ κράτους του πρὸς μεσημβρίαν καὶ πρὸς δυσμὰς ὁ Βατάτζης περιέζωσε πανταχόθεν ὡσεὶ πολιορκῶν τὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως· παρεσκευάζετο δὲ, μεσοῦντος Νοεμβρίου τοῦ ἔτους 1245, νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Νίκαιαν ὅτε τῆς τύχης νέα εὔνοια ἐμεγάλυνε περισσότερον τὸ κράτος αὐτοῦ. Ἐν τοῖς προηγουμένοις εἴπομεν ὅτι τὴν Θεσσαλονίκην διῴκει τίτλῳ δεσπότου ὁ Ἰωάννης· ἀποβιώσαντος ὅμως αὐτοῦ μετ' ὀλίγον, ἀνέλαβε τὴν ἐξου-

(1) Ἀκροπολ. 41.

σίαν ὁ τοῦ Ἰωάννου ἀδελφὸς Δημήτριος, «ἀτάσθαλον, καθὼς λέγει ὁ Ἀκροπολίτης, μειράκειον καὶ παιδιαῖς ἐνσχολάζειν προσῆκον καὶ μειρακίων ἀθύρμασι, μήτι γε ἀνδρῶν προΐστασθαι συνετῶν καὶ πολιτείας κατάρχειν καὶ νομίμως ἐπιστατεῖν.» Τὴν φαύλην αὐτοῦ διοίκησιν μὴ ἀνεχόμενοί τινες ἐκ τῶν προκρίτων τῆς Θεσσαλονίκης, ὁ Καμπανὸς Ἰατρόπουλος, ὁ Σπαρτηνός, ὁ Κουτζουλάτος, ὁ Μιχαὴλ Λάσκαρις, ὁ Τζυρίθων καὶ ἄλλοι, συνώμοσαν ὅπως ἀπαλλάξωσι τὸν τόπον τοῦ ἀτασθάλου ἐκείνου μείρακος· ἔπεμψαν λοιπὸν πρέσβυν πρὸς τὸν Βατάτζην τὸν Καμπανόν, λόγῳ μὲν ἐμπορίας, πράγματι δὲ ὅπως διαπραγματευθῇ μετ' ἐκείνου τὴν παράδοσιν τῆς Θεσσαλονίκης ἐπὶ τῷ ὅρῳ τῆς διὰ χρυσοβούλου ἐπικυρώσεως τῶν ἀρχαίων ἐθῶν καὶ δικαιωμάτων τῶν κατοίκων. Παραχωρήσας τὸ αἰτούμενον ὁ βασιλεύς, ἀπῆρεν ἐκ Μελενίκου, τοῦ Καμπανοῦ προαναχωρήσαντος, καὶ κατηυθύνθη εἰς Θεσσαλονίκην· πέμψας δὲ πρέσβεις πρὸς τὸν Δημήτριον τὸν προσεκάλεσε νὰ ἔλθῃ παρ' αὐτῷ ὅπως τῷ προσφέρῃ τὰ σεβάσματά του· ἀλλ' ὁ Δημήτριος βασιζόμενος εἰς τὰς ἀπατηλὰς συμβουλὰς τῶν ἰδίων συνωμοτῶν, ἀπεφάσισε νὰ μὴ ὑπακούσῃ εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ Βατάτζη· ὁποῖαι δὲ ἦσαν αἱ σκευωρίαι, τὰς ὁποίας μετεχειρίζοντο ὅπως ἐξαπατήσωσιν οἱ περὶ αὐτὸν τὸν δυστυχῆ ἐκεῖνον δεσπότην μαρτυρεῖ τὸ ἑξῆς γεγονός. Ἐπανελθόντα τὸν Καμπανὸν ἐκ τῆς πρὸς τὸν Βατάτζην πρεσβείας, ἐπρόδωσάν τινες πρὸς τὸν Δημήτριον ὡς μετὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ συνεννοούμενον· προσκληθεὶς λοιπὸν παρουσίᾳ αὐτοῦ ἐκατηγορεῖτο ὅτι ῥᾳδιουργεῖ τὸν λαὸν καὶ καταπροδίδει τὸν ἡγεμόνα αὐτοῦ· μὴ ἔχων δὲ τί πρὸς ταῦτα νὰ ἀντείπῃ, ἐκινδύνευε νὰ καταδικασθῇ εἰς θάνατον. Τοῦτο μαθὼν ὁ συμμύστης αὐτοῦ Σπαρτηνὸς ἔδραμεν

εἰς τὰ ἀνάκτορα, καὶ στραφεὶς πνευστιῶν πρὸς τὸν Δημήτριον, «Τί ἤκουσα, λέγει, δέσποτα, ὅτι οὗτος εἶνε προδότης; Ἀλλ' ἂν τοῦτο ἀποδειχθῇ ἀληθὲς, μυρίων θανάτων ἄξιος εἶνε ὁ κακοῦργος.» Ὁ Δημήτριος πιστεύσας εἰς τὴν προσπεποιημένην ἀγανάκτησιν τοῦ Σπαρτηνοῦ, «Ναὶ, ἀποκρίνεται, κατηγοροῦσιν αὐτοῦ ὅτι εἶνε προδότης.» «Προδότης! ἐπιφωνεῖ ὁ Σπαρτηνὸς πλήρης ὀργῆς, καὶ ὁρμήσας ἐῤῥάπισε τὸν Καμπανὸν ἐπανειλημμένως· εἶτα δὲ ἁρπάσας αὐτὸν ἀπὸ τοῦ γένυος, «Ἐγὼ, εἶπε, παραλαβὼν αὐτὸν εἰς τὸν οἶκόν μου θὰ τὸν ἀναγκάσω νὰ ὁμολογήσῃ τὴν ἀλήθειαν.» Καὶ λαβὼν αὐτὸν τὸν ἔφερεν εἰς τὸν οἶκόν του, ἔνθα τὸν ἐδεξιώθη λίαν φιλοφρόνως· ἀπαιωρήσας δὲ ἀσκὸν πλήρη ἀέρος ἤρξατο νὰ τύπτῃ αὐτὸν, τοῦ Καμπανοῦ ἐκπέμποντος γοερὰς κραυγάς. Ἀφοῦ δὲ πολλάκις ἐπανέλαβε τὸν ἀβλαβῆ τοῦτον τυμπανισμὸν ἐπανελθὼν πρὸς τὸν Δημήτριον, «Δέσποτα, λέγει, ὅρκῳ σε πιστώσω τὸ πρᾶγμα· Μὰ τὸν σὸν καὶ ἡμῶν ἁπάντων Δημήτριον, τὸν κηδεμόνα τῆς Θεσσαλονίκης καὶ πολιοῦχον (οὗτος δὲ ἦτο ὁ τῶν Θεσσαλονικέων ὅρκος) τοιοῦτός ἐστιν ὁ Καμπανὸς, ὁποῖος ὁ Σπαρτηνὸς καὶ οὕτω διάκειται περὶ σὲ, καθάπερ δὴ καὶ ὁ Σπαρτηνὸς, ὃν ἀνθρώπων ἁπάντων πλέον σε φιλοῦντα ἐπέγνως.» Τοιουτοτρόπως ὁ Καμπανὸς ἀπηλλάγη τῆς ἀποδιδομένης αὐτῷ κατηγορίας (1).

Ἐν τούτοις ὁ Βατάτζης ἀφικόμενος πρὸ τῆς Θεσσαλονίκης ἔπεμψε τὸ δεύτερον πρέσβεις πρὸς τὸν Δημήτριον προσκαλῶν αὐτὸν νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ στρατόπεδόν του καὶ νὰ τῷ ἐξαποστείλῃ ζωοτροφίας· ἀρνουμένου δὲ τοῦ δεσπότου νὰ ὑπακούσῃ, ὁ αὐτοκράτωρ ἔμεινεν ἐπί τινας ἡμέρας πρὸ τῆς Θεσσαλονίκης περιμένων τὴν

(1) Ακροπολ. 4.

ἐκπλήρωσιν τῆς ὑποσχέσεως τῶν συνωμοτῶν. Καὶ ὄντως μιᾷ τῶν ἡμερῶν αἱ πύλαι τῆς πόλεως ἠνοίχθησαν αἴφνης, ὁ δὲ Βατάτζης μετὰ τῶν στρατιωτῶν του ἐφορμήσας κατέλαβεν αὐτήν. Ὁ Δημήτριος ἰδὼν τὴν ἐπιβουλὴν κατέφυγεν εἰς τὴν ἀκρόπολιν· ἡ δὲ ἀδελφή του Εἰρήνη καὶ χήρα τοῦ Ἀσὰν ἐλθοῦσα, καὶ πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ Βατάτζη πεσοῦσα, τὸν παρεκάλει νὰ φεισθῇ τοῦ ἀφήλικος αὐτῆς ἀδελφοῦ καὶ μὴ τὸν στερήσῃ τῶν ὀφθαλμῶν. Λαβοῦσα δὲ τὴν ὑπόσχεσιν αὐτοῦ ὅτι δὲν θέλει τὸν τυφλώσει, μετέβη παρὰ τῷ ἀδελφῷ της καὶ τὸν ἔπεισε νὰ παραδοθῇ· τοιουτοτρόπως περιῆλθε καὶ ἡ Θεσσαλονίκη ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ (1).

Ὀλίγας ἡμέρας ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ προσκαρτερήσας ὁ βασιλεὺς καὶ ὑπὸ τοῦ χειμῶνος κατεπειγόμενος ν' ἀναχωρήσῃ κατέλιπεν ἐν μὲν τῇ Θεσσαλονίκῃ φρούραρχον τὸν μέγαν δομέστικον Ἀνδρόνικον Κομνηνὸν τὸν Παλαιολόγον, ἐν δὲ τῷ Μελενίκῳ, ταῖς Σέῤῥαις καὶ τοῖς περιχώροις τὸν τούτου υἱὸν Μιχαὴλ Κομνηνὸν, καὶ κατακλείσας τὸν τέως δεσπότην τῆς Θεσσαλονίκης Δημήτριον εἰς τὸ φρούριον τῶν Λεντιανῶν, ἐπέστρεψε κατὰ μῆνα Δεκέμβριον τοῦ 1246 εἰς Ἀσίαν· ἀποθανόντος δὲ μετ' οὐ πολὺ τοῦ Ἀνδρονίκου Κομνηνοῦ, ὁ Βατάτζης ἐνεπιστεύθη τὴν διοίκησιν τῆς Θεσσαλονίκης εἰς τὸν Θεόδωρον Φιλῆν. Μετὰ δὲ τὴν ἅλωσιν τῆς Θεσσαλονίκης ὁ αὐτοκράτωρ ἐπιθύμει ὅπως ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του ὑποτάξῃ καὶ τὰς μήπω κυψάσας χώρας, ὅσας κατεῖχον ὁ δεσπότης Θεόδωρος Ἄγγελος καὶ οἱ Φράγκοι.

Παραχειμάσας ὁ Βατάτζης εἰς Νυμφαῖον ἦρεν, ἔαρος φανέντος, ἐκεῖθεν, προτιθέμενος νὰ προσβάλῃ τὴν Τζουρουλὸν καὶ τὴν Βιζύην. Διαπεραιωθεὶς λοιπὸν τὸν Ἑλλήσποντον, πρῶτον μὲν ἀφίκετο εἰς Τζουρουλὸν, ἧς

(1) Ἀκροπολ. 45.

ἦρχεν ὁ Ἀνζὼ δὲ-Καχιὲ, σύζυγος Εὐδοκίας τῆς ἀδελφῆς τῆς ἀποθανούσης αὐτοῦ γυναικὸς Εἰρήνης. Ὁ Ἀνζὼ ἐπαιρόμενος ἐπὶ τῇ συγγενείᾳ ταύτῃ ἤλπισεν ὅτι ὁ Βατάτζης δὲν θέλει κυριεύσει τὴν πόλιν· καταλιπὼν ὅθεν τὴν σύζυγον αὐτοῦ Εὐδοκίαν, αὐτὸς ἐξῆλθε τῆς Τζουρουλοῦ. Ἀλλ' ὁ Βατάτζης πολιορκήσας καὶ ἁλώσας τὴν πόλιν, τὴν μὲν γυναικαδέλφην αὐτοῦ ἀπέπεμψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, τοὺς δὲ φρουροὺς τοῦ ἄστεως ἀπέλυσεν. Ἐκυρίευσε δ' ἐπίσης ἐντὸς μικροῦ καὶ τὴν Βιζύην (1).

Ἐνῷ ὁ Βατάτζης ἐπεξέτεινε τὰς κτήσεις αὐτοῦ, ὁ Βαλδουῖνος μετὰ τὴν ἐν Λουγδούνῳ σύνοδον εἰς Παρισίους διαμένων, ἐξηκολούθει ἐπαιτῶν χρηματικὰς καὶ στρατιωτικὰς ἐπικουρίας παρὰ τῶν ἡγεμόνων τῆς Εὐρώπης ὑπὲρ τῆς τὰ λοίσθια πνεούσης αὐτοκρατορίας του· ἀλλ' ἡ φήμη τῶν τεραστίων τοῦ Βατάτζη ἐπιτυχιῶν τὸν ἔπεισεν ὅπως ἐπανέλθῃ ὅσῳ τάχιον εἰς τὸ κράτος του. Πρὶν δὲ ἡ ἀναχωρήσῃ ἐκ Γαλλίας, μετέβη εἰς τὴν κομητείαν του Ναμοὺρ καὶ συνεφώνησε μετὰ τῶν οἰκείων του ὅτι ἂν αὐτὸς ἢ τὰ τέκνα του ἤθελον ἀποβιώσει ἄνευ κληρονόμων, τοιαύτη ἤθελε θεωρεῖσθαι ἡ ἀδελφή του Μαργαρίτα κόμησσα τοῦ Βιανδὲν, καὶ ταύτης θανούσης, ἡ ἀδελφή του Ἐλισσάβετ, κυρία τοῦ Μονταγοῦ, καὶ μετὰ τὴν ἀποβίωσιν αὐτῆς ἡ τρίτη ἀδελφή του Ἀγνὴ, ἡγεμονὶς τῆς Ἀχαΐας. Ἐκ Γαλλίας μετέβη εἰς Ἀγγλίαν ὅπως ἐπικαλεσθῇ τὴν συνδρομὴν τοῦ Ἐῤῥίκου Γ΄· διατρίψας δ' ἐκεῖ ὀλίγον χρόνον ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, κατὰ Ὀκτώβριον 1248. Ἅμα δ' ἐπανελθὼν εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἔπεμψεν εἰς Γαλλίαν τὴν σύζυγόν του Μαρίαν, δοὺς αὐτῇ πλήρη ἐξουσίαν νὰ

(1) Ἀκροπολ. 47.

ὑποθηκεύσῃ ἅπαντα τὰ κτήματά του ὅπως ἐξοφλήσῃ διάφορα ποσὰ, τὰ ὁποῖα εἶχε δανεισθῆ (1).

Ὁ Πάπας Ἰννοκέντιος Δ΄, καί τοι ἀπησχολημένος περὶ πολλὰ σπουδαιότερα ἀντικείμενα, δὲν ἀπηξίου προσοχῆς καὶ τὴν κατάστασιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας. Βλέπων ὅτι ἐνόσῳ ὑφίστατο ἡ θρησκευτικὴ διαίρεσις μεταξὺ Γραικῶν καὶ Φράγκων, ἀδύνατον ἦτο νὰ παγιωθῇ ἡ ἐξουσία αὐτῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ, πᾶσαν κατέβαλλε προσπάθειαν ὅπως καταπαύσῃ τὸ σχίσμα ἐκεῖνο τῶν δύο ἐκκλησιῶν. Ἀπὸ τοῦ 1247 εἶχεν ἤδη ἀποστείλει ὡς ἔξαρχον αὐτοῦ κατὰ τὴν Ἀνατολὴν, τὴν Ἑλλάδα, τὴν Ἀρμενίαν, τὴν Τουρκίαν, τὸ Ἰκόνιον καὶ τὴν Βαβυλῶνα τὸν μοναχὸν Λαυρέντιον, εἰς ὃν ἐνετείλατο νὰ περιορίσῃ ὅσῳ ἐδύνατο τὰς κατὰ τῶν Γραικῶν βιαιοπραγίας τῶν Φράγκων, καὶ χύσῃ βάλσαμον παρηγορίας καὶ λήθης εἰς ὅσα οὗτοι ὑπ᾽ ἐκείνων ὑπέστησαν. Ὁ Λαυρέντιος ἐλθὼν εἰς Νίκαιαν συνδιελέχθη πρὸς τὸν πατριάρχην Μανουὴλ ἵνα τὸν πείσῃ νὰ συνεργασθῇ μετ᾽ αὐτοῦ περὶ τῆς ἑνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν, τὰς αὐτὰς δὲ προσπαθείας κατέβαλε καὶ παρὰ τῷ τῶν Ἀρμενίων πατριάρχῃ· μετεχειρίσθη δὲ ὡς ὄργανον καὶ παρὰ τῷ Βατάτζῃ τὴν βασίλισσαν τῆς Οὐγγαρίας καὶ σύζυγον τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ Βήλα, ἵνα τὸν πείσῃ ν᾽ ἀποβάλῃ τὸ ὀρθόδοξον θρήσκευμα καὶ ἑνωθῇ μετὰ τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐμπαίζων τὸν Πάπαν καὶ θέλων νὰ ἐπωφεληθῇ τῆς περιστάσεως ὅπως παρεμποδίσῃ τὰς περιμενομένας εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐξ Ἑσπερίας ἐπικουρίας, ἔδειξε προθυμίαν τινὰ ὅπως συντελέσῃ εἰς τὴν ἕνωσιν τῶν δύο Ἐκκλησιῶν. Ἀλλ᾽ ἡγεμὼν τοσούτῳ ἀγέρωχος καὶ γενναῖος ἐδύνατο ποτὲ κατὰ βάθος νὰ

(1) Lebeau XVII. 432.

ἐπιθυμήσῃ τοιαύτην ἕνωσιν, ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ὑποταγὴν τυφλὴν, οἵαν ἠννόει ὁ Ῥωμαῖος ποντίφιξ (1);

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους (1250) ἡλώθη καὶ τὸ ἄστυ τῆς νήσου Ῥόδου ὑπὸ τῶν Γενουηνσίων νύκτωρ δι᾽ ἀπάτης· διότι ἀπόντος τοῦ διοικητοῦ τῆς νήσου Ἰωάννου Γαβαλλᾶ περὶ τὰ μέρη τῆς Νικομηδείας, οἱ Γενουήνσιοι πέμψαντες στόλον κατέλαβον αὐτό. Ὁ αὐτοκράτωρ γνοὺς τὸ γενόμενον ἔπεμψε κατ᾽ αὐτῶν τὸν ἐπὶ τοῦ κεράσματος δοῦκα Ἰωάννην τὸν Καντακουζηνὸν, ὅστις ἐλθὼν μετ᾽ ὀλίγων δυνάμεων, τὰς ὁποίας ἐδυνήθη νὰ συναγάγῃ, προσέβαλε τοὺς Γενουηνσίους καὶ κατέλαβε δύο φρούρια, τὸ Φιλέρημον καὶ τὸ Λικτὸν, λαβὼν δὲ μετά τινα χρόνον ἐπικουρίαν παρὰ τοῦ βασιλέως κατηυθύνθη πρὸς αὐτὴν τὴν πρωτεύουσαν τῆς νήσου καὶ ἐπολιόρκησε τοὺς Γενουηνσίους, οἵτινες ἐξελάσαντες τοὺς ἐγχωρίους καὶ εὑρόντες ἀφθονίαν τροφῶν ἦσαν εἰς κατάστασιν ἐπὶ πολὺν χρόνον ν᾽ ἀντιστῶσι πολιορκούμενοι. Ἀλλ᾽ ὅμως ἤθελον ἐπὶ τέλους ἀναγκασθῇ νὰ παραδοθῶσιν, εἰ μὴ τοῖς ἤρχετο ἐπικουρία τις ἔξωθεν πάντως ἀπροσδόκητος. Ὁ τῆς Ἀχαΐας πρίγγηψ Βιλλαρδουῖνος καὶ ὁ Δοὺξ τῆς Βουργουνδίας Οὖγος ἀναγόμενοι εἰς τὴν Συρίαν, ὅπως φέρωσιν ἐπικουρίαν εἰς τοὺς ἐκεῖ Φράγκους, καὶ ἀράξαντες ἐν τῇ Ῥόδῳ, παρεχώρησαν εἰς τοὺς πολιορκουμένους πλέον τῶν ἑκατὸν ἱπποτῶν, ἡ δὲ νέα αὕτη ἐπικουρία ἠνάγκασε τὸν Καντακουζηνὸν νὰ ἀποχωρήσῃ ἐκ τοῦ ἄστεως καὶ καταφύγῃ πρὸς τὸ φρούριον Φιλέρημον. Οἱ ἱππόται καταλείποντες τότε εἰς τὴν φρούρησιν τῆς πόλεως τοὺς πεζοὺς, ἐξήρχοντο εἰς τὰ περίχωρα καὶ εἰσεκόμιζον πολλὰς τροφὰς, ὥστε μετ᾽ οὐ πολὺ ἐπῆλθεν εἰς τοὺς στρατιώτας

(1) Innoc. IV. l IV. ep. 38—Wading. 1247. n. 8. 9. 10.—1249 n. 4. 5.—1250 l. 2. Fleury hist. eccles. l. 33. art. 13.

τοῦ Καντακουζηνοῦ σπάνις τῶν ἐπιτηδείων. Ἐν τούτοις ὁ Βασιλεὺς Ἰωάννης καταλαβὼν τὸ Νύμφαιον, καὶ ςόλον ἀξιόλογον ἐν τῇ Σμύρνῃ συσκευασάμενος, τριήρεις τε ἱππαγωγοὺς οἰκονομήσας, ἐξαπέστειλεν αὐτὰς εἰς Ῥόδον ὑπὸ τὸν πρωτοσέβαστον Θεόδωρον Κοντοστέφανον, εἰς ὃν ἔδωκεν ὁδηγίας ἐγγράφους περὶ τοῦ τί ἔμελλε νὰ πράξῃ. Ἀφικόμενος λοιπὸν οὗτος εἰς Ῥόδον κατετρόπωσε τοὺς Φράγκους, συναντήσας δὲ εἰς τοὺς ἀγροὺς ληϊζομένους τοὺς ἑκατὸν ἱππότας, οὓς ὁ Βιλλαρδουῖνος καὶ ὁ Οὗγος κατέλιπον, ἐπέρασεν αὐτοὺς ἐν ςόματι μαχαίρας. Τοιουτοτρόπως οἱ Γενουήνσιοι στερηθέντες τῶν ἐπικούρων ἐκείνων κατεκλείσθησαν εἰς τὴν πόλιν καὶ πολιορκηθέντες ἠναγκάσθησαν νὰ παραδοθῶσιν ἐπὶ τῷ ὅρῳ ὅτι ὁ βασιλεὺς ἤθελε φεισθῇ τῆς ζωῆς αὐτῶν· ὥστε καὶ πάλιν ἡ Ῥόδος περιῆλθεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Βατάτζη (1).

Δὶς μέχρι τοῦδε ὁ Βαλδουῖνος εἶχε μεταβῆ εἰς Ἑσπερίαν ὅπως ἐπικαλεσθῇ τὴν συνδρομὴν τῶν ὁμοφύλων ὑπὲρ τοῦ εὐρωτιῶντος θρόνου του, χωρὶς κατ' οὐδὲν νὰ παραλλάξῃ τὴν κατάστασιν αὐτοῦ, εἴτε διότι οἱ ἡγεμόνες καὶ ὁ Πάπας δὲν συνέδραμον αὐτὸν ἀποτελεσματικῶς, εἴτε διότι αὐτὸς ἦτο ἀνίκανος ὅπως χρησιμοποιήσῃ τὴν συνδρομὴν ἐκείνων. Ἀπεφάσισε λοιπὸν καὶ τρίτον νὰ ἀπέλθῃ εἰς Εὐρώπην, καταλείπων τοποτηρητὴν αὐτοῦ τὸν Φίλιππον δὲ-Τουσῆ καὶ συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως Νικολάου τοῦ ἐκ Πλακεντίας, τὸν ὁποῖον μικρὸν μετέπειτα ἐν Μεδιολάνοις ἀποβιώσαντα ἀντεκατέςησεν ὁ ὑπὸ τοῦ Ἰννοκεντίου διορισθεὶς Παντολέων Ἰουστινιάνης, εὐγενὴς Ἑνετός. Ὁ Πάπας διορίσας αὐτὸν ἠθέλησε νὰ κολακεύσῃ τοὺς Ἑνετούς, οἵτινες μόνοι σχεδὸν συνέδρα-

(1) Ἀκροπολ. 48.

μον μετὰ ζήλου τὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως· πρὸς τοῦτο δὲ τῷ ἔδωκε καὶ τὸν τίτλον ἐξάρχου Ρωμανίας, τὸν ὁποῖον τῷ ἐπεκύρωσεν ὀψιαίτερον ὁ Πάπας Ἀλέξανδρος Δ΄. Ὅπως δὲ δυνηθῇ νὰ ἐπαρκέσῃ ἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ στρατοῦ, τῷ ἐπέτρεψε νὰ ἐκποιήσῃ ἢ ὑποθηκεύσῃ τὰ κτήματα τῆς ἐν Κωνςαντινουπόλει ἐκκλησίας ἀντὶ τοῦ ποσοῦ χιλίων μαρκῶν χρυσίου (1).

Αἱ περιοδεῖαι τοῦ Βατάτζη ἦσαν πάντη διάφοροι τῶν τοῦ Βαλδουΐνου, διότι ἕκαστον βῆμα αὐτοῦ ἦτο καὶ μία κατάκτησις. Ὁ μεγαλοφυὴς οὗτος ἀνὴρ σκοπὸν εἶχε νὰ ἀνακτήσῃ ὅ,τι οἱ προκάτοχοι αὐτοῦ ἀπώλεσαν, καὶ ἀνορθώσῃ τὸ τεταπεινωμένον καὶ δεδουλωμένον Βυζαντινὸν Κράτος. Ὅπως δὲ δυνηθῇ νὰ στρέψῃ ἁπάσας αὐτοῦ τὰς δυνάμεις κατὰ τῶν Φράγκων, συνέθετο εἰρήνην μετὰ τῶν Τούρκων τοῦ Ἰκονίου, κατέστρεψε τὸ βασίλειον τῆς Θεσσαλονίκης, ὑπέταξε μέρος τῆς Βουλγαρίας καὶ ἐταπείνωσε τὸν βασιλέα αὐτῆς, μόνοι δὲ οἱ δεσπόται τῆς Ἠπείρου Θεόδωρος ὁ Τυφλὸς καὶ Μιχαὴλ ὁ Νόθος ἠδύναντο κατά τι νὰ ἀπασχολήσωσιν αὐτόν· ἀλλὰ καὶ τὴν δυσχέρειαν ταύτην ὑπερενίκησεν ὁ Βατάτζης, διότι τοῦ Μιχαὴλ πέμψαντος πρέσβεις καὶ ζητήσαντος παρ' αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ πρωτοτόκου υἱοῦ του Νικηφόρου τὴν ἐγγονήν του Μαρίαν εἰς γάμον, ὁ Βατάτζης ἐνέδωκε προθύμως εἰς τὴν πρότασιν ταύτην. Παραλαβοῦσα λοιπὸν τὸν Νικηφόρον ἡ τοῦ Μιχαὴλ σύζυγος Θεοδώρα μετέβη εἰς τὴν πόλιν τῶν Πηγῶν ἔνθα ἦτο καὶ ὁ Βατάτζης μετὰ τῆς ἐγγονῆς αὐτοῦ, ἐκεῖ δὲ ἐτελέσθη ἡ μνηστεία τῶν παίδων, μεθ' ὃ ἡ Θεοδώρα ἐπέστρεψεν εἰς τὰ ἴδια, ἐγγύας λαβοῦσα ὅτι ὁ γάμος αὐτῶν γενήσεται μετὰ ἓν ἔτος (2).

(1) Alex. IV. l. XI ep 29· 162 l. XII. ep. 12. (2) Ἀκροπολ. 49. Γρηγορ. 2 8. Παχυμερ. 1. 7. 12. Κανταχουζ: 1. 17 Φραντζῆς 1. 2. 2.

Ἀλλὰ τὰ τῆς παροιμίας «στρεβλὸν ξύλον οὔ ποτ' ὀρθὸν, καὶ ὁ Αἰθίωψ οὐκ οἶδε λευκαίνεσθαι» φαίνεται ὅτι ἐπηλήθευεν ἐπὶ τοῦ Μιχαὴλ, διότι τὸ ἄστατον καὶ παλίμβουλον αὐτοῦ οὐδὲ ὁ φόβος, οὐδὲ ἡ προταθεῖσα συγγένεια ἐπέτυχε νὰ μεταβάλῃ. Μεταχειριζόμενος λοιπὸν σύμβουλον τὸν θεῖον αὐτοῦ Ἄγγελον ἐφώρμησεν εἰς ἀποστασίαν κατὰ τοῦ βασιλέως, ὑπερέβη τὴν οἰκείαν χώραν καὶ ἐπέδραμεν εἰς τὰς πρὸς δυσμὰς πόλεις, αἵτινες ἀνῆκον εἰς τὸν Βατάτζην. Ταῦτα πληροφορηθεὶς οὗτος, ἐλθόντος τοῦ ἔαρος, συνήθροισε πολυπληθῆ στρατὸν καὶ διεπεραιώθη τὸν Ἑλλήσποντον, πολλοὺς μὲν καὶ ἄλλους ἔχων στρατηγοὺς, ἀνώτερον δὲ πάντων καταστήσας τὸν Νικηφόρον Ταρχανιώτην, καὶ καταλαβὼν τὴν Θεσσαλονίκην, ἐστρατοπέδευσε πρὸ τῶν Βοδηνῶν, ἕδρας Θεοδώρου τοῦ Τυφλοῦ. Οὗτος, πληροφορηθεὶς τὴν ἔλευσιν τοῦ στρατοῦ τοῦ Βατάτζη, καταλιπὼν τὴν πόλιν ἔφυγε πρὸς τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ· ὁ δὲ βασιλεὺς κυριεύσας τὰ Βοδηνὰ ἔστησε τὰς σκηνάς του παρὰ τῇ λίμνῃ τοῦ Ὀστροβοῦ, ἔνθεν ἐξαπέστειλε κατὰ τῶν χωρῶν τοῦ δεσπότου τοὺς στρατηγούς του Ἀλέξιον Στρατηγόπουλον, Μιχαὴλ Παλαιολόγον, Ἰωάννην Μακρηνὸν, καὶ Γουδέλην Τύραννον ὅπως λαφυραγωγῶσι τὰ πέριξ καὶ εἴ που τύχωσι τὰ ϛρατεύματα αὐτοῦ νὰ τὰ προσβάλωσι, καὶ ἂν δυνηθῶσι, νὰ πορθήσωσι καὶ αὐτὴν τὴν πρωτεύουσάν του. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν ἐλαφυραγώγουν τὰς χώρας τοῦ Μιχαὴλ καὶ λείαν πολλὴν ἔφερον, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς μένων ἄπρακτος ἠγανάκτει, δυσηρεστεῖτο δὲ καὶ τὸ στράτευμα, διότι ὁ καιρὸς ἦτο χειμέριος καὶ ὤφειλον νὰ πορίζωνται τὰ χρειώδη ἐκ Βεῤῥοίας διὰ καμήλων καὶ ἡμιόνων. Ἐν τοιαύτῃ δυσχερεῖ θέσει διατελοῦντι τῷ Βατάτζῃ, ἐπῆλθεν ἀνέλπιστος ἐπίκουρος, ὁ Θεόδωρος Πετραλείφας, οὗ ἡ μὲν ἀδελφὴ ἦν σύζυγος Θεοδώρου τοῦ

Τυφλοῦ, ἡ δὲ γυνὴ, θυγάτηρ Δημητρίου τοῦ Τορνίκη, στενοῦ φίλου τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ ὅστις τοιουτοτρόπως ἐνείχετο καὶ εἰς τῶν δύο τὰς μερίδας. Ὁ Πετραλείφας οὗτος φρούραρχος τῆς Καςορίας ἐπ' ὀνόματι τοῦ Μιχαὴλ ὢν, ἐλθὼν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῷ παρέδωκεν αὐτὴν, τὸ δὲ παράδειγμα τῆς Καςορίας ἐμιμήθησαν αἱ δύο Δεαβόλεις καὶ ἅπασα σχεδὸν ἡ Ἀλβανία. Ὁ Μιχαὴλ ταραχθεὶς ἐκ τῆς προδοσίας ταύτης, ἥτις τοῦ ἀφήρει μέγα μέρος τῶν κρατῶν του ἀπεφάσισε νὰ διατηρήσῃ τὰ ἐπίλοιπα, προτείνων εἰρήνην διὰ πρέσβεων τοῦ μητροπολίτου Ναυπάκτου καὶ Ξηροῦ, τοῦ ἐπ' ἀδελφῇ γαμβροῦ αὐτοῦ Μαλισσηνοῦ καὶ τοῦ Λαμπέτου. Ὁ Βατάτζης ἐδέχθη τὰς προτάσεις, ἀλλ' ἐπέβαλεν ὅρους λίαν βαρεῖς, τοὺς ὁποίους ὅμως ὁ Μιχαὴλ ἠναγκάσθη νὰ παραδεχθῇ· διὰ δὲ τῆς συνθήκης ταύτης ὁ Πρίλαπος, ὁ Βελεσὸς καὶ τὸ φρούριον τῆς Κρόας περιῆλθον εἰς τὸν αὐτοκράτορα. Παραχειμάσας δ' οὗτος ἐν τοῖς Βοδηνοῖς καὶ καταλιπὼν στρατηγοὺς Ἀλέξιον τὸν Ῥαοὺλ καὶ Μιχαὴλ Κομνηνὸν τὸν Παλαιολόγον, ἀπῆλθεν εἰς Ἄγριδα, κἀκεῖθεν εἰς Δεάβολιν καὶ εἰς Καστορίαν (1).

Ἐνῷ ὁ αὐτοκράτωρ διέτριβε περὶ τὴν Ὀστροβὸν, Νικόλαος ὁ Μαγκλαβίτης, ἐκεῖνος ὅστις ἐπρόδωκε πρὸς αὐτὸν τὸ Μελένικον, κατήγγειλε τὸν Μιχαὴλ Παλαιολόγον ὡς συνωμοτοῦντα κατ' αὐτοῦ· ἀλλ' ἐπειδὴ τότε δὲν ἦτο καιρὸς εὔθετος ὅπως ἐξετασθῶσι τοιαῦτα πράγματα, ἄλλων σπουδαιοτέρων ἐπικειμένων, ὁ Βατάτζης ἀνέβαλε τὴν ἔρευναν, καὶ περιωρίσθη νὰ περικυκλώσῃ τὸν Μιχαὴλ ὑπὸ κατασκόπων. Ὅτε δ' ἐπανῆλθεν ἐκ τῆς περιοδείας του εἰς Φιλίππους, ὑπ' οὐδενὸς περισπώμενος, ἀπεφάσισε νὰ διευκρινίσῃ τὴν ὑπόθεσιν, διορίσας δικαστὰς ὅπως διεξαγάγωσι τὰ κατ'

(1) Ἀκροπολ. 49. Γρηγ. ρ. 11. 31

αὐτήν. Ὁ Μαγκλαβίτης προσήγαγε δύο ἀξιωματικοὺς, ὧν ὁ εἷς ἐλθὼν τῷ ἀπεκάλυψε τὰ κατὰ τὸν Μιχαὴλ καὶ κατήγγειλε τὸν ἕτερον ὡς εἰπόντα αὐτῷ ὅτι οἱ Παλαιολόγοι ἦσαν προωρισμένοι διὰ τὴν αὐτοκρατορίαν, καὶ ὅτι τοῦτο οὐδόλως ἦν ἀδύνατον, καθόσον ὁ Μιχαὴλ νυμφευόμενος Θάμαρ τὴν ἀδελφὴν τοῦ Καλλιμάνου, τῇ συνδρομῇ τῶν Βουλγάρων ἤθελεν ἀνέλθει ἐπὶ τὸν θρόνον. Πρὸς ταῦτα ὁ ἕτερος τῶν ἀξιωματικῶν ἀπήντησεν ἢ θέλων νὰ σώσῃ τὸν Μιχαὴλ ἢ ἐξ ἀληθείας, ὅτι εἶπε μὲν πραγματικῶς τοὺς λόγους τούτους, ἀλλ' οὐδόλως ἐνείχετο εἰς αὐτοὺς ὁ Μιχαὴλ, διότι τοὺς εἶπεν ἐξ ἑαυτοῦ. Ἐπιμένοντος τοῦ κατηγόρου ἐλλείψει μαρτύρων, ἀπεφασίσθη νὰ λυθῇ τὸ ζήτημα, κατὰ τὰ τότε ἤθη, διὰ μονομαχίας· εἰσελθόντες λοιπὸν εἰς τὸ στάδιον ἀμφότεροι ἔφιπποι προσέβαλον ἀλλήλους, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ὁ κατηγορούμενος ἡττήθη καὶ ἀπερρίφθη τοῦ ἵππου τραυματισθείς. Συλλαβόντες πάλιν αὐτὸν οἱ στρατιῶται, ἐντολῇ τοῦ αὐτοκράτορος, τὸν ἠρώτησαν τὴν ἀλήθειαν· ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἤδη ἐπέμενεν ὅτι οὐδόλως ὁ Μιχαὴλ ἐνέχεται εἰς τὴν ὁμιλίαν ἐκείνην κατεδικάσθη εἰς θάνατον. Ἀγόμενος δὲ εἰς τὸν τόπον τῆς καταδίκης, ἔχων τὰς χεῖρας δεδεμένας ὄπισθεν καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς λινῷ ὑφάσματι κεκαλυμμένους, προσεκλήθη καὶ τρίτον νὰ ὁμολογήσῃ τὴν ἀλήθειαν· ἐπειδὴ ὅμως καὶ πρὸ τοῦ θανάτου ἀπήντησεν ὅτι προυτίμα νὰ ἀποθάνῃ μᾶλλον ἢ διὰ συκοφαντίας νὰ ἐξαγοράσῃ τὴν ζωήν του, ὁ αὐτοκράτωρ διέταξε νὰ μὴ φονεύσωσιν αὐτὸν, ἀλλὰ νὰ τὸν καθείρξωσιν εἰς φυλακήν.

Τοιουτοτρόπως οἱ δικασταὶ ἀποροῦντες περὶ τοῦ πρακτέου συνέλαβον τὸν Μιχαὴλ καὶ ἤρξαντο νὰ ἀνακρίνωσιν αὐτόν· ἐπειδὴ ὅμως καὶ ἐκεῖνος διεμαρτύρετο περὶ τῆς ἀθωότητος αὐτοῦ, οἱ δικασταὶ πρὸς ἐξέ-

λεγξιν δῆθεν τῆς ἀληθείας, τῷ ἐπέβαλον τὴν διὰ μύδρου ἀπόδειξιν, τουτέστιν ἐπὶ ὡρισμένον χρόνον νὰ κρατήσῃ εἰς τὴν χεῖρά του σίδηρον πεπυρακτωμένον. Ἀλλ' ὁ Μιχαὴλ ἠρνήσατο νὰ παραδεχθῇ τὴν βάσανον ταύτην, εἰπών, «Εἰ μέν τις ἦν ὁ κατ' ἐμοῦ τι κατηγορῶν, πρὸς ἐκεῖνον ἂν ἐμαχεσάμην καὶ ἀπέδειξα ψεύδεσθαι· κατηγόρου δὲ μὴ παρόντος ὑπὲρ τίνος κρίνομαι; Εἰ δὲ θαυματουργῆσαί με θέλετε, ἀλλ' ἐγὼ οὐκ εἰμι τοιοῦτος ὥστε καὶ τερατοποιΐαις ἐργάζεσθαι· σίδηρος δὲ πεπυρακτωμένος, εἰ ἐν χερὶ ἀνθρώπου ζωοῦ ὄντος ἐμπέσοι, οὐκ οἶδα πως ἂν οὐ καύσειεν αὐτήν, εἰ μήπου τις ἔξεσται τῷ Φειδίᾳ ἐκ λίθου ἢ τῷ Πραξιτέλει ἢ καὶ ἀπὸ χαλκοῦ εἴργασται.» Παρὼν τότε ὁ μητροπολίτης τῆς Φιλαδελφείας Φωκᾶς, παραλαβὼν κατὰ μόνας τὸν Μιχαὴλ προσεπάθησε νὰ τὸν πείσῃ ὅπως ὑποβληθῇ εἰς τὴν βάσανον ταύτην. «Εὐγενὴς μὲν ἀνὴρ εἶσαι σύ, τῷ εἶπε, καὶ ἐξ εὐγενῶν κατάγεσαι· πρέπει λοιπὸν ὑπὲρ τῆς σῆς ὑπολήψεως καὶ πίστεως καὶ ὑπὲρ τοῦ γένους σου νὰ πράξῃς ὅ,τι δέον. Διότι, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει ἔλεγχος μαρτύρων, καθῆκον ἔχεις διὰ μύδρου νὰ ἀποδείξῃς τὴν ἀλήθειαν.» Πρὸς ταῦτα δὲ ὁ Μιχαὴλ ἀπήντησε.» Τῇ ἀληθείᾳ, δέσποτα, ἀγνοῶ, πῶς ἡ τοιαύτη βάσανος καλεῖται ἁγία. Ἄνθρωπος ἁμαρτωλὸς εἰμὶ ἐγὼ καὶ τερατουργίας νὰ πράξω δὲν δύναμαι, ἂν ὅμως μὲ συμβουλεύῃς νὰ πράξω τοιαύτας, σὺ μητροπολίτης ὢν καὶ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, ἔνδυσαι τὴν ἱεράν σου στολὴν καὶ ἐκπύρωσον τὸν σίδηρον διὰ τῶν χειρῶν σου, αἵτινες καθ' ἑκάστην ἅπτονται τοῦ θείου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Σωτῆρος, καὶ ἔμβαλον διὰ τῶν ἱερῶν σου χειρῶν τὸν σίδηρον εἰς τὴν ἐμὴν χεῖρα. Τότε θαῤῥῶ ἐπὶ τὸν δεσπότην Χριστόν, ὅτι θέλει παραβλέψει τὰς ἁμαρτίας μου καὶ διαπράξει θαῦμα ὑπὲρ τῆς ἀληθείας.» Τὴν πρότασιν ταύτην τοῦ Μιχαὴλ οὐ-

δόλως εὗρε καλὴν ὁ μητροπολίτης· ὑπολαβὼν λοιπὸν εἶπε πρὸς αὐτόν. «Ὦ καλὲ νεανία, τοῦτο δὲν εἶνε τῆς ἡμετέρας καταστάσεως, οὔτε τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως, ἀλλ' οὔτε τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων· τοὐναντίον εἶνε νόμος βαρβαρικὸς καὶ προσταγῇ μόνον τοῦ βασιλέως ἐνεργεῖται.» Τότε ὁ Μιχαὴλ μειδιάσας εἶπε πρὸς τὸν μητροπολίτην, «Ὦ μέγιστε ἱεράρχα τοῦ Θεοῦ, εἰ μὲν καὶ ἐγὼ ἐκ βαρβάρων ἐγενόμην καὶ ἤθεσι βαρβαρικοῖς ἐξεπαιδευόμην, προθύμως ἤθελον ὑποβληθῆ εἰς τοὺς νόμους τούτους, καὶ βαρβαρικῶς ἤθελον ἐκτίσει τὴν δίκην μου· ἀλλ' ἐπειδὴ εἶμαι Ῥωμαῖος καὶ ἐκ Ῥωμαίων ἐγεννήθην, πρέπει κατὰ τοὺς Ῥωμαϊκοὺς νόμους καὶ κατὰ τὰς παραδόσεις νὰ διεξαχθῇ ἡ δίκη μου.» Οἱ λόγοι οὗτοι νεανίου, μόλις τὸ εἰκοστὸν ἕβδομον τῆς ἡλικίας ἔτος διανύοντος, ἐξέπληξαν πάντας τοὺς παρόντας, πάντες δὲ καὶ Γραικοὶ καὶ Φράγκοι παρίστων πρὸς τὸν Βασιλέα τὴν ἀθωότητα τοῦ Μιχαὴλ, ὅστις ἦτο τοῖς πᾶσιν ἀγαπητὸς, διότι εἰς μὲν τοὺς νέους ἦτο ἡδὺς καὶ προσηνὴς, μέσῳ δὲ τῶν γερόντων γηραιὸς διὰ τὴν σύνεσιν. Ἡ θεία πρόνοια ἥτις τὸν προώρισε νὰ ἀναβῇ εἰς τὴν βασίλειον περιωπὴν, ἐδοκίμασεν αὐτὸν τῷ τῶν βασάνων πυρὶ καὶ τῷ διὰ πείρας χωνευτηρίῳ, ἵνα μὴ εἰς τὸν θρόνον ἀναβὰς εὐκόλως πιστεύῃ εἰς διαβολὰς καὶ συκοφαντίας, μηδὲ ἀποφασίζῃ ταχέως πρὶν ἢ καλῶς σκεφθῇ. Ἐν τούτοις ὁ αὐτοκράτωρ τῷ παρέσχε συγγνώμην καὶ μετ' οὐ πολὺ τὸν ἐτίμησε δι' ἁπάσης αὐτοῦ τῆς ἐμπιστοσύνης· λέγεται μάλιστα ὅτι προὐτίθετο νὰ τὸν συνάψῃ μετὰ τῆς ἐγγονῆς αὐτοῦ Εἰρήνης, εἰ μὴ ἐκωλύετο ὑπὸ τῆς συγγενείας, ἣν αὕτη εἶχε πρὸς τὸν Μιχαὴλ (1).

Περατώσας οὕτω τὰ τῆς ὑποθέσεως ταύτης ὁ αὐ-

(1) Ἀκροπολ. χρον. Συγγρ. 50

τοκράτωρ μετέβη εἰς τὴν Ἀνατολὴν, τρέφων πάντοτε ὑπονοίας καὶ δυσπιστίας πρὸς τὸν Μιχαήλ· θέλων δὲ νὰ καταπαύσῃ τὰς ὑπονοίας ταύτας, χωρὶς νὰ προσβάλῃ καὶ τὸ περιφανὲς τοῦ γένους του, ἀπέστειλεν αὐτὸν πρὸς τὸν πατριάρχην Μανουὴλ ἵνα τὸν συμβουλεύσῃ καὶ δι' ὅρκου τὸν ἐμπεδώσῃ εἰς τὴν πρὸς τὸν βασιλέα πίστιν καὶ ὑποταγήν. Τούτου δὲ γενομένου, ἐπέτρεψε τῷ Μιχαὴλ νὰ φανῇ εἰς τὴν αὐλὴν, καὶ ὅπως περιπλέον τὸν προσελκύσῃ εἰς ἑαυτὸν, τῷ ἐξέδωκεν εἰς γάμον τὴν ἀνεψιὰν αὐτοῦ Θεοδώραν, θυγατέρα τοῦ Ἰωάννου Δούκα καὶ Εὐδοκίας τῆς τοῦ Ἀγγέλου Ἰωάννου, ἥτις νεωτάτη χηρεύσασα, ἠσπάσατο τὸν μοναστικὸν βίον καὶ διήνυσεν αὐτὸν ἐν ὁσιότητι καὶ ἀρετῇ (1).

Εἶχεν ἤδη ἐπιστρέψει εἰς Ῥώμην ὁ παρὰ τοῦ Πάπα κατὰ τὴν Ἀνατολὴν πεμφθεὶς ἔξαρχος Λαυρέντιος, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ κόμητος Ἀγγέλου καὶ τοῦ μεγάλου διερμηνέως Θεοφυλάκτου ἐκ μέρους τοῦ Βατάτζη, καὶ ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων Κυζίκου καὶ Σάρδεων, ἐκπροσωπούντων τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν, ὅπως διαπραγματευθῶσι μετὰ τοῦ Πάπα τὴν ἕνωσιν τῶν δύο Ἐκκλησιῶν. Εἴπομεν ἀνωτέρω ὅτι σκοπὸς τοῦ Πάπα, ἀεννάως ἐπιζητοῦντος τὴν ἕνωσιν, ἦτο ἡ παγίωσις τῆς ἐν τῇ Ἀνατολῇ Φραγκικῆς κυριαρχίας, τῶν Γραικῶν ἀπὸ ἐχθρῶν διὰ τὸ ἑτερόθρησκον εἰς φίλους διὰ τὸ ὁμόθρησκον μεταβαλλομένων· σκοπὸς δὲ τοῦ Βατάτζη, προθυμοποιουμένου νὰ ἔλθῃ εἰς διαπραγμάτευσιν, ἦτο νὰ ματαιώσῃ τὴν ἀποστολὴν ἐξ Εὐρώπης ἐπικουριῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπως ἐκδιώξῃ τοὺς Φράγκους. Παρουσιασθέντες λοιπὸν οἱ ἐξ Ἀνατολῆς πρέσβεις ἐξέθηκαν ὅτι δύναται νὰ ἐπέλθῃ ἡ ποθητὴ ἕνωσις ἐπὶ τοῖς ἑπομένοις ὅροις, νὰ ἀναγνωρισθῇ ὁ Πάπας ὡς ἄκρος

(1) Ἀκροπολ. χρον. Συγγρ. 51.

ποντίφιξ καὶ ἀνώτερος τῶν λοιπῶν πατριαρχῶν, καὶ ὡς τοιούτῳ νὰ τῷ ἀποδίδηται ἡ δέουσα τιμὴ καὶ ὑπόληψις· νὰ ἔχῃ τὴν πρωτοκαθεδρίαν ἐν ταῖς συνόδοις· νὰ δύνανται οἱ ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ κλήρου, ὅσοι εἶχον παράπονα κατὰ τῶν προϊσταμένων των, ὅπως ἀναφέρωνται πρὸς αὐτὸν, ἀποφασίζοντα τελεσιδίκως, νὰ ἐρωτῶσι τὴν γνώμην του, προκειμένων ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων, χωρὶς ὅμως νὰ πράττωσί τι ἐναντίον τῶν ἀποφάσεων τῶν πατέρων καὶ τῶν συνόδων κλ. Ἀλλ' εἰς ἀνταλλαγὴν τῶν παραχωρήσεων τούτων οἱ πρέσβεις ἀπήτουν ν' ἀποδώσῃ ὁ Πάπας τὴν Κωνσταντινούπολιν εἰς τὸν Βατάτζην, καὶ τὰ δικαιώματα τῆς Πατριαρχείας εἰς τὸν Ἕλληνα Πατριάρχην, ἐπιτρεπομένου ὅμως εἰς τὸν Λατῖνον νὰ φέρῃ ἰσοβίως τὸν τίτλον πατριάρχου. Αἱ προτάσεις αὗται δὲν εὐηρέστησαν βεβαίως τῷ Πάπα, ὅστις ἠρκέσθη νὰ εἴπῃ ὅτι ἤθελεν εἶσθαι ἄδικον, ἂν ἀπεφάσιζέ τι κατὰ τοῦ Φράγκου αὐτοκράτορος ἐν τῇ ἀπουσίᾳ αὐτοῦ, ἀλλ' ὅτι ἐπιθυμῶν διαπύρως τὴν ἕνωσιν τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, ἤθελε μεσολαβήσει ὅπως συμφιλιώσῃ τοὺς δύο ἡγεμόνας, καὶ εἰ τοῦτο ἀπέβαινεν ἀδύνατον, ὑπέσχετο νὰ δικαιώσῃ ἐν πάσῃ τῇ ἀμεροληψίᾳ κριτοῦ τὸν Βατάτζην. Καθ' ὅσον δ' ἀφώρα τοὺς πατριάρχας προσέθηκεν, ὅτι τὸ ἀντικείμενον τοῦτο μόνον διὰ συνόδου ἐδύνατο νὰ λυθῇ, ὅτι ἤθελε προσκαλέσει τοιαύτην καὶ μέχρις οὗ ἡ σύνοδος ἀπεφαίνετο ἐνόμιζε καλὸν ἕκαστος τῶν πατριαρχῶν νὰ ἐνέμενεν εἰς τὴν ἰδίαν θέσιν του· ἂν δ' ὁ Βατάτζης ἐγένετο κύριος τῆς Κωνσταντινουπόλεως πρὶν τῆς συγκροτήσεως τῆς συνόδου, οἱ δύο πατριάρχαι ἐδύναντο νὰ διαμοιρασθῶσι τὴν δικαιοδοσίαν τῆς πόλεως (1).

Ὁ Ἰννοκέντιος δὲν ἐπίστευσε τοσοῦτον εἰς τὰς ὑπο-

(1) Alex. IV. l. 1, ep. 325.

σχέσεις τοῦ Βατάτζη, ὥστε νὰ παύσῃ μεριμνῶν ὑπὲρ τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοῦ Βαλδουΐνου· τοῦτο δ' ἀποδείκνυται καὶ ἐκ τῆς σταυροφορίας, ἣν ἐν ἔτει 1254, προὐκήρυξεν ὑπὲρ ἐκείνου (1). Ἀλλὰ καὶ ὁ Βατάτζης ἠσχολεῖτο ἀνενδότως ὅπως ὑποσκάψῃ τὸν Φραγκικὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον, μηδενὸς μέσου πρὸς τοῦτο φειδόμενος· ἤθελε δ' ἐπὶ τέλους ἐπιτύχει τὸν σκοπὸν αὐτοῦ, εἰ μὴ ἡ ἀμείλικτος Ἄτροπος ἔκοπτε τὸ νῆμα τῆς ζωῆς του, καθ' ὃν χρόνον ἡτοιμάζετο νὰ ἐπιφέρῃ τὸ τελευταῖον μόρσιμον τραῦμα. Μετὰ τὴν ἐκ Θεσσαλίας ἐπάνοδόν του διήνυσεν ἓν ἔτος ἐπισκεπτόμενος τὸ κράτος αὐτοῦ, ὅπως θεραπεύσῃ τὰς ἀταξίας, ἃς προὐξένησε διετὴς ἐκεῖθεν ἀπομάκρυνσίς του· ἐπέστρεψε δὲ εἰς Νίκαιαν κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1255 καλῶς ἔχων. Μιᾷ δὲ ἑσπέρᾳ καθήμενος ἐπὶ τῆς κλίνης του, αἴφνης ἔπεσεν ἀναίσθητος, καὶ ἔμεινεν ὡσεὶ ἐννεὸς καταληφθεὶς ὑπὸ δεινῆς ἐπιληψίας. Προσκληθέντες οἱ ἰατροὶ μετεχειρίσθησαν πάντα ὅσα ἡ τέχνη διδάσκει, ἀλλ' οὐδὲν τούτων ὠφέλησε, διότι ὁ βασιλεὺς ἔμεινεν εἰς τὴν αὐτὴν κατάστασιν ὅλην ἐκείνην τὴν νύκτα, τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν καὶ τὴν ἑτέραν νύκτα· μόλις δὲ τὴν τρίτην ἡμέραν συνῆλθεν εἰς ἑαυτὸν, ἀλλ' ἔκτοτε εἶχεν ἀπωλέσει ἅπασαν αὐτοῦ τὴν ὑγείαν, καὶ νῦν μὲν πάσχων, νῦν δ' εὑρισκόμενος εἰς ἀνάῤῥωσιν, διήνυε βίον ἀβίωτον, πότε μὲν ἐν τῇ οἰκίᾳ καταλαμβανόμενος ὑπὸ τοῦ πάθους, πότε δὲ ἐν ταῖς ὁδοῖς, ἄλλοτε δὲ καὶ ἐκ τοῦ ἵππου καταπίπτων. Ἀναλαβὼν τὰς δυνάμεις αὐτοῦ ὀλίγον μετέβη πρὸς ἀνάῤῥωσιν εἰς τὸ Νύμφαιον τὴν πρὸ τοῦ πάσχα Κυριακὴν τῶν βαΐων ἐν ἔτει 1256. Ἐκεῖ διῆλθε τὴν ἑορτὴν τοῦ πάσχα· ἀλλ' ἐν τούτοις ἡ ἀσθένεια αὐτοῦ προ-

(1) Innoc. IV l. XII ep. 4.

ώδευε, διότι άλλοτε μὲν βαδίζων έπιπτεν άφωνος, άλλοτε δὲ ἱππεύων καὶ άλλοτε καθήμενος, οἱ δὲ οἰκεῖοί του περικυκλοῦντες αὐτὸν τὸν ἐνοσήλευον καὶ τὸν ἐπεριποιοῦντο, κρύπτοντες τὴν νόσον του ἀπὸ τὸν λαόν. Ἐπειδὴ ὅμως οὐδεμίαν εὕρισκεν ἀνακούφισιν εἰς τὴν ἰατρικὴν, ἀπεφάσισε νὰ μεταβῇ εἰς Σμύρνην διὰ νὰ προσκυνήσῃ τῷ Χριστῷ καὶ καταφύγῃ εἰς τὴν θείαν αὐτοῦ παντοδυναμίαν· ἀφικόμενος δ' ἐκεῖ ἐσκήνωσεν ἐν τοῖς Περικλύστροις, τόπῳ ἐγγὺς τῆς Σμύρνης κειμένῳ, χειροτερεύων μᾶλλον ἢ ἀναῤῥωνύων. Μὴ εὑρίσκων δὲ καὶ ἐκεῖ ἀνακούφισιν ἠθέλησε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ Νύμφαιον· ἀλλὰ πρὶν ἢ φθάσῃ εἰς τὴν χώραν ταύτην ἀπεβίωσε καθ ὁδὸν, τῇ 30 Ὀκτωβρίου 1255, τὸ ἑξηκοστὸν δεύτερον ἔτος τῆς ἡλικίας του ἄγων, καὶ τὸ τριακοστὸν τρίτον τῆς αὐτοκρατορίας του· ἐτάφη δὲ εἰς τὴν μονὴν τῶν Σωσάνδρων, ἣν αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶχεν οἰκοδομήσει, καὶ κατέλιπε διάδοχον τοῦ θρόνου τὸν υἱὸν αὐτοῦ Θεόδωρον (1).

Ὁ Ἰωάννης Βατάτζης ὑπῆρξεν εἷς τῶν ἐνδοξοτέρων βασιλέων τοῦ μεσαίωνος· πολεμιστὴς ἀτρόμητος, ἀποφεύγων τὴν ἀβεβαιότητα τοῦ πολέμου, ἀλλὰ μὴ δειλιῶν ἐνώπιον αὐτοῦ, ἐγνώριζε νὰ ὠφελῆται ἐκ τῶν περιστάσεων καὶ νὰ καταβάλλῃ τοὺς ἐχθροὺς διὰ στρατηγημάτων μᾶλλον ἢ διὰ τῶν ὅπλων. Προσφιλὴς καὶ εὐεργετικὸς εἰς τοὺς φίλους του, καὶ γενναῖος πρὸς τοὺς ἀντιπάλους του, ἐπέτυχε νὰ ἀνυψώσῃ τὸ κεχαυνωμένον ἔθνος του εἰς ἱκανὴν δόξης περιωπὴν, καὶ παρασκευάσῃ τὴν πτῶσιν τῆς ἐν τῇ Ἀνατολῇ κυριαρχίας τῶν Φράγκων, ἣν ὅμως δὲν ἦτο πεπρωμένον νὰ ἴδῃ καὶ αὐτός.

(1) Γρηγορ. 11. 8—Ἀκροπολ. 52.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

Ἔξωσις τῶν Φράγκων ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

25 Ἰουλίου 1261.

Ὁ τὸν Βατάτζην διαδεξάμενος Θεόδωρος ὁ Λάσκαρις εἶχε λάβει παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἀγωγὴν αὐστηρὰν καὶ ἐπιμεμελημένην· ἦγε δὲ τὸ τριακοστὸν τρίτον τῆς ἡλικίας ἔτος ὅτε ἀνέβη ἐπὶ τὸν θρόνον, καὶ ἐκ τῆς συζύγου αὐτοῦ Ἑλένης, θυγατρὸς τοῦ τῶν Βουλγάρων βασιλέως Ἀσὰν, ἐκέκτητο πολλὰ τέκνα. Καίτοι δὲ παιδιόθεν διεκρίνετο ἐπὶ ποικίλαις ἀστυκαῖς καὶ στρατιωκαῖς ἀρεταῖς, ὁ πατήρ του ὅμως δὲν ἠθέλησε νὰ τὸν ἀναγορεύσῃ ζῶν, κατὰ τὰ τότε εἰθισμένα, βασιλέα, τὸ μὲν, διότι, τῆς νεότητος ὀξυῤῥόπου οὔσης, ἐφοβεῖτο μὴ ἐκεῖνος ὑποπέσῃ εἰς τὸ θανάσιμον ἁμάρτημα τῆς ἐπάρσεως καὶ τῆς ἀλαζονίας, τὸ δὲ, διότι ἐφοβεῖτο τὰς σαγήνας τῶν κολάκων, οἵτινες δὲν λείπουσί ποτε νὰ περιστοιχίζωσι τοὺς βασιλεῖς, καὶ μάλιστα ὅταν αὐτοὶ ἦνε νέοι, καὶ ἐκμεταλλεύωνται τὴν ἀπειρίαν καὶ τὸ ὁρμητικὸν αὐτῶν πρὸς βλάβην τῶν ὑπηκόων των. Δὲν ἔλειπεν ὅμως ὁ Ἰωάννης παρασκευάζων τὸν υἱόν του εἰς τὸ δυσβάστακτον καὶ βαρὺ φορτίον τῆς βασιλείας, αὐτὸς διδοὺς τὸ παράδειγμα τοῦ χρηστοῦ ἡγεμόνος.

Ἀποδοὺς ὁ Θεόδωρος τὰς νενομισμένας τιμὰς τῷ πατρὶ αὐτοῦ καὶ καθεσθεὶς ἐπὶ ἀσπίδος, ὡς ἦτο ἔθιμον, καὶ ὑπὸ πάντων αὐτοκράτωρ φημισθεὶς, ἀνεχώρησεν ἐκ Νυμφαίου καὶ μετέβη εἰς Φιλαδέλφειαν· ὀλίγας δὲ ἡμέρας μείνας ἐκεῖ, μέχρις οὗ ἀνανεώσῃ τὴν πρὸς τὸν

Σουλτάνον τοῦ Ἰκονίου συνθήκην, ἀπάρας, τῇ 29 Νοεμβρίου 1255, κατηυνθύνθη εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους του τὴν Νίκαιαν, ὅπως στεφθῇ αὐτοκράτωρ· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ πατριαρχικὴ ἕδρα ἦν κενὴ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μανουὴλ, μικρὸν πρὸ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου τελευτήσαντος, ὁ Θεόδωρος κατὰ πρῶτον μὲν ἐπρότεινεν ὡς διάδοχον ἐκείνου τὸν Νικηφόρον Βλεμμύδην, οὗ ἐμνήσθημεν ἤδη ἐν τοῖς προηγουμένοις, μὴ συγκατατιθεμένου δὲ τούτου νὰ δεχθῇ τὴν πατριαρχικὴν ἀξίαν, ἐξελέχθη ὡς τοιοῦτος ὁ μοναχὸς Ἀρσένιος, ὅστις ἤνυε τὸν ἀσκητικὸν βίον εἰς ἓν τῶν παρὰ τὴν Ἀπολλωνιάδα λίμνην ἀσκητηρίω ν, καὶ ἦτο ἀνὴρ περιφανὴς μὲν τὴν καθ' ἑαυτὸν ἀρετὴν, τὸν δὲ τρόπον ἁπλοῦς καὶ ὁπωσοῦν λόγιος. Χειροτονηθεὶς λοιπὸν ὁ Ἀρσένιος πατριάρχης, ἔστεψε παραχρῆμα αὐτοκράτορα τὸν Θεόδωρον, σπεύδοντα ὅπως ἀπέλθῃ τῆς Νικαίας διὰ νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Βουλγάρων (1).

Αἰτίαν δὲ τῆς ἐκστρατείας παρέσχεν ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Μιχαὴλ, ὅστις μαθὼν τὸν θάνατον τοῦ Βατάτζη παριδὼν τὴν συγγένειαν μεθ' ἧς συνεδέετο πρὸς τὸν Θεόδωρον, οὗ ἦτο γυναικάδελφος, ἔθετο κατὰ νοῦν νὰ ἀνακτήσῃ ὅσα ὁ ἀποβιώσας αὐτοκράτωρ εἶχεν ἀφαιρέσει ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους. Παρατηρήσας λοιπὸν ὅτι αἱ πρὸς δυσμὰς ἐπαρχίαι ἦσαν γυμναὶ στρατευμάτων, ἐξώρμησεν ἐκ τοῦ Αἵμου, καὶ τὸν Ἕβρον διαπεράσας, ἐκυρίευσεν ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν πολλὰς πόλεις, καθόσον οἱ τῆς χώρας ταύτης κάτοικοι, Βούλγαροι ὄντες, ἀπεδιοπομποῦντο τοὺς Γραικοὺς, ἅτε ἀλλογλώσσους, καὶ προσέφευγον εἰς τοὺς ὁμοφύλους αὐτῶν. Τούτου ἕνεκα οἱ ὑπὸ τοῦ Βατάτζη τεταγμένοι φρουροὶ, ἀδυνατοῦντες ν' ἀντιστῶσι καὶ πρὸς τοὺς στρατιώτας τοῦ

(1) Γρηγορ. III. 1. Ἀκροπολ. 53. Παχυμέρ. 1. 13.

Μιχαὴλ καὶ πρὸς τοὺς κατοίκους σύναμα, κατέλιπον εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ἐχθροῦ τὰς πόλεις καὶ τὰ φρούρια, οἱ μὲν παραδιδόμενοι, οἱ δὲ φεύγοντες, ἅμα ἐμάνθανον τὴν προσέγγισιν αὐτῶν. Τοιουτοτρόπως ἐντὸς μικροῦ οἱ Βούλγαροι ἐγένοντο κύριοι τοῦ Στενιμάχου, τῆς Πριστίτζας, τοῦ Κριτζιμοῦ, τῆς Τζεπαίνης, τῶν Ἀχριδῶν, τῶν Οὔστρων, τοῦ Περπερακίου, τῆς Κρυβοῦντος, καὶ πλείστων ἄλλων μερῶν· αἱ δὲ ἐπιτυχίαι των αὗται μεγεθυνόμεναι ὑπὸ τῆς φήμης ἐτάρασσον τοὺς ἐν Νικαίᾳ καὶ ἔθλιβον καιρίως τὸν βασιλέα, βλέποντα τὴν βασιλείαν αὐτοῦ προοιμιαζομένην διὰ τῆς ἀπωλείας τοσούτων χωρῶν.

Τὴν οἰκτρὰν ταύτην κατάστασιν τῶν πραγμάτων θέλων νὰ καταπαύσῃ ὁ Θεόδωρος, συνήθροισε τοὺς ἐν τέλει καὶ τοὺς εἰς στρατηγοὺς τεταγμένους, σὺν οἷς ἦσαν καὶ οἱ πρὸς πάππου αὐτοῦ θεῖοι, Μανουὴλ καὶ Μιχαὴλ, ὅπως διασκεφθῶσι περὶ τοῦ πρακτέου. Καὶ οἱ μὲν περισσότεροι ἔλεγον ὅτι ὁ βασιλεὺς ἔπρεπε νὰ διαπεράσῃ τὸν Ἑλλήσποντον καὶ νὰ στήσῃ τὴν τῶν Βουλγάρων ὁρμὴν, οἱ δὲ τοῦ βασιλέως θεῖοι, εἰς τοὺς ὁποίους ἐκεῖνος εἶχε μεγίστην ὑπόληψιν καὶ σέβας διά τε τὴν ἡλικίαν καὶ διὰ τὴν τάξιν αὐτῶν, ἰσχυρίζοντο τοὐναντίον, ὅτι μεγάλη ἀφροσύνη ἤθελεν εἶσθαι ἂν ὁ βασιλεὺς διεπέρα πρὸς δυσμὰς καὶ εἰσήλαυνεν εἰς τόπον ἐχθρικὸν, ἔνθα οὐδὲ συνδρομὴν, οὐδὲ τροφὰς ἤθελεν εὑρεῖ, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου ὁ στρατὸς ὃν εἶχεν ἦτο τοσοῦτον ὀλιγάριθμος, ὥστε οὐδὲ συνοδείαν βασιλέως ἐδύνατο νὰ ἀπαρτίσῃ, καὶ ὁ χειμὼν ἐκώλυε τὴν συνάθροισιν πλειοτέρων στρατιωτῶν· προσέθετον δὲ ὅτι ἡ ἄνευ μεγάλου ἀποτελέσματος προσωπικὴ ἐκστρατεία τοῦ βασιλέως ἤθελεν ἔχει ὀλέθρια ἀποτελέσματα, ἐξασφαλίζουσα τοῖς ἐχθροῖς τὰς κατακτήσεις αὐτῶν καὶ ἐνθαρ-

ῥύνουσα αὐτοὺς εἰς ἄλλας μεγαλειτέρας. Καὶ ταῦτα μὲν ἔλεγον αὐτοί· ὁ δὲ μέγας δομέστικος Γεώργιος Μουζάλων, καὶ ἕτεροι εἰδήμονες τῶν πολεμικῶν, κατεπολέμησαν ἐντόνως τὴν γνώμην ταύτην ἰσχυριζόμενοι ὅτι ὁ Θεόδωρος ἔπρεπε νὰ βαδίσῃ ἀμέσως κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ἐμπνέων ἀπ' ἀρχῆς ἔτι τῆς βασιλείας του πεποίθησιν εἰς τοὺς ὑπηκόους του καὶ τρόμον εἰς τοὺς ἐναντίους. Ὑπερισχυσάσης λοιπὸν τῆς πλειονοψηφίας, πρὸς ἣν συνετάσσετο καὶ ὁ Βασιλεὺς, προσλαβὼν οὗτος ὅσας ἐδυνήθη δυνάμεις, διεπεραιώθη τὸν Ἑλλήσποντον, καταλιπὼν εἰς τὴν Ἕω τὸν μέγα δομέστικον (1).

Ταχεῖαν τὴν πορείαν αὐτοῦ ποιούμενος ὁ Θεόδωρος ἀφίκετο ἐντὸς ὀλίγου εἰς Ἀδριανούπολιν, ἔνθα μίαν ἡμέραν μόνην μείνας, ἐξῆλθε τὴν ἐπιοῦσαν πρὸς συνάντησιν τοῦ ἐχθροῦ. Ἰδὼν δὲ τὸν στρατὸν αὐτοῦ εἷς τῶν Βουλγάρων κατασκόπων, δραμὼν ἐξήγγειλε τὴν ἔλευσιν αὐτοῦ πρὸς τὸν βασιλέα Μιχαὴλ, ὅστις ἐστρατοπεδεύετο περὶ τὸν Ἕβρον· ἡ δὲ φήμη αὕτη διασπαρεῖσα παρὰ τοῖς Βουλγάροις, ἐπροξένησε μέγαν τρόμον εἰς αὐτούς. Ἀλλὰ καὶ ὁ αὐτοκράτωρ πληροφορηθεὶς ποῦ κατεσκήνουν οἱ ἐναντίοι ἐπέσπευσε τὴν πορείαν αὐτοῦ ὅπως τοὺς προσβάλῃ, καὶ προκαταλαβὼν τινὰς τῶν προσκόπων του ἐφόνευσεν αὐτούς· ὅσοι δὲ ἠδυνήθησαν νὰ διαφύγωσιν, ἐπιστρέψαντες δρομαῖοι πρὸς τοὺς συστρατιώτας των ἀνήγγειλαν τὴν ἔλευσιν τοῦ βασιλέως, πολλαπλασιάζοντες ἀπείρως τὸν στρατὸν αὐτοῦ καὶ διηγούμενοι ὅσα φαντασία πυρέσσουσα ἐκ φόβου δύναται νὰ πλάσῃ. Τότε οἱ Βούλγαροι, τρόμῳ συσχεθέντες καὶ νομίζοντες ὅτι καταδιώκονται ὑπὸ ἀπειροπληθοῦς στρατιᾶς, ἐτράπησαν εἰς ἄτακτον φυγὴν διὰ τῶν δασῶν καταδρυπτόμενοι ὑπὸ τῶν κλάδων τῶν δένδρων καὶ

(1) Ἀκροπολ. 55.

πληγωνόμενοι, βυθιζόμενοι δὲ εἰς τέλματα καὶ πλεῖστα ἄλλα ὑφιστάμενοι. Ἐλθὼν ὁ αὐτοκράτωρ ὅπου ἦσαν οἱ ἐχθροὶ ἐσκηνωμένοι καὶ μὴ εὑρὼν αὐτούς, ἐλυπήθη μέν, ἀλλὰ ἐπροχώρησεν ἐπὶ τὴν Βερόην, ἣν κυριεύσας ἐφωδιάσθη διὰ πολλῶν τροφῶν καὶ ἐπιτηδείων· ἤθελε δὲ καὶ μέχρις Αἵμου προβῇ, εἰ μὴ ἐκωλύετο ὑπὸ σφοδροῦ χειμῶνος, ἐνσκήψαντος τότε καὶ καταστήσαντος τὰς ὁδοὺς ἀβάτους. Μείνας λοιπὸν ἓξ ἡμέρας εἰς Βερόην καὶ ἅπαντα τὰ ἐν αὐτῇ ἀνθρώπους καὶ κτήνη λείαν ποιησάμενος, ἐπέστρεψεν εἰς Ἀδριανούπολιν (1).

Οἱ Βούλγαροι κύριοι σχεδὸν ἁπάσης τῆς Μακεδονίας ὄντες, ἐξετείνοντο μέχρι τῆς πόλεως Ἀχριδοῦ· ὁ δὲ αὐτοκράτωρ πέμψας εἰς Μακεδονίαν πολλὰ στρατιωτικὰ ἀποσπάσματα ὑπὸ διαφόρους στρατηγοὺς ἐκυρίευσεν ἄνευ δυσκολίας τὰς πλείστας τῶν πόλεων, ἃς οἱ Βούλγαροι εἶχον κατακτήσει, διότι ἐκεῖνοι εἰς μόνην τὴν ἀγγελίαν τῆς προσεγγίσεως τῶν Γραικῶν ἐτρέποντο εἰς φυγήν. Τοιουτοτρόπως ὁ Θεόδωρος ἀνέκτησεν ἅπαντα τὰ εἰς τὸ ὄρος τῆς Ῥοδόπης κείμενα φρούρια, πρὸς δὲ τὴν Περιστίτζην, τὸ Στενίμαχον, τὸν Κρυτζιμὸν καὶ τὴν Τζέπαιναν, ἔνθα ἠναγκάσθη νὰ διαχειμάσῃ διότι ἕνεκα τῶν βροχῶν δὲν ἐδύνατο νὰ προχωρήσῃ. Ἐπιλάμψαντος δὲ τοῦ ἔαρος, ἐμήνυσεν εἰς τοὺς ἐν Σέρραις ἐστρατοπεδευμένους Ἀλέξιον Στρατηγόπουλον καὶ Κωνσταντῖνον Τορνίκην, νὰ ἔλθωσιν εἰς Τζέπαιναν· καὶ ἔλαβον μὲν ἐκεῖνοι τὴν πρὸς τὴν πόλιν ταύτην ἄγουσαν ὁδόν, ἀλλ᾽ αἴφνης, ἐνῷ ἐπορεύοντο, ἀκούσαντες τὸν ἦχον τῶν κερατινῶν συβοτῶν τινῶν Βουλγάρων καὶ ὑπολαβόντες ὅτι κρύπτονται ἐχθροὶ ὅπως τοὺς προσβάλωσιν, ἐτράπησαν εἰς φυγήν, καταλιπόντες εἰς τοὺς συβότας ἐκείνους πᾶσαν τὴν ἀποσκευὴν καὶ τοὺς πλεί-

(1) Ἀκροπολ. 56·

ςους τῶν ἵππων των. Θυμοῦ διὰ ταῦτα ἐμπλησθεὶς ὁ βασιλεὺς τοὺς προσέταξε νὰ σπεύσωσι τὴν εἰς Τζέπαιναν ἄφιξίν των, ἂν δὲν ἤθελον νὰ ὑποκαύσωσι τὴν ὀργήν του· ἀλλ' ἐκεῖνοι τὸν τρόμον ἐν τῇ καρδίᾳ ἔτι ἔχοντες προὐτίμησαν νὰ ἐκτεθῶσιν εἰς τὴν ὀργὴν τοῦ βασιλέως μᾶλλον ἢ εἰς τὸ ξίφος τῶν Βουλγάρων.

Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον συνέβη καὶ γεγονός τι πολλὴν ἐπαπειλῆσαν εἰς τοὺς Γραικοὺς βλάβην. Ὁ Δραγωτᾶς, αὐτὸς ἐκεῖνος ὅστις πρὸ δεκαετίας παρέδωκεν εἰς τὸν Βατάτζην τὴν πόλιν τῶν Σεῤῥῶν, ἄρχων ἤδη τοῦ παρὰ τὸ Μελένικον στρατεύματος, δυσανασχετῶν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος, τὸ μὲν διὰ τὸ φιλοβούλγαρον αὐτοῦ φρόνημα, τὸ δὲ διότι δῆθεν δὲν ἀντημείφθη καλῶς παρ' ἐκείνου διὰ τὰς πρὸς τὸν πατέρα του ἐκδουλεύσεις, ἀπεφάσισε νὰ παραδώσῃ τοῖς Βουλγάροις τὸ Μελένικον. Συναγαγὼν λοιπὸν τοὺς στρατιώτας καὶ ἄλλους ἐκ τῶν περιχώρων παρεκάθησε τοῦ Μελενίκου τὸ ἄστυ, ὅπερ ἐφρούρουν Θεόδωρος ὁ Νεςόγγιος καὶ Ἰωάννης ὁ Ἄγγελος, καὶ προσεπάθει νὰ κυριεύσῃ αὐτό. Οἱ πολιορκούμενοι, ὀλίγοι ὄντες, ἐπέμενον εὐθαρσῶς τιτρώσκοντες διὰ βελῶν καὶ τόξων τοὺς ἔξωθεν· ἀλλ' ἔπασχον ἔλλειψιν ὕδατος, καὶ ἤθελον βεβαίως ἀναγκασθῇ νὰ παραδοθῶσιν, εἰ μὴ ὁ αὐτοκράτωρ πληροφορηθεὶς τὴν ἐπιβουλὴν ἤρχετο εἰς συνδρομήν των μετὰ πολυαρίθμου στρατοῦ. Ἀφικόμενος δ' ἐντὸς δώδεκα ἡμερῶν εἰς Σέῤῥας καὶ διανυκτερεύσας ἐκεῖ τὴν νύκτα, ἔλαβε τὴν ἐπιοῦσαν τὴν πρὸς τὸ Μελένικον ἄγουσαν ὁδόν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπληροφορήθη ὅτι εἰς Ῥοπώλιον, ἔνθεν ἔμελλε νὰ διέλθῃ καὶ ὅπου ῥέει ὁ ποταμὸς Στρυμὼν μεταξὺ δύο ὀρέων συγκλειόμενος, ἐφρούρουν ἱκανοὶ Βούλγαροι, ὁ δὲ χῶρος ἦν στενώτατος καὶ παρέχων πρὸς διάβασιν πλείστας δυσχερείας οὐ μόνον ἐκ τῆς στενότητος αὐτοῦ,

ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν φραγμῶν, οὓς κατεσκεύασαν οἱ Βούλγαροι, ἐβράδυνε τὴν πορείαν αὐτοῦ μέχρις οὗ πέμψας διὰ τῶν δασῶν ἀποσπάσματα στρατιωτῶν του προσέβαλεν ἐξαπίνης ἐκ τῶν ὑψωμάτων καὶ ἐξεδίωξε τοὺς ἐχθροὺς μετὰ μεγίστης αὐτῶν ζημίας. Ὁ Δραγωτᾶς ἐλθὼν ὅπως ἐνισχύσῃ τοὺς ἐκεῖ φρουροῦντας, ἐφονεύθη καταπατηθεὶς κατὰ τὴν τροπὴν ὑπὸ τῶν ἵππων, ὁ δὲ βασιλεὺς εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν ἔνθα ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐγένετο δεκτὸς μετὰ πολλοῦ ἐνθουσιασμοῦ.

Διαμείνας ἡμέρας τινὰς εἰς Μελένικον ὁ Θεόδωρος μέχρις οὗ παγιώσῃ τὴν τάξιν καὶ τιμωρήσῃ τοὺς ἐνόχους, ἀπάρας μετέβη εἰς Θεσσαλονίκην, καὶ ἐκεῖθεν τὸν Βαρδάριον διαπεράσας, ἐλθὼν ἐστρατοπέδευσε παρὰ τὰ Βοδηνά, ἔνθα ἠναγκάσθη νὰ διακαρτερήσῃ μικρὸν ὅπως ἀναλάβῃ ἐκ νοσήματος ἐδρικοῦ, ὑπὸ τοῦ ὁποίου, ἐπιδημίου ὄντος, ἔπαθον καὶ οἱ στρατιῶταί του. Ἐκ Βοδηνῶν μετέβη εἰς Πρίλαπον, ὅπου μηχανὰς προσλαβόμενος καὶ ἑλεπόλεις κατασκευάσας, ἐπροχώρησε πρὸς τὴν Βελεσόν, ἵνα πολιορκήσῃ αὐτήν· ἀλλ' οἱ κάτοικοι περίτρομοι γενόμενοι ἐκ τῆς ἐλεύσεως τοῦ αὐτοκράτορος παρεδόθησαν ἐν ἀκαρεῖ, ἐπὶ τῷ ὅρῳ τῆς ἐλευθέρας ἐκ τῆς πόλεως ἐξόδου μετὰ τῶν ὅπλων καὶ τῶν πραγμάτων αὐτῶν. Ἐκεῖθεν ἔλαβε τὴν πρὸς τὰς Σέῤῥας ἄγουσαν ὁδόν, διερχόμενος χώρας ἀνοίκους καὶ ἀνύδρους· ἀφικόμενος δὲ εἰς τὴν πόλιν ταύτην ἔλαβε γραφὰς τοῦ μεγάλου δομεστίκου Μουζάλωνος ἐξαγγέλλοντος αὐτῷ ὅτι στῖφος Τατάρων διέτρεχε τὴν Καππαδοκίαν, ἐνσπεῖρον τὸν τρόμον πανταχοῦ ἄχρις αὐτῆς τῆς Νικαίας. Ταῦτα πληροφορηθεὶς ὁ αὐτοκράτωρ ἔδραμε πρὸς βοήθειαν τῶν ἀπειλουμένων χωρῶν· ἀλλὰ μόλις ἀφίκετο εἰς Ἕβρον ἐπληροφορήθη ὅτι τὰ παρὰ τοῦ Μουζάλωνος γραφόμενα αὐτῷ δὲν εἴχοντο

ἀληθείας, τότε δὲ ἀνασteίλας τὴν ταχύτητα τῆς πορείας αὐτοῦ ὡδοιπόρει σχολαιότερον, καὶ τοὺς συνήθεις ἐποιεῖτο βασιλικοὺς σταθμούς. Παρακλίνας δὲ τῆς πρὸς ἀνατολὰς πορείας του, μετέβη εἰς Διδυμότοιχον, κἀκεῖθεν εἰς Ἀδριανούπολιν, ὥστε ἐξ ὅσων πόλεων καὶ φρουρίων οἱ Βούλγαροι εἶχον μετὰ τὴν ἀποβίωσιν τοῦ Βατάτζη κυριεύσει, δὲν τοῖς ἔμενον πλέον εἰμὴ δύο, ἓν φρούριον σμικρότατον ἐν τοῖς βουνοῖς κείμενον τῆς Ἀχριδοῦ, Πάτμος καλούμενον, τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸ μετ' οὐ πολὺ ἐκυρίευσεν ὁ Ἀλέξιος Φιλανθρωπινὸς Δούκας, καὶ τὸ ἄστυ τῆς Τζεπαίνης, κείμενον μεταξὺ Αἵμου καὶ Ῥοδόπης, ἔνθα ῥέει ὁ ποταμὸς Ἕβρος. Κατὰ τοῦ τελευταίου τούτου ἐκίνησεν ὁ Θεόδωρος ἐξ Ἀδριανουπόλεως· ἀλλ' ἀφικόμενος εἰς Μακρολιβάδα κατελήφθη ὑπὸ τοσοῦτον σφοδροῦ χειμῶνος, ὥςτε εὑρέθη εἰς λίαν δεινὴν θέσιν, ἅτε τροφῶν στερούμενος καὶ τοὺς πολεμίους ἐγγὺς ἔχων. Ἐν τοιαύτῃ καταστάσει διατελῶν ὁ αὐτοκράτωρ, προσεκάλεσεν εἰς διάσκεψιν τοὺς στρατηγοὺς αὐτοῦ, οἵτινες ὅλοι σχεδὸν ἐγνωμοδότησαν ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς Ἀδριανούπολιν· ἀλλ' ἐκεῖνος, καίτοι μὴ ἀποῤῥίψας τὴν γνώμην τῶν στρατηγῶν προέτεινεν ὅμως ἀντὶ νὰ ὀπισθοχωρήσωσιν εἰς Ἀδριανούπολιν, νὰ προχωρήσωσιν εἰς Στενίμαχον, διότι ἡ ἐκ Μακρολιβάδος εἰς τὰς δύο πόλεις ἀπόστασις ἦτο ἡ αὐτή, καὶ τροφαὶ ὑπῆρχον εἰς ἀμφοτέρας ἐξίσου ἄφθονοι, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου δὲν ἤθελε δείξει εἰς τοὺς ἐχθροὺς ὅτι ἀναγκάζεται ἐκ δειλίας νὰ ὀπισθοχωρήσῃ. Τοιουτοτρόπως κατηυθύνθη εἰς Διδυμότοιχον καὶ μικρὸν ἐκεῖ διαμείνας διεπεραιώθη τὸν Ἑλλήσποντον· εἰς Λάμψακον δὲ πανηγυρίσας τὴν ἑορτὴν τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως διήνυσεν εἰς Νύμφαιον τὸ ἐπίλοιπον τοῦ χειμῶνος(1).

(1) Ἀκροπ. λ. 54—61 Γρηγορ. 3. 1.

Τὸ ἐπιὸν ἔτος ὁ Θεόδωρος ἡγούμενος πολυαρίθμου στρατοῦ ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Βουλγάρων, τοὺς ὁποίους προσβαλὼν εἰς Βιζύην ἐνίκησε μετὰ μεγίστης ζημίας, ὁ δὲ ἡγεμὼν αὐτῶν βλέπων ὅτι δὲν δύναται ν' ἀντιστῇ πρὸς ἀντίπαλον τοσοῦτο τολμηρὸν καὶ ἀκάματον, χρησάμενος τῇ μεσολαβήσει τοῦ πενθεροῦ του Οὔρου ἐζήτησεν εἰρήνην, ἥτις καὶ ἐγένετο δεκτή, παραχωρηθείσης τῷ αὐτοκράτορι τῆς Τζεπαίνης (1).

Αἱ ἀδιάλειπτοι ἐκστρατεῖαι, εἰς ἃς ἠναγκάζετο νὰ καθυποβάληται ὁ Θεόδωρος, ἐκλόνισαν μεγάλως τὴν ἄλλως ἀκροσφαλῆ ὑγείαν του. Τὸ φρικῶδες τῆς ἐπιληψίας πάθος ἤρξατο ἤδη μαστίζον αὐτὸν, μάτην δὲ κατέφυγεν εἰς τῆς ἰατρικῆς τὴν δύναμιν ὅπως ἐξαλείψῃ νόσον, ἥτις ἦτο αὐτῷ κληρονομική. Αἱ δυνάμεις του ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἐξηντλοῦντο, αἱ δὲ προσβολαὶ τῆς ἐπιληψίας συνεχέστερον ἐπανελαμβάνοντο, ὥστε ὁ Θεόδωρος ἀποκαμὼν ἤδη εἰς τὸ ἄνθος ἔτι τῆς ἡλικίας του, ἀπεβίωσε κατ' Αὔγουστον τοῦ 1259 τριάκοντα καὶ ἑπτὰ ἐτῶν ὢν, καὶ μετὰ τριῶν ἐτῶν καὶ δέκα μηνῶν αὐτοκρατορίαν, καὶ ἐτάφη ὅπου καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐν τῇ τῶν Σωσάνδρων μονῇ. Κατέλιπε δὲ θανὼν ἕνα υἱὸν, Ἰωάννην καλούμενον, τὸ ὄγδοον τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἔτος διανύοντα, καὶ τέσσαρας θυγατέρας (2).

Ὁ Θεόδωρος ἀποθνήσκων κατέστησε διὰ διαθήκης ἐπίτροπον τῆς βασιλείας διὰ τὴν ἀνηλικιότητα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, τὸν δομέστικον Γεώργιον Μουζάλωνα· ἀλλ' ὁ ἀνὴρ οὗτος δὲν ἀπελάμβανε τὴν συμπάθειαν τοῦ λαοῦ καὶ ἰδίᾳ τῶν τῆς πρώτης τυγχανόντων τάξεως, διότι ἀλαζονίᾳ καὶ σκληρότητι φερόμενος, οὓς μὲν καθεῖρξε καὶ ἐτύφλωσεν, οὓς δὲ ἀλλεοτρόπως ἠτίμασε. Συνωμο-

(1) Ἀκροπολ. 62—73 Γρηγορ. 9. 2. καὶ τ.λ. (2) Παχυμέρ 1. 1 14. 23—Φραντζῆς 1 3.

σία λοιπὸν ἐσχεδιάσθη κατ' αὐτοῦ, ἧς προεξῆρχον οἱ δυσηρεστημένοι, Ἀλέξιος Στρατηγόπουλος, Κωνσταντῖνος Τορνίκης, Θεόδωρος Φιλῆς, Γεώργιος Ζαγαρομμάτης, Νικηφόρος Ἀλυάττης καὶ ἕτεροι, καὶ ὁ θάνατος τοῦ ἐπιτρόπου ἀπεφασίσθη. Ἐνῷ λοιπὸν τὴν ἐννάτην μετὰ τὴν ἀποβίωσιν τοῦ Θεοδώρου ἡμέραν ὁ Μουζάλων ἐν τῇ μονῇ τῶν Σωσάνδρων ἐτέλει τὸ μνημόσυνον ἐκείνου, ἐφορμήσαντες κατ' αὐτοῦ οἱ συνωμόται τὸν κατέσφαξαν μετὰ πάσης τῆς οἰκογενείας του, καὶ τοιουτοτρόπως ὁ αὐτοκρατορικὸς θρόνος ἔμεινε σχεδὸν κενὸς, τοῦ Ἰωάννου ἀφήλικος ἔτι ὄντος(1).

Μετὰ τὸν φόνον τοῦ Μουζάλωνος συνελθόντες οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ἐν τέλει, ἐσκέφθησαν ὅτι ὤφειλον νὰ ἐκλέξωσι τοποτηρητὴν τῆς αὐτοκρατορίας, ἄνδρα ἀκμαῖον καὶ ἱκανὸν, ὡς τοιοῦτον δὲ ἔκριναν τὸν Μιχαὴλ Κομνηνὸν, υἱὸν τοῦ Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου καὶ μέγαν δομέστικον ὄντα. Τοῦτον λοιπὸν περιβαλόντες τὸ πρῶτον δι' ἀξιώματος δεσποτικοῦ, μικρὸν μετὰ ταῦτα καὶ αὐτοκράτορα ἀνηγόρευσαν, τοῦ πατριάρχου Ἀρσενίου στέψαντος αὐτὸν κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1260 ἐν Νικαίᾳ. Ἀλλ' ἐνῷ οἱ Γραικοὶ αὐτοκράτορες, ἀνακτῶντες τὰς ἐπαρχίας των, διεδέχοντο ἀλλήλους, τί συνέβαινεν ἐν Κωνσταντινουπόλει; Τί ἔπραττεν ὁ Βαλδουῖνος; (2)

Ὁ τὸν Πάπαν Ἰννοκέντιον διαδεξάμενος Ἀλέξανδρος Δ'. ἀναβαίνων ἐπὶ τὸν παπικὸν θρόνον δὲν ἐλησμόνησε τὰς ὑπὲρ ἑνώσεως τῶν δύο ἐκκλησιῶν καὶ τὰς ὑπὲρ τοῦ Βαλδουΐνου προσπαθείας τοῦ προκατόχου αὐτοῦ. Ἐνῷ λοιπὸν ἀφ' ἑνὸς ἐξελιπάρει τὴν Εὐρώπην νὰ συνδράμῃ τὴν καταῤῥέουσαν Φραγκικὴν αὐτοκρατορίαν, ἀφ' ἑτέρου ἔπεμπε πρὸς τὸν Θεόδωρον τὸν ἐπίσκοπον Ὀρβιέτου ὅπως προτρέψῃ αὐτὸν εἰς τὴν ἕνωσιν. Ὁ Θεόδωρος

(1) Παχυμέρ. 1. 18. 19. Φραντζ. 1. 3. (2) Παχυμ. 2. 1—6.

ἀπησχολημένος ὢν κατὰ τὸ βραχὺ διάστημα τῆς βασιλείας του εἰς τὸν πρὸς τοὺς Βουλγάρους πόλεμον, οὐδεμίαν προσοχὴν παρέσχεν εἰς τοὺς λόγους τοῦ ἐπισκόπου ἐκείνου, διὰ τὴν αὐτὴν δὲ αἰτίαν οὐδὲ εἰς ῥῆξιν ἦλθε πρὸς τοὺς Φράγκους· ἀλλ' αἱ ἐπιδρομαὶ καὶ αἱ λεηλασίαι ἃς οἱ Γραικοὶ ἐποιοῦντο εἰς τὰς χώρας ἐκείνων, εἰς τοσαύτην ἔκπτωσιν κατήντησαν τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὥστε ὁ πατριάρχης αὐτῆς Ἰουστινιάνης, πάσχων δεινὴν ἔνδειαν ἠναγκάσθη νὰ γράψῃ πρὸς τὸν Πάπαν ὅπως ἐπικαλεσθῇ τὴν συνδρομήν του· ἐκεῖνος δὲ κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1257 διέταξε τοὺς ἐπισκόπους τοῦ Μωρέως νὰ πέμψωσι βοηθείας πρὸς τὸν πεινaλέον πατριάρχην. Τὸ γεγονὸς τοῦτο δεικνύει ἄριστα τὴν οἰκτρὰν κατάστασιν, εἰς ἣν διετέλει ἡ ἐν τῇ Ἀνατολῇ Φραγκικὴ δυναστεία (1).

Ὁ Βαλδουΐνος βλέπων ἐκ Κωνσταντινουπόλεως τὰ ἐν Νικαίᾳ ἐπισυμβαίνοντα οὐδὲ τὰ μέσα, οὐδὲ τὴν τόλμην ἐκέκτητο ὅπως ἐπωφεληθῇ ἐξ αὐτῶν. Ἐνόμισε δὲ ὅτι ὁ Μιχαὴλ αὐτοκράτωρ ἀναγορευθεὶς καὶ ἔχων πλείστους παρ' ἑαυτῷ ἀντιζήλους, ἤθελε προτιμήσει τὴν μετὰ τῶν γειτόνων του εἰρήνην μᾶλλον ἢ τὸν πόλεμον. Πέμψας λοιπὸν πρὸς αὐτὸν πρέσβεις τῷ συνεχάρη διὰ τὴν ἐπὶ τὸν θρόνον ἀνάβασίν του, καὶ τῷ ὑπέβαλε προτάσεις παραλόγους, ἃς μόνον νικητὴς πρὸς ἡττηθέντα ἐδικαιοῦτο νὰ προτείνῃ· διότι ἐζήτησε παρὰ τοῦ Μιχαὴλ τὴν εἰς αὐτὸν παραχώρησιν τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἁπάσης τῆς Μακεδονίας καὶ Θρᾴκης μέχρι Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ αὐτοκράτωρ ἀκούσας τὰς τοιαύτας παραλόγους ἀπαιτήσεις τῶν Φράγκων, μετὰ σαρκασμοῦ ἀπήντησε πρὸς τοὺς πρέσβεις τοῦ Βαλδουΐ-

(1) A·ρɔπɔ). 38 Alex. IV. l. II. ep. 315 Walting. 1257 n 16.

νου, εἰπών· «Ἡ Θεσσαλονίκη εἶνε σχεδὸν πατρίς μου, διότι ἐκεῖ ἡγεμόνευεν ὁ ἐμὸς πατὴρ, ὅστις, ὡς οἴδατε, ἦν μέγας δομέστικος, ἐκεῖ ἀπεβίωσε καὶ ἐκεῖ ἐτάφη· πῶς λοιπὸν εἶνε δυνατὸν νὰ δώσω τὴν πόλιν ταύτην;» Οἱ πρέσβεις μὴ ἐννοήσαντες τὸν σαρκασμὸν, ὑπέλαβον· «Λοιπὸν τότε δὸς ἡμῖν, ὦ βασιλεῦ, τὴν πόλιν τῶν Σερρῶν μέχρι τῆς Κωνσταντινουπόλεως.» Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀπεκρίθη πρὸς ταῦτα· «Καὶ πάλιν δὲν μοῦ ζητεῖτε μικρὸν πρᾶγμα, διότι ἡ ἡγεμονεία μου ἤρξατο ἀπὸ τῆς πόλεως ἐκείνης, ἧς ἤμην στρατηγὸς, ἑπομένως ἀγαπῶ τὰς Σέῤῥας ὡς ἑτέραν πατρίδα μου, ὥστε οὐδὲ τὴν πόλιν ταύτην δύναμαι νὰ δώσω.» «Ἔξω, ἀντεῖπον οἱ πρέσβεις, δὸς ἡμῖν τοὐλάχιστον τὰ ἐκ Βολεροῦ μέχρις ἡμῶν.» «Ἀλλ᾽ οὐδ᾽ αὐτὰ δύναμαι νὰ δώσω, ἀπεκρίθη ὁ αὐτοκράτωρ, διότι πολλάκις ἐκεῖ ἐθήρευσα καὶ ἐγενόμην ἐπιτήδειος κυνηγὸς, ἄλλως τε ὁ τόπος αὐτὸς μοὶ ἀρέσκει διότι ἔχει πολλὴν θήραν καὶ ἐπιθυμῶ ἐνίοτε νὰ φοιτῶ πρὸς κυνήγιον ἐν αὐτῷ.» Βλέποντες τέλος οἱ πρέσβεις τὴν ἄρνησιν τοῦ βασιλέως, τῷ εἶπον. «Λοιπὸν τί δώσεις ἡμῖν;» Ἀποκριθεὶς δὲ πρὸς ταῦτα ἐκεῖνος, ὑπέλαβεν, «Ἐγὼ μὲν οὐδὲν δώσω ἡμῖν· σεῖς ὅμως ἂν θέλητε τὴν μετ᾽ ἐμοῦ εἰρήνην πρέπει νὰ μοὶ πληρώνητε φόρον ἴσον πρὸς τὸ ποσὸν, ὅπερ καρποῦσθε ἐκ τοῦ ἐμπορίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἂν συγκατατίθησθε εἰς τοῦτο, καλῶς· τοὐναντίον, ἑτοιμάσθητε εἰς πόλεμον (καὶ γνωρίζετε, ἀφ᾽ ὅτου εἶχον τὴν ἡγεμονείαν τῆς Βιθυνίας καὶ Τυρσίας, πῶς πολεμῶ ἐγὼ) ὁ δὲ Θεὸς θέλει ἀποφασίσει περὶ τῆς νίκης.» Τοιουτοτρόπως καταισχυνθέντες οἱ τῶν Λατίνων πρέσβεις ἐπέστρεψαν ἄπρακτοι εἰς Κωνσταντινούπολιν (1).

Πρὶν ἢ πραγματοποιήσῃ τὴν ἀπειλὴν αὐτοῦ ταύτην

(1) Ἀκροπολ. 78.—Παχυμ. 7. 10.

ὁ Μιχαὴλ ἐξαπέστειλε δυνάμεις ὑπὸ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἰωάννην Παλαιολόγον καὶ ἄλλους στρατηγοὺς κατὰ τοῦ ὁμωνύμου αὐτῷ δεσπότου τῆς Ἠπείρου, ὅστις βλέπων ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ἀσθένειαν τοῦ Βαλδουΐνου, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ταραχώδη καὶ ἀνώμαλον κατάστασιν τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Νικαίας, ἐπαιρόμενος δὲ εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν δύο γαμβρῶν αὐτοῦ Μαμφρέδου τοῦ βασιλέως τῆς Σικελίας, καὶ Γουλλιέλμου τοῦ πρίγγιπος Ἀχαΐας καὶ Μωρέως, συνέλαβε τὴν ἐλπίδα νὰ γένῃ αὐτοκράτωρ, κυριεύων πρῶτον μὲν διαφόρους χώρας τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Νικαίας, εἶτα δὲ καὶ αὐτὴν τὴν Κωνσταντινούπολιν. Συμπλακέντων δὲ τῶν δύο ἐχθρικῶν στρατῶν ἐν Ἀχριδῷ, ὁ δεσπότης τῆς Ἠπείρου ἡττήθη κατὰ κράτος, καὶ συνεπείᾳ τῆς ἥττης ταύτης ἅπασα σχεδὸν ἡ Θεσσαλία περιῆλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ αὐτοκράτορος, αἰχμαλωτιθέντος κατὰ τὴν μάχην ταύτην καὶ τοῦ πρίγγιπος τῆς Ἀχαΐας (1).

Ὁ Μιχαὴλ Παλαιολόγος μετὰ τὴν ἀποβίωσιν τοῦ δεσπότου τῆς Ἠπείρου, ἔστρεψεν ἅπασαν αὐτοῦ τὴν προσοχὴν πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν, μελετῶν νὰ ἐκδιώξῃ ἐξ αὐτῆς τοὺς Φράγκους, διότι ἐνόσῳ δὲν ἐγίνετο κύριος τῆς περιφήμου ἐκείνης πόλεως, ἐν ᾗ πρὸ χιλίων ἤδη ἐτῶν οἱ αὐτοκράτορες εἶχον στήσει τὸν θρόνον των, ἐνόμιζεν ὅτι ἦτο ἁπλοῦς ἡγεμονίσκος καὶ μηδὲν περιπλέον. Ἀνεῤῥίπιζε δὲ τὰς ἐλπίδας του ἡ μεγίστη παραλυσία, εἰς ἣν περιῆλθον οἱ Φράγκοι, καὶ τὸν ἀρχικὸν αὐτῶν χαρακτῆρα ἀποβαλόντες, καὶ τῶν πάντων ἔλλειψιν ὑφιστάμενοι. Ὁ Βαλδουΐνος ὅστις εἶχε διανύσει τὸν βίον ἐπαιτῶν συνδρομὰς παρὰ τῶν ἡγεμόνων τῆς Εὐρώπης, οὐδὲ στρατὸν ἐκέκτητο πλέον, οὐδὲ χρήματα· ἐκ δὲ τῆς ἀρχαίας λαμπρότητος τῆς αὐτοκρατορίας, δὲν τῷ ἔμενον ἄλλο τι εἰμὴ ὑπέρογκα

(1) Ακροπολ. 79.—Παχυμ. 1· 30, 31 — Φραντζ. 1· 2.

χρέη. Ὅπως δὲ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ οἴκου του καὶ τῶν ὀλίγων στρατιωτῶν, οἵτινες τῷ ἀπελείποντο πρὸς φρούρησιν τῆς πόλεως, ὑπεχρεώθη νὰ λάβῃ τὸν μόλυβδον τῶν σκεπῶν τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν ἀνακτόρων διὰ νὰ κόψῃ νόμισμα(1). Αἱ ζωοτροφίαι ἔλειπον, καὶ ὅπως πορισθῇ ξυλείαν πρὸς θέρμανσιν, ἐδέησε νὰ κρημνίσῃ πολυαρίθμους οἰκίας ἰδιωτῶν. Εἰς τοσαύτην ἐνὶ λόγῳ ἀνάγκην περιῆλθεν, ὥστε ἵνα λάβῃ χρήματα παρά τινων Ἐνετῶν, ἐνεχυρίασε πρὸς αὐτοὺς τὸν μόνον υἱόν του Φίλιππον, ὅστις ἀποσταλεὶς εἰς Ἐνετίαν ἔμεινεν ἐκεῖ πολὺν ἔτι χρόνον καὶ μετὰ τὴν ἀνάκτησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Γραικῶν (2).

Ὁ Μιχαὴλ διελθὼν τὸν Ἑλλήσποντον ἐν Καλλιουπόλει, ἐπιλάμψαντος τοῦ ἔαρος τοῦ 1260, ἐβάδισε κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ πρὶν ἢ προσβάλῃ αὐτήν, ἠθέλησε βαθμηδὸν νὰ κυριεύσῃ τὰ ἔξωθεν αὐτῆς

(1) Ὅτι οἱ Φράγκοι αὐτοκράτορες τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔκοψαν νομίσματα, ὑπάρχει ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας, ἅτε καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Νικήτα Χωνιάτου μαρτυρούμενον «Ἐπεὶ δὲ χρημάτων καὶ οὕτως ἐσπάνιζον, λέγει ὁ συγγραφεὺς οὗτος, ... τοῖς χαλκοῖς ἐποφθαλμίζουσιν ἀνδριᾶσι καὶ παραδιδόασι τούτους πυρί. Ἥ τε οὖν ἐν τῇ Κωνσταντινείῳ ἀγορᾷ ἱσταμένη πολύχαλκος Ἥρα κέκοπται εἰς στατῆρας καὶ χωνίᾳ παραδέδοται.» Καὶ ἀλλαχοῦ «Ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἐν τῷ ἱππικῷ ἱσταμένων ἀγαλμάτων καὶ ἀλλοίων θαυμαστῶν ἔργων τὴν καταστροφὴν παρῆκαν, οἱ τοῦ καλοῦ ἀνέραστοι οὗτοι βάρβαροι, ἀλλὰ καὶ ταῦτα κεκόφασιν εἰς νόμισμα.» Καὶ κατωτέρω «Στατήρων δὲ βραχέων καὶ τούτων χαλκῶν, τὰ παλαιὰ σεμνώματα τοῦ γένους ἀπέδωκαν καὶ καθῆκαν αὐτὰ εἰς τὸ χωνευτήριον.» Ἐν τούτοις νομίσματα τοιαῦτα τῶν Φράγκων δὲν ὑπάρχουσι σήμερον γνωστά· καὶ ὁ μὲν Cousinery διὰ παραλόγων ἐπιχειρημάτων προσπαθεῖ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἔλλειψιν ταύτην, ὁ δὲ Saulcy περιγράφει καθ' ὑπόθεσιν ἁπλῆν τινὰ ὡς τῶν Φράγκων τῆς Κωνσταντινουπόλεως αὐτοκρατόρων.

(2) Sanut. II. 4. 18.—Ducange V. 339.—Lebeau XVII 712.

φρούρια, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς Συλληβρίας, τὴν ὁποίαν ἐν βραχεῖ ἥλωσεν. Τοιουτοτρόπως δὲ κύριος γενόμενος τῆς πόλεως ἐκείνης καὶ πάντων τῶν παρ' αὐτῇ ὀχυρῶν θέσεων, διηυθύνθη πρὸς αὐτὴν τὴν πρωτεύουσαν οὐχὶ εἰς τὰ ἴδια αὐτοῦ στρατεύματα θαῤῥῶν, ἀλλὰ εἰς τοὺς λόγους τοῦ Ἀνσῶ δὲ-Τουσσῆ, ὅστις αἰχμαλωτισθεὶς μετὰ τοῦ Βιλαρδουΐνου ἐν τῇ μάχῃ τῆς Ἀχριδοῦ, ἠλευθερώθη μετὰ πολλῶν δώρων, ὑποσχεθεὶς εἰς τὸν αὐτοκράτορα νὰ παραδώσῃ αὐτῷ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἄνευ αἱματοχυσίας, διότι εἶχε, καθ' ἃ ἔλεγε, τὸν οἶκον αὐτοῦ ἐπὶ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως, εἰς τρόπον ὥστε ἠδύνατο εὐχερῶς νὰ τὸν εἰσαγάγῃ ἐντός. Ὁ Μιχαὴλ ἐξαπατηθεὶς ὑπὸ τῶν ὑποσχέσεων τούτων, ἔπεμψε στρατὸν ἵνα πολιορκήσῃ τὸν Γαλατᾶν καὶ ἀπασχολήσῃ ἐκεῖ ὅλας τὰς δυνάμεις τῶν πολεμίων, ἐνῷ αὐτὸς διὰ τῆς προδοσίας τοῦ Ἀνσῶ ἤλπιζε νὰ εἰσέλθῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ γείνῃ κύριος αὐτῆς. Κατὰ τὴν πολιορκίαν λοιπὸν τοῦ Γαλατᾶ πέμψας πρέσβεις πρὸς τὸν Ἀνσῶ τῷ ὑπέμνησε τὰς ὑποσχέσεις του, καὶ ἐζήτει τὴν ἐκπλήρωσιν αὐτῶν· ἀλλ' ἐκεῖνος, ὁτὲ μὲν διὰ τὸν ἕνα λόγον, ὁτὲ δὲ διὰ τὸν ἄλλον, ἀπέφευγε τοῦτο. Ἐπὶ τέλους δὲ ῥίψας τὸ προσωπεῖον εἶπεν ὅτι οὐδὲν δύναται νὰ πράξῃ, διότι ὁ βασιλεὺς ὑποπτευθεὶς αὐτὸν, τὸν ἐπετήρει αὐτηρῶς. Ὁ Μιχαὴλ γνοὺς τὴν ἀπάτην του ἐξηκολούθησε τὴν πολιορκίαν τοῦ Γαλατᾶ· ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν εἶχε πλοῖα νὰ διακόψῃ τὴν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως συγκοινωνίαν, ἠναγκάσθη νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν καὶ ἀνακάμψῃ εἰς Ἀσίαν. Καθ' ὁδὸν δὲ ὄντι, τῷ ἐστάλησαν παρὰ τοῦ Βαλδουΐνου τρεῖς πρέσβεις ἵνα τῷ ζητήσωσιν εἰρήνην, τὴν ὁποίαν ὅμως, κατὰ τὸν Παχυμέρην, ἠρνήθη, ἐνῷ, κατὰ τὸν Ἀκροπολίτην, ἐδέχθη ἐπὶ ἓν ἔτος· ὅπως δὲ καὶ ἂν

ἔχη τὸ πρᾶγμα, ἡ εἰρήνη αὕτη μικρὸν διήρκεσε (1).

Κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Γαλατᾶ, στρατιῶταί τινες, περιτρέχοντες τὰς πεδιάδας, εἰσῆλθον εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, ἥτις ἐρειπιωθεῖσα, κατέστη καταφύγιον ποιμνίων ἐν ὥρᾳ χειμῶνος· ἐνῷ δὲ ἐθαύμαζον τὴν διακρινομένην ἔτι τοῦ οἰκοδομήματος καλλονὴν, παρετήρησαν εἴς τινα γωνίαν σκελετόν τινα καλῶς προσηρμοσμένον, εἰς τὰς σιαγῶνας τοῦ ὁποίου οἱ ποιμένες ἐκ βεβήλου ἀστειότητος εἶχον θέσει αὐλὸν ποιμενικόν· πλησιάσαντες δὲ ἀνέγνωσαν ἐπὶ τοῦ τοίχου ἐπίγραμμά τι ἐξ οὗ κατεδείκνυτο ὅτι αὐτὸς ἦν ὁ σκελετὸς τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου. Ὁ Μιχαὴλ, πληροφορηθεὶς τοῦτο, πέμψας παρέλαβε τὸν σκελετὸν καὶ καλύψας αὐτὸν διὰ πορφύρας τὸν μετέφερεν εἰς Συλλήβριαν, ἔνθα τὸν ἔθαψεν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Σωτῆρος (2).

Ἐν τούτοις ὁ αὐτοκράτωρ δὲν ἔπαυε νυχθημερὸν σκεπτόμενος περὶ τῶν μέσων δι᾿ ὧν ἠδύνατο ν᾿ ἀνακτήσῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Οἱ Ἐνετοὶ καὶ οἱ Γενουήνσιοι ἐκέκτηντο ἐν αὐτῇ μεγάλα καταστήματα, ἔκπαλαι δὲ εἰς ἀντιζηλίαν διακείμενοι, εἶχον τῷ καιρῷ ἐκείνῳ σφοδρὰς ἔριδας περὶ τοῦ ἐν Πτολεμαΐδι μοναστηρίου τοῦ Ἁγίου Σάββα, οὗ ἀμφότεροι ᾠκειοποιοῦντο τὴν κατοχήν. Οἱ Ἐνετοὶ ἐνδιεφέροντο μεγάλως εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ Φραγκικοῦ κράτους, διότι συμμετεῖχον τῶν ὠφελειῶν αὐτοῦ· τούτου δ᾿ ἕνεκα, πιστοὶ μένοντες εἰς τὸν ἀτυχῆ Βαλδουΐνον, πᾶσαν κατέβαλον προσπάθειαν ὅπως σώσωσιν αὐτόν. Ἐπωφελούμενος ἐκ τῆς διαμάχης ταύτης τῶν δύο δημοκρατιῶν ὁ αὐτοκράτωρ συνωμολόγησε τῇ 13 Μαρτίου 1261 συνθήκην μετὰ τῶν Γενουηνσίων, οἷς παρεχώρει πολλὰς ἀσυδοσίας καὶ προ-

(1) Παχυμέρ. Β 11 2. Ἀκρ. πολ. 33. (2) Παχυμ. ?. 21.

νόμια, ἐπὶ τῷ ὅρῳ ὅτι ἤθελον οὗτοι τῷ προσφέρει τριάκοντα πλοῖα ἐπὶ ὡρισμένῃ τιμῇ. Ἡ συμμαχία αὕτη ἀπεστέρησε τὸν Βαλδουῖνον τῆς συνδρομῆς τῶν τε Γενουηνσίων, οἵτινες ἠνώθησαν μετὰ τῶν Γραικῶν, καὶ τῶν Ἐνετῶν, οἵτινες ἀσχολούμενοι ὅπως ἀντικρούσωσι τὰς ἐν Πτολεμαΐδι προσβολὰς τῶν πολεμίων των, ἠναγκάζοντο νὰ παραμελήσωσι τὴν ὑπεράσπισιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1).

Ἡ ἀνικανότης καὶ ἀδράνεια τοῦ Βαλδουΐνου ἐπήνεγκαν τὸν μαρασμὸν εἰς τῶν Ἑσπερίων τὴν ἀνδρίαν καὶ ἐνεργητικότητα. Τὰ πάντα κατέῤῥεον ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐνῷ τοὐναντίον οἱ Γραικοὶ ἐκδιωχθέντες τῆς πατρίδος των, ἐμηχανῶντο ἀδιαλείπτως πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ τὴν ἀνακτήσωσιν. Ἡ πτῶσις τοῦ κράτους αὐτῶν ἐξήγειρε τὸ ἀρχαῖον θάῤῥος των, καὶ ἐντυχόντες ἡγεμόνας, οἷοι ἦσαν ὁ Βατάτζης καὶ ὁ Μιχαὴλ Παλαιολόγος, ἐκαραδόκουν ἐκδίκησιν κατὰ τῶν ἁρπάγων τῆς πατρικῆς των κληρονομίας· ἰδίως δὲ ὁ αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ ἐπέσπευδε τὴν λύσιν τοῦ δράματος, προπαρασκευαζόμενος δραστηρίως ὅπως προσβάλῃ τοὺς Φράγκους. Πρὶν δ' ἢ ἐπιχειρήσῃ τοῦτο πέμψας τὸν Καίσαρα Ἀλέξιον Στρατηγόπουλον μετὰ στρατοῦ πρὸς τὰς δυτικὰς ἐπαρχίας, ἵνα περιστείλῃ τὸν αὐθάδη δεσπότην τῆς Ἠπείρου, ὅστις πάλιν ἦρε σημαίαν ἀνταρσίας, τὸν διέταξε νὰ ἐξετάσῃ διερχόμενος τοῦ Βυζαντίου εἰς τίνα κατάστασιν διετέλει ἡ Κωνσταντινούπολις, χωρὶς ὅμως οὐδὲν νὰ πράξῃ κατ' αὐτῆς, εἴτε διότι δὲν εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ ἁρμούσας δυνάμεις, εἴτε διότι ἡ πρὸς τοὺς Φράγκους συνθήκη δὲν εἶχεν ἔτι λήξει. Διαπεραιωσάμενος λοιπὸν ὁ Καῖσαρ τὴν Προποντίδα, ἐστρατοπέδευσε περὶ τὸ Ῥήγιον ἔνθα προσῆλθον αὐτῷ τινες ἐκ τῶν

(1) Sanuto 2. part. 4. c. 28. Sabell. I. X. — Villani VI. 62.

ἐγχωρίων, κατὰ χρείαν ἅλωνος καὶ καρπῶν συλλογῆς ἔξω τῆς πόλεως διαιτώμενοι. Τούτους λοιπὸν ἠρώτησεν ὁ Καῖσαρ περὶ τῆς καταστάσεως τῶν Φράγκων, περὶ τῆς δυνάμεως καὶ ἐν γένει περὶ τῶν κατ' αὐτούς· ἐκεῖνοι δὲ φύσει ἀποστρεφόμενοι τοὺς Φράγκους καὶ ἐπιθυμοῦντες μᾶλλον νὰ ζῶσι μετὰ τῶν ὁμοφύλων ἢ μετὰ τῶν ξένων, ἐξέθηκαν καταλεπτῶς τὴν δεινὴν θέσιν τῶν κρατούντων, καὶ συνεφώνησαν μετ' αὐτοῦ νὰ τῷ προδώσωσι τὴν πόλιν ἐν ὥρᾳ νυκτός. Τὸ τοιοῦτο δὲν ἦτο δύσκολον, διότι ὁ Βαλδουῖνος ἀσυνέτως φερόμενος εἶχε πέμψει τὸν ὀλιγάριθμον στόλον καὶ στρατόν του πρὸς πολιορκίαν τῆς χιλίους σταδίους ἀπεχούσης τῆς Κωνσταντινουπόλεως νήσου Δαφνουσίας, πειθόμενος εἰς τοὺς λόγους τοῦ νεωστὶ ἐλθόντος ποτεστάτου τῶν Ἑνετῶν Μάρκου Γραδενίγου, ὅστις ἔλεγεν ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ μένωσιν ἄπρακτοι εἰς τὴν πόλιν, ἀλλὰ τοὐναντίον ὤφειλον διὰ προσβολῶν καὶ ἐπιθέσεων κατὰ τῶν πολεμίων, νὰ ἀποθαῤῥύνωσιν αὐτούς (1).

Καί τοι ὁ Μιχαὴλ ῥητῶς ἀπηγόρευσεν εἰς τὸν Στρατηγόπουλον νὰ ἐπιχειρήσῃ τι κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οὗτος ὅμως πληροφορούμενος ἐκ τῶν καταθέσεων τῶν χωρικῶν τὴν μεγάλην ἀσθένειαν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ παροτρυνόμενος ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν ἐθελοντῶν Κουτριτζάκου, ἀπεφάσισε νὰ προσπαθήσῃ τὴν ἅλωσιν, πεποιθὼς ὅτι ἡ ἐπιτυχία ἠδύνατο νὰ δικαιολογήσῃ τὴν παρακοὴν αὐτοῦ. Προέβη λοιπὸν μετὰ βραδύτητος ὡς διὰ νὰ δείξῃ ὅτι σκοπὸν εἶχε νὰ κατασκοπεύσῃ μόνον τὴν πόλιν. Ὁ στρατός του ἀδιαλείπτως ἐπαυξανόμενος ἐκ τῆς προελεύσεως ἐπικουριῶν, ἠρίθμει εἰκοσιπενταχισχιλίους περίπου μαχητάς, ἐνθου-

(1) Παχυμέρ. 2. 26. 27—Ακροπολ. 81. 85.—Γρηγορ. 4. 2 — Spandugino dell orig. dei Turki 87—Doukas 5. 7.

σιωδῶς πάντας ἐπιζητοῦντας τὴν ἀνάκτησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως· ἀλλ' ὁ Στρατηγόπουλος, ἵνα μὴ καταπλήξῃ τοὺς κατοίκους, ὀλίγους μόνον παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ τὴν ἐπιοῦσαν νύκτα ἐστρατοπέδευσε παρὰ τὰ τείχη αὐτὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Οἱ πρόσκοποί του συνέλαβον τότε γέροντά τινα, ὅστις προσαχθεὶς ἐνώπιον τοῦ Καίσαρος, ἠρωτήθη πόθεν ἔρχεται καὶ ποῦ πορεύεται· ἀποκριθέντος δὲ τοῦ γέροντος ἐκ τῆς πόλεως, τότε ὁ Καῖσαρ τὸν ἠρώτησεν ἐκ νέου πῶς νυκτὸς οὔσης καὶ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων ἐξῆλθε. Δειλιάσας δὲ ὁ γέρων εἶπεν· «Ἔστιν ὀπὴ ὑποκεκρυμμένη, κύριέ μου, τῇ γῇ, ἣν οὐδεὶς οἶδεν, εἰ μὴ ἐγώ, ἣν καὶ ἔκπαλαι γινώσκω, καὶ ὅταν βούλωμαι ἐξέρχομαι καὶ εἰσέρχομαι ἀνεμποδίστως.» Ὠφεληθεὶς ἐκ τῆς ἀνακαλύψεως ταύτης ὁ Στρατηγόπουλος ἀπεφάσισε νὰ εἰσαγάγῃ τὸν στρατόν του ἐκ τῆς ὀπῆς ἐκείνης· προωρίσας λοιπὸν πεντήκοντά που ἄνδρας, τοὺς τολμηροτέρους, νὰ εἰσαχθῶσι διὰ τῆς ὀπῆς, τοὺς διέταξεν ἅμα εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν νὰ θραύσωσι διὰ πελέκεων τὴν παρακειμένην θύραν, ἵνα δι' αὐτῆς εἰσελάσῃ ὁ ἐπίλοιπος στρατός. Τὴν ταχθεῖσαν λοιπὸν πρὸς τοῦτο νύκτα, οἱ πεντήκοντα στρατιῶται εἰσῆλθον εἰς τὸ ὑπόγειον, ὁ δὲ Στρατηγόπουλος ἔξωθεν περιέμενε τὴν ὥραν ὅπως ἐφορμήσῃ διὰ τῆς ἀνοιγομένης πύλης. Πολὺς χρόνος παρῆλθεν ἤδη καὶ οὗτος ἤρξατο ἀπελπιζόμενος περὶ τῆς ἐπιτυχίας, ὅτε αἴφνης ἡ πύλη διὰ πελέκεων ἠνεῴχθη καὶ φωνὴ ἔνδοθεν ἠκούσθη, «Νίκη εἰς τοὺς δύο αὐτοκράτορας Μιχαὴλ καὶ Ἰωάννην». Τότε οἱ τοῦ Στρατηγοπούλου στρατιῶται ὁρμήσαντες κατέλαβον τὴν πόλιν· ἀνώνυμος δέ τις χρονογράφος ἰδοὺ πῶς ἐκτίθησι τὰ κατὰ τὴν ἅλωσιν ἐκείνην(1).

(1) Ἅλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως στιχ. 583 παρὰ Buchon récherches historiques. t. 2. p. 339.

Εἰσῆλθον οὖν μέχρι ναοῦ τῆς Πηγῆς Θεοτόκου·
Μετά γε τοῦ στρατεύματος, νυκτὸς ἐπεισελθούσης,
Τὸν Κουτριτζάκην ἐν χερσὶ φέρων τὸν προῤῥηθέντα,
Ὃν καὶ προσέταξεν εὐθὺς ἄνδρας πεντακοσίους
Καθωπλισμένους εἰσελθεῖν ἀπὸ τῶν ὑδραγώγων,
Τοὺς ὠμοκότας σὺν αὐτοῖς ἐλθεῖν ἔσω προστάξας.
Οἵτινες εἰσπηδήσαντες ὡς λέοντες αὐτίκα
Εἰσῆλθον ἔνδον πόλεως, ἀκώλυτον εὑρόντες
Τὴν εἴσοδον, καὶ πρὸς Πηγὴν ἦλθον τὴν πόλιν τάχει.
Ἦν δ' αὕτη πύλη πρότερον κλεισθεῖσα πρὸς Λατίνων
Λίθοις μεγάλοις καὶ μοχλοῖς σεῤῥοῖς ἀσφαλισθεῖσα.
Ὅθεν καταχαλάσαντες τὴν ἐνδοτέραν ὕλην
Ποιοῦσιν ἀνεμπόδιστον εἴσοδον τοῖς Ῥωμαίοις,
Ἄνωθεν εὐφημήσαντες τὸν ἄνακτα Ῥωμαίων.

Ἡ ἠὼς ἤρξατο ἤδη νὰ ὑποφώσκῃ καὶ οἱ Κουμάνοι, οἵτινες ἀπήρτιζον μέγα μέρος τοῦ στρατοῦ, παρεσκευάζοντο, κατὰ τὰ ἔθιμα αὐτῶν, νὰ λαφυραγωγήσωσι τὴν πόλιν, ἀλλ' ὁ Καῖσαρ ἀπέτρεψεν αὐτοὺς τοῦ σκοποῦ των τούτου. Ἐν τούτοις οἱ κάτοικοι ἐξυπνήσαντες ὑπὸ τῶν κραυγῶν καὶ ἀγνοοῦντες τί συνέβαινεν, ἠρώτων ἀλλήλους ἐκ τῶν παραθύρων τί ἐσήμαινεν ὁ θόρυβος ἐκεῖνος. Ὁ Στρατηγόπουλος ἐκ μακρᾶς πείρας γνωρίζων τοὺς κινδύνους, οὓς δύναται νὰ διατρέξῃ στρατὸς εἰσελαύνων νικηφόρος ἐν μεγάλῃ πόλει, προὐχώρει πάντοτε μετὰ περισκέψεως, περιμένων τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ἵνα ὁδηγηθῇ κάλλιον περὶ τοῦ πρακτέου. Ἐν τῷ σκότει διέκρινε σῶμά τι Φράγκων, οὗ ἡ ἀστράπτουσα πανοπλία ἐμεγάλυνε τὸν ἀριθμόν· μὴ ἔχων δὲ στρατιώτας ἱκανοὺς ὅπως ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τῶν ἐχθρῶν τούτων, διετέλει εἰς ἀπορίαν, ὅτε οἱ ἐν τῇ πόλει Γραικοὶ ἐπέπεσαν κατὰ τῶν περιτρόμων Φράγκων καὶ διεσκόρπισαν τῇ δὲ κἀκεῖσε αὐτούς. Τότε ἤρξατο ἡ διαρπα-

γὴ τῆς πόλεως, παντοῦ δὲ ὅπου ἀπηντῶντο Φράγκοι ἔπιπτον θύματα ἐλεεινά. Ὁ Βαλδουῖνος ἐξεγερθεὶς ἐκ τοῦ γενικοῦ ἐκείνου θορύβου καὶ πληροφορηθεὶς τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπεφάσισε διὰ τῆς φυγῆς νὰ εὕρῃ τὴν σωτηρίαν· ἐξελθὼν λοιπὸν ἐκ τῶν ἀνακτόρων τῶν Βλαχερνῶν, ἔρριψε καθ᾽ ὁδὸν τὸ στέμμα καὶ τὸ ξίφος του, καὶ ἐμβὰς εἴς τινα λέμβον ἀνήχθη πρὸςτὴν θάλασσαν, ἔνθα τὸν παρέλαβον οἱ ἐκ Δαφνουσίας ἐπιστρέφοντες στρατιῶταί του. Τὰ δὲ βασιλικὰ αὐτοῦ ἐμβλήματα συναγαγόντες ἐν τῇ ὁδῷ οἱ Γραικοὶ ἀνήρτησαν εἰς μακρὸν ἀκόντιον καὶ περιέφερον δίκην τροπαίου καθ᾽ ἅπασαν τὴν πόλιν.

Ἐν τούτοις οἱ κατὰ τῆς Δαφνουσίας μετὰ τοῦ Γραδενίγου μεταβάντες Φράγκοι μηδὲν ἰσχύσαντες νὰ πράξωσιν, ἐπέστρεφον ἀμέριμνοι πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν· ἐλθόντες ὅμως μέχρι τοῦ ναοῦ τοῦ ἀρχιστρατήγου τῶν οὐρανίων δυνάμεων Μιχαὴλ καὶ πληροφορηθέντες τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὥρμησαν ἵνα εἰσέλθωσιν εἰς αὐτήν· ἀλλ᾽ ὁ Στρατηγόπουλος, ὅστις ἦτο ἕτοιμος ὅπως τοὺς ἀντικρούσῃ, δὲν τοῖς ἐπέτρεψε τὴν εἴσοδον. Τότε ὁ Ἰωάννης Φύλαξ, ἀξιωματικὸς τοῦ Βαλδουίνου, βλέπων ὅτι ἀφεύκτως ὅλοι οἱ Φράγκοι ἤθελον ἀπολεσθῆ, πέμψας εἰδοποίησεν αὐτοὺς νὰ τρέξωσι πρὸς τὸ παράλιον ἵνα σωθῶσιν ἐν τοῖς πλοίοις. Ὅπως δὲ ἐκβιάσῃ αὐτοὺς πρὸς τοῦτο, ἔθηκε πῦρ εἰς διαφόρους οἴκους, καὶ αἱ φλόγες διαδοθεῖσαι ἐνέσπειρον τὴν φρίκην καὶ τὸν τρόμον τοῖς πᾶσιν. Ἄνδρες μετὰ γυναικῶν, νέοι μετὰ γερόντων ἀναμὶξ ἔτρεχον πρὸς τὴν θάλασσαν, καὶ τείνοντας πρὸς τοὺς ἐν τοῖς πλοίοις χεῖρας ἱκέτιδας, παρεκάλουν αὐτοὺς νὰ τοὺς δεχθῶσιν εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο ἄσυλον. Οἱ ἐκ τοῦ στόλου βλέποντες τοὺς δυστυχεῖς ὁμοφύλους των

δακρυχέοντας, έσπευδον νὰ τοὺς παραλάβωσιν· ἀλλὰ μὴ προφθάνοντες νὰ ἐπιβιβάσωσι τοσούτους εἰς τὰ πλοῖά των καὶ φοβούμενοι μὴ οἱ Γραικοὶ ἐπιπεσόντες διαπεράσωσιν αὐτοὺς ἐν στόματι μαχαίρας ἔπεμψαν πρέσβεις πρὸς τὸν Στρατηγόπουλον, ἐκλιπαροῦντες αὐτὸν νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν φυγὴν εἰς τοὺς ἀτυχεῖς συμπατριώτας των. Ὁ Καῖσαρ συγκατένευσε, καὶ οἱ Φράγκοι ἐπιβάντες τῶν πλοίων μετὰ τοῦ Βαλδουΐνου ἀπέπλευσαν πρὸς τὴν Εὔβοιαν· ἀλλὰ πρὶν ἢ φθάσωσιν ἐκεῖ, οἱ πλεῖστοι ἐγένοντο θύματα τῆς πείνης. Ἐκεῖθεν ὁ ἔκπτωτος αὐτοκράτωρ μετέβη ἀλληλοδιαδόχως εἰς Ἀθήνας, εἰς Σικελίαν, εἰς Ῥώμην παρὰ τῷ Οὐρβανῷ, κἀκεῖθεν εἰς Γαλλίαν, ἔνθα εὑρισκόμενος, τῷ 1266, ἐδωρήσατο πρὸς τὸν Οὖγον, δοῦκα τῆς Βουργουνδίας, τὸ βασίλειον τῆς Θεσσαλονίκης.

Τοιουτοτρόπως ἔπεσε τῇ 25 Ἰουλίου 1261 ἡ γελοιώδης ἐν Ἀνατολῇ αὐτοκρατορία τῶν Φράγκων, πεντήκοντα ἑπτὰ ἔτη, τρεῖς μῆνας καὶ δεκατρεῖς ἡμέρας διαρκέσασα. Βεβαίως ἔπρεπε νὰ δοθῇ μάθημα αὐστηρὸν πρὸς τοὺς ἐν Βυζαντίῳ, ἀποβαλόντας πᾶσαν ἀρετὴν καὶ πᾶν γενναῖον αἴσθημα· τὸ δὲ μάθημα τοῦτο ἦν ἡ ὑπὸ τοὺς Φράγκους ὑποδούλωσίς των. Ἂν ἐξ αὐτοῦ ὠφελήθησαν ἢ ὄχι, τοῦτο δὲν ἀνήκει ἐνταῦθα νὰ ἐξετάσωμεν. Οἱ λαοὶ συνήθως εἰσὶν ἐπιλήσμονες τῶν εὐτυχημάτων καὶ τῶν δυστυχημάτων, ὀλιγίστους δ' ἐσωφρόνισαν αἱ τῆς τύχης δοκιμασίαι. Ἡ ὑπὸ τοῦ Στρατηγοπούλου ἅλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως δύναται νὰ θεωρηθῇ μᾶλλον ὡς ἔργον τῆς θείας Προνοίας, διότι αὕτη ἐκυριεύθη, τοῦ Καίσαρος ὄντος ἄνευ στρατοῦ, ἄνευ μηχανημάτων, χωρὶς κἂν κατὰ νοῦν νὰ ἔχῃ τοῦτο.

Τοῦ αὐτοκράτορος διατρίβοντος ἐν Μετεωρίῳ ἡ ταχύπτερος φήμη ἔσπευσε νὰ ἐξαγγείλῃ πανταχοῦ τὸ

ἀπροσδόκητον γεγονός. Ἦτο νὺξ καὶ ὁ αὐτοκράτωρ ἐκοιμᾶτο, ὅταν ἐλθὼν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως δρομαῖός τις, ἐζήτει νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς αὐτὸν περὶ σπουδαιοτάτου ἀντικειμένου. Οἱ φύλακες ἀντέστησαν πρὸ τὴν αἴτησίν του λέγοντες ὅτι ὁ βασιλεὺς κοιμᾶται, ἐκεῖνος δὲ ἐπιθυμῶν, εἰ δυνατὸν, νὰ γείνῃ δεκτὸς παρ' αὐτῷ, ἔδραμε πρὸς τὸ μέγαρον τῆς τοῦ αὐτοκράτορος ἀδελφῆς Εὐλογίας καὶ ἐξήγγειλεν αὐτῇ τὴν πτῶσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ Εὐλογία σπεύσασα πρὸς τὸν Μιχαὴλ τὸν ἐξύπνησε κραυγάζουσα, «Κατέσχες, ὦ βασιλεῦ, τὴν Κωνσταντινούπολιν.» Ὁ αὐτοκράτωρ νομίζων ὅτι ὀνειρώττει, οὐδὲν πρὸς ταῦτα ἀπεκρίνετο, ἀλλ' ὅτε ἡ ἀδελφή του σείουσα αὐτὸν τῷ ἔλεγεν, «Ἀνάστηθι, βασιλεῦ, ὁ γὰρ Χριστὸς ἐπεχαρίσατό σοι τὴν Κωνσταντινούπολιν,» ἀναστὰς τῆς κλίνης καὶ τὰς χεῖρας εἰς οὐρανὸν ἀνατείνας, «Τοῦτον μὲν τὸν λόγον, εἶπεν, ὦ ἀδελφή, καὶ αὐτὸς δέχομαι· ὃν δὲ λόγον τὸ πρῶτον εἶπες ὡς τῆς Κωνσταντίνου κεκράτηκα, οὐδαμῶς ἀποδέχομαι. Πῶς γὰρ ἐκ τοῦ Μετεωρίου ἐγκρατὴς γενοίμην τῆς Κωνσταντίνου; Ἀλλ' οὐδὲ στράτευμα κατ' αὐτῆς ἀξιόλογον πέπομφα· τὸ δὲ ῥάω ταῦτα εἶναι Θεῷ καὶ αὐτὸς ξυνομολογῶ καὶ θᾶττον ἂν τὰ μικροῦ καὶ ἀδύνατα τοῖς οἷς ἂν βούλοιτο παρασχεῖν καθέστηκε δυνατός.» Ταῦτα εἰπὼν συνεκάλεσε πάντας τοὺς ἐν τέλει καὶ ἐξαγγείλας αὐτοῖς τὸ λεγόμενον τοὺς ἠρώτησεν ἂν το πιστεύωσιν ὡς ἀληθές. Καὶ πολλοὶ μὲν παρεδέχοντο αὐτὸ ὡς ἀληθὲς, ἕτεροι δὲ ἐδυσπίστουν, πάντες δὲ διέκειντο ἐν μεγίστῃ ἀνησυχίᾳ μέχρις οὗ τὴν ἐπιοῦσαν, ἐλθὼν ἀπεσταλμένος παρὰ τοῦ Καίσαρος Στρατηγοπούλου, διεπίστωσεν αὐτοῖς τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἐκόμισε καὶ τὰ τοῦ Βαλδουΐνου ἡγεμονικὰ σύμβολα, τὴν μαργάροις δηλαδὴ πεποικιλ-

μένην καὶ ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν λίθον κόκκινον ἔχουσαν καλύπτραν του, τὰ κοκκοβαφῆ πέδιλά του καὶ τὴν κοκκοβαφὲς προκάλυμμα ἐνδεδυμένην σπάθην του.

Ἀπάρας ἐκ Μετεωρίου ὁ αὐτοκράτωρ διῆλθε τὸν Ἑλλήσποντον καὶ ἀφικόμενος τῇ 14 Αὐγούςου πρὸ τῆς Κωνςαντινουπόλεως, ἐσκήνωσεν εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Κοσμιδίου ὅπως εἰσέλθῃ τὴν ἐπομένην ἡμέραν εἰς τὴν πόλιν ἐν πάσῃ τῇ βασιλικῇ μεγαλοπρεπείᾳ. Καὶ ὄντως, τὴν ἐπιοῦσαν ὁ ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ εἰς Ἔφεσον διατρίβοντος πατριάρχου Ἀρσενίου ἀναπληρῶν αὐτὸν μητροπολίτης Κυζίκου, Γεώργιος ὁ Κλειδᾶς, ἤνοιξε τὴν Χρυσῆν πύλην· ἀφοῦ δὲ ἀπήγγειλεν εὐχήν τινα, προηγουμένης τῆς εἰκόνος τῆς Παναγίας Ὁδηγητρίας, καὶ τοῦ αὐτοκράτορος πεζοῦ ἑπομένου μετὰ πάντων τῶν ἐν τέλει καὶ πολυαρίθμου λαοῦ, εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν καὶ κατηυθύνθησαν εἰς τὴν τοῦ Στουδίου μονὴν, ἔνθα κατέλιπον τὴν εἰκόνα. Ἱππεύσας δὲ τότε ὁ βασιλεὺς μετέβη εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ ἀφοῦ ἐκεῖ ηὐχαρίςησε τῷ Θεῷ ἐπὶ τῇ δωρεᾷ, ἧς τὸν κατηξίωσε, κατηυθύνθη εἰς τὰ ἀνάκτορα, τοῦ λαοῦ ἐνθουσιωδῶς προσαγορεύοντος καὶ ἐπευφημοῦντος αὐτόν· μετά τινας δ' ἡμέρας ἐστέφθη καὶ δεύτερον, ἐλθόντος ἐξ Ἐφέσου τοῦ Πατριάρχου Ἀρσενίου, αὐτοκράτωρ οὐχὶ πλέον τῆς Νικαίας, ἀλλὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Εὐγνωμονῶν ὁ Μιχαὴλ πρὸς τὸν Καίσαρα Στρατηγόπουλον, ὅςις ἀπέδωσεν αὐτῷ τοσοῦτον ἀπροσδοκήτως καὶ θαυμασίως τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους, τῷ ἀπένειμε τιμὰς, αἵτινες ἕως τότε εἰς μόνον τοὺς ἡγεμόνας ἐδίδοντο. Τῷ ἐπέτρεψε δηλονότι νὰ περιέλθῃ ἅπασαν τὴν πόλιν ἐν ἅρματι θριαμβευτικῷ, φέρων ἐπὶ τὴν κεφαλὴν στέμμα αὐτοκρατορικὸν, διέταξε δὲ σύναμα εἰς τὰς δεήσεις καὶ τὰς λοιπὰς δημοσίας προσφωνήσεις τὸ ὄνο-

μα αὐτοῦ νὰ προσφωνῆται μετὰ τὸ τοῦ αὐτοκράτορος. Ἀλλὰ τὴν πρᾶξιν ταύτην, ὑπὸ ἐπαινετοῦ αἰσθήματος εὐγνωμοσύνης ἐμπνεομένην, ἠμαύρωσεν ὁ Μιχαὴλ δι' ἑτέρας σκληρᾶς καὶ ἀπανθρώπου, διατάξας ἐπιόρκως νὰ ἐξορύξωσι τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ γνησίου διαδόχου τοῦ θρόνου καὶ ἐπιτροπευομένου αὐτοῦ Ἰωάννου τοῦ υἱοῦ Θεοδώρου τοῦ Λασκάρεως, οὗ ἕνεκα ὁ πατριάρχης Ἀρσένιος ὑπέβαλεν αὐτὸν ἀφορισμῷ φρικώδει. Τοιαύτη πρᾶξις δὲν ἦτο ἐκ τῶν ἀσυνήθων κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους.

Ἐν τούτοις ὁ Βαλδουῖνος, φυγὼν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, μετέβη εἰς Ἰταλίαν καὶ ἤρξατο ἐπικαλούμενος τὴν συνδρομὴν τοῦ Πάπα καὶ τῶν λοιπῶν ἡγεμόνων ὑπὲρ τῆς ἀνακτήσεως τῆς ἀπωλεσθείσης αὐτοκρατορίας του. Ἡ Ἰταλία, ἡ Γαλλία, ἡ Ἀγγλία, ἡ Καστιλλία ἀντήχησαν ἐκ τῶν ἱκεσιῶν καὶ παραπόνων αὐτοῦ, οὐδαμοῦ ὅμως εὗρε τοσαύτην συμπάθειαν, ὅσον ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ Πάπα. Ὁ Οὐρβανὸς Δ'. ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ Καπιτωλίου προσεκάλει τοὺς λαοὺς εἰς νέαν σταυροφορίαν, διατάσσων στρατολογίας, ἀφορίζων τοὺς Γενουηνσίους ὡς φίλους τοῦ Μιχαὴλ, ἐξορκίζων τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας νὰ σπεύσῃ πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ οὐδὲν ἐνὶ λόγῳ παραμελῶν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Ἀλλὰ καὶ ὁ Μιχαὴλ βλέπων τὸν ἐπικείμενον ἐκ τοῦ συνασπισμοῦ ἐκείνου κίνδυνον, ἔπεμψε πρέσβεις πρὸς τὸν Οὐρβανὸν, οἵτινες κατὰ μὲν τὸν Παχυμέρην, ἔτυχον κακίστης ὑποδοχῆς, κατὰ δὲ τὸν Φραντζῆν, ἐγένοντο παρὰ τοῦ Πάπα δεκτοὶ εὐμενῶς. Ὁ τελευταῖος οὗτος ἱστορικὸς ἀφηγεῖται ὅτι καὶ ἡ ἕνωσις τῶν ἐκκλησιῶν συνεφωνήθη τότε ἐπὶ τρισὶν ὅροις, «πρῶτον ἐπὶ τῇ ἀναγνωρίσει τῆς ὑπεροχῆς τοῦ Πάπα, δεύτερον ἐπὶ τῇ προσφυγῇ εἰς αὐτὸν ὡς εἰς ἀνέκκλητον δικαστήριον καὶ τρί-

τον ἐπὶ τῷ πρωτεύειν αὐτὸν ἐν πᾶσιν.» Ὁ δὲ ἀνώνυμος χρονογράφος τῆς ἁλώσεως, ἰδοὺ πῶς διηγεῖται τοῦτο (1)

Γράφει τῷ Πάπᾳ δουλικῶς, ὡς μέλος ἐςι τούτου,
Υἱὸς δὲ μᾶλλον εὐπειθὴς φρονῶν τὰ τῶν Λατίνων.
Στείλας ἀρχιδιάκονας τοὺς πρώτους τῶν τοῦ κλήρου
Ἔχοντας λόγον μέγιστον Ἑλληνικῆς παιδείας,
Ὁ Μετοχίτης, μετ᾽ αὐτὸν ὁ Μελιτηνιώτης,
Οἵτινες καθυπέκυψαν πρῶτον τοῖς λόγοις Πάπα
Καὶ βασιλεῖ τῷ Μιχαὴλ εἶπον φρονεῖν ὡσαύτως·
Ὁ Πάπας παρ᾽ ἐλπίδα δὲ ταῦτα μαθὼν, τὸ τάχος
Καρδιναλίους ἔστειλε πρὸς τὸν Παλαιολόγον,
Τὸν Ἄνακτα τὸν Μιχαὴλ, μνήμην ποιῆσαι τούτου
Πρός τε τὸν μέγιστον ναὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας,
Καὶ τὰ πρωτεῖα τὸν αὐτὸν μετὰ τιμῆς διδόναι.
Κατὰ τεσσάρων οὖν αὐτὸς Πατριαρχῶν τῶν Θείων
Ἔχειν πολλὴν τὴν δύναμιν ἔκκλητον τοῦ ποιῆσαι.
Καθυπογράψαι βασιλεῖ ζητήσας τρία ταῦτα
Μνήμην, πρωτεῖον, ἔκκλητον, ὃς βασιλεὺς αὐτίκα,
Προσέταξεν ὑπ᾽ ἄμβωνος μνήμην γενέσθαι Πάπα,
Εἰπεῖν δὲ καὶ Λατινικῶς τὸ θεῖον τοῦ Σωτῆρος
Μέγιστον Εὐαγγέλιον τῇ μυστικῇ θυσίᾳ
Ὁ Πάπας πάλιν Μιχαὴλ ἀπέδωκε τὸ κράτος.

Ὁ Βαλδουΐνος ἰδὼν ματαιουμένας ἐκ μέρους τοῦ Πάπα τὰς ἐλπίδας του, ἀπηυθύνθη εἰς τοὺς διαφόρους βασιλεῖς, καθικετεύων αὐτοὺς νὰ τὸν συνδράμωσι πρὸς ἀνάκτησιν τῆς αὐτοκρατορίας του. Μεταβὰς εἰς τὴν ἐν Ἰταλίᾳ πόλιν Βιτέρβην, διὰ πράξεως γενομένης, τῇ 27 Μαΐου 1267, παρεχώρησεν εἰς Κάρολον τὸν Ἀνδεγαυϊνὸν, βασιλέα τῆς Νεαπόλεως, ὅπως προσλάβῃ αὐτὸν σύμμαχον, πλείστας χώρας ἐν Ἑλλάδι καὶ τὴν κυριό-

(1) Φαιτζ. 1. 8. Wadding. Ann. Fr. Min. Ἅλωσις Κωνς: ς. 665 κατὰ Buchon.

τητα πασῶν τῶν κεῖθεν τοῦ Ἑλλησπόντου Ἑλληνίδων νήσων, πλὴν τῆς Λέσβου, Σάμου, Κῶ καὶ Χίου, ἃς ἐπεφύλαξε δι᾽ ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἀπογόνους του. Ἐπὶ τῆς χρυσῆς σφραγῖδος, ἥτις ὑπάρχει ἀνηρτημένη εἰς τὴν μέχρι τοῦ νῦν σωζομένην παραχωρητήριον ταύτην πρᾶξιν εἰκονίζεται ἔνθεν μὲν ὁ αὐτοκράτωρ καθήμενος καὶ κρατῶν τῇ μὲν δεξιᾷ σκῆπτρον, τῇ δὲ ἀριστερᾷ τὴν σταυροφόρον σφαῖραν, κύκλῳ δὲ ἔχων τὰς λέξεις **BALDVINVS DEI CRATIA IMPERATOR ROMANIE SEMPER AYGVSTVS.** Ἔνθεν δὲ ὁ αὐτοκράτωρ κρατῶν ἔφιππος τῇ δεξιᾷ σκῆπτρον καὶ κύκλῳ αἱ λέξεις ΒΑΛΔΟΙΝΟΣ ΔΕΣΠΟΤΗΣ ΠΟΡΦΥΡΟΓΕΝΝΗΤΟΣ Ο ΦΛΑΝΔΡΑΣ. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὰς παραχωρήσεις ταύτας, μηδὲν κατορθώσας, ἀπεβίωσεν ἐκ τῆς θλίψεως αὐτοῦ εἰς Ἰταλίαν τῷ 1273, εἰς ἡλικίαν πεντήκοντα πέντε ἐτῶν, καταλιπὼν ἐκ τῆς συζύγου αὐτοῦ Μαρίας τῆς Βρυεννίου ἕνα υἱὸν ὀνόματι Φίλιππον τὸν Β΄(1).

Ὁ Φίλιππος οὗτος κληρονομήσας τάς τε δυσπραγίας καὶ τὰς ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Κωνςαντινουπόλεως ἀξιώσεις τοῦ πατρός του, ἀπαλλαγεὶς τῶν χειρῶν τῶν Ἑνετῶν, παρ᾽ οἷς ἔμενεν ὡς ἐνέχυρον διὰ τὰ χρήματα, ἅτινα ἐκεῖνοι εἶχον δανείσει πρὸς τὸν πατέρα του Βαλδουῖνον, κατέφυγε παρὰ τῷ ἐξαδέλφῳ του βασιλεῖ τῆς Καστιλλίας Ἀλφόνσῳ, ὅστις τὸν ἀνέδειξεν ἱππότην. Νυμφευθεὶς Βεατρίκην τὴν θυγατέρα Καρόλου τοῦ βασιλέως τῆς Σικελίας, ἔλαβε παρὰ τοῦ πενθεροῦ αὐτοῦ τὴν ἄδειαν νὰ στρατολογήσῃ ἐν τῷ κράτει του πρὸς ἀνάκτησιν τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως· ἀλλ᾽ ἐνῷ συλλέξας ἱκανὰς δυνάμεις ἡτοιμάζετο νὰ πλεύσῃ δι᾽ Ἑνετικῶν πλοίων εἰς Ἀνατολὴν, ἐπελθόντος τοῦ μεταξὺ Σικελίας καὶ Ἀραγωνίας πολέμου, ὁ βασιλεὺς Κάρο-

(1) Buchon, recherches sur l' hist de la dom. Franc. p. 31.

λος ἠναγκάσθη νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐκ τοῦ κράτους του ἀναχώρησιν τῶν στρατολογηθέντων, διότι καὶ ὁ ἴδιος εἶχε χρείαν αὐτῶν. Τοιουτοτρόπως ὁ Φίλιππος, ἰδὼν ματαιουμένας τὰς προσπαθείας του, ἠρκέσθη εἰς τὸν ἁπλοῦν τίτλον αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἀπεβίωσε μεταξὺ τοῦ 1285 καὶ 1288.

Ἀποθανὼν ὁ Φίλιππος κατέλιπε μίαν θυγατέρα τὴν Αἰκατερίνην, ἥτις κληρονομήσασα τὰ ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως δικαιώματα τοῦ πατρός της καὶ τὸν τίτλον αὐτοκρατείρας, μετεβίβασεν αὐτὰ διὰ τοῦ ἐν ἔτει 1301 γενομένου γάμου της εἰς τὸν Κάρολον Κόμητα τοῦ Βαλουᾶ, ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Φιλίππου τοῦ Καλοῦ, ὅστις προσέλαβε τίτλον ἐπιδόξου αὐτοκράτορος. Θανούσης δὲ κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1308 τῆς Αἰκατερίνης, τὰ δικαιώματα αὐτῆς μετεβιβάσθησαν εἰς τὴν ὁμώνυμον αὐτῆς θυγατέρα Αἰκατερίνην τὴν Βαλουᾶ, ἥτις ἐν τῇ κοιτίδι ἔτι εἶχε μνηςευθῆ πρὸς Οὔγον τὸν υἱὸν Ῥοβέρτου τοῦ δουκὸς τῆς Βουργουνδίας, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ἀμοιβαίας μεταξὺ Καρόλου καὶ Ῥοβέρτου συνδρομῆς πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως· ἀλλὰ ματαιωθέντος τοῦ γάμου τούτου, τῇ προσπαθείᾳ τοῦ Πάπα Κλήμεντος, ἡ Αἰκατερίνη ἐνυμφεύθη ὀψιαίτερον Φίλιππον τὸν πρίγγιπα τοῦ Τάραντος υἱὸν δὲ Καρόλου Β΄. τοῦ βασιλέως τῆς Σικελίας, εἰς ὃν μετεβιβάσθησαν τά τε δικαιώματα ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ὁ ἐπίτιμος τίτλος τοῦ αὐτοκράτορος. Συμφώνως πρὸς τὰ ἰδανικὰ αὐτοῦ δικαιώματα ὁ Φίλιππος διὰ διπλώματος, ἐκδοθέντος τῇ 24 Μαΐου 1315 ἐν Νεαπόλει διὰ χειρὸς Ῥοβέρτου Πονσιακοῦ ἐδωρήσατο εἰς τὸν κύριον τῆς Χίου Μαρτῖνον Ζαχαρίαν Κάστρον καὶ τοὺς ἀπογόνους του διαφόρους νήσους καὶ χώρας τῆς μικρᾶς Ἀσίας, ἐπὶ τῷ ὅρῳ νὰ ὁμολογήσῃ ὑ-

ποτέλειαν πρὸς τὸν ἐπίτιμον αὐτοκράτορα καὶ νὰ τὸν συνδράμῃ μετὰ πεντακοσίων ἀνδρῶν πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Συγχρόνως τῷ παρέσχε πάσας τὰς βασιλικὰς προνομίας, οἷον νὰ φέρῃ στέμμα καὶ σκῆπτρον, νὰ πίνῃ εἰς χρυσοῦν ποτήριον, να ὑποδύηται βλαυτία ἐρυθρᾶ ἐντός τε καὶ ἐκτὸς τῶν ἀνακτόρων τῆς Κωνςαντινουπόλεως, ἣν δὲν ἐξουσίαζε μὲν, ἀλλ᾽ ἤλπιζε νὰ ἀνακτήσῃ, καὶ ἄλλα τοιαῦτα (1). Ἀπεβίωσε δὲ τῇ 26 Δεκεμβρίου 1332 ἐν Νεαπόλει καταλιπὼν ὡς διάδοχον τοῦ κενοῦ τίτλου αὐτοῦ τὸν υἱόν του Ῥοβέρτον.

Ὁ Ῥοβέρτος, ζώσης μὲν τῆς μητρός του αὐτοκρατείρας Αἰκατερίνης ἐτιτλοφορεῖτο πρίγγηψ Ἀχαΐας καὶ Τάραντος, δεσπότης Ῥωμανίας, καὶ κόμης Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου· ἀλλὰ θανούσης τῷ 1346 ἐκείνης, ἔλαβεν ὁριστικῶς τὸν τίτλον αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Μόλις ὅμως ἐνυμφεύθη Μαρίαν τὴν Βουρβωνίδα, θυγατέρα Λουδοβίκου Α΄, τοῦ δουκὸς Βουρβῶνος, ἐπιδραμόντος τοῦ βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας Λουδοβίκου εἰς Νεάπολιν, ἠχμαλωτίσθη ὑπ᾽ αὐτοῦ καὶ ἀπήχθη εἰς Οὐγγαρίαν, ἔνθα ἔμεινεν ἐπὶ πολὺ καθειργμένος· ἀπέθανε δὲ τῇ 10 Σεπτεμβρίου 1364 εἰς Νεάπολιν καὶ ἐτάφη εἰς τὸν αὐτόσε ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἐπὶ δὲ τῆς ἐπιταφίου πλακός του ἀνεγινώσκετο τὸ ἐπίγραμμα τόδε.

ILLVSTRI ROBERTI ANDEGAVENSI BYZANZIORVM IMPERATORI TARENTINORVMQUE PRINCIPI CAROLI VTRIVSQVE SICILIAE REGIS EX PHILIPPO FILIO NEPOTI AB ANNO MCCCLXIIII OSCVRE SACENTI VSQVEDVM ANNO MCCCCLXXI ANDREAE AGNESIS IVIVS TEMPLI PRAESIDIS PIETATE AC DILIGENTIA LOCVS DATVS EST.

(1) Tutini degli ammirati p. 102

Τὴν 20 Μαΐου τοῦ 1366 ἀπεβίωσεν εἰς Νεάπολιν καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ αὐτοκράτειρα Μαρία, ἐπὶ τοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Ἁγίας Κλαίρης τάφου τῆς ὁποίας ἀνεγινώσκετο τὸ ἑξῆς ἐπίγραμμα.

HIC JACET CORPVS DOMINAE DOMINAE MARIAE DE FRANCIA IMPERATRICIS CONSTANTINOPOLITANAE AC DYCISSAE DVRACII QVAE OBIIT ANNO DOMINI MCCCLXVI DIE XX MAII CVIVS AN. REQ. IN PACE AMEN.

Διάδοχος τοῦ Ῥοβέρτου ἐν τῷ τίτλῳ αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐγένετο ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Φίλιππος Γ΄, ὅστις ἄνευ τέκνων τελευτήσας, ἄγνωστον κατὰ τίνα ἐποχὴν, κατέλιπε διάδοχον αὐτοῦ τὸν ἐκ τῆς ἀδελφῆς του Μαργαρίτας ἀνεψιόν του Ἰάκωβον Δὲ-Μπὼ, δοῦκα τῆς Ἀνδρίης. Τοῦ ἐπιτίμου τούτου αὐτοκράτορος σώζεται δίπλωμά τι, ἐν ἔτει 1368 γεγραμμένον ὑπὲρ Θωμᾶ τοῦ ἐπισκόπου Καστελενέτου καὶ τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ, ἐν τῷ ὁποίῳ φέρει ἐκεῖνος τίτλον αὐτοκράτορος Κωνσταντινουπόλεως, δεσπότου Ῥωμανίας καὶ πρίγγιπος Ἀχαΐας καὶ Τάραντος. Ἐνυμφεύθη δὲ Ἀγνὴν τὴν κόμησσαν Δουράσου, καὶ ἀποβιώσας τὴν 7 Ἰουλίου 1383 εἰς Τάραντα ἐν τῷ ἄνθει τῆς ἡλικίας του, ἐτάφη ἐν τῷ αὐτόσε ναῷ τῆς Ἁγίας Καταλδης, ὕστατος ἐπίτιμος αὐτοκράτωρ Φράγκος τῆς Κωνσταντινουπόλεως γενόμενος.

Η τύχη τῶν Φράγκων αὐτοκρατόρων πραγματικῶν τε καὶ ἐπιτίμων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐξ ὅσων ἀνωτέρω ἐξεθέσαμεν, δὲν ὑπῆρξε βεβαίως τοσοῦτῳ ἐπίζηλος· ἂν ἐξετάσῃ τις ὅμως τὴν τύχην καὶ τῶν λοιπῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, θέλει πεισθῇ ὅτι ὀλίγιστοι αὐτῶν μέχρι τέλους διετέλεσαν εὐτυχεῖς.

Ἀπὸ Ἀρκαδίου (395—408) μέχρι Κωνσταντίνου

τοῦ Δραγάση (1453) ἡ αὐτοκρατορία τῆς Κωνςαντινουπόλεως περιλαμβάνει περίοδον χιλίων πεντήκοντα ὀκτὼ ἐτῶν, δύο μηνῶν καὶ ἓξ ἡμερῶν, ἐννενήκοντα δὲ καὶ εἷς αὐτοκράτορες ἦρξαν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην. Ἐκ τούτων τριάκοντα ἑπτὰ ἐβασίλευσαν ἀπὸ ἑνὸς μέχρι πέντε ἐτῶν (τινὲς δὲ καὶ ὀλίγους μόνον μῆνας)· εἴκοσι καὶ εἷς ἀπὸ ἓξ μέχρις ἑπτὰ ἐτῶν· ἐννέα ἀπὸ ἕνδεκα μέχρι δεκαπέντε· πέντε ἀπὸ δεκαὲξ μέχρις εἴκοσι· τέσσαρες ἀπὸ εἴκοσιν ἑνὸς μέχρις εἴκοσι πέντε· δύο ἀπὸ εἴκοσιν ἓξ μέχρι τριάκοντα· πέντε ἀπὸ τριάκοντα μέχρι τριάκοντα πέντε· τρεῖς ἀπὸ τριάκοντα ἓξ μέχρι τεσσαράκοντα· εἷς ἀπὸ τεσσαράκοντα ἑνὸς μέχρι τεσσαράκοντα πέντε καὶ τέσσαρες ἀπὸ τεσσαράκοντα ἓξ μέχρι πεντήκοντα.

Ἐκ τῶν ἐννενήκοντα ἑνὸς αὐτοκρατόρων, εἰς τοὺς ὁποίους ἐὰν προσθέσωμεν καὶ τοὺς μετασχόντας κατ' ἐπιτροπείαν ἢ ἄλλως πῶς τοῦ θρόνου, ἔχομεν ἑκατὸν ἐννέα βασιλεῖς, εἴκοσιν ἀπεβίωσαν διὰ βιαίου θανάτου φονευθέντες, δηλητηριασθέντες, πνιγέντες ἢ κατακρημνισθέντες ἀπὸ κιόνων, καὶ δεκαοκτὼ ἐτυφλώθησαν, ἐρινοτμήθησαν ἢ ἄλλως πῶς ἠκρωτηριάσθησαν· τρεῖς ἀπεβίωσαν ἐκ πείνης· εἷς ἐβλήθη ὑπὸ κεραυνοῦ· εἷς ἀπεβίωσε πληγωθεὶς ὑπὸ δηλητηριασμένου βέλους· δύο ἀπεβίωσαν παράφρονες· δώδεκα ἀπέθανον ἐν εἱρκτῇ ἢ ἐν μοναςηρίῳ· δώδεκα παρῃτήθησαν ἑκουσίως ἢ ἀκουσίως τοῦ θρόνου· τρεῖς ἀπεβίωσαν ἐν πολέμῳ· εἷς ἠχμαλωτίσθη καὶ οἱ λοιποὶ τριάκοντα ἓξ ἀπέθανον ἐπὶ τῆς κλίνης των ἐξ ἀσθενείας ἢ γήρατος. Ἡ ἀπαρίθμησις δὲ αὕτη ἐστὶν ἀκριβὴς εἰκὼν τῆς ἱστορίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

ΤΕΛΟΣ.

ΠΙΝΑΞ

Τῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως Φράγκων Αὐτοκρατόρων, ἐπιτίμων Αὐτοκρατόρων, Ἀντιβασιλέων, παπικῶν Ἐξάρχων καὶ Λατίνων Πατριαρχῶν.

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΕΣ

Βαλδουΐνος Α΄.
Ἐῤῥῖκος.
Πέτρος.
Ῥοβέρτος.
Ἰωάννης Βρυέννιος.
Βαλδουΐνος Β΄.

ΕΠΙΤΙΜΟΙ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΕΣ

Φίλιππος Α΄.
Αἰκατερίνη Α΄.
Κάρολος κόμης Βαλουᾶ.
Αἰκατερίνη Β΄. Βαλουᾶ,
Φίλιππος Β΄. πρίγκιψ Τάραντος.
Ῥοβέρτος Β΄.
Φίλιππος Γ΄.
Ἰάκωβος Δὲ-Μπώ.

ΑΝΤΙΒΑΣΙΛΕΙΣ.

Ἐῤῥῖκος κόμης Φλάνδρας.
Κόνων Πετούνης.
Ἀνσὼ Δὲ Καχιέ.
Ναρζὼ Δὲ-Τουσῆ.
Φίλιππος Δὲ-Τουσῆ.

ΠΑΠΙΚΟΙ ΕΞΑΡΧΟΙ

Πέτρος Καπούης ὁ Καρδινάλιος.
Σοφφρέδος Καρδινάλιος.
Βενέδικτος Καρδινάλιος
Μάξιμος.
Πελάγιος Καρδινάλιος.
Νικόλαος ἐπίσκοπος Ῥηγίου.

ΛΑΤΙΝΟΙ ΠΑΤΡΙΑΡΧΑΙ.

Θωμᾶς Μοροζίνης.
Γερβάσιος.
Ματθαῖος.
Ἰωάννης Δ᾽ Ἀβεβίλ.
Σίμων.
Νικόλαος.
Παντολέων Ἰουστινιάνης.
Οὐγολῖνος.
Πέτρος.
Λεονάρδος.
Νικόλαος.
Γότιος.
Ῥοβέρτος.
Ἐῤῥῖκος.
Γουλλιέλμος.
Πέτρος Θωμᾶς.
Παῦλος.
Ἰάκωβος Βίς.
Βησσαρίων.
Βαρθολομαῖος Καρατζιόλος ἐπίσκοπος Βαρίου.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Οὐσιῶδες Παρόραμα.

Ἐν Σελ. 150 Στίχ. 7 ἀντὶ 1212 ἀνάγνωθι 122..

Τὰ λοιπὰ ἀφίνονται εἰς τὴν εὐμένειαν τοῦ ἀναγνώστου.

